

Marin Preda

Cel mai iubit dintre pămînteni

vol.3

PARTEA A OPTA

I

Rămăsei o clipă parcă suspendat, trecînd în revistă toate femeile care lucrau cu mine la *Oraca*: niște grăssane vorbărețe și simpatice, încă tinere, dar departe de a-mi fi aruncat vreodată una din acele priviri care sugerează disponibilitatea afectivă chiar fără intenție de finalizare într-o aventură sau măcar simpla prietenie colegială, puțină curte, acea multitudine de gesturi și cuvinte care nu au altă menire decît să potențeze afecțiunea fundamentală pe care o avem pentru alții, de care sîntem cu adevărat legați și îi iubim... verificări dacă mai plăcem și altora... siguranța că nu ne-a pălit farmecul, seducția... verva pe care ne-o inspiră această certitudine, pe care o transmitem acasă celor care se simt prea siguri de noi... puțină neliniște, puțină gelozie, pentru a ni se prețui apoi dulcea supunere, abandonul de sub plapumă... Nu citisem în privirile lor nici măcar atît, avem cu cine cocheta, pe tine nu te cunoaștem, parcă îmi spuneau, și nici nu avem chef s-o facem, să te invităm la petrecerile noastre unde vin inși chiar mai puțin cunoscuți decît tine, și nici nu încerca să ne inviți tu pe noi, fiindcă o să te refuzăm politicos... Una era subalternă mea, alta era calculatoarea, alta (o tinerică frumoasă și balaoacheșă, pesemne țigancă, totdeauna bine îmbrăcată și coafată, stîrnind invidia pentru bluzele ei un colorit care arăta că nu le cumpăra din magazinele noastre, ca și fustele cu croială străină, cismulițele elegante, jerseurile fine) secretara directorului, un ins totdeauna ursuz, care avea de îndurat gelozia nevastei pentru această secretară cu care cam semăna... dar cine suportă alături de bărbatul ei pe o alta, chiar dacă la birou și chiar dacă știe că îi e credincios?... Credincios, credincios, dar asta nu-l poate împiedica să... Directorul chiar își persecuta subalternă, doar-doar se va găsi cineva să-i spună nevastei că între el și secretară, vezi, nu e nimic... Nu se găsea nimeni și, chiar dacă s-ar fi găsit, nu asta dorea geloasa, ci "s-o dea afară pe tîrfa aia"... Om corect, șeful nostru făcea să i se audă răcnetele prin ușă cînd soția îi intra valvîrtej în birou și îi făcea scandal... "...da' ce crezi tu, că asta e instituția mea personală să dau afară pe cineva numai fiindcă ești tu smintită? Dar nu am dreptul, atîta timp cît își vede de treaba ei!..." Secretara însă chiar ținea la el și, dîndu-și seama că omul n-avea liniște în casă din pricina ei, vruse să plece, cu toate că îi părea rău. "Un șef așa de bun nu găsești oriunde", dar se vede treaba că răul știa el ceva, în locul ei ar fi venit alta, și numai dacă ar fi fost o babă știrbă istoria n-ar mai fi continuat... "deși... mormăise el furios, am avut odată și o astfel de babă, nu chiar știrbă, dar cică mi-ar fi plăcut de ea că

făcea pe mămica cu mine" și i-a aruncat tava cu sandviciuri și cafele în față, când a văzut-o că intră în birou... Ce nevoie, cică, am eu să mănînc sandviciuri și să beau eu cafea făcută mîinile acestei... să mănînc și să beau acasă și să nu mă las lins pe gît ca un vițel de această vacă răscrăcărută... ce, adică, vreau să spun că acasă n-are nimeni grijă de mine și trebuie s-o las pe cotoroața aia să-mi pună unt pe pîine... și o feliuță de șuncă... și o feliuță de roșie... și o cafeluță... și o franzeluță... (și aici directorul își subțiasse vocea și își imita nevasta scos din pepeni). "Îți arăt eu ție, zice, cafeluță. O să-ți fac una de-o să-ți stea în gît, să te frigi cu ea, să te îneci cu caimacul..." "Așa că nu pleci nicăieri, dacă din pricina asta vrei să pleci", îi mai spusese el fetei... "Tovarășe director, cică se smiorcăise ea, măcar dacă am fi vinovați de ceva..." "Ei, da, asta ar mai lipsi, se înfuriase el, ia nu mai da aici apă la șoareci și ieși afară... Auzi, măcar dacă... Asta îmi scoate sufletul și pentru laptele supt de la mama, dar să mai fim și vinovați de ceva... Mi l-a și scos, sufletul adică, și mi l-a băgat pe-al ei în loc și asta m-ar vinde înainte chiar să încerc eu să fiu vinovat de ceva. M-ar pune să-i mărturisesc totul dinainte." "Da, știu, continuase însă fata să se smiorcăie, e geloasă, și e gelos și prietenul meu cu care o să mă căsătoresc, vine cîteodată pe-aici și stă pe capul meu să vă vadă, și după ce vă vede se cară, și ce-mi face pe urmă... De-aia vreau să plec, deși n-ași vrea..." "Atunci cară-te, ori spune-i individului că dacă îl mai prind pe-aici chem șoferul și îl pun să-l dea afară cu paisprezece lovituri de pompă în cur..." povestise fata, însă de astă dată pufnind în rîs. Noroc că directorul străbătea aproape tot timpul regiunea în căutare de carne... Nu mai știam în ce stadiu se afla istoria...

Cine mai era deci, la noi, femeie? A, da, casierîța... Doamna Munteanu... Care doamnă Munteanu?! Plecase... Predase casa și... Mă ridicai, deschisei ușa de alături, unde se afla casieria, și mă uitai îndelung la noua casieră, o figură învăluită în nedefinit, cu trăsături ascunse de părul care îi acoperea curgînd pe umeri obrazul... din pricina părului astfel pieptănat, adică mai degrabă nepieptănat, părea să aibă un chip alungit... Stătea la birou și lucra... Venise la noi de vreo două săptămîni, dar luminozitatea lumii în care trăiam după moartea mamei făcea parcă să dispară umbrele cînd mă uitam în jurul meu și vedeam lucruri și oameni, animale și străzi forfotind de mișcarea neîncetată a vieții... Schimbasesm cuvinte de serviciu cu noua casieră, dar nu mă uitasem la ea, adică mă uitasem fără s-o văd, sau o văzusem fără să mă uit, vreau să spun că nimic din ea nu-mi atrăsese atenția, nu era nici frumoasă, nici urîță, nu era nici diformă, nici statuară, mîinile ei, care îmi întindeau pe masă hîrtii la control, nu erau nici butucănoase, nici diafane, vocea, nici timbrată, nici șoptită... debitul doar îmi păruse vag excesiv ("de ce o fi vorbind asta prea mult?" gîndisem fără să fiu prea sigur că nu mă înșelam). Nu părea nici doamnă, nici domnișoară, oricum, nu purta verighetă, dar asta nu însemna că nu fusese divorțată sau nu era văduvă. Silueta ei avea formă, mai mult de ghicit decît de văzut, fiindcă rochia pe ea era prea largă, parcă și-ar fi croit-o singură, tăiată rău în talie și cu umflături la subsuori... fără decolteu... Picioarele... da, picioarele erau frumoase, cel puțin atît cit lăsau să se vadă poalele prea lungi, ale rochiei... Ochi negri, parcă prea mari, gură care, vorbindu-mi de cifre, încasări și plăți, rămînea adesea întredeschisă, ca și cînd privindu-mă s-ar fi simțit o secundă în prada

unei amnezii, a unei curioase perplexități... "înțelegeți?", zicea revenindu-și, și vocea îmi părea că vine tot din lumea nedefinitului, era aproape și totuși departe, mi se adresa, și totuși nu simțeam impulsul natural de a-i răspunde, avînd în mod bizar senzația unei halucinații auditive... Mă uitam pe geam, ea continua cu explicațiile, reveneam, iscăleam documentele, hîrțile foșneau, stiloul scîrția... Apoi liniște... apoi în această liniște începea să toace zgomotul rece, abstract, al mașinii de calculat...

"Dumneavoastră, zisei, mi-ați pus pe birou o floare?" Ea tresări. Se ridică în picioare. "Vai de mine, zise, v-am deranjat?" Mă posomorii. Timbrul vocii ei nu mai era incolor. Nu-mi dădui seama în acea clipă cum era de fapt, nu era însă verosimil și nici cu puțință să fie așa cum era. Nu se putea să-mi răspundă cu o astfel de alarmă supusă în glas, încît sării, ca să spun așa, înapoi în mine însumi. Nu prea departe însă, doar atît cît tresărim cînd, neatenți, ne izbim de cineva și spunem pardon, fără să ne uităm măcar la persoana cu care ne-am atins. "Nu, doamnă, mormăii parcă visător, dimpotrivă, vă mulțumesc pentru atenție." "Îmi plac foarte mult florile, explică ea (într-adevăr avea pe biroul ei o vază plină) și îmi imaginez că la toată lumea plac..." "În orice caz, adăugai și eu, nu displac. E greu de conceput!"

Și mă retrasei în biroul meu. (Nu mai am timp să povestesc ce s-a mai petrecut cu mine în săptămînile următoare, Ciceo mi-a făcut o vizită și m-a anunțat că nu mai poate amîna procesul meu decît o dată; o lună, două, nu mai mult, îmi spuse el.) Atîta doar că pacea plină de lumină cobora parcă și mai adînc în ființa mea și în plimbările mele nesfîrșite prin oraș și pe dealurile lui trăiam contemplînd parcă în mine însumi un gînd larg și senin: "Sînt fericit, sînt liber... Sînt fericit, sînt absolut liber..." Am citit toate cărțile, și nu sînt trist, și nu trebuie să spun ca Faust: "clipă, oprește-te!". Dimpotrivă, fericirea nu poate veni decît din scurgerea neîncetată a clipelor liniștite și senine, fiindcă ce altceva e suferința decît o oprire a ființei noastre, o uriașă inerție care face să apese asupra ei tot ce există?

Cînd într-o zi avui un surîs, un surîs interior în jurul căruia clipele mele roiră asemeni albinelor și îl alungară victorioase, purtîndu-mă apoi din nou prin poieni, unde adesea mă culcam cu fața în sus și adormeam contemplînd cerul, norii, "minunații nori", și mă trezea asfințitul. "Ia uite, gîndeam, de ce m-oi mai fi trezit? Ar fi fost așa de bine dacă din somnul meu fericit aș fi trecut în celălalt

marele somn, cel etern..." Nu era un gînd de moarte, nu simțeam că mă sorb "chemării de dispariție"; ci un dulce regret că, învingînd în spirit marile spaime pe care ni le declanșează gîndul neînțelegerii, corpul meu nu vruse să mă urmeze, acum cînd era tînăr, cînd moartea lui ar fi fost frumoasă și cînd eu m-aș fi contopit cu marele Tot fără să mă strîmb și fără să horcăi... O luam apoi spre casă și îmi părea totuși bine că nu murisem, îmi aminteam de Silvia, de cărțile mele scrise sau de cele pe care vroiam să le mai scriu, bucurîndu-mă că le-am scris și o să mai scriu altele, că am văzut-o săptămîna trecută pe Silvia și o s-o mai văd ani nesfîrșiți, fără să uit însă voluptuoasa apropiere de *Marea taină*, gîndind că o voi păstra cu mine mereu și mă va ajuta să văd justa măsură a lucrurilor, zădărniciia pasiunilor, sminteala conflictelor în care trăim înțeleși, iluzia că am putea fi fericiți prin cineva.

...Și toată viața mea se va schimba
La un cuvânt al tău...

Auzi! Nu! Aveam "lentilele mele" ca și Spinoza (mai puțin praful din șlefuirea lor care îi adusese moartea în plină maturitate), cifrele și registrele de contabilitate care n-aveau în ele nimic nociv, aveam, ca și Rousseau, notele mele muzicale de copiat, rău plătite, ca și ale aceluia, dar nu mai puțin decât erau plătiți alți umanoizi. Și aveam orașul meu, cu frumoasele lui dealuri și ametețoarele păduri... Simțeam, realmente, rătăcind pe potecile lor, o ameteală... mirosurile de rășină, de urme de jivine, susurul pîraielor, tăcerea copacilor, înalta lor semeție, foșnetul pașilor mei călcînd peste straturi de frunze și crengi moarte, îmi pricinuiau o intensă beție lucidă. Fiorul era de singurătate absolută, fiindcă nu împrumutam pădurii simboluri și nici nu mă simțeam văzut de ea cu priviri familiare. Nici o "corespondență", deși îi simțeam ecourile care de departe se amestecau cu mirosurile, culorile și sunetele... *qui chantent les transports de l'esprit et des sens...* Mă străduisem cîțva timp să obțin această corespondență, puneam mîna cu afecțiune pe scoarța aspră a unui gorun, îi vorbeam, turburam tăcerea printr-un strigăt, chemam pădurea, dar descoperii curînd că nici gorunul nu simțea mîna mea vie și caldă pe trunchiul lui și nici sufletul pădurii, pentru că, inexistent, nu-mi va răspunde la chemare... *Marea taină* era prezentă în mine și prin ea înțelegeai că natura nu e plină de sufletul nostru, deși ne naștem cu acest miraculos sentiment, trăim veșnic cu el credem cu putere în realitatea lui și în clipe de disperare ne adresăm munților, care nu ne-au făcut nimic, norilor și apelor și pădurilor, să ne redea ceea ce le-am dăruit (investiție naivă!), sufletul nostru intact și pur, ca să scăpăm de cel murdărit de oameni și de noi înșine. Strigi, dar pădurea tace. Ecoul îți întoarce doar propriu-ți glas, propria-ți desnădejde...

De aici venea libertatea mea: descoperind moartea și trăind cu intensitate scurgerea armonioasă a clipelor lor, mă eliberam de iluzia vreunei fraternități cu natura, refugiul sufletelor rănite... Nu, natura nu putea fi pentru noi, cei care nu lucram în mijlocul ei, decât un frumos mormînt. (De aceea, desigur, Socrate se ferea de ea, nu văzuse marea decât o dată, ca soldat...) Ce mă atrăgea atunci? Viața spiritului, dar și a trupului (îmi dădeam bine seama), devenea intangibilă, cum intangibil era copacul pe care puneam mîna, cum intangibilă era și tenebroasa pădure, chiar dacă nu mîna ași fi pus-o pe copac, ci securea, și chiar dacă mii de securi ar fi doborît și întreaga pădure... Te simți, nici vorbă, copac, cum se simte călărețul cal sau cum ne simțim stea, dacă privim cu intensitate una din ele pe bolta cerească... Altă iluzie! Socrate însă privise doar în el însuși și s-a simțit intangibil chiar și atunci cînd a fost silit să bea cucută... Ce îi trebuia lui să privească marea? Noi însă ne temem de ceea ce am putea descoperi dacă am privi insistent în noi înșine... Golim paharul, nu de cucută, ci de vin, ne ferim privirea și începem să urlăm, incredințați că asta e viața, și nu urlete scoatem, ci cîntece de triumf... Iar pentru divertisment năvălim și prin păduri...

II

...Într-o zi, pe la prînz, telefonul de pe biroul meu sună prelung, așa cum îl auzim în ureche cînd sîntem chemați de către operatoare chiar și după ce am ridicat receptorul: vocea centralistei îmi repetă numărul. "Da", zisei. "Vorbiți cu Mangalia!" "Alo, domnul Petrini?" auzii din mari depărtări vocea parcă pe cale să se stingă a unei femei. "Da." "Vă urez la mulți ani!" "Dar cine e acolo?" zisei, nici mirat, dar nici nepăsător. (Îmi amintii în clipa aceea că azi era ziua mea de naștere, pesemne vreo rudă, vreo mătușă sau verișoară, se gîndise la mine să-mi ureze la mulți ani, deși niciodată...) "...Știți, continuă vocea, am reușit să obțin o repartitie la mare. Peste o săptămînă mă întorc..." "Da' cine e?" repetai, de astă dată curios, mai ales că mi se dădeau cu un glas nu lipsit de o vagă afecțiune detalii asupra întoarcerii, ca și cînd asta m-ar fi privit cît de cît... Își spuse numele. Era casiera. "Mulțumesc, domnișoară, zisei, vă urez și eu vacanță plăcută."

Și mă pregătii să închid. Dar ea continuă: "Parcă sînteți supărat de ziua dumneavoastră." "Da, zisei, sînt cam supărat..." "S-a întîmplat ceva?" "Asta n-are treabă", gîndii, totuși îi spusei ceea ce n-ași fi vrut să spun, din inerție, oricum ca un răspuns la un semn colegial, că se gîndise să mă felicite. "Da, mi s-a întîmplat, azi-dimineață am vrut să golesc vaza de flori de pe biroul meu (în care ea continuase din ziua aceea să-mi pună din cînd în cînd cîte-un fir), știți, se uscase... adică, după ce ați plecat... și cînd am golit-o, s-a spart în mîinile mele în opt bucățele, fără să fi lovit-o de ceva..." "Ei și?" "Semn rău, strigai fără neliniște, dacă se spargea în două n-avea nici o importanță, dar în opt!..." "Ei, ce e cu opt? Ce importanță are?" "Știți, opt culcat e semnul infinitului... moarte, doamnă!" "Aveți pe cineva bolnav?" "Nu, dar bunicul e foarte bătrîn!" "Da, zise ea, dar fiți liniștit, n-o să se întîmple nimic, cîte semne de-astea n-am avut eu și nici unul nu s-a adevărit..." "Oricum, vă mulțumesc de urare..." "Vă spun, n-o să i se întîmple nimic bunicului..." Și repetă apoi, înainte de a-mi spune la revedere, data întoarcerii, cu aceeași vagă sugestie de afecțiune ca și cînd eu aș fi așteptat-o dacă nu cu nerăbdare, oricum cu același interes cu care ea se gîndise la mine și îmi telefonase.

Și atunci avui acel surîs interior. Se interesase, deci, de data nașterii mele sau o aflase din întîmplare... O reținuse, însă... Plecase, așadar, de pe plajă sau de la hotelul respectiv, se dusesese la Telefoane, făcuse comanda... Așteptase pînă i se dăduse... Atîta timp cu ghidul la cineva care îi era complet străin? Dar eu? Ce rost avusese să-i spun istoria cu vaza? Cu adevărat rămăsesem surprins cînd, răsturnînd-o în chiuvetă s-o golesc de apa stătută, mă pomenisem cu ea bucățele în mîinile mele... Și era adevărat că mă gîndisem la bunicu... Dar de ce să-i fac tocmai ei astfel de confidențe? Fiindcă din dimineața aceea nu mai schimbam nici un cuvînt cu ea. În afară de cele referitoare la sumele încasate și plătite de *Oraca*, iar în ceea ce privește repetarea gestului cu floarea... hm! observam doar cînd nu mai era, cînd se veștejea în vază și o aruncam pe geam cu apă cu tot... și stătea goală cîteva zile pînă să reapară, proaspătă și strălucind parcă de încîntare în culorile ei, fără să mă incinte însă și pe mine... dar, după

cum îi spusese, fără să-mi displacă... Ar fi fost într-adevăr greu de conceput...

Dar cui îi displace o reacție de supunere? Avusese, vorbind la telefon, aceeași voce ca în dimineața când o întrebasesem dacă ea îmi pusese floarea pe birou și înaintea oricărei reflecții se ridicase în picioare... O fi fost persecutată acolo de unde se transferase de vreun contabil grobian? Nu era exclus! Zîmbii iarăși, și amintirea ei se topi în lumina care mă inundă și dinafară, contemplînd îndelung prin fereastră bogata zi de august... Îmi strînsei hîrțile mele contabile fără să mai aștept ora trei, cu gîndul să mă duc totuși să-l văd pe bunicul, fiindcă istoria cu vaza îmi reamintise că nu-l văzusem de aproape o lună și putea fi totuși bolnav. La vîrsta lui și un guturai poate fi... Îi cumpărai un pachet de țigări și ziare. De la moartea mamei începusem să-l vizitez mai des, mai ales după ce observai într-o zi, privindu-l cu atenție, că ochii și sprîncenele lui semănau aieva cu ale ei, restul chipului fiind desfigurat de bătrînețe ca să mai pot descoperi și alte asemănări. Nu uitam cum reușise el s-o intimideze pe Matilda, în acea seară cînd sărbătorisem cu întîrziere nașterea și botezul Silviei. Ghicisem atunci în el bărbatul de modă veche, care nu putea concepe să acorde în sinea lui femeii un locșor cît de mic, oricîte viclenii, ură sau iubire i-ar fi asaltat din partea vreuneia cît fusese tînăr, sau din partea bunicii, după ce se însurase și îi făcuse atîtea fete. Și asta în mod firesc, natural. Ar fi trebuit de pe atunci sau poate chiar încă de mic să aflu de la el secretul acestei inocente trufii masculine, care nu însemna nici nepăsare, ca la tata, și nici lipsă de afecțiune, fiindcă ținuse totdeauna la bunica și nu călcase, cum se zice, niciodată pe de lături. Îl aflase mama acest secret, îl moștenise...

În ultima vreme se simțea umilit că îi căzuseră toți dinții din față și cei de jos nu mai întilneau nimic sus, decît gingiile. Asta îi deforma gura, pe lîngă faptul că nu mai putea mușca pîinea... "Bunicule, îi spusese, pune-ți o placă. Toată lumea, unii chiar foarte tineri, pătesc chestia asta." "Da, îmi răspunsese, am ajuns să trimitem sateliți în jurul pămîntului, dar ca să găsim ceva să nu ne cadă chiar toți dinții din gură, la asta nu ne pricepem." "Ba cum să nu, am auzit că americanii ți-i scot pe toți din gură, chiar de mic, și îți pun alții în falcă, cu holșuruburi. Cică mai buni, nu se cariază. Actrițele astea ale lor cu dantură frumoasă, crezi că e dantura lor naturală?" "Îi bag în mă-sa cu holșuruburile lor, mie îmi trebuie măselele mele de pe vremuri, cînd spărgeam cu ele și sîmburi de măslina", răspunsese el furios. Totuși acceptase să-l duc la un dentist, dar se plîngea pe urmă că nu putea mîncă liniștit cu porcăria aia din gură, îi sîngerau gingiile... Pînă la urmă se învățase...

Îmi plăcea să beau cu el o sticlă de vin (și adusei și acum una) fiindcă o chema și pe bunica, și îi sticleau ochii de plăcere cînd o vedea cum se cherchelește după o jumătate de pahar și începe să îndruge verzi și uscate..."Ce-i fi mai așteptînd tu de la viață?!" îi spunea ea încercînd să se răzbune prea tîrziu că îl servise atîta amar de vreme, că nu știa nici acum să-și ia un pahar singur, iar el îi răspundea cu veșnica istorie cu dulapurile de care era casa plină, cerute de ea înadins ca nimeni să nu se poată descurca în ele (un pahar e într-un dulap, dar în care dracu dintre ele!). Vechi ranchiune uscate de sevă, că nu i-a făcut și el niciodată în viață un cadou. "Păi dacă ți-l făceai singură?! răspundea bunicul în prada unei mari veselii, bucuros că își amintea și el tot atît de bine cum

devenea chestia, vream eu să-ți cumpăr o rochie, te găseam cu ea acasă luată de tine! Atunci de ce să-ți mai fi cumpărat eu alta?" "Așa, de schepsis", zicea și bunica. "De schepsis o luasei tu, să nu zic eu că ți-am făcut un cadou, să spui acum, când nu mai ai și tu ce spune, că nu ți-am făcut și nu ți-am dres. Ce-ai mai fi avut tu acum de zis dacă îți luam?..." "Ași mai fi avut!" "Ei, ce-ai mai fi avut?" "Să pui și tu mîna și să ai grijă de fetele alea." "Și tu ce treabă aveai? (Bunicul îmi făcea cu ochiul!) Sau credeai că de-aia te-am luat eu, să stai, să tai frunză la ciini?" "Taci că te-ai momorît tu cu treaba!" (Bunica începea să se cherchelească, stilcea cuvintele.) "Așa cum m-am «momorît» eu, am cumpărat casa asta din leafa mea, și tu ce-ai făcut?" "N-am făcut nimic... hîc!" "Mai bea ce mai ai în pahar, ne mai distrăm și noi pe-aici..." "Nu mai *bau*, că nu sînt bețivă ca tine, mă duc să mă culc, că eu m-am sculat de dimineață, nu ca tine care stai și goghești în pat și tragi la bășini de s-aude pînă în vecini..." "Și ce vezi tu rău în asta?... Nemții, de pildă, nu poți să zici că nu sînt un popor civilizat, dar cînd îi vine unuia să tragă o..." "Mai taci din gură, îți merge gura tranca-fleanca..." "mere acre!" rîdea bunicul.

Nu era adevărat că gogea în pat. Îl găsii trebăluind prin mica lui grădină, unde avea cîțiva stupi. Era puțin agitat și îmi spuse că am căzut la țanc, de dimineață a descoperit în salcîmul din spatele casei un roi de albine sălbatic, și că să-l ajut să-l prindă... A încercat el, dar de, nu-l mai țin picioarele să stea pe scară. Începui să rîd. "Dar de ce roiurile astea cad tocmai la dumneata, bunicule? După cîte știu, te-ai apucat de albinărit fiindcă ți-a nimerit într-o zi, tot așa, un roi ca ăsta în salcîm..." "Cum nu? zise bunicul. Nu costă nimic! Doar stupul cu fagurii, o nimica toată. Trebuie să fii prost cînd ai o grădină și poieni în jur și să nu te ocupi de albinărit. Ce e mai bun ca mierea?" "Așa e, bunicule, vechii greci o băgau și în vin..." "În vin? se miră el. Și nu-i apuca cufureala?" "Cine știe, poate că tocmai de-aia îl amestecau așa, să poată pe urmă să mănînce iar. Le plăcea să stea mult la masă și să discute, stăteau așa într-o rînă, la o masă sub formă de potcoavă." "Și ce discutau?" mai zise bunicul bijbîind în noul stup, pregătindu-l să primească roiul sălbatic, vîrînd în el faguri cu miere, să aibă noile-venite, pentru început, ce să mănînce. "Discutau despre tot ce există", zisei. "N-aveau treabă!" mormăi el cu afectare, el care avea și ai fi zis că găsea în asta un mare rost, uitînd că în viața lui, în afară de faptul că de la ghișeu lui elibera atît noilor-născuți, cît și morților, unora certificate de venire pe lume, altora de plecare, altceva nu mai făcuse. Nu-și mai aducea pesemne aminte că pierduse atîția amari de ani uitîndu-se la alții cum jucau biliard și table. El nici măcar nu juca, se uita doar... - e drept, era un chibiț de prima clasă, nu exista să piardă cineva dacă îl avea pe el alături (exclama el ridicînd un deget în sus cu mîndrie, ca și cînd a chibița era și ăsta un secret, nu orice nătărău avea darul să influențeze astfel hazardul). Cîștigătorul făcea apoi cînte... Așa se explica, poate, cum reușise el să-și cumpere o casă? Nu cheltuia bani pe băuturi! Bunica știa bine, leafa i-o dădea ei întregă și nu-i mai cerea apoi nici un leu îndărăt pînă la următoarea. Iar bunica îi puneă bine! Desigur, o socoteală cu creionul în mînă putea fi, în acest sens, revelatoare, ca și în cazul acelor fumători care nu cumpără țigări: au alții, și cine te poate refuza cînd, cu candoare sau în treacăt, sau prietenos, sau necăjit, zici: "dă-mi o țigare" '? Sînt atîtea feluri de a-ți păstra

intacți banii din buzunar, după cum nu mai puține de a te pomeni fără ei... ca să te miri apoi după ani cum dracu au reușit unii să-și facă și să-și dreagă un rost mai bun decât al tău, și asta uneori, ba chiar adesea, cu o leafă mai mică decât a ta... "Bravo, bunicule! zisei cu glas tare, e o chestie!" "Ce chestie!?" se miră el. "Să faci rost de ceva fără să te coste nimic! Acum o să ai un nou stup." "Păi cum! Nu albinele costă, se înmulțesc repede, regina... Am auzit de unul care a comandat pe vremuri o regină tocmai din Italia și i-au trimis-o cu avionul, așa într-o cutiuță specială... Stătea și ea, săraca, în cutiuța aceea. Noi o să prindem acum una din salcîm..."

Și bunicul îmi spuse ce aveam de făcut. Aprinse un mototol de cîrpe pe care îl agită să scoată fum, îl legă de vîrful unei prăjini care avea ceva mai jos un fel de căciulă mare din sită și îmi dădu toată chestia asta să mă urc cu ea pe scară. Văzui roiul. Se prinsese foarte sus, într-un loc în care se întîlneau trei crăci groase ale salcîmului, și albinele sburau în jurul lui în largi spirale... În lumina soarelui păreau ele însele parcă rupturi de raze materializate... cam nervoase, chiar agresive... cîntecul pe care ți-l sugera acest zumzăit al lor părea mai puțin pașnic și monoton decât al celor de jos ale bunicului, și nimic, parcă, nu te asigura că nu vor năvăli peste tine dacă vei încerca să le turburi sau să te apropii prea mult. "Bunicule, strigai, astea sînt mai rele, dacă mă înțeapă?" "Nu fi bleg, zise el, ai să vezi cum or să pice toate una cîte una în căciulă, ca niște proaste..." "Și regina?" "Cu regină cu tot, cît e ea de regină!"

Ridicai prăjina încet pînă plasai căciula de sită sub roi și începui să aștept, curios să văd și eu ce-o să se întîmple. Fumul însă se ridica în sus și roiul nu reacționa.

"Bunicule, strigai, cît trebuie să stau așa?" "Stai acolo, că nu te doare mîna", răspunse el supărat... Parcă ar fi sancționat un copil care nu înțelegea așteptarea. O boare de vînt făcu să freacă salcîmul. Se lăsă o tăcere! "Dă-te jos!" strigă bunicul neglijent și disprețuitor. Coborîi, totuși, cu grijă, și nu mă mirai, cum nu se miră nici el, cînd văzui căciula de sită plină de albine. Erau numeroase și cumînți (și văzui și regina de trei, patru ori mai mare decât o albină), ca și cînd ar fi știut că fuseseră găsite tocmai de cei pe care îi așteptau, acești uriași care știau mai multe despre vînt, ploaie, zăpezi și înghețuri (decît mica și captiva lor regină) și le pregăteau ei așa niște căsuțe unde să petreacă iarna, iar vara să-și caute florile și să-și depună mierea, în timp ce regina, după ce avea să sboare în azur cu trîntorii după ea, să umple apoi stupul cu albinite. "Vezi, zise bunicul după ce le vîrî înăuntru, albina face miere pentru ea, dar ne rămîne și nouă. Omul face așa? Face pentru el, și tot nu se satură, nu-i mai ajunge... Astea au legea lor, cînd trîntorii se înmulțesc prea tare, îi mai omoară, în timp ce noi..." "Păi cum să afli, bunicule, care dintre noi e trîntor? La ele e simplu, trîntorul nu face miere, e clar, la noi, hm! încearcă să afli... Și pe urmă să-ți spun drept, ar fi cam trist să fim ca albinele!" "De ce?" "Păi gîndește-te! Sînt niște sclave! Alte gîze se zbuguesc, se înmulțesc singure, la albine numai regina are acest drept..." "Așa le-a făcut pe ele natura! filozofă bunicul. Du-te mai bine și adu niște pahare să bem sticla aia aici..." "S-o chem și pe bunica?" "Cheam-o! zise. Mai rîdem p-acilea, hi-hi!"

Dar nu apucarăm să rîdem de ceea ce așteptam, o ciudățenie! bunica ținu la

băutură cu noi, nu se cherkeli nicidecum, ba chiar, după ce terminarăm vinul, o auzii că zice: "Și tu de ce ai adus numai o sticlă? (Și arată sticla goală cu degetul.) Nu ne-a ajuns nici pe-o măsea." Pe mine mă apucă un râs care nu se mai termina, în schimb bunicul se enervă: "Încearcă tu, îi zise, să te ridici de pe scăunelul ăla. O să vezi cum o să te pomenști cu nasu drept în stupu ăla, să te mănince albinele..." "Hi-hi, făcu bunica, și se ridică și o luă spre casă călcînd nu foarte drept, ci absolut normal. Încearcă tu să te ridici, zise, dar pregătește-te să te sprijini de Victor... Mă duc să aduc eu o sticlă... Am eu una pe care am pus-o bine..." "Ce-o fi cu ea?", zisei izbucnind iar în râs. Dar bunicul n-avea destul humor să înțeleagă că se poate întîmpla și asta, cine știe, o fi mîncat bunica bine, o fi dormit strașnic, o fi băut vreo cafea...

Se întoarse cu gustări, sardele sărate (o fi mîncat sardele?!), friptură rece de vacă, măsline, brînză, castraveți murați... Numai sărături. Puse tava jos în iarbă, cu tacîmuri pe ea, și se întoarse să aducă sticla aceea... "E vin negru, zise ea, puterea ursului..." îmi trecu prin cap, auzind cît de firesc pronunțase ea calificativul acesta din jargonul băutorilor, că de fapt pînă atunci se prefăcuse doar că se cherkhelea, anume pentru ca într-o bună zi să-și bată joc de bunicul. Mă stăpîinii din răspuseri să-mi reprim veselia. Bătrînul ar fi putut să se irite foarte tare și petrecerea noastră să se strice. "Bunico, zisei, fii atentă, vinul e înșelător, îți lasă impresia că poți să-l bei fără grijă și pe urmă odată te pomenști că se învîrtește pămîntul cu tine!" "Ei și! zise. Te duci și te culci, și cînd te scoli nu mai ai absolut nimic..."

Adică făcuse chestia asta de nenumărate ori? "Aha, zise bunicul sarcastic, ești versată! Bei în secret!" "Da, că mi-e frică de tine. Hai noroc, Victore, lasă-l pe asta, care în viața lui n-a ciocnit și el un pahar acasă!"

Abia destupasem sticla, îi turnasem ei, și parcă ar fi vrut să nu-i torn și lui. Ciocnirăm noi doi, bunicul, furios nu se atinse de pahar. "Să fie pentru odihna bieteii Silvia, maică-ta, că s-a dus, săraca! O să ne ducem și noi, nu tu, care ești tînăr și ai viața înaintea, uite, ăsta, care face degeaba umbră pămîntului, crede că a realizat scofală mare în tinerețe..." "Bunico, dar ce-ai fi vrut să realizeze?" zisei prins de un interes extraordinar să aflu deodată de la ea ce e tinerețea, ce e viața și ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem pînă tîrziu umbră pămîntului. Atacase sardelele, deci nu mîncase. O lăsai să înghită, apoi, în timp ce înfulecam eu însumi: "Ce se poate realiza? Serios! (Nu prea merg sardelele cu vin roșu!)." "Astea sînt prostii, zise ea, am auzit că japonezii mănîncă dulcele înainte de masă, încep cu prăjiturile și pe urmă mănîncă orezul ăla al lor cu bețișoarele alea (cum or fi putînd!). Unii mănîncă pisici, ciini, dracu să-i pieptene!" "Nu mi-ai răspuns la întrebare", zisei. "Ce întrebare?" "Ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem umbră pămîntului?" "Ce-ar trebui?!" "Ei da!"

III

Și așteptai să aud răspunsul, chintesența unei vieți trăită de o femeie care născuse de trei ori și care venise în întîmpinarea bărbatului fericită că scapă

dintr-o familie în care sărăcia era parcă o zeiță protectoare: era invocată cu mândrie! Noi, ăștia săracii... Ești sărac, nu fi și fudul... Sărăcia? Munciți dacă vreți s-aveți! Și săraci și proști, cum e mai rău! Filozoful ăsta, care și când pune un copil să-i tragă pantalonii avea aerul unui rege asistat de intimitii săi la toaleta de seară ("și când își scotea pantalonii lui rupți în fund se uita la noi ca un împărat", povestise bunica odată), era un instalator care ar fi putut trăi bine dacă străbunica, mama bunicii, ar fi știut să răspundă străbunicului ce-a făcut ea cu banii. Arăta atît de zăpăcită, încît el se resemna în fața acestui mister după atîția ani de încercări să afle ce era cu banii... Banii obișnuiți, banii pe care instalatorul i-i dădea să facă piața și să hrănească o numeroasă familie... Și dacă străbunicul ar fi fost în stare sau dacă ar fi vrut s-o ia din scurt și s-o întrebe, ar fi aflat, desigur, cînd își cumpăraseră ea scurteica aceea de catifea sau rochia aceea mov care o întinerea și o făcea atît de frumoasă... "Păi dar! spunea bunica, închidea ochii și pe noi ne ținea cu curul gol... Lăuda sărăcia, că toți oamenii mari s-au născut în sărăcie, dar nu spunea că oamenii ăștia mari, părinții lor adică, au pus mîna de la mîna să-și dea copiii la carte, în timp ce pe noi..." Fugiseră toți de-acasă, aproape de mici. Unul ajunsese frizer la București, altul subofițer în armată, o soră se măritase cu un mecanic de locomotivă... Ce mai, toți oameni mari, atît de mari că uitaseră de unde au plecat, nici cînd le-au murit părinții n-au dat pe-acasă, dar s-au trezit pe urmă că au dreptul la o curte pustie, la un acoperiș dărăpănat, la niște țaruși care sprijineau o nenorocită de vie care ajunsese să facă doar un fel de aguridă cu bobul pe jumătate uscat... Iar ea, bunica, reușise să ajungă dactilografă la aceeași primărie unde bunicul era funcționar la starea civilă. Ce reușiseră împreună? Să țină mulți ani piept, în casa părinților ei, frizerului, subofițerului și mecanicului de locomotivă, pînă ce "lichidaseră" moștenirea și cumpăraseră mai întîi un teren și își făcuseră apoi casa lor. "Cum, bunico, dar ai făcut-o pe mama!", gîndii în timp ce îi așteptam răspunsul care știam dinainte că nu va fi, adică nu mai era demult în mintea ei chintesența unei vieți.

Crescîndu-și fetele ei, spălîndu-le la fund, țipînd tot timpul la ele, devenise roabă, o involuție, devenise analfabetă, fiindcă anii de școală ai fetelor nu însemnaseră pentru ea decît tot rufe spălate, veșnice rufe murdare, veșnice bluze pătate de cerneală, cazanul, veșnicul cazan de fierț apă, în timp ce într-altul fierbea în bucătărie veșnicul borș cu carne care strîmba veșnic nasul domnișoarelor: "Tot borș, mamă?". Și nici o revelație: ceva, așa, deosebit, așa, un semn că una dintre ele o să ajungă împărăteasă... "Niște natantoale", se înseninase bunica întru tîrziu... "Făăă, le spunea după ce se făcuseră mari, cu acel limbaj popular și crud care i se impusese fiindcă un altul se îndepărtase de ea tot mai mult, o să vedeți voi căcat de bărbat în curtea voastră cînd o să-mi crească mie floare în ureche. Și nici atunci!" Adică nici după moartea ei! Nu se adeverise, fetele se măritaseră bine. Nu mai avea de mult nimic cu ele, avea cu bunicul. Și fiindcă descoperisem că bunicul semăna cu mama, încercam să-l protejez, intuind că ranchiuna bătrînilor, prilej de vesel divertisment pentru nepoți, nu e mai puțin otrăvită pentru cel care e, dintre ei, mai bătrîn.

"Să nu faci economie!", zise bunica semeață. Bunicul se uită la mine. Eu la el. Apoi amîndoi la ea. "Adică cum?" zise el cu o condescendență stupefiată. "Așa, în

viață!" "În viață, ce, fă?", reluă el ca și când ar fi fost scos din pepeni, dar vorbea totuși cu grijă, cum vorbim cu cei arierați mintal, să nu pățim ceva. "Așa, să nu faci economie!" "Adică?!" insistă el răbdător, dar la marginea răbdării. "Am înțeles, bunicule, intervenii cu gravitate (puteam să înțeleg mai repede, era normal! eram mai tânăr!). În viață adică, așa, cât trăiești, să nu faci economie!" "Economie la ce?" "La una, la alta, la bani, la orice. Nu așa, bunico?" "Și la minte!" adăugă ea. Asta chiar n-o înțelese nici eu, ori era prea subtil, ori era o înțelepciune populară insondabilă. Nici bunicul nu vedea cum ar putea cineva să facă economie cu propria-i minte. "Să nu te menajezi, adică, zise el, să-ți pui mintea la contribuție? Asta vrei să spui, fă?" Ea negă cu degetul foarte energic: "Am spus eu bine așa cum am spus", zise ea cu o trufie cam neroadă, pe care o au toți cei cărora le scapă din gură ceva ambiguu, care dă de furcă celor de față. "Să lăsăm deocamdată mintea la o parte, zise atunci bunicul cu un humor filozofic, și să ne rezumăm la bani. Ai zis și de bani, nu?" "N-am zis nimic de bani. Victor a spus, eu n-am spus." Vroia să rămână cât mai mult în domeniul indefinitului, să nu cadă în cursă, dar bunicul o miroso: "Ba ai spus, degeaba îțiiei vorba îndărăt, la bani te-ai gândit, că ași fi făcut eu prea multă «iconomie» (o ironiză el), nu te-am lăsat să-ți umpli dulapurile cu bulendre, ca taică-tu pe maică-ta. Asta e ceva nou, pînă acum ai zis că rău au făcut..."

Foarte blînd era bunicul, dar ironia lui era foarte eficace: bunica se enervă: "Poți să zici orice! N-am spus nimic de bani!" "Aha! reluă el, au fost buni!" Niciodată, pesemne, nu reușise ea să-i dea replica în acest punct, deși ideea ei cu "iconomia" ar fi putut fi mortală: să faci o viață întreagă pe chibițul și pe urmă să îmbătrînești, chiar că nu mai avea rost să faci umbră pămîntului, dar bunicul era atît de plin de sine încît această suliță svîrlită în el nimerea într-o platoșă groasă. Nu făcuse și ea "iconomie"? Degeaba insinua că regreta că nu trăise și ea ca maică-sa, o cochetă, care stîrnise invidia cartierului, păstrase dragostea și supunerea bărbatului, iar căsătoria și copiii n-o împiedicaseră multă vreme să se ducă și să danseze mai departe pe la baluri și serate, ca și cînd (și fără să-i stea rău) ar fi rămas tot domnișoară. Pînă tîrziu, dimineața întîi se dregea și se sulemenea și apoi se apuca de treabă. Ce treabă?!

*Femeia care iubește
Spală noapte și cîrpește
Se scoală de dimineață
Și-și dă buza la roșeață
Sprîncenele la albeață.*

De unde! Le puna tot pe ele, pe fete, să spele și să gătească, încît mîinile lor erau veșnic înroșite, în timp ce pe ale ei și le păstra albe și catifelate. Iar "împăratul" cu pantalonii rupți în fund le făcea teoria sărăciei. "Trăiește-ți viața, Victore, și nu te lua după ăsta, rupse ea tăcerea. Copiii! Ce sînt copiii? Numai ponoase!" "Da, bunico, zisei, asta cînd îi ai! Dar ia să nu-i ai?" "Păi parcă ea știe ce spune? zise bunicul. Ascultă-mă pe mine, asta dacă ar fi nițel mai tînără ar fi în stare să se mărite. Ar avea-o de model pe madam Letiția, soția farmacistului, bunică și ea, dar știi ce-a făcut ?" "Nu știu!" "Știi, sau nu știi? A luat *Gerovital*, da'

a luat, nu glumă, bărbatu-său i l-a adus, și ăla nerod, și au apucat-o pandaliile, s-a amoretat de unul și a fugit dracului de-acasă, s-a dus după el, pe undeva pe la Craiova, un tehnician de la Electroputere, dar originar de-aici de la noi din cartier (venise în concediu). Un spelb cam jigărit, dar mult mai tânăr decât ea... Nu vrei, i se adresă el bunicii, să iei și tu *Gerovital*? Ce mi-e șaptezeci de ani? O nimica toată, te face de cincizeci și te-ai aranjat..." Bunica chicoti: "Hi-hi! De ce nu iei tu!"

"Ne primiți și pe noi?" se auzi atunci, de după gardul care despărțea cele două grădini, glasul vecinului. "Da, cu plăcere, dom' Chiriță poftiți", răspunse bunicul. "În cazul ăsta, permiteți să venim și noi cu o sticlă", zice dom' Chiriță și se întoarce și intră apoi prin curte. Împreună cu madam Chiriță, o doamnă încă tânără, cu chipul arămiu, puțin *empâté*, și din pricina asta fără riduri, dar cu părul albit complet, însă bine coafat, o distinsă cucoană... Bărbatul, maestru electrician, avea și el tîmplele brumate, dar nici un pic de distincție, arăta alături de ea ca un căruțaș, fără acea tentă de asprime virilă a celor care, pe drumuri, se călesc sub ploi și vînturi reci... Bunica spunea că pe vremuri, cînd era și el mai tânăr, fusese odată "bicarbonizat" pe un stîlp cu secerile acelea la picioare... Zăcuse prin spital... "Trăim încă bine, noi ăștia de la marginea orașului, zise dom' Chiriță așezîndu-se voios pe pămînt, ca un țaran, în timp ce eu ofeream taburetul meu doamnei. Pînă or să ajungă la noi blocurile (că așa am auzit, că or să ne dărîme) mai durează, nu e chiar pentru mine, mai putem și noi să bem un pahar la iarbă verde." "Unde n-ar veni mai repede, zise bunica, să am și eu apă caldă și baie." "Da, zise dom' Chiriță, e un avantaj, numai că în momentul cînd o să faci baie, aude și vecinul și îți bate cu ceva în calorifer. Trebuie să faci baie la oră fixă!" "De ce?" "Madam Văsăliu, se adresă el bunicii, chiar dacă dai radioul încet, tot se aude. Fiica noastră ne întreabă dacă nu poate să se întoarcă acasă cu bărbatu-său, s-au săturat." "Gustați puțină miere!" zise bunica. "Nu, sărut mîna, poate nevastă-mea." "Da, zise madam Chiriță, dar nu vă deranjați..."

Și se ridică și se duse cu ea în casă, s-o ajute... Nu era miere simplă, ci bucăți de faguri, o minune, îți venea să înghiți și ceara lor parfumată odată cu mierea, care păstra în ea, proaspete, miresmele florilor prin care cutreieraseră albinele bunicului. Din cînd în cînd cîte una, întîrziată, ne dădea tîrcoale înainte de a se întoarce în stup (soarele coborîse printre aceste grădini mărginașe, se apropia inserarea) și eu știam, mă învățasem să nu mă feresc de ele chiar dacă mi s-ar fi așezat pe nas. Cineva strigă la noi, un alt vecin al bunicului, a cărui casă însă era cam prăpădită, în orice caz, asemeni unor oameni, avea în ea ceva care te făcea să n-o observi, ceva șters, învăluită parcă într-un aer de umilință: "Ce faceți acolo?". Parcă ne lua la rost, nu semăna cu casa, părea neprietenos și agresiv. "Vino, Toadere, să bem un pahar de vin", zise însă bunicul protector. "Nu vin, că mă înțeapă albinele", zise acela venind. "Păi dacă umbli la ele, să le furi fagurii!?" Era, pesemne, ori o glumă, ori adevărat, fiindcă zbanghiul ăsta nu răspunse nimic, se așeză și el jos, ca și cînd n-ar fi auzit, și puse mîna pe sticlă. "Hai noroc", spuse el deodată cu o intensă tandrețe bărbătească, și numaidecît îl ascultară și puserăm toți mîna pe pahare și ciocnirăm... Noroc, sănătate, viață lungă, succes, domnule Petrini, să ne îngropi pe toți, bunicule... să te vîd bunic, bolîndule, asta ar fi o performanță pentru tine, care te-ai însurat tîrziu și ai făcut

o fetiță la spartul tîrgului... Se zice că copiii făcuți tîrziu ies mai deștepți dacă sînt făcuți cu o muiere tînă... da, dar ce faci pe urmă... Depinde de vîrstă... Nu contează vîrsta, dacă nu ești rece... Așa e, degeaba ești tînăr, dacă... Dar și dacă... Hai noroc... Ce faci tu acolo, dragă, te-ai dus cu mîna goală să bei vinul oamenilor...

Tînăra nevastă se apropie cu două sticle în mînă și parcă tot grupul nostru se luminează de prezența ei... Era blondă, plină de viață și de față cu noi zbanghiul o luă în brațe, o trase lîngă el și îi lipi capul de obrazul lui atît de strîns și rămase astfel recules atît de multă vreme și nemișcat, încît bunicul continuă conversația arătîndu-l cu capul... "Nu e rece, dar e prost, nu știe că muierea atît așteaptă..." "Domnule Văsăliu, zise rîzînd arămia și distinsa doamnă Chiriță, ești demodat, dar nu pentru că ești bunic..." "Sînt străbunic, nu bunic..." "Așa ești de cînd te știu..." "N-am avut probleme!", zise bunicul. "N-ai avut fiindcă ai avut noroc cu doamna Văsăliu... Ia să fii acuma tînăr, să vezi ce te-ar mai pune pe jărat..." "De ce? Ași lua alta!" "Și alta ți-ar face la fel!" "Ba mie îmi place bunicul, zise blonda nevastă, care se vede că nu se pierduse cu firea sub îmbrățișarea zbanghiului. Cînd un bărbat moare după tine, înseamnă că o să moară și după alta. Așa, nu moare după mine, dar știu că nici alta n-o să-i sucească capul." "Și dacă?!" zise doamna Chiriță. "Ăla nu e bărbat, zise atunci blonda, e un muieratic... Îl miroși dinainte..." "Și dacă îl miroși?" "Nu-l iei!" "Eu mă duc să mă întind, nițel", zise bunica și se ridică sprintenă și nu știu de ce vru să ia și taburetul cu ea, dar în loc să-l ia se așeză încet lîngă el și se întinse moale în iarbă. Păru însă mulțumită că găsisese această soluție mai comodă și își trase picioarele sub poalele halatului, își puse tîmpla pe braț și adormi instantaneu. O cascadă de armonii înalte ale unui acordeon îndepărtat salută parcă acest inocent abandon al bătrînei. "Cum, ce e?" mai tresări ea ridicînd capul, apoi înțelese și îl lăsă la loc: "A, Fărcășan!... Dă-l înghiraților... Hi-hi... Ce-am mai rîs la nunta lu Ionelu..."

Deci degeaba încercase să ne sugereze că n-a petrecut în viața ei: a rîs la nunta lui Ionelu, iată! Numai că acest Fărcășan n-avea nici o legătură cu acea nuntă, era un băiat de vreo douăzeci de ani, poate nici nu se născuse pe atunci. Se apropie de noi cîntînd năpraznic, chinuind acordeonul spre tonalități paroxistice, ca să-l coboare prăpăstios spre bași, în care sufla ai fi zis cu foalele scoase. Nu înțelegea ce-i spunea bunicul, să nu mai cînte, fiindcă sperie albinele, îi dădea înainte cu ochii pierduți, în transă, ca toți maniacii acestui instrument de clămpănit, de țipat și de horcăit, crezînd că, așa cum se simțea el, vrăjit, ne vrăjea și pe noi... Pînă la urmă se opri, trezit parcă din somn, cu mîna bunicului încheștată pe brațul lui: "Mai încet, mai bine cîntă-ne ceva din gură, lasă dracului burduful ăla!" Da, dar nu înainte să bea și el un pahar, și nu se deshărnă de burduf, din care apoi scotea doar dulci suspine stinse, acompăniindu-se în șoaptă... Cînta cu o voce patetică și fără introduceri mulțime de șlagăre vechi, care-l făceau pe bunicul să ridice o mînă spre cer... Sub razele asfințitului mîna lui arăta ca o cracă încremenită în timp... Mîna, mîna umană, mîna care poate, înaintea cuvîntului, pipăise lucrurile, le adusese sub ochi, minunații ochi care le contemplasera și care, violentați, le trimiseseră sub nas, nasul le mirosise, apoi le lăsase mai jos gurii, care le linsese, formidabila mînă, instrumentul spiritului

și... "câți au muuurit pentru tine, frumoasă Zaaaraaaza, și cîți te-aaau iubit..." Începurăm să cîntăm toți (timp în care blonda nevastă dispăruse și se întorsese cu noi sticle) la Yafa și la Beirut, mai sunt femei arabe... *Je me suis en-gagé, pour l'amour de ma blonde...* urlai și eu cu o melancolie sfișietoare, avînd lîngă mine o blondă și o arămie care luară ca atare simulatul meu lamento, doamna Chiriță îmi puse mîna pe braț și mă chestiona cu o simpatie severă și trează: "De ce nu te însori? Ce-ai de gînd?" "Foaie verde mere-pere, nu te mai-nsura, măi verree, atacă Fărcășan, că muiera multe-ți cere, cere rochie de mătase, ce la mă-sa nu purtaaase..."

Lumina zilei bogată în umbre se stingea, înlocuită pe nesimțite de cea a unei luni pline, care curînd umplu grădinile cu razele ei albe și reci. "Fecioara" însă potoli curînd apetitul nostru pentru beție, ne chiorîrăm la ea și uitarăm un timp de pahare. "Cum dracu să ajungă cineva pînă acolo? zise zbanghiul furios, care, deși era doar mecanic auto, se culturalizase și el în acei ani (nu scăpase!) și avea noțiunea distanțelor astronomice, dar nu și pe aceea a expansiunii noastre tehnice. Că, cică, americanii lucrează la chestia asta! O tîmpenie! Păi acolo pe lună nu e aer! Ori motoarele nu lucrează fără aer!" Și se foi dînd din umeri și se agită atît de sigur pe sine, că nu putea fi contrazis, încît blonda lui nevastă rîse și strigă la el: "Ho, nu te mai zbuciuma așa, să nu se rupă ceva în tine". "Dă-i în... mă-sii! mai zise el totuși, indignat, se vede, că puteau să-l prostescă ei pe el cu asemenea gogoși. Da, alte realizări, nimic de zis, cu toate că am auzit că acolo mîncarea n-are gust, n-are miros, un fel de material plastic! Oul n-are gălbenuș, pasărea n-are grăsime, porcul mănîncă praf de pește, vita mănîncă pesticide, și atunci ce valoare au alte realizări? Aleargă cu mașinile înapoi și-ncolo? Ei și?" "Mă, tete, zise bunicul, dacă ai auzi că alții spun de noi tot felul de prăpăstii, ce-ai zice? Ai fost acolo să vezi? Tu citești tot felul de prostii prin ziare și le crezi!" "Nu, bunicule, sînt oameni care au fost și povestesc!" "Și crezi că nu mint?" "S-ar putea să mintă, dracu să-i pieptene... Hai mai bine să bem!"

Băurăm. Dar unde dispăruse bunica? Și mai era un loc gol: dispăruse și domnul Chiriță, parcă îmi aminteam că îi zărisem umbra tăcută îndepărtîndu-se undeva de unde nu mai revenise. Era tîrziu și Fărcășan mai încercă să trezească clapele acordeonului, dar renunță aproape imediat și se deshăună. Fără să spună ceva, bună seara sau la revedere, bunicul se ridică și plecă cu aerul că se va întoarce; dar nu se mai întoarce, și blonda mi se adresă: "...Hai să strîngem paharele și tacîmurile și să le ducem în casă. Gata, zise, cu o voce ascuțită, imitînd ceva, o chelneriță sau o bucătăreasă, nu se mai servește nimic, s-a închis tot, și bucătăria și bufetul."

Dar mai era vin, păstrarăm cîteva pahare și revenirăm. Doamna Chiriță nu se lăsă dusă nici după ce zbanghiul și soția lui plecară și ei, dînd bună seara foarte ceremonioși. "Însoară-te, domnule Petrini, reveni arămia, care acum, sub lumina lunii, arăta în mod curios mai bătrînă decît la lumina zilei. Ce aștepți? Vremea trece! și nu se mai întoarce." "Da, desigur, zisei, și cine se scoală de dimineată departe ajunge! (Observînd că deși îmi vorbise mie stătea foarte vizibil întoarsă spre băiat, parcă lui i se adresase, înțelesei că ei doi mă goneau, vroiau să rămînă singuri; să rămînă!) Doamna Chiriță, luați dumneavoastră paharele și i le dați bunicii mîine dimineată, eu vă urez noapte bună!" "Noapte bună, domnule

Petrini", răspunse ea cu un glas afectuos.

El, băiatul, nu spuse nimic. Era, desigur, fascinat de acea oră albă a nopții, de acea tăcere a grădinilor adormite, de acel minut de încremenire a propriei lui ființe, încordat ca un arc, încordare care îi luase glasul... Desigur, abia aștepta să se arunce asupra femeii ca un lup sau să tremure de năvala dorinței ca un adolescent și să-i cerșească grația, pe care și ea abia aștepta să i-o acorde... Mă îndepărtai ca un bătrîn înțelept aflat pe alte hotare. Senzație minunată de echilibru... să te știi tînăr și în același timp să simți că trăiești de o mie de ani!

Păstrez vie în amintire această improvizată și modestă petrecere și mai ales acest final în care am trăit atît de intens înțelepciunea, sentiment care nu mă părăsi după aceea multă vreme. Mă culcai mulțumit că în timpul mersului pe jos pînă acasă nu cedasem ispitei de a deveni incoerent. Mă trezii liniștit, mă ocrotii în orele contabile operînd o separație (o uitare!) și, liber în lungile mele plimbări pe la poalele pădurilor, gîndii: "Bătrîne, îi spusei într-o zi aceluiași gorun pe care îl interogasem odată, Socrate nu te-a cunoscut să se însenineze că din trupul tău i se va face într-o zi sicriul. Înseninarea lui îi venea din altă parte, pesemne că îl plictiseai, cum îl plictisea și marea și cum îl plictisea, desigur, și Xantipa, ale cărei ocări l-au silit să-și petreacă zilele în cetate și să cultive înțelepciunea... Ei, ce zici de asta, gorunule la margine de codru?!..."

IV

Singurătatea, liniștirea, tăcerea din noi înșine (a nu comunica nimănui ceea ce gîndim și simțim) duce la inadaptare, la formarea altei imagini despre noi în ochii altora? Oricum, nu a uneia enigmatice și în nici un caz neutre, cum am dori? Într-o zi ea intră în biroul meu și îmi spuse că economista noastră își serba ziua de naștere și ne invita sus să bem un pahar. O auzii, dar mă uitai la ea fără să-i răspund. Se bronzase la mare. Sosirea ei nu fusese un eveniment, după cum parcă îmi sugerase că va fi repetîndu-mi la telefon data întoarcerii. Nici n-avea cum să fie, dar îmi rămăsese în amintire, ca o scamă, această ciudățenie: de ce mă felicitase și de ce ținuse să știu ziua cînd... Iar floarea din vază nu mai apăru. Bronzul nu-i stătea bine, îi dădea un aer întunecat de... "Hm! murmurai cînd se prezentă la mine cu hîrtii, la Jaffa și Beirut mai sînt femei arabe..." Nu se miră de această remarcă, ca și cînd ar fi găsit-o firească, își amestecă în tăcere miinile cu ale mele, miini, și ele, bronzate, cu unghii date cu sidef și singurul eveniment (cred că da, parcă aducea a eveniment!) care se produse fu retragerea ei cu pași parcă încetiniți de o curioasă melancolie, ducînd cu ea mapa parcă ar fi avut între copertile acesteia o sentință, nu neapărat gravă, dar care sporea în ființa ei o incertitudine, o șovăială, o vagă nehotărîre...

"Veniți. Îmi spuse, ne-a invitat pe toți... Dacă nu veniți o să creadă că aveți ceva cu ea..." Ia uite! Mă proteja! Îmi dădea sfaturi! Nu-i răspunsei, dar după o jumătate de oră, cînd era gata să uit, urcai și eu sus. Se și abțiguiseră, picai pe o veselie generală. Dădui pe gît infectul coniac, care în loc să mi se urce la cap îmi răscoli stomacul, unde se instalează, fără să mai plece, sub o formă de greață

persistentă, și începui să mă uit enervat și involuntar spre ușă: vroiam să mă car cît mai repede, fiindcă veselia era ea generală, dar nu mi se comunica nicidecum și nu trecea nici între ei, de la unul la altul, disarmonie care te incita mai degrabă să le spui ceva neplăcut decît să participi. Da, parcă și ei aveau chef să-și spună niște adevăruri nu prea agreabile, dar se stăpîneau așteptînd s-o facă unul din ei, mimînd deocamdată voioșia.

Astfel, mă pomenii înconjurat de trei dintre ele, după ce fui întrebat cu un fel de simpatie mieroasă (întrebare preexistentă, care nu mi s-ar fi pus fără ajutorul coniacului) de ce nu mă recăsătoresc... Cu aceeași filozofie ascunsă în glas ca și a distinsei doamne Chiriță și cu exclamații de ironie simulat afectuoasă, ei, ce așteptam, adică, ei, ia să vedem, ei, nu zău (sugestie de sfidare, nu mai cred în femei?), chiar așa, de la prima încercare, alții sînt la a treia și tot nu renunță... Asta aduce, așa, pe undeva, cumva, a lașitate... Taci, dragă, dacă o iubește omul și acum, ce vrei tu să-i bagi pe gît... Ei și? Parcă eu cînd m-am despărțit de primul meu bărbat nu-l iubeam? Și el mă iubea pe mine, dar dacă nu se mai poate n-o să stai și să... Cînd am ieșit de la tribunal eram veseli amîndoi, rîdeam, mi-a sărutat mîna... Și acuma mă iubește, dar s-a însurat omul, o duce bine și nici eu... Atunci de ce v-ați mai despărțit, dacă... N-a văzut nimic în femeie! Cum n-a văzut, dacă zici că te iubea... Așa, n-a văzut, ca și domnul Petrini... Poți să iubești și să nu vezi nimic în femeie... De unde știi tu că nu vede?... Începui să răspund în același ton; dacă e sa mă iau după exemplarele aici de față, chiar că nu văd... Rîsete generale... Chiar așa, domnule Petrini? După toate?... Nu, media statistică... Ei, așa mai merge... Și continuînd astfel, simții că eram pe punctul de a fi considerat un tip care eșuase pentru totdeauna în căsnicie și că în ceea ce le privea pe ele, dacă toate ar fi fost libere, nu la mine și-ar fi ridicat ochii și în orice caz bărbații lor erau mai presus decît inși de genul meu, care au fost odată ceva și au eșuat și în direcția asta (un fel de mîndrie, de priviri de sus, îmi sugerau gîndirea lor neexprimată), cînd auzii o șoaptă lîngă umăr: "Nu le mai răspundeți". Și ea tăcu mai departe, fiindcă ea era, tăcuta, acum, casieră și o văzui cum se îndreaptă încet spre ușă, cu aceiași pași ciudați care reeditau "evenimentul" întoarcerii ei de la mare, cînd se retrăsese de la mine din birou cu mapa pe care o ținea strîns la subsuoară...

Plăcută șoaptă, gîndii după ce ea ieși, caldă complicitate, discretă detașare... Cine era fata asta? Nu părea să fie ceea ce arăta... Nu părea, oricum, să fie casierită de meserie... S-ar fi amestecat cu ele, chiar dacă nu le-ar fi ținut isonul. Și nu părea deloc să fi fost o persecutată acolo de unde venise, s-ar fi ferit, de pildă, aici, să plece cînd veselia era în toi, cînd prudența i-ar fi cerut să simuleze măcar adaptarea: dacă era o inadaptabilă pățită... Nu-mi spusese ea însăși că trebuie să mă duc, să nu se creadă că ași avea ceva cu economista? Și totuși se retrăsese apoi prea devreme, înfruntînd acest risc... Curios, întîrziai, să văd, o bîrfea cineva, știa cineva cine e? Nu; n-o luase în seamă nimeni, nu-i auzii numele pronunțat de vreuna din aceste cucoane care aveau acum limbile destul de deslegate ca s-o facă, în bine sau în rău, sau în treacăt... Pesemne că nu știau deloc cine e, adică nici măcar atît cît era necesar trezirii simplei curiozității...

Coborîi și eu în biroul meu și deschisei ușa spre al ei, să văd dacă plecase. Tocmai vroia să plece, stătea în picioare și încuia *Fichetul*. Virî cheile în geantă.

Dar vocea cu care mi se adresă era alta decît cea șoptită sus, ca și cînd nu ea îmi sugerase acea discretă complicitate, care, ca să zic așa, era al doilea "eveniment" după întoarcerea ei de la mare. "S-a terminat?" zise. "Nu... Credeați, zisei cu ironie, că..." "A! Nu, mă întrerupse, dar n-ați observat că săriseră toate ca niște gaițe?... Eu am o sensibilitate la indiscreție, prefer să bat «în retragere», nu pot să suport, chiar dacă nu sînt vizată direct..." "Așa, deci!" "Știu că așa se trăiește, continuă, dar în mine au alt ecou..."

Începui să mă plimb prin birou, cu sentimentul că rătăcesc pe potecile mele, la care mă ducea gîndul îndată ce terminam orele contabile... "Ecoul ăsta e natural sau e cîștigat?" zisei oprindu-mă o clipă și contemplînd prin geam dealurile îndepărtate care se zăreau din această parte a clădirii. "E cîștigat", zise încuindu-și acuma fără zgomot sertarele. "În cazul ăsta ați putea scăpa de el..." "Mă străduiesc..." "Cu succes?" "Hm! (și făcu un gest cu palma) așa și-așa! Știu, de pildă, cum v-am spus, că e mai bine să mă retrag." "Nu e o lașitate, cum spunea una din gaițe?" "Ba da, dar dacă ași fi «vitează» înfrîngerea ar fi mai dureroasă decît gîndul că sînt lașă. Știu că nu sînt... Fiindcă, deși nu sînt slabă, nu pot să rezist coaliției... Nu rezistă nimeni..." "Ba da, zisei, de pildă să intri în ea. Coalițiile astea sînt întîmplătoare și fără o coerență de durată. E suficient să te împrietenești cu indiferent care dintre ei și ceea ce ți se părea tragic și insolubil devine deodată comic și neglijabil..." "Știu și asta și chiar așa și fac... De aceea v-am și spus că e bine să..."

...Se întrerupse. Adică să se ducă sus și să mă duc și eu...? Aceste ultime cuvinte neexprimate mă făcură să tresar. Mă răsucii de la geam și mă uitai la ea. Îmi displăcu: nu-i puteam vedea chipul întreg din pricina părului care îi acoperea de o parte și de alta tîmplele și jumătate din obraji. Părea anonimă și insignifiantă. Pesemne de aceea nu stîrnise încă interesul celor de sus? (Jos, în afara contabilității și casieriei, mai era doar cabinetul directorului și al secretarei acestuia.) "Da, zisei, mi-ați spus, dar în cazul de față, de pildă, coaliția nici măcar nu există. Sîntem prea puțini aici ca să poată vreunul dintre noi să pună la cale un spectacol caracteristic..." Se holbă literalmente la mine cu ochii ei mari, care mi se părură în clipa aceea masculini, străini de restul chipului și mai ales de gură, care rămase ușor deschisă într-o bizară perplexitate: "...Credeți", zise. "Vă temeți?" replicai. Se înstrăină, ași zice, fulgerător, își reveni, apoi cu un efort la fel de implicat în avans și retragere, asemănător celui al racului, care înaintînd, dă îndărăt: "Da... Nu..." murmură luînd-o spre ușă.

Apoi după un timp, în stradă, foarte hotărîtă în îndoială: "...Nu știu!" "Mai pozitiv ar fi să nu vă temeți, adică să ziceți nu, cu hotărîrea cu care ați zis *nu știu*..." "Credeți?" "Da, zisei, un *nu* adresat temerilor de orice fel e totdeauna pozitiv... Modifică ceva în noi, chiar dacă nu ne dăm imediat seama..."

Păru să nu fi auzit precizarea mea. Avea un mers ciudat, care parcă se armoniza cu un vag recul interior, pe care abia îl sesizasem: pașii îi înaintau, dar mi se părea că o să rămînă în urmă, deși nu rămînea. "Mergeți în direcția asta ? o întrebai. "Da, merg spre centru!" "Vă însoțesc pînă în centru." "Numai dacă nu vă deranjează... Știți, reluă apoi, după părerea mea nimic nu e totdeauna pozitiv... Spuneți că sîntem aici prea puțini, la organizația asta comercială, ca să poată vreunul din noi să pună la cale un spectacol caracteristic... Cum să *nu*?

Un soț și o soție sînt doi (nu douăzeci cîți sîntem la *Oraca* asta) și putem afirma că nu-și pot pune la cale un spectacol caracteristic?" "Adică cei doi soți?", zisei zîmbind. "Bineînțeles!" (O fi fost măritată? mă întrebai sau poate se gîndea la cei doi părinți ai ei?... uneori unii copii, chiar mari, ajung prizonierii părinților lor, cum fusese bietul Petrică.) "Aveți dreptate, zisei, ca să-i fac plăcere, păstrînd însă în rezervă adevăratul răspuns pe care aveam să i-l dau după aceea. Da, repetai, și încă de ce anvergură! (Mă bucuram că gîndea, demult nu mai vorbisem cu cineva care să aibă acest dar, nu dreptatea interesează într-o conversație, ci delicata plăcere a comunicării.) însă lucrurile sînt deosebite, continui, spectacolul pe care și-l pun la cale doi soți este, ca sa zic așa, etern, în timp ce cel pe care și-l montează oamenii care sînt siliți să muncească împreună, de aceea i-am spus că e caracteristic, fiindcă e variabil, și mai ales e de natură efemeră, se schimbă odată cu împrejurările sociale care l-au determinat..." "Pînă să se schimbe, zise, murim noi!" "De ce? Am impresia că e în scădere."

Iar mi se păru că n-a înregistrat răspunsul meu. Se opri să se uite la o casă și începu să-mi explice aproape volubil sau aproape cu entuziasm, dar un entuziasm rece, cam abstract, de ce era atît de frumoasă casa aceea, care era într-adevăr frumoasă, cum erau în orașul nostru la tot pasul, și de ce i-ar plăcea să locuiască în ea și în ce cameră. (O fi avînd o locuință rea?) O întrebai. Nu, zise, stăteau destul de bine, ea și cei doi părinți, dar... așa, îi plăceau ei în mod deosebit casele frumoase... casele care par învăluite într-o poezie misterioasă... casele tăcute ("vedeți cît de tăcută e? pare uitată aici de demult!"), casele lugubre... a, nu, astea nu-i plăceau... casele care aveau sus de tot o odaie izolată, ca o hulubărie... "Hai să ne oprim puțin, nu vă stricați programul?" "Nu..." "Unde luați masa?..." "Depinde, uneori la o braserie în care mă duceam eu cu un bun prieten cînd eram asistent... O vreme, cît a trăit mama, acasă, acum îmi pregătesc singur ceva necomplicat... Vă invit la braseria asta..."

Vorbăria îi slăbea atenția? Simula neatenția? Literalmente parcă nici nu auzi că o invitam la masă. Urcasem un dîmb plin de brazi, ca să se uite ea mai aproape la acea casă care avea cocoțată sus acea odaie ca o hulubărie. "Cine o fi acolo? Se rezemă de gard și rămase minute lungi cu ochii ei mari zgîiți în sus. Te pomenesci că nu stă nimeni! Și, vedeți geamurile cum veghează ele așa mititele... Cum s-o fi urcînd în ea, prin ce parte? Ah, uitați, are o scară exterioară, vedeți? în stînga, în fund..."

Niște cîini flocoși țîșniră de undeva din acea curte și luară cu asalt gardul de care ea se rezemase, lătrînd cu glasuri furioase, răgușite, ca la stîna. Dacă n-ași fi fost atent ar fi mușcat-o de mîini; o trăsese cam brutal și mă uimi inerția greoaie a corpului ei, deloc imponderabil, cum îți lasă adesea această senzație unele fete (Căprioara era astfel). Plecarăm, dar ea cu regret vizibil, însă tot așa, parcă abstract, mai întoarse capul de vreo două ori pînă ne îndepărtarăm.

Mă înșelasem, mi se păruse că gîndea. Plăcerea ei pentru case, prea insistentă și neconvingătoare, nu numai că nu mi se comunicase deloc, dar spulberase cu totul timida vrajă pe care ea mi-o inspirase gîndind cîteva minute împreună cu mine.

În centru mă oprii. Mă uitai în dreapta și stînga, eu o luam, adică într-o parte, și ea în alta. Abia atunci parcă se trezi și deveni conștientă de o

inconsistență provocată de ea însăși și se uită la mine cu buzele ușor întredeschise (perplexitate pe care începusem s-o cunosc) și zise cu un stins regret "Și cum, nu putem și noi să ne plimbăm puțin!?"

Ca și cum nu ne-am fi plimbat! Ca și când n-ași fi invitat-o să luăm masa împreună! Era îmbrăcată într-un taior de toamnă, maron, dar amestecat cu mult verde și care îi preciza o oarecare siluetă... O contemplai cum se îndepărta, fără să se uite înapoi, cu pași fermi, dar totuși parcă în același timp ezitanți, după ce la întrebarea ei care mă lua fără veste (și întrebarea și stinsul regret) îi răspunsesem printr-o tăcere care se prelungise... O pală puternică de vînt făcu să freamăte castanii și apoi să sboare din ei în vârtej frunze smulse care căzură după aceea la pămînt, se îngrămădiră unele în altele și o luară într-o goană smintită parcă chiar după ea, după ciudata casierită cu goluri de memorie în conversație și cu pasiuni subite și incolore, anoste, pentru clădirile orașului ei... Nici nu știam bine cum o cheamă, semnătura pe care i-o vedeam pe documente era aproape indescifrabilă... S. Calala, sau Culala, Elala...

Tresării, parcă alarmat... Da, avui brusc un sentiment de alarmă... E toamnă, frunze împrăștiate... Nu era pe deplin toamnă, dar pașii ei și palele încă verzi... Da, încă verzi, dar curînd vor fi galbene și... fructe maronii vor pica rostogolindu-se cu un pocnet pe largile trotuare... cădere și în aceeași clipă desghiocare, eliberare pentru o nouă viață, vin nou ciclu... Monotoni, nesiguri, parcă fără convingere, pașii ei se îndepărtau tot mai mult... Aveam o halucinație? Cineva parcă reînvia în această siluetă ezitantă, într-o scenă trăită demult... De cine mai mă despărțisem astfel?... Cine îmi mai vorbise cu un astfel de stins regret?... "Trandafirii tăi, cîntă o voce în mine (a cui era?) s-au ruginit în glastră, vremea a trecut, tu m-ai uitat de mult..." Cine mă mai făcuse să simt o astfel de vagă, nedureroasă, nedefinită și aproape dulce sfișiere? Nimeni, poate în altă viață?

Mă urnii brusc din loc și o luai spre Braseria... Da, puteam zice braseria prieteniei mele cu Ion Micu. Nu, Ion Micu nu era bine zis ci *Braseria prieteniei* pur și simplu... Se stinsese prin voința amîndurora și această prietenie, nici el nu-mi mai dăduse nici un semn, nici eu, prin vreo scrisoare, nu-l mai bătusese pe umăr să-i reamintesc ceea ce îmi promisese... Nici nu-l mai urmărisem să-i citesc articolele prin presa literară...

V

...Nici chelnerii nu mai erau aceiași (unde-o fi cel care ne servea în acei ani, chelnerul filozof?), și cu toate că nici atunci lumea care venea acolo nu-mi era direct cunoscută, cei de acum mi se păreau total necunoscuți, oricum străini de mine, neinteresanți, insignifianți și fără biografie... Inși din a căror alcătuire a ființei lor ascunse ai fi zis că fusese smuls ceva sau se adăugase ceva care îi făcea să arate loviți parcă de o amnezie... Avuseseră ei un trecut? Aveau un viitor? Nu puteam să mai citesc pe chipurile lor un răspuns. Pierdusem eu cheia, uitasem eu codul descifrării expresiilor umane? Mă părăsise oare pe mine acel sentiment

minunat care la douăzeci de ani mă făcea să-i știu pe oameni ca pe mine însumi, să știu cine sînt fără să stau de vorbă cu ei, ultima mea amintire, și cea mai puternică, fiind marea manifestație pe care o privisem dinafară și cînd toate expresiile lor îmi erau spontan și firesc familiare și descifrabile? (La a doua, cînd eram și eu printre rînduri, acest sentiment era deja mai turbure, din pricina celui coleg care fusese luat brutal dintre noi și îl văzusem cum se proptise cu picioarele în bordura trotuarului, cu pistolul în coaste și începuse să vomite... sau poate din pricina Matildei, care îmi acaparase sufletul? Prea marea iubire pentru o singură ființă ne înstrăinează de prezența restului?) Așa se explica atracția mea pentru Vintilă, pentru strelitul Pantelimonescu, și chiar și pentru grasul și stupidul Calistrat, ca și pentru rizibilul Bacaloglu? Încercam să-i readuc pe oameni în mine unul cîte unul, chiar și pe abjecți? Nu-mi plăcuse mie și Olaru, cel de la cadre, cu exclamația lui indescritibilă de superioritate scîrbită (aaiaaa!) și nu fusesem eu emoționat de directorul Bularca (patern și suferind în fața mea de o cumplită migrenă)?

"Ce serviți?" mă trezi un chelner, și cînd mă uitai la el făcui ochii mari. Era cel de pe atunci, domnu Jenică, cel care cu argumente filozofice nu credea într-un nou război, argumente pe care și le însușise Ion Micu, dîndu-le anvergura unei teorii universale asupra echilibrului planetar bazat pe consensul secret de natură divină al popoarelor. Nu se face război cînd vrea Stalin sau Truman. "Ce e cu dumneata? zisei. Nu te-am mai văzut pe-aici." "Păi n-am făcut prostia?" "Ce prostie?" "Am acceptat să fiu director al direcției alimentației publice..." "Și?" "Am dat chix!" "Nu te pricepei?" "Ba mă pricepeam, că nu era mare lucru, dar..." Și își frecă degetul gros cu buricele celorlalte. "Adică?" "Adică nu cîștigam nimic, ar fi trebuit să închid ochii la furturi și să-mi încasez și eu partea mea, dar atunci se punea chestiunea: de-aia am intrat eu în partid în ilegalitate și am făcut pușcărie?" "În timp ce aici..." îl completei... "Sigur, zise, e plăcerea clientului, nu-i vîr mîna în buzunar, dă el și sîntem amîndoi mulțumiți..." "Și ai fost multă vreme director?" "Am fost, fiindcă m-am înfuriat, am vrut eu să fac ordine în sectorul ăsta!" "Și?" "V-am spus, am dat chix!" "Te-au dat afară?" "Nu, că eram tare la dosar, dar eram sabotat... Chiar de..." Și arătă cu degetul în sus. "Adică de ștabi mai mari?" "Exact! Nu eram de acord să... Ce serviți?" Și nu așteptă să-i spun eu, îmi făcu el meniul. "Ce-o mai fi făcînd, zise apoi, domnul Micu, cu simpatica lui soție? V-ați reîntors la universitate?" "Nu", zisei. "O să vă reîntoarceți", zise el cu optimismul său filozofic.

Renunțai deci să mai încerc să descifrez chipurile, ca să zic așa, ale cobraserienilor mei de pe la mese și rămăsei cu privirea pierdută spre geamurile localului. Erau uriașe și țineau, din două părți, loc de ziduri. Grele draperii, roșii, le acopereau pe jumătate. Trecătorii pe care îi zăream pe aici nu erau niciodată grăbiți... loc de plimbare pe acest bulevard larg cu numeroase vitrine în care altădată erau expuse în multicolore lumini orbitoare blănuri scumpe, mătăsuri, galanterii luxoase, ceasornicării și bijuterii scînteietoare la prețuri atît de mari, încît te linișteai pe deplin contemplîndu-le: e perfect, îți spuneai, n-o să ai niciodată atîția bani ca să cumperi ceva din aceste vitrine, și chiar dacă nu gîndeai ca Socrate ("ce de lucruri de care n-am nici o trebuință") sentimentul de detașare era același... Ia te uită cum seamănă fata aceea cu casiera noastră... La

primul colț... Reapăru în față... Hm! Cum să semene, e chiar ea, taiorul ei verde... Nu se dusese deci acasă?... Dispăru... Ușa batantă a braseriei se puse apoi în mișcare... o mișcare lentă, parcă a unui copil care n-avea destulă putere s-o împingă mai energic... Era ea... Se opri lângă ușă și ceea ce gândii eu se citea și pe chipul ei: ce-o fi căutînd?... Ce-o fi căutînd?!... O luă încet printre rînduri și în mijlocul braseriei se opri... Se uita nicăieri și se vedea că încă două trei clipe și, cu aceeași șovăială cu care intrase, va pleca... Atunci mă ridicai și pornii spre ea... Dar nu mă apropiai bine și nu apucaî să-i adresez un cuvînt, că se feri parcă de ceva ridicînd ușor palmele: "Nu, nu... Vă rog!... Nu, nu..."

Și se întoarse și ieși, dar fără grabă, mișcîndu-și ușor pletele într-o uitătură circulară și timidă înainte de a se angaja iar în ușa batantă. O urma. "Ar fi pentru mine o mare bucurie dacă ați accepta să luăm masa împreună", îi spusei în șoaptă în lumina deasă de afară. Și atunci ea, ferindu-se să mă privească, uitîndu-se alături în trotuar, rosti de astă dată foarte decisă: "Binel!"

...Și o condusei spre colțul plușat, unde altădată se rostiseră atîtea cuvinte mari în beția anilor moi foarte tineri, unde un prieten băuse atîtea filtre, un număr impresionant de sticle de bere și înghițise atîtea halci de carne crudă, cum îi plăcuse lui Chateaubriand...

"Cel mai interesant tip din orașul nostru, un fel de copil teribil al Ardealului", continuai eu, tușînd din cînd în cînd, să-mi reprim emoția care îmi altera respirația... Emoție nedorită, străină de voința mea, dar nu și de bătăile înalte ale inimii... Deci nu vrusese să se ducă acasă, își amintise pe drum că o invitasem, și ea, prinsă de o vorbărie agitată despre case, nici nu auzise? Dar nu-i spusese care braserie, totuși nimerise... Vrusese doar să ne plimbăm și noi doi puțin?

Dar nici acum nu mă auzea bine, era prinsă și ea de o emoție? "Unde vreți să stați?" o întrebam. Se așezase fără să-mi răspundă, cu spatele la geamuri, își trăsese scaunul cu o mișcare fermă și pusese mîna pe listă fără timiditate, ca o familiară a localului. Chelnerul apăru, și ea se uită la el în sus și îi spuse că nu vrea decît păstrăvi prăjiți și spaghete milaneze. "Nu vă recomand păstrăvi, zise el, sînt prea mici și n-au nici un gust... Nu rămîn din ei decît cîteva oscioare și capul..." "Tocmai oscioarele alea îmi plac mie." "Bine, domniță", zise chelnerul desfăcînd berea și turnînd în pahare. Eu cerusem brînză albă și roșii natur pe care mi le și adusese, și felul doi un *génie du christianisme*, dar nu sîngerînd, ci bine pătruns. Ea se uită țintă la roșiile mele, spuse "ce roșii mari și frumoase", și luă una și o tăie în farfuria ei... Pulpa era brumată, vedeam și eu, știusem ce cerusem... "Vreți și puțină brînză?" zisei. "Daa, zise foarte bucuroasă, mulțumesc." Avea un apetit curat, dar mîncă prea rapid, asemeni tuturor celor care uită că mîncarea e o plăcere și o descoperă totdeauna după primele înghițituri. "Domnișoară, zisei, punînd mîna pe pahar, *santé!*" Ea nu înțelese în prima clipă, apoi tresări, ciocnirăm, *santé*, zise și ea. Se vedea că nu-i place, își înmuie doar buzele, o întrebai dacă preferă un vin, protestă, nu, nu... Și începui, după ce mi se aduse *chateaubriand*-ul să-i vorbesc despre fostul meu prieten...

"De ce nu mă ascultă?", mă întrebai. "Da, mă întrerupse deodată, ași zice cu brutalitate, îl cunosc, mi-a fost profesor... Vă cunosc și pe dumneavoastră, domnule Petrini, și cunosc și braseria asta, unde vă întîlneați și discutați... Eram foarte geloasă pe dumneavoastră doi și mai ales pe micuța cadînă de porțelan

care avea privilegiul nu numai să asiste, dar să fie și admirată de dumneavoastră... O admirați, nu?... V-am văzut... Da, o admirați, n-o iubeați, se vedea clar... Dar o admirați foarte tare..."

Simții cum trecutul îndepărtat năvălea cu putere în clipele mele prezente și dădea parcă la o parte tot ceea ce trăisem după ce fusesem rupt de universitate. "Pe cine, zisei, erați mai geloasă, pe Ion Micu, care era soțul cadinei, sau pe mine, care eram liber?" "Nu erați liber! Erau cunoscute telefoanele dumneavoastră, pe care le primeați și le dați unei arhitecte și pe care nu le-ați mai primit și nu le-ați mai dat după ce v-ați căsătorit." "I-auzi! Și ce mai era cunoscut?" "Totul!" "Adică?!" Nu-mi răspunse tot așa, parcă n-ar fi auzit. Dar nu numai atât, avea o expresie de o singurătate totală, ca și când n-ași fi fost de față și nu mi-ar fi spus nimic, după ce îmi făcuse o declarație de șoc. "Să înțeleg că îl admirați pe Ion Micu?" zisei întru târziu. Tăcu mai departe, grăbită să termine ce avea în farfurie, dar fără sugestia că după aceea desvăluirile vor urma. Pașii care o aduseseră aici erau anulați (nu ea venise, nu eu o invitasem și erau anulate și "evenimentele" de la *Oraca*). Trecutul îndepărtat care năvălise câteva minute în clipele mele de față se retrase de asemeni așa cum năvălise. Își puse tacîmurile pe farfurie și începu să se uite în sine, dar nu cu o privire întoarsă, micșorată, ci dimpotrivă răsucită spre tavan. "O cafea, un filtru, un tort Richard, un *meringue glacé*, fructe ceva, dom' profesor?" mă întrebă chelnerul. "Da, zisei, fructe, un filtru." "Domnița nu ia nimic?" Vroia să plece? O privii insistent și nu-i pusei întrebarea. Nu, nu vroia să plece, dar nici așa, stînd și tăcînd, n-ași fi putut zice că se simțea în apele ei. "Ba, da, zise, o oranjadă..." Și supse apoi din ea cu paiul cu vădită plăcere. Apoi deodată mi-o întinse: "E foarte bună!", zise cu o mare convingere. Îmi dădea deci să sug cu paiul ei! "Ce, zise surîzînd deodată cu un farmec neașteptat, ca și când ar fi fost surprinsă sau jignită de ceva, nu e bună?" "E foarte bună, mulțumesc!" Și îi retrimisei paharul pe care îl luă în stăpînire cu o încîntare de fetiță pe care niște părinți săraci, dar generoși, o scosese la cofetărie. "Pe urmă, zise, ne plimbăm și noi puțin?" Era ceva cu plimbatul ăsta! Pesemne că vroia să-mi arate noi case?!

Chiar așa se și întîmplă, dar nu-mi arată decît una singură. Nu știam unde mă duce, dar îmi dădeam seama că avea o țintă; după ce tăcuse atîta timp asupra a ceea ce ași fi vrut să aflu, acum sporovăia. Între ce ani fusese studentă? Terminase oare facultatea? Cum ajunsese casierită, așa, în general, și la *Oraca* îndeosebi? Cine erau părinții ei? Fusese măritată? (Nu, nu purta verighetă, dar...) Care fusese anturajul ei în acei ani cînd eu și Ion Micu frecventam braseria? Venise și ea acolo des? Cu cine? Și în ce sens era geloasă pe noi doi? Îmi reteza, ca să zic așa, din fașă dorința de a-i pune aceste întrebări și o făcea cu o capacitate de a vorbi și a nu spune nimic enormă prin cumule de cuvinte, care ascundeau un humor secret... Ce? parcă spunea, nu e amuzant că știu că nu e amuzant ceea ce povestesc? Ba da, era! Întîmplări de la mare... O istorie cu un tip caraghios, care se îndrăgostise de ea și abia putuse să se debaraseze de el, dură atît de mult încît devenii curios să văd cît o să țină și mă uitai fără discreție la ceas...întîmplări din tren, întîmplări de acasă, incolor și idilice, cu caracter universal (cît de mult țineau părinții la ea! da, desigur, *Cuore*, de Edmondo de

Amicis, *De la Apenini la Anzi...* de-aia avea ea așa, pentru ei, lăudându-i, o tandrețe înfocată și interminabilă...)

VI

Abia devenii atent când o văzui că se oprește în fața unei porți și apasă pe o sonerie... Aha! te pomești că mă și duce să-i cunosc pe acești înduioșători părinți... Chiar așa, locuiau într-o astfel de casă? Ne aflam jos, sub un deal plin de brazi, printre care văzui șerpuiind o alee lată cu pietriș, pornind chiar de aici din dreptul porții mari (de intrare a mașinilor?), alee care se oprea undeva în fața unei case ale cărei ferestre mari reflectau soarele acelei ore a zilei ca niște oglinzi astronomice. Apăru o femeie și ne deschise. "Se poate? zise casiera. E cineva?" "Da, poftiți, spuse femeia cu un fel de nepăsare care nu ne era adresată numai nouă, ci așa, în general, oricui, chiar și naturii înconjurătoare. Poftiți, repetă, nu e nimeni." Și parcă adăugă: și chiar dacă ar fi, n-ar fi mare scofală! Și o luă înainte și mersem îndelung uneori urcând pînă ajunserăm la intrare. Aici casa își mări considerabil proporțiile, începînd cu peronul din care aleea cu pietriș își continua șerpuitul undeva printre brazi, în spate, trecînd pe lîngă o piscină naturală... "Sînt pești, păstrăvi, zise casiera, vreți să vedeți?" (În timp ce femeia care ne primise dispăruse undeva, zise ea, să aducă cheile.) Da, erau pești, se vedeau înotînd în adîncurile limpezi ale apei. Dinspre deal cobora susurînd printre micuțe stînci un pîrîu, intra pe sub un pod alb de lemn de frasin și dispărea în piscină, ca să iasă douăzeci de metri mai încolo, pe partea cealaltă, pe sub un pod de astă dată de beton, țîșnind de sub el cu o oarecare furie de cascadă mică prin care auzul îți putea imagina una mare. Piscina avea bordură naturală, din mari pietre albite în afară și înverzite în adîncurile apei. "Da! Frumos acvariu!", zisei, contemplînd păstrăvii care țîșneau înapoi și încolo pe fundul bazinului. "Nu e acvariu, zise ea, se fac mari, se pescuiesc și îi arunci direct pe jăratec, așa vii..." "Da, zisei, ce rafinament, am auzit, le prinzi în ei chiar svîcnirea vieții și o mîncînci..."

Ea chicoti și ca într-o fulgerare apăru și pieri surîsul ei fermecător, detașat parcă de restul chipului, ca să-i rămînă apoi gura ușor întredeschisă, într-o perplexitate la fel de părelnică, protestînd cu o brutalitate spontană, repede și ea reprimată: "Da' de ce să nu-i mîncînci, dacă bagi cuțitul în ei e o cruzime mai mică? Am mai văzut eu ipocriți care mîncîncă miei tăiați și își ling degetele. Mielul e un animal sfințit de Isus în iesle, în timp ce peștii i-a înmulțit chiar el să dea de mîncare mulțimii. Apostolii nu și i-a ales dintre pescari?!" "Rafinați?!" zisei fără ironie. Surîsul reapăru, de astă dată însoțit de același secret humor: "Știu, zise, că nu pot justifica prăjirea peștilor vii direct pe jăratec... dar mie îmi place să-i mîncînc așa și sînt foarte buni..."

Femeia reapăru, dar nu ne chemă prin cuvinte, ci prin aceeași nepăsare, stînd pe peron și contemplînd valea, orașul care se întindea în depărtare la picioarele noastre. Nu știu, vedea ceva, fiindcă nu se mișcă de îndată când ne oprirăm lîngă ea... Deschise apoi ușa, mică în comparație

cu zidurile și coloanele intrării, cu capiteluri și încrustații, dar frumoasă, din lemn galben, ce-o fi fost, stejar bine lustruit, miez de trandafir... Dădurăm într-un antreu cu dalii roșietice și intrarăm apoi într-o încăpere fără ferestre și fără ziduri, ai fi zis un uriaș dulap din același lemn de lămii sau de trandafir, și ne oprirăm lângă altă ușă, adică femeia se opri, și în semiîntuneric dibui cu mîna într-un loc știut de ea. Auzii pocnetul unor comutatoare de două, de trei, de patru ori. Apoi deschise ușa și dădurăm într-un hol... Hol să fi fost?!... Era imens și puternic luminat. Rămăsei cîteva clipe lângă ușă să mă uit... Nu se putea bănuî de afară această întindere, acest plafon în care fuseseră înfipite în mici lăcașuri hexagonale, de o armonie geometrică simplă și delicată, zeci de becuri albe mate și ușor turtite, o multitudine... Feerie de lumină... Abia aici văzui cît de mari erau și ferestrele, pe jumătate acoperite de draperii albastre, și cît de întinsă era casa, fiindcă în fund, ridicată mai sus cu cîteva trepte, se vedea în prelungire o altă încăpere, cu un uriaș geam îndepărtat, prin care brazilii intrau parcă înăuntru. Peste parchetul strălucitor (galben cu infiltrații negre), un covor care făcea ape albastre și violete acoperea doar centrul holului, totuși mare și covorul, numai un sfert din el ar fi putut să încapă în apartamentul Matildei... Fotoliile și masa din mijlocul lui mi se părură prea mici pentru această enormă încăpere care, observai, și la dreapta ei se mai prelungea, tot așa, prin cîteva scări, una, mai intimă însă, cu nișe și canapele și lămpi cu picior... Apoi, în scurte reprize, care lăsau pe plafon încrucișări stelare de lumini, femeia stinse în urma noastră becurile, închise ușa și rămaserăm singuri. Sala căzu sub razele apusului care intrau prin toate geamurile frînte de umbrele brazilor. "N-am înțeles pînă acum, zisei în timp ce ne îndreptam spre încăperea din fund cu uriașul geam prin care se zăreau crestele împădurite ale dealurilor, n-am înțeles exact cum se poate simți cineva bine într-un palat." "Dar nu e un palat, zise ea, e o simplă casă de locuit ceva mai spațioasă." "Să zicem, deși nu văd cum poate fi mai frumos un palat..." "Asta da, un palat are prea multe coridoare, cotloane, noaptea și mie mi-ar fi frică să dorm în el."

Prelungirea holului era de fapt o sufragerie, în mijloc avea o masă dreptunghiulară cu colțurile larg rotunjite, cu scaune înalte de piele, puteau sta la ea peste douăzeci de persoane. În dreapta ea îmi arătă un ghișeu și alături un ascensor care, zise, aducea felurile de undeva de jos, din bucătărie. "Ăsta era scaunul meu, mă pune tata în capul mesei, duminica, să mă vadă toți musafirii. În celălalt capăt stătea el cu mama. Dar numai duminica. În timpul săptămînii mîncam în altă sufragerie, numai noi trei (o sufragerie mai mică, o s-o v-o arăt)..."

Coborîrăm și ea o luă înainte. Aprinse în salonul cu nișe o lumină și începurăm să urcăm treptele unei scări interioare, care ne duse într-un coridor larg, cu aceleași dalii roșietice ca la intrare. Intrarăm într-un fel de budoar, dacă budoar era, sau garderobă, era plină pînă sus de dulapuri și de oglinzi, cu scaune albe de toaletă, iar pereții, pe unde erau liberi, erau tapisați în gri, ca și tavanul. De aici ea deschise o ușă și dădurăm într-un dormitor somptuos, cu un singur geam, dar și mai mare decît cel din sufragerie. Ea deschise o ușă din stînga și, fără să se oprească, văzui în treacăt baia (nu mă mai mirai cît era de mare, abia observai chiuvețele, oglinzile, faianța de un verde-stins) apoi ieșirăm

pe un alt coridor... Ea chicoti... "Camera mea e ceva mai încolo și în dreapta aveam și baie, dar cînd eram mică mă făceam că uit și intram în a părinților și o prindeam pe mama stînd pe veceu. Scotea un țipăt și o lua la fugă spre dormitor, încercînd disperată să-și tragă mai repede pantalonul pijamalei... Mă amuza că în loc să mă dea afară fugea ea... «Suzy, afurisita!», striga, și în dormitor se plîngea tatei că iar a intrat nerușinata aia mică peste ea. Tata rîdea: «De ce nu închizi ușa în partea aia?» Nici ea nu știa de ce, uita, sau se gîndea poate că dacă mi se face frică noaptea, să pot să intru la ei, să nu ocolesc prin întuneric pe partea ailaltă, prin budoar..." "Și două la fund nu-ți dădea?" zisei. "Cine, se miră ea, mama?! Niciodată!"... Trecurăm pe lîngă scara principală de coborîre (spirală din dalii albe și fier negru cu fine înflorituri) și ea intră într-o nouă încăpere, cu un mic coridor al ei, tapisat în roz, cu frumoase oglinzi...

Această încăpere nu era cu mult mai mare decît a mea... Există însă într-o odaie detalii, în fond neînsemnate, care îi schimbă înfățișarea obișnuită și îi dau o aură de lux, de frumusețe deosebită, care farmecă și odihnește gîndul și visul sboară liniștit, mărind, dilatînd clipele, sporind adică în noi valoarea timpului: aici, îți spui, ași putea trăi ani nesfîrșiți fără să mai doresc nimic, ași putea munci fericit zi de zi și ași putea muri pe deplin împăcat și departe de... Întîi acel coridor lateral, acele oglinzi discrete și acel pluș gri de pe jos, apoi a doua ușa care da în odaie, ei da, o simplă ușa, dar clanța de aramă strălucitoare cu ornamentul în care intra cheia, cu o figurină cizelată în cap, schimba ușa (culoarea osului), era altă ușa decît orice ușa, culoarea purității, a ceea ce e imaculat... Patul era acoperit cu o pătură tot albă, de cămilă, cu țesătură densă, cearșafurile de olandă, de albeața zăpezii, perna, bogată, din aceeași pînză, rezemată de speteaza palului, spetează simplă însă, de culoarea minunată a paltinului lustruit... Plafoniera, un buchet de petale și lacrimi de cristal, fereastra lată dintr-o singură bucată și care se deschidea în afară prin răsucire, și prin fereastră vîrfuri de brazi, și în odaie un pătrunzător miros de rășină, care îți insinua în simțuri, asemeni unui drog, o parcă uitată euforie de *bien être*, de tinerețe și putere, de revenire la idealuri pe care le credeai îmbătrînite, naivități al căror farmec îl uitaseși, naivități de care ești conștient și n-ai vrea să le schimbi cu înțelepciuni dure și ruginite, ca și cînd de întîmplare, de surpriză și de miracol trebuie să... "Splendid, zisei cu accent și flegmă englezească, splendid, repetai, și mă așezai în unicul scaun fotoliu de lîngă un mic birou din fața geamului, în timp ce ea își scotea pantofii și se urca în pat, unde se întinse și se făcu covrig. Splendid, reluai, asta e deci camera dumneavoastră de fată?" "Da, asta e! răspunse. În fundul coridorului e un apartament cu tot dichisul, dormitor, salonaș, birou, cameră de serviciu, bucătărie, baie... Dă spre dealuri... Dar n-am vrut să stau în el, am apucat să spun că acolo o să stau cînd o să mă mărit... Dar n-am mai apucat..." "Ce, să te măriți?" "Nici, nici!" "Adică?" "Nici să mă mărit și nici să stau. S-a naționalizat casa." "Și acum cine stă aici?" "E casa de oaspeți a partidului. Dar nu e primit oricine, numai cei mari de tot de la București..." "Și vă mai dă voie să veniți aici?" "Nu, nici vorbă, dar îngrijitoarea are o fată care a fost colegă cu mine și mă lasă din cînd în cînd, chiar și peste noapte. Zice că sînt o nepoată de-a ei, care o ajută!" "Cui zice?" "Ar zice dacă ar întreba-o cineva." "Splendidă casă, reluai iarăși, ca și cînd ași fi avut o pipă

englezească în gură. Splendid hol! Ai copilărit în el?" "Da, am copilărit..." "Deci părinții erau bogați înainte de a vă fi născut..." "Da, înainte!" "Ce erau?" "Hm! Ce scria pe creioanele dumneavoastră când erați elev? Ce nume?" "Ce nume? *Culala et companie*." "Ei, el era Culala, tatăl meu. Cea mai mare fabrică de stilouri, tocuri, penițe, creioane, gume, ascuțitori și alte echere și compasuri din țară." "Hm! exclamai și eu gutural, splendid!... Dar Culala e un nume țărănesc. A fost țăran?" "Nu, bunicul a avut un tată Culala, țăran... Bunicul a avut un mare magazin Culala în centru, tata l-a moștenit, l-a lichidat și a construit o fabrică, mică la început, pe urmă a extins-o, fiindcă a făcut concurență lui *Hardmuth* și lui *Castel*, producând mult mai ieftin, pentru elevii săraci, dar mai numeroși..." "Da! mormăii, secretul producției autohtone moderne, splendid! Clienți săraci, dar mulți!" "Da, confirmă ea, copii pentru ai căror părinți cincizeci de bani sau doi lei mai mult nu era o glumă, însemna o pîine mai puțin, pe care dacă n-aveai cu ce s-o cumperi trebuia să rabzi, că nu-ți dădea nimeni." "Absolutamente exact, zisei, s-ar putea spune că moștenindu-l pe tatăl dumneavoastră ați fi știut să conduceți fabrica în cunoștință de cauză." "Da, confirmă, eram perfectamente moștenitoarea duioșiei lui pentru micii clienți."

Izbucnii în rîs. "De ce rîdeți? zise și surîse iarăși fermecător, știind de ce rîd. Imaginea patronului care își exploatează crîncen clienții este infirmată, cum bine ați spus, în producția modernă. Grijă lui e să producă cît mai ieftin, și dacă n-ar ști cît de mică e punga săracului, ar da repede faliment, fiindcă un altul, care ar ști mai multe despre bugetele celor mulți, l-ar elimina cît ai zice pește..."

Și pronunțînd ultimele cuvinte surîse iarăși, dar ca pentru sine, dar și parcă ar fi intuit că o să rîd din nou, ceea ce se și întîmplă. Ea însă nu rîse. "Patronul își iubește clienții, reluă, și își iubește și muncitorii cu care produce pentru ei, și clienții iubesc și ei pe producătorul care produce ieftin, firma aia pe care ei o cunosc și au încredere că nu-i înșeală. Și muncitorii își iubesc patronul, să știți!" "Normal! exclamai cu un patetism în deriziune, ca în fața unei evidențe pe care numai scrînteala timpurilor o contestă. Încă puțin și patronii ar fi făcut să curgă lapte și miere." "Să știți că da! zise ea de astă dată cu jumătate de surîs ironic. Ce?! mă interogă cu o catifelată și neconvinsă

brutalitate, credeți că pentru munca și nopțile lui nedormite tata nu avea dreptul să-și facă și el o casă frumoasă?"

Tăcui, dar puterea ei de a abstractiza și generaliza părea epuizată, fiindcă nu mai zise după aceea nimic și nici nu părea că ar mai avea ce să zică. În mod straniu mi se păru nu știu de ce ea era adaptată prin ignoranță tuturor fatalităților. Își iubea părinții, mai mult parcă nu știa. Dar era puțin lucru în aceste timpuri cînd multe "progenituri", cum li se spunea fiilor fostelor clase posedante, și-i renegaseră prin ședințe purificatoare de mentalitate burgheză și mic burgheză! și reușiseră să-și croiască un drum în noua societate. Cît timp?, căci erau mereu demascați! Sau te pomenești că și-i renegase și ea (cine putea să știe?) și nu reușise, ajungînd în cele din urmă, ca și mine, la *Oraca*? Unii cică făceau acest lucru în deplin acord cu părinții, să poată să se mențină prin facultăți, să învețe și să-și facă un rost... "Au fost închiși?" o întrebai. "Bineînțeles!" zise. "Amîndoi?" "Da!" "Pentru cocoșei!". "Da, zise, de unde știți?"

Tăcui. Era, pentru mine, ușor de presupus... Își dădu cu un gest hotărît la o parte pletele castanii și-i văzui pentru întâia oară chipul întreg, urechile și ceafa însingurate de fată tânără, pe care anii nu le îngălbeniseră și nu-i năpîrlise puful de sub păr... Tîmplele desgolite desvăluiau totodată o maiestate a chipului pînă atunci ascunsă, ași zice chiar trucată, ca și cînd o convenție, sau o interdicție bizară i-ar fi impus să poarte în afara casei un voal de insignifianță sub forma unei pieptănături neglijente. "Am o bănuială!" șoptii și mă uitai pe fereastră, stăpînit cu putere de o clipă imperioasă. "Ce bănuială?" zise. Mă ridicai încet, mă apropiai de pat și mă așezai alături. "Vreau să văd!", murmurai. "Ce anume?" Mut, parcă ignorînd-o, îi pusei mîna pe șold și i-l mîngîiai îndelung, fără s-o privesc. Apoi mîna mi se opri și îi desfăcui unul după altul, cu un sentiment parcă de tristețe, de mîhnire, cei doi nasturi ai jachetei și apoi ai fustei. "Ce bănuială? repetă ea cu o vagă neliniște. Ce vreți să vedeți?" Vroia să fie înștiințată, era surprinsă, vroia să știe ce trebuia să facă, cunoștea riscul, dar vroia să și-l asume, cu sentimentul fatalității tragice sau al ridicolului. Nici unul nici altul n-aveau importanță, numai să nu se întîmple ceva ireparabil !... Dacă (cine poate să știe?) eram un bizar, un maniac cu obsesii morbide, un satir, un masochist care pentru început mimează normalul, firescul, înainte de a supune victima unei insuportabile presiuni psihologice? "O să-ți spun, șoptii accentuînd acea tristețe și mîhnire care erau reale, în timp ce o ridicam în capul oaselor și îi scoteam de pe umeri jacheta ei maron cu mult verde; zîmbii chipului ei speriat și privirii ei în care licărea acum o vagă alarmă: stai liniștită, continuai, am o bănuială că ascunzi un corp minunat... cum ți-ai ascuns pînă acum și maiestuosul tău profil... Vreau să-l văd..."

Iar ea ghici (șoaptele mele îi sugerară că doar asta doream, că știam că nu voi putea obține mai mult decît s-o admir, și nici n-ași fi îndrăznit, și nici nu se putea decît atît) și se lăsă dezbrăcată cu un surîs inocent într-o pîndă vag ironică, parcă și-ar fi spus că e și asta un truc să dezbraci o fată, afișînd o mare tristețe și mîhnire... O contemplai mut cîteva clipe... "Da, murmurai, am bănuît eu... Așa este... N-am văzut niciodată un trup mai frumos!..." și mă aplecai asupra chipului ei, foarte aproape, și rămăsei iarăși nemișcat, fascinat de expresia acestui chip care îmi sugera că avea în capul ei, în mod uimitor, spiritul, ca să zic așa, al picioarelor ci, bogate în forme, al pîntecului pe care goliciunea îl făcea misterios, al sînilor mici și chiar al gurii ei acum întredeschise într-o perplexitate de astă dată părăsită, respirînd ușor și regulat, cu bărbia ridicată, cu ochii care mă priveau parcă fără să mă vadă... Sărutai această gură cu un gînd diafan, dar sărutul se încleștă brusc și mă trezi pe mine din tristețe și mîhnire și pe ea din perplexitate, sărut fierbinte, de zvîrcolire, de agresiune imprevizibilă, de abandon uluit și total...

VII

...Farmecul unei ființe străine pe care o iubim întâia oară e farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim. E cel pur, numai el ne redă o libertate

despre care nu știam că e prizoniera unei melancolii adânci, a cărei euforie ne poate chiar face să ne credem fericiți... Găsisem nu numai firești și proprii ființei mele bucuriile apropierei de moarte, dar începusem chiar să cred că această apropiere e singura care avea valoare și durată, singura care scoate ființa noastră din intemporal, sporind, prin refuzul corpului nostru de a muri, plenitudinea vieții din noi și a scurgerii armonioase a clipelor... Ar fi trebuit deci să plec, să părăsesc acel trup asemeni omului de odinioară, care, zărind în pădure o femelă, o fugărește, o prinde, o posedă flămînd, apoi, fără gîndul că o părăsește, o părăsește totuși, cum părăsim fără gînd ceea ce nu ne aparține... Întîlnirea în mijlocul naturii sălbatice e voința divinității și ceea ce ne aparține e doar libertatea noastră, un sentiment atît de firesc și de total, încît nici gîndul, nici impulsul inconștient nu ne vin de a o stingheri pe-a altora... Sîntem toți zeități ale acestui pămînt...

Dar cum să părăsești o astfel de creatură cînd simți în tine, după ce ți-a dăruit o oră plină de farmec din viața ei, certitudinea unei depline detașări? Iată capcana. Desigur, încă o oră, apoi ne vom despărți și, cum se spune, după aceea fiecare va merge pe drumul său. Ora trecu însă și nu plecai. Iar ora următoare era deja prizoniera încărcăturii celor două, în timp ce sentimentul detașării, în loc să se diminueze, sporea, se lărgea, diminuîndu-se însă pe nesimțite impulsul inițial, de a o părăsi, căruia omul din pădure îi dădea curs fără șovăire, fiindcă el nu gîndea; ce e rău dacă rămîn? Totul e interesant, de ce n-ași cunoaște o ființă umană ale cărei secrete sînt pasionante, ba chiar găsesc în tine un ecou nebănuit care te fac să simți că nu ești singurul care ai parcurs o odisee și ceea ce auzi face să scadă în tine sentimentul tragicului, prin trezirea copleșitoare a unei solidarități uitate? Dacă o căutaseși chiar și printre indivizi degradați, de ce ai fugi cînd o găsești, în forma ei cea mai nealterată, la o minunată făptură?

Zice femeia din pădure, după ce întîlnirea s-a produs, rămîi lîngă mine? Ea însă îmi șopti fără umilință, dar vrînd parcă să împiedice revenirea la sine, s-o iau în brațe și să dormim astfel o oră... Și se răsuci cu spatele ducîndu-și genunchii la gură. Nu credeam că am să pot dormi (vroiam să plec! ce rost mai avea să întîrzii? putea să doarmă și singură!), totuși corpul ei îmi transmise parcă bogate emanații hipnotice, și așa zice și fantastice viziuni hipnagogice, căci adormii, și înainte de a nu mai gîndi că nu dorm, sub pleoapele închise, văzui stele multicolore explodînd în cascade de lumini, văi ametoitoare cu ape uriașe, valuri oceanice încremenite într-un îngheț cosmic, îmi apăru apoi silueta mamei scuturînd și întinzînd rufe pe sîrmă, viziune familiară și dulce, liniștită, eternizată parcă într-o lume în care nimeni nu moaie... Dar deja visam de mult și mă chinuia o sfișietoare, totuși senină dorință, nu-i puteam vedea chipul și ea nu vroia să se întoarcă. O strigam: mamă! mamă! strigăt fără glas, așa cum se petrece totdeauna în vis, dar sentimentul realității era atît de puternic, încît suferința mea o trăiam aievea și o trăii și după ce brusc mă trezii din somn...

Patul era gol, dar lumina era aprinsă și hainele ei erau acolo. O văzui revenind pe o ușă de lîngă fereastră, pe care n-o observasem, pesemne o toaletă. "Bună seara, domnule! zise cu un glas imitînd o mică domnișoară care a fost trimisă să facă o reverență ceremonioasă celor mari. Apoi se vîrî sub pătura albă, care, încărcată de electricitate, o făcu să se înfioare. Vrei să vezi ceva?" zise și

stinse lumina. Ca să-mi arate în întuneric scînteile minuscule, ca niște păreri, pe care le făcea corpul ei gol în contact cu cearceaful. Reaprinse. "Știi cît e ceasul?", zise prevenindu-mă astfel că o să am o surpriză. "Opt, nouă?" "Ba e miezul nopții! Am dormit șase ore... Ne-ajunge, plecăm de-aici direct la serviciu..." "Foame nu mi-e, zisei, dar ași bea un pahar de vin..." "Chiar, zise, stai așa! Mă duc pînă jos și o întreb pe Minodora, îngrijitoarea... Trebuie să aibă ea ceva de băut..."

Și sări jos și se îmbracă. Mă îmbrăcai și eu, gîndind că după aceea voi pleca totuși... Eram încă sub stăpînirea visului și vroiam să rămîn singur. Mama era încă neîmpăcată, așa cum murise? Mi se mai întîmplase s-o visez astfel, dar niciodată cu sentimentul că nu vroia să-și arate fața și nu fiindcă ar fi avut ceva cu mine, ci pentru că în singurătatea ei nu mă auzea, în singurătatea ei nu mai putea intra nimeni! Și dacă și în viață trăise la fel de singură? Dacă niciodată nici eu nu fusesem în sufletul ei, și mărturisirea de pe patul de moarte fusese adevărată, adică expresia unei singurătăți totale și absolute în care, cît trăise, nimeni nu știuse să intre? Nici măcar eu și nici măcar cînd eram copil? Ce e un copil? Un copil e un vis despre noi înșine, foarte limpede și foarte pur în primii ani, dar care începe apoi să se turbure tot mai mult, pînă ajunge la înstrăinarea definitivă. La mine se produsese de timpuriu, din clipa cînd o lovisem peste mîna care mă închina. Apoi, desigur, după *căderea* mea cu Nineta și apoi, fără speranțe, după căsătoria cu Matilda... "Doamne Dumnezeule, gîndii, de ce numai prin moarte ajungem la înțelegere, cînd e iremediabil tîrziu? N-ar fi făcut mai bine mama dacă, de mic, m-ar fi biciuit? Atunci cînd am lovit-o peste mîna! Să fi pus mîna pe bici..."

N-o auzii cînd se întoarce, dar îi simții prezența și mă uitai la ea. Stăteam în pat, cu coatele sub ceafă, și o privii. Avea o tavă în mîna și pe chip o expresie de îngrijorare intensivă. Lăsă tava chiar jos, pe mochetă, tavă încărcată desigur, pe lîngă sticla de vin, și cu alte bunătăți, și îmi spuse cu același glas pe care îl avusese cînd o întrebasem dacă ca îmi pusese pe birou o floare: (nouă era doar apropierea orelor de iubire și de somn pe care le trăiserăm împreună). "Vrei să pleci, înțeleg, te-am reținut, iartă-mă!" (Mai tîrziu mi-a povestit că aveam o privire verde, rea, de gheață, care o speriasse.) "Da, i-am răspuns, trebuie să plec, dar mai stau."

VIII

Ne așezarăm la masă (adusesse salam de Sibiu, unt și cașcaval) și starea mea de spirit se schimbă după primul pahar de vin negru. Ei însă îi era chiar foame și mîncă într-o uitare de sine asemănătoare unui animal care se dedă acestei îndeletniciri parcă cu singura conștiință pe care o are, dar care e foarte curată, nu e "animalică", așa cum se zice, fiindcă nu bulimia îl face să înghită, ci instinctul pur. "Bine, domnișoară, îi spusei cînd pofta ei se potoli, așadar afișezi cea mai inocentă sinceritate spunîndu-mi o minciună. Uiți că eu am fost la pușcărie și știu perfect cîte adevăruri se pot spune despre un om care a fost

condamnat." Auzindu-mă, aproape se înecă cînd vroia să înghită. "Eu minciună?! zise mimînd uluirea (dar deja un mic surîs echivoc îi apăruse în colțul gurii), ce minciună?!" "Un adevăr"... continuai, și îi spusei cîte adevăruri însoțesc un om care e condamnat. "Cel mai frecvent invocat de oameni, ca părinții tăi, sînt cocoșeii! De, aurul! Cui nu-i place?! Nu e o rușine că ai vrut să-l păstrezi, fie că ai fost bogat sau, și cu atît mai mult, dacă ești sărac. *Auri sacra fames!* Spune-mi adevărul pe care îl știi părinții tăi." "Nici ei nu-l știu", zise. "Atunci spune-mi-l pe cel care s-a invocat cînd s-a dat sentința." "Au fost mai multe. Întîi sabotaj, dar s-a încercat pe urmă să-l scoată criminal de război." "Deci nu cocoșei?!" "Nu!" "Dar ați avut!" "Da, am avut, dar i-am predat la stabilizarea din 47." "Pe toți?" "Bineînțeles!" "Și n-au fost nici sabotori, nici criminali de război?" "Cine, părinții mei?!" "De! făcui, exclamația asta poate să fie doar expresia adevărului pe care îl știi tu!" "E purul adevăr, zise, adevărul cel adevărat, părinții mei n-au făcut nimic." "Și cîți ani li s-a dat?" "Trei ani!" "Corect, zisei, într-adevăr pentru nimic se dă trei ani... Totuși..." "Vrei să-ți povestesc?", îmi ghici ea gîndul. "Da, așa, cîteva fraze... Bănuiesc, zisei, că ai mai povestit asta de nenumărate ori, prin autobiografii sau și mai rău, sub anchete, și că nu-ți face nici o plăcere să-ți reamintești." "Ai dreptate, zise, așa s-a întîmplat... Am fost pusă să povestesc și să repovestesc... Din pricina inflației, cu mult înainte de naționalizare, tata a cerut un credit de la Banca Națională, nu știu cîte sute de miliarde, știu însă că un salariu mediu ajunsese un milion de lei lunar... Avea nevoie pentru materia primă care se scumpise, aur pentru stilouri, substanțe chimice pentru cerneluri, creioane... I s-a acordat împrumutul, girat de instalațiile fabricii, care erau în bună stare de funcționare, și a băgat toată materia primă în magazii. E de la sine înțeles că după această achiziționare tata n-a riscat să-și epuizeze stocurile livrînd papetăriilor produsul finit la un preț care chiar a doua zi ar fi și crescut, risca falimentul, a așteptat o reglementare a situației, fiindcă între timp un salariu mediu ajunsese patru milioane lei lunar. Drumul între produs și papetării era drumul spre lichidarea fabricii. Ar fi cerut un nou împrumut, să-și plătească măcar salariații, dar se gîndea dacă în ritmul ăsta ar mai fi putut să-l acopere prin producție. Sigur, putea să lichideze, dar atunci ar fi rămas doar cu niște hîrtii în mînă, hîrtii pe care scria un milion, dar ce valoare avea acel milion? Ce să facă cu astfel de miliarde? Pe de altă parte. În presă se vorbea mereu de sabotaj și țin minte că a apărut în acest sens și o lege care încerca să facă ordine în producție. Legea era bună, dar l-a speriat pe tata. Un cocoșel ajunsese cincizeci de milioane de lei. Pe de altă parte, cine să cumpere în această situație o fabrică și, cum ți-am spus, cine s-o vîndă pe astfel de hîrtii? Vînzările și cumpărările pe bază de aur erau ilicite, cu toate că Banca Națională lansase din fondurile ei, care nu erau mici, cocoșeii pe piață, în mod oficial, bineînțeles. Dar asta o făcuse imediat după război, și era în favoarea celor bogați, fiindcă numai ei puteau să-i cumpere și să se pună astfel la adăpost de inflația care se anunța. Acum tranzacțiile pe bază de aur erau interzise prin lege. În această situație, cum ți-am spus, foarte grea în care se găsea tata, a venit într-o zi la el în birou un individ care i-a pus sub nas un document de închidere a fabricii. Tata l-a semnat, ași zice, ușurat, cu toate că nu s-a făcut nici un inventar și nici nu i s-a dat voie să mai ia ceva de-acolo, iar aurul a trebuit să-l

predea. Nu se spunea în hîrtia aceea nimic care să reglementeze viitorul relației patronului cu fabrica lui, nici confiscare, nici rechiziționare, nici donație, doar atît: închidere. Peste un an a venit decretul general de naționalizare. Deci asta era, a înțeles tata, și s-a liniștit pe deplin. Statul preluase treptat unele întreprinderi cu mult înainte de decret, pentru a-i împiedica pe patroni să înstrăineze unele valori, acțiuni, valută străină, pînă ce condițiile politice vor fi coapte pentru actul oficial al naționalizării. Mai tîrziu am aflat cu toții, din procesul Malaxa-Pop-Bujoiu, că unele mari întreprinderi metalurgice și siderurgice reușiseră totuși să înstrăineze astfel de valori... Tata îi înjura, fiindcă pe lîngă acești magnați el era un biet fabricant de mărunțișuri. Nu fiindcă ar fi considerat bună naționalizarea în general și mai ales a micilor întreprinderi în special (din contră, pretindea că Marx nu preconiza chiar naționalizarea a tot ce există, ci doar a acelor întreprinderi de interes național, mine, petrol, siderurgii, dar nu și a unei biete făbrițe de creioane sau de nasturi, unde inițiativa particulară ar fi eficientă, bineînțeles, zicea el, tot sub controlul statului, cum a rămas, de pildă, Guban din Timișoara - dar de ce numai Guban?), nu, el îi înjura pentru că realmente acești magnați realizaseră veniturile lor cu capital uman de-aici din țară, și nu aveau dreptul să scoată din țară aceste venituri și mai ales aceste acțiuni, valoarea adică a înseși întreprinderilor, pe care, zicea tata, statul român va trebui într-o zi să le răscumpere, fiindcă legea naționalizării nu era valabilă și pentru posesorii acestor acțiuni înstrăinate, iar comerțul nostru cu lumea capitalistă va deveni curînd obligatoriu, comerțul are legile lui, da, îți cumpăr, dar îți plătesc cu valori românești aflate în posesia mea... Că nu vezi, am naționalizat... Ai naționalizat dumneata, să fii sănătos, dar datoriile externe anterioare sînt obligatorii, dacă vrei să fac afaceri cu dumneata. Zicea tata! Atunci asta părea o erezie, dar uite că acum am auzit că plătim din greu... El știa dinainte și considera că nimeni n-avea dreptul să se sustragă legilor țării sale, chiar dacă nu era de acord cu ele. Nu era el de acord, dar marea majoritate a conaționalilor lui era, *Dura lex, sed lex...* Că el considera drept o gravă greșeală că nu l-au lăsat să conducă mai departe fabrica, nu neapărat ca director-general, și bineînțeles nici ca om de serviciu, ci ca specialist în producția respectivă, asta era o naivitate a lui... Înlăturarea definitivă a patronului el n-o înțelegea ca o înlăturare a unui mit (trebuia să se realizeze lozinca: producem fără patroni, mai bine decît ei și împotriva lor - adică împotriva mitului eficienței particulare) și mai ales nu înțelegea că înlăturarea lui, chiar fizică, însemna înlăturarea unui simbol, cel al exploatării omului de către om: patronul, el era acel simbol! Asta înseamnă, zicea el, continuarea în politică și economie a utopiei filozofice. Marxismul e o utopie ca oricare alta, socialismul însă e un vis vechi al oamenilor, care e, dacă stăm să ne gîndim bine, un vis al concordiei... Lupta de clasă trebuie să înceteze, și nu cum zice Stalin, că trebuie să fie «ascuțită». Avea dreptate, așa gîndeam și eu și nu numai eu - asta pe atunci, fiindcă ce s-a întîmplat pe urmă... Fiindcă nu numai că i s-a oferit un post de om de serviciu (și bineînțeles că nu la el în fabrică, ci aiurea), dar... Te interesează, se opri ca însuflețită, ceea ce aș vrea să-ți spun acum n-am mai spus-o la nimeni..."

Se ridică, strînse masa, ciocnirăm, apoi după ce bău se duse în pat și își continuă povestirea cu genunchii la gură cu bărbia pe ei, privindu-mă intens, cu

acea încredințare eternă a oricărui povestitor că o desvăluire modifică totdeauna ceva, în sine sau în celălalt... "Tata nu rămase senin și nici atât de idilic în idei și generos în aprecieri cum ți-ai putut da seama din cele ce ți-am spus pînă acum. Era la început... Dar a început atmosfera de ațîțare. Întîmplător el era un om deosebit, cum am încercat să-ți sugerez, absolvisese Academia de studii comerciale, nu-și petrecuse adolescența ca un *fiș à papa*, cum nu m-a lăsat nici pe mine să mi-o petrec. Spun asta ca să-l detașez de fauna marilor rechini îmbogățiți fără muncă, sau chiar și prin muncă, dar a căror comportare era sfidătoare și nu o dată nerușinată... Lux, petreceri, etalarea bogăției, lipsa de grijă față de cei pe care îi angajau în uzinele și fabricile lor, și pe care într-adevăr îi exploatau, profitînd de lipsa unei legislații democratice a dreptului la grevă și mai ales profitînd din plin de relativa noastră inapoiere care se exprima prin realitatea unui surplus de brațe de muncă - nu-ți convine acest salariu, slavă Domnului, așteaptă la poarta uzinei o grămadă ca tine să se repeadă, flămînzi, să-ți ia locul... Era senin, da, era un cap, dar nu era un filozof, ci un om dotat cu sensibilitate și din ce în ce mai des se irita sub presiunea atmosferei încărcată de fulgere artificiale și ridicole, de care rîdeam, dar care, începînd să facă victime, nu le mai consideră nimeni artificiale, deși continuau să rămînă în ochii lor tot ridicole: victimele își păstrau la anchete ținuta, erau superior ironici, fără să înțeleagă că totul era fără ecou, fiindcă, povestind acasă, soția, mama, bunica, copiii îl priveau înstrăinați și neliniștiți: făcuse rău, nu se purtase bine... Și aveau dreptate?! Aveau și nu aveau. De fapt nu aveau, căci astfel nu făceau decît să-l desarmeze, chiar dacă ceea ce urmă părea să confirme teama lor irațională de animale care simțeau că aveau să fie hăituite... Așa era, ca o nouă temă beethoveniană a destinului, bubuiturile în ușă ale securiștilor făcură în curînd ca rîsul să înceteze și ironia să înghețe. Scuză-mă, sînt patetică, dar am pentru întîia oară sentimentul că pot comunica din plin cu cineva... Ți s-a părut că nu te aud fiindcă nu ți-am răspuns, nu m-am angajat în adîncime în ideea că sîntem prea puțini ca să aibă loc la noi la *Oraca* un spectacol caracteristic... Cînd ai spus că astfel de spectacole sînt în scădere... Atenție! Experiența noastră proprie, epuizată, nu înseamnă epuizarea Experienței, cu e mare. Așa a crezut și tata. Nu mai era patron demult, trăia, ca și alții, din ceea ce reușise să păstreze; închiderea fabricii fusese pentru el un avertisment că în curînd îi vor lua și casa, și o golise din timp de valori, cum ar fi tablouri, bijuterii, argintării, covoare, mobilă stil (nu-i fusese dibuit încă garajul, unde păstra *Aubusson*-uri, candelabre de Murano, Grigorești, Luchieni), pe care nu le vindea ieftin, cu frenezia smintită a unora care credeau că în curînd vor veni anglo-americanii și vor recupera ei pe urmă totul cu vîrf și îndesat... Eram totdeauna alături de el cînd se înființa un nou îmbogățit, dramaturg de succes fiindcă stigmatiza idilic birocrăția, compozitor care satiriza melodic pe Marinică zis codașul, emisar al ștabului care, prin insinuări că putea să-ți confişte totul, îți oferea generos un preț... derizoriu... Înainte să-și desvăluie prețiosul garaj, tata, sfătuit de mine, îl primea pe cumpărător nu acolo, ci acasă, în modestul nostru apartament, unde eu, figură ștearsă, asistam la discuție, răsfoind absentă un album... Cînd eram foarte atentă, tata înțelegea că individul trebuia expedit. Astfel am primit un mare compozitor care timp de doi ani a fost cumpărătorul foarte tăcut, nu prea

bogat, dar perseverent al acestor obiecte de valoare pe care le-a achiziționat treptat... Un om influent, prieten cu regele Greciei (el însuși victima, la un moment dat, a cupidității soției, prinsă că făcea trafic de valută, a scăpat datorită hazardului, tocmai atunci regele Greciei făcea o vizită în România și a vrut să-l vadă pe marele compozitor și pe simpatica lui soție; «simpatica» însă era la beci, bineînțeles că a fost scoasă imediat și s-a trecut cu buretele peste...). "N-a murit, zisei, acest mare compozitor... și dirijor...?" "Ba da, tresări ea, ca și când moartea, un incident oarecare, abia putea fi pomenită, soția lui însă duce mai departe viața în care el o inițiasse, printre bețivi adică, fără ca ea să bea, mai ales printre cei tineri, al căror limbaj deșucheat, *en jetant merde* distrînd-o, îi dă iluzia că n-a îmbătrînit și e și ea nonconformistă, la cot cu elementele nonconformiste ale tinerei generații." "Așa trece grasul Calistrat, drept neconformist?" o întrerupsei iar. (Dacă îl cunoaște, gîndii cu răceală, înseamnă că s-a culcat cu el.) "Da, zise, așa trece. N-a făcut el pușcărie?" "Îl cunoști?" zisei fără mirare. "Da, mi-a fost prezentat odată la o colegă unde eram invitată. Un îpuțit!" ("Nu s-a culcat cu el", gîndii.) "Știi de ce a făcut pușcărie?" "Nu, dar pesemne că la vreo beție o fi spus ceva și o fi fost turnat", zise ea naivă. "Nu, spusei cu melancolie, a violat o curvă." "Cum?!!" "Da, repetai, a violat o curvă și a fost condamnat la șapte ani, dar avocatul a făcut recurs și s-a redus pedeapsa la un an. Pe urmă, după ce a ieșit, același avocat a reușit să redeschidă procesul, sau cam așa ceva, și i s-a șters complet din dosar orice condamnare. Anul trecut a luat Premiul de Stat..."

Se uita la mine stupefiată și se vedea cum patetismul o părăsește și i se anunță pe chip rîsul, pînă ce izbucni, întîi înalt, apoi repetat, pe trepte mai joase, fermecător ca și surîsul indescritibil. Apoi brusc redeveni stupefiată, ca să izbucnească iar. Avea un rîs cu o coloratură bogată, e tot ce pot spune. Era o surpriză, ca și surîsul, ceva profund atașant, de o tandrețe turburătoare. "De ce rîzi? o întrebai cu aceeași melancolie. Ce ți se pare caraghios, faptul că a violat o curvă?! Mie, dimpotrivă, mi se pare tragic!" "Nu! izbucni ea din nou. Glasul tău! Poți să mai spui o dată?" Mă arătai mîhnit. "Eu îți vorbesc serios și tu rîzi!" Sări din pat și îngenunche lîngă fotoliul meu, uitîndu-se în sus la mine cu o gravitate cercetătoare și pasionată: "*Ton humour est merveilleusement irresistible*, îmi șopti. Seamănă cu al tatei! Cîți ani ai?" "Cîți am? Patruzeci?!" o întrebai tot pe ea. "Imposibil. Cînd erai asistent n-aveai mai mult de douăzeci și cinci. Acum trebuie să ai vîrsta lui Dante cînd a intrat în infern, *nel mezzo del camin* pe vremea aceea asta însemna nu cu mult peste treizeci..." "Da, confirmai, și chipul ei mă atrase irezistibil, privirea mea părăsi geamul. Asta e vîrsta pe care o am, dar de la Dante încoace acest *nel mezzo del camin* s-a mutat spre patruzeci..." "Înțeleg, zise, e vîrsta pe care o simți... Și eu mă simt de treizeci..." "Dar ai douăzeci și cinci!" "Cam așa!" și surîse cu o vagă ironie enigmatică. Avea mai mult? Sau mai puțin?...

IX

O temere obscură mă făcuse să mă uit pe geam, dar foarte persistentă. Ce mi

se întâmpla? Eram unde trebuie? O senzație stranie îmi cutreiera întreaga ființă; fata asta, în ciuda impresiei de supunere pe care mi-o inspira, era mai puternică și mai liberă decât mine. Se desvăluia și părea slabă și umilă, dar era? Multe știam despre mine, dar nu că *mon humour est merveilleusement irresistible!* Cine descoperă mai multe decât știi tu însuși despre tine îți e superior... Sau nu?! Sau ce? Îmi revenii însă. Întrucât nu eram eu total liber? Nu acest gând era expresia temerii, se substituia sensului ei adevărat, care îmi scăpa. Iar mai puternică nu era, ci doar mai tânără... Se retrăsese în pat și mă întreba din priviri dacă știu unde pierduse firul și dacă mai doream, ca și înainte, să-mi povestească.

"Spuneai de tatăl tău, zisei, că începuse să se irite..." "Da, reluă, își pierdea seninătatea și gândirea fermă și liniștită. Se simțea din ce în ce mai jignit de aceste ațîțări la ură, mai ales când auzea la radio și citea și în presă că această ură ar fi fost sfântă... «Bine, mă întreba cu ochii lărgiți de indignare, dar se poate crea o lume nouă pe o astfel de morală?» «Tată, încercam să-l liniștesc, astea sînt vorbe, lumea nu se creează pe ceea ce e nefiresc, se creează prin voința noastră a tuturor și urmînd numai legile pe care ea le știe din instinct că nu-i pun în primejdie viitorul. E o perioadă de tranziție, cum dealtfel se și spune foarte bine.» «Da, înțeleg, dar Stalin a murit, de ce atunci parcă e și mai rău ca acum trei ani, cînd el se ocupa foarte încîntat de sine de chestiuni pașnice, cum ar fi limba, limbajul și îi învăța pe proști că limba nu are caracter de clasă...?» Îl pasionau pe tata astfel de probleme, le lua în serios, cînd pentru mine ele erau futilități, să nu dai pe ele nici o ceapă degerată. Nu credeam că Stalin singur era responsabil de astfel de idioțenii, ci imbecilitatea umană care își trăia și ea o scurtă domnie. A o înfrunta era inutil și chiar primejdios, îmi dădeam seama. El nu-și dădea! Vroia să înțeleagă cum de se produce acest abandon total al vechilor valori, care, credea el, se prăbușeau, fără să-și dea seama că de fapt doar se retrăgeau lăsînd pitecantropul să ocupe și el scena o dată, să-l vedem dansînd cu frenezie și să învățăm, să ne pierdem adică iluziile și complexe de vinovăție că nu i s-a acordat și lui șansa de a evolua... Nu mă miram de înțelepciunea mea. Platon ne arată că pînă și un sclav știa ceea ce nu se credea că poate ști, era de-ajuns să i se pună întrebări. Mie mi le punea tata... Pînă în ziua cînd ni se bătu în ușă și fu arestat. E nevinovat, mi-am spus eu, n-au ce să-i facă. Urmă un proces în care fu acuzat că a luat, ca patron, un împrumut de la Banca Națională, pe care și l-a însușit și fu condamnat cu blîndețe să-l restituie în rate lunare de cîte cinci sute de lei. Avocatul, un nemernic, fostul lui avocat de pe vremuri, trecu de partea acuzării, cerînd doar circumstanțe atenuante pentru clientul său, care sabotase fără să cunoască legile, cînd el avea la dosar probele că acel împrumut fusese folosit pentru achiziționarea de materie primă, care în momentul închiderii fabricii se afla în magazie. «Care magazie?», a întrebat sarcastic procurorul. Avocatul, în loc să fi citat martorii, muncitorii care știau toți de felul cum se închisese fabrica și de existența acelei materii prime, care fusese folosită în continuare, fiindcă în realitate fabrica nu se închisese, s-a bîlbîit ca un idiot, dar cu o bîlbîială ticăloasă, intenționată, împiedicîndu-l pe tata să vorbească, luîndu-l prin surprindere. A venit pe urmă la noi transpirat, cu o stupidă satisfacție pe figură, că «domnule Culala, a ieșit bine, extraordinar de satisfăcător, dacă vorbeați i-ați fi îndîrjit și acum n-ați mai fi fost în libertate,

credeți-mă pe mine, care știu multe, martorii n-ar fi depus în favoarea dumneavoastră, am stat de vorbă cu ei, n-am vrut să vă avertizez, ca să nu faceți vreo prostie la proces, să le spuneți vreun cuvânt urât... Asta ar mai fi lipsit, să insultați dumneavoastră, fostul patron, pe muncitori...» «N-aveam de gând să-i insult și nu cred că oameni pe care eu îi cunosc bine ar fi putut să mintă, i-a răspuns tata, ieși afară, netrebnicule, nu te-am angajat să gîndești pentru mine, ci să-ți faci datoria și să prezinți justiției probele de la dosar. Fă recurs, dacă vrei să-mi dovedești că nu ești un laș.» Atunci avocatul și-a venit parcă în fire și a început să ne spună să nu facem recurs. «Vă rog eu, ascultați-mă, cinci sute de lei pe lună îi achit eu fără să știți, cîștig destul, un recurs poate avea consecințe imprevizibile, nici nu bănuți, nu sînt la primul recurs de acest gen și cunosc urmarea..." M-am gîndit atunci la mine, eram studentă în anul trei... Un recurs ar fi putut avea ecou la cadrele facultății, care stătuseră pînă atunci relativ liniștite, dar începuse să circule un svon că se vor redeschide toate dosarele și eram vag neliniștită... «Aveți dreptate, i-am spus avocatului, nu vom face recurs.» «Înțelegeți, domniță, a gîfuit el ștergîndu-și neconținut gîtul de sudoare, în fața probelor se va da cîștig de cauză, adică nu se va da, se va trece peste, dar se va deschide un alt dosar, pe baza unei "sesizări" a unui fost portar sau a unui fost om de serviciu frustrat, care la întrebarea dacă ați fost văzut stînd de vorbă cu un neamț în timpul războiului, o să răspundă: cum să nu, erau legați, domnul Culala lucra direct cu I. G. Farben, atîta lucru știa și el de pe plicurile cu vopsele pe care le folosea muierea înainte să-i croșeteze flanelele din lînă de oi țurcană, cu toate că asta n-avea nici o legătură cu creioanele chimice, mă scuzați, domniță, sărut mîna, văd că dumneavoastră sînteți foarte realistă... foarte... foarte realistă...» Vorbea ca și cînd ar fi și cunoscut unul care putea să declare o astfel de ineptie, și la întrebarea mea răspunse gîfîind că nu numai că îl cunoaște, dar sesizarea exista în dosarul domnului Culala... «Cine e lepădătura asta?» zise tata scîrbit și obosit. «V-am spus, un fost om de serviciu sau portar, pe care l-ați dat afară pentru beție.» «Da, confirmă tata, știu cine e, dovadă că am avut dreptate e că tot portar a rămas, n-a ajuns nimic.» «Aveți grijă, a mai zis avocatul, dacă vi se întîmplă ceva din pricina acestei sesizări, dumneavoastră vă puteți apăra (eu nu!) spunînd că l-ați dat afară fiindcă făcea agitație legionară în fabrică. Citați-l pe maestrul Berloghea, care vă e favorabil și știe mai multe despre acest...» Apoi se ridică și plecă. Peste cîteva săptămîni îmi dădu un telefon și îmi fixă o întîlnire. Avea ceva să-mi spună... Mă gîndii: ce vroia să-mi spună? Nu cumva vroia să-i devin amantă, cum i se întîmplase unei cunoștințe, fata fostului proprietar al fabricii *Tricotajul*, pe care o șantajase un avocat amenințînd-o că numai el putea să-l apere pe taică-său de pușcărie și că, dacă nu-i cedează... Îi cedase, dar nu-l putuse salva pe taică-său, și după ce fusese închis toanta tot n-o rupsesse cu el, o ducea de nas că o să facă el recurs extraordinar și alte baliverne. Nu, omul meu se purtă corect, dar mă avertiză să nu mă sperii de ce-o să-mi spună. Pe căi pe care numai avocații, tot întîlnindu-se între ei prin culoarele justiției, le cunosc (își fac serviciu reciproc, șoptindu-și în treacăt informații prețioase), a aflat că dosarul tatei a fost ridicat de Securitate și că el știe bine ce înseamnă asta: un nou proces și, înainte de asta, arestarea iminentă. «Nu e nevoie, zise el, să vă fac atentă că dacă spuneți cuiva că eu v-am prevenit,

risc pușcăria. Domniță, zise, tatăl dumneavoastră trebuie să dispară de-acasă astăzi, pe lumină, fiindcă s-ar putea ca chiar la noapte să vie să-l ridice. Să dispară în regat, unde nu-l cunoaște nimeni, să se ducă undeva pe un șantier ca simplu muncitor. Pe șantierele astea cu mii de oameni cadrele sînt mai puțin active, în sensul că un dosar cu numele de Culala nu le spune nimic, afară de faptul dacă tatăl dumneavoastră, dintr-un anumit exces, n-o să se apuce să declare că a fost patron. Asta da, atrage atenția, dar practic nu poți bănuii mii de oameni că au dat autobiografii false. În genere, sînt verificate cadrele de conducere, un simplu muncitor e lăsat în pace, doar dacă nu face prostia să se laude primului venit cu ce-a fost el altădată. Pe urmă mai vedem. Dacă domnul Culala nu este căutat acasă timp de cîteva luni, înseamnă că pericolul a trecut, poate să se întoarcă...» Astfel grăit-a avocatul și spusele lui se adevăriră, nu chiar în noaptea aceea, dar după vreo zece zile veniră să-l ridice pe tata. Numai că pasărea nu mai era în cuib. Nu-mi fusese greu să-l conving să plece, deși, zise el, «dacă o fi să fie, tot mă găsesc ei...» «Poate nu te găsesc, ai o șansă, zisei, în timp ce altfel...» Mă bucuram de un singur lucru, că aceste evenimente, procesul și acum fuga făcuseră să-i dispară iritarea aceea care îi tocea nervii. Se liniștise, nu-l mai obseda gîndul că asta sau aia veneau în contradicție cu nu știu ce valori absolute la care, vezi dragă Doamne, nu trebuie să renunțăm. Acum avea, ca să zic așa, alte pisici de biciuit... Își recăpătase și humorul și părea chiar amuzat că la cincizeci și cinci de ani lua viața de la cap, se va specializa într-o nouă meserie. Era încă voinic, îmi spuneam că o să se descurce. Ne-am înțeles să nu ne scrie scrisori, să nu telefoneze, să nu ne spună unde e... «și să nu te însori p-acolo, glumi și mama. Ești la vîrsta periculoasă!...»

X

"Asta se întîmplase într-o duminică. Vinerea următoare, tocmai cînd vroiam să mă întorc acasă, o colegă (plecam totdeauna împreună) îmi strînse brațul și îmi șopti speriată: «Suzy, ia uite ce scrie acolo!» Mă uitai. Pe perete, lîngă afișier, văzui o lozincă cu litere de-o șchioapă scrise cu tuș pe o bandă de hîrtie de-un metru, lipită la capete, citii: *Culala S. la cadre*. Din prima reacție mă opri această colegă: «Ce faci?» «Ce să fac, mă duc acasă.» «Dar te-a chemat, du-te acum și vezi ce e.» «Și mîine nu pot să mă duc?» «Du-te imediat, Miță asta cine știe ce poate să-ți facă.» «Cine e Miță?» «Chiar nu știi? E noul șef de cadre, cît a fost numit a și anunțat că o să reactualizeze toate dosarele.» «Da, zic, și ce e sistemul ăsta să mă anunțe astfel, ca și cînd n-ași fi într-o universitate, ci într-o instituție de delincvenți minori... Și chiar și acolo...» Și, înfuriată, rupsei afișul și îl călcai în picioare. «Da, zise și colega mea, l-a pus aici să-l citească toți, ca și cînd te cheamă la el la interogatoriu... Vrea să bage groaza în noi...» Mă dusei... Mă întîmpină un individ galben ca o molie, și cît mă văzu aprinse lampa de pe birou și mi-o puse în ochi: «De ce n-ai declarat, ticăloaso, că tatăl tău e un criminal de război?!...» Astfel mă izbi, fără nici-o introducere, crezînd că o să-mi ia piuitul. «Tata nu e criminal de război», îi răspunsei cu un dispreț sec. «Daaa?! țipă molia

isterică. Atunci de ce a fugit de-acasă?!» «S-a despărțit de mama, răspunsei, vrea să divorțeze» (tot astfel răspunsesem și securiștilor când fusesem întrebată unde e). «Spune unde e, ți-pă molia. Așează-te și dă o declarație.» «Nu știu unde e, nu ne-a spus», zisei. «Dacă nu spui, mă amenință molia cu un glas de molie (dacă poți să-ți imaginezi așa ceva!), te exmatriculăm! Mai gîndește-te! Și n-o să te exmatriculăm cum crezi tu, ci îți pregătim un tacîm. O să te îneci cu el! o să vezi. Mai bine spune!» «Nu vă permit să mă amenințați. Nu știu unde e tatăl meu, și chiar dacă ași ști, faptul că e acuzat că ar fi criminal de război m-ar împiedica să-i divulg adresa. Vă repet, tata a fost patron, dar n-a făcut niciodată politică.» «Deci știi unde se ascunde și nu vrei să spui, zise el fără să se mire (singurul semn că molia, în felul ei lînos, gîndea, înțelegea, așadar, că era firesc ca o fată să-și apere tatăl). Nici nu știi ce te așteaptă, continuă, o să vrei să spui și n-o să-ți mai folosească la nimic. Mai bine spune de pe-acuma.» «Nu știu unde e, repetai. Și nu mi-e frică de amenințările dumatiale...» Chiar nu-mi era. O să mă exmatriculeze, ei și? O să văd eu ce-o să fac. Nu-i spusesei nimic mamei, aveam timp s-o fac atunci cînd exmatricularea se va produce, n-avea nici un rost să-i dau și ei un aconto. Vinerea următoare afișul reapăru la fel de lăbărțat și obraznic și scena cu molia se repetă: «Intri, declari sau nu, ticăloaso, că tatăl tău e criminal de război? Apoi doi: spui sau nu spui unde se ascunde?» Și cu aceeași lampă pusă în ochi. Iar eu îi dădusei aceleași răspunsuri. Și tot așa, din vineri în vineri, afișul reapărea, dar observai că miercuri și joi Adriana S. și Virginia D. (alte colege de facultate) erau chemate și ele la molia care purta nume de pisică. Erau mai mici ca mine, amîndouă din anul întii, fete de șaptesprezece ani, cum aveam să-mi dau seama mai tîrziu, niște bănățene... Una blondă cu ochi albaștri, cealaltă o șatenă orgolioasă, dacă pot s-o caracterizez astfel, fiindcă să vezi ce s-a întimplat... Nu te superi dacă te rog să-mi mai torni și mie puțin vin?» zise cu alt glas, în felul ei exterior, ca și cînd ne-am fi aflat la noi la *Oraca* în timpul orelor mele contabile și mi-ar fi vorbit cu extrema ei politețe puțin precipitată și umilă.

Mă ridicai și îi întinseai paharul gol și apoi îi turnai. Îl bău fără întrerupere cu o lăcomie crescîndă, apoi mi-l înapoie exclamînd: "Ah ce bun e, mi-a fost sete, nu știam de ce mi s-a uscat gura!". "Mai vrei?" "Nu, fiindcă mie vinul negru îmi dă somn și vreau să termin povestea începută, știu că te-am făcut curios și miine, poate, n-ași mai putea spune nimic... sau cine știe cînd... Nu sînt imprevizibilă, cred eu, așa cred mereu, dar mă cunosc, sînt născută în zodia Racului, dau îndărăt... Și asta e ceva imprevizibil chiar și pentru mine însămi... Dar îmi revin, însă știi cum e asta, totdeauna pierd ceva... adică nu știu..." "Hm! făcui. N-ași fi crezut! Am gîndit și eu asta despre tine!" "Chiar?!" "Da, e ceva în felul tău de a fi care sugerează darea înapoi. Asta nu înseamnă că e din pricina zodiei!" "Ba da, protestă cu o imensă convingere. Așa este! E din pricina zodiei." "*Neti, neti!* rîsei eu. Ar însemna ca multitudinea de ființe umane care s-au născut în această zodie, milioane, să-și semene. Ceea ce e absurd!" "Ce înseamnă *neti, neti?*" "Nu este așa! nu este așa! În sanscrită!" "Cunoști sanscrită!?" "Nu, dar cadîna pe care zici că erai geloasă știa!" Se uită iar la mine să-i reamintesc unde rămăsese... "Nu te mai chema numai pe tine la cadre", zisei. "Nu, nu acolo... se întrerupse. Ba da, de fapt acolo, dar vroiam să mă întorc puțin înapoi, să-ți explic cît erau de naive

aceste două bănăţene şi nu ştiau ceea ce toată facultatea ştia. Din comitetul U.T.M. făceau parte doi inşi, mari specialişti în reuniuni tovarăşeşti... Cine nu se duce acolo unde poate auzi muzică şi poate dansa? Cei de o vîrstă. Nu-ţi pasă dacă la un moment dat observi că un oarecare Ghiţă sau Costică devin onctuoşi şi insistenţi, arătîndu-ţi foarte mîndri dinţii lor laţi de mămăligă. Organizatorii... Asta ar fi prea de tot, ei şi-au dat osteneala, au organizat totul, şi chiar pe ei să-i refuzi cînd te invită la dans? Mai ales că dincolo de înfăţişarea lor şoldie erau perfect politicoşi. Unul din el a încercat discret să mă apropie de el mai mult decît se cuvine şi la fel de discret m-am făcut că nu înţeleg... M-am oprit: «Dansăm?», i-am spus foarte fermă. Şi-a dezvelit frumuseţea de dantură, s-a înclinat cu capul într-o parte şi s-a retras. Aiurea! parcă nu erau acolo o mulţime de fete drăguţe care să le accepte stilul, părea el să-mi spună ironic. «Mă scuzaţi, alteţă!» Ceea ce şi făceau amîndoi, adică le alegeau, şi într-o zi le dădeau de ştire: «Ileana B. şi Victoria N. duminică după masă sînt convocate la tovarăşul Ghiţă, acţiune U.T.M.» «Acţiunea» se petrecea la ei acasă, înţelegi în ce sens. Fetele cedau, dintr-o temere care începuse să se insinueze că nu era bine să te pui rău cu ăştia. Puteau fi acuzate, chiar dacă originea lor era sănătoasă, de pildă, de cosmopolitism! Una a fost exmatriculată fiindcă purta ciorapi *Capron* (ungureşti!), se ruja şi purta haine de la Consignaţia. Cineva i-a luat apărarea şi a fost şi el exmatriculat pe loc... Dar cele două bănăţene nu numai că nu s-au lăsat prinse în acest joc, dar chiar s-au plîns rectorului, şi nu numai oral, ci şi în scris. Ai crede din asta că erau curajoase. Naive oricum erau, fiindcă ele habar n-aveau cine conducea de fapt în universitate: tipii ăştia care au băgat chiar la puşcărie pe ultimul universitar de modă veche care ne mai rămăsese, un profesor admirabil (ca profesor, fiindcă şi ăsta era un fustangiu, cam păgubos însă; nu ştiu dacă chiar a fost închis şi cît timp, cred că puţin, pe urmă s-a pomenit repartizat la un strung... după vreun an a fost reprimit...). Bineînţeles că Ghiţă şi Costică n-au păţit nimic, în schimb s-au infuriat cumplit şi, desigur, nu îndată, ci ceva mai tîrziu, s-au răzbunat. Ce se află în legătură cu chematul la cadre al celor două bănăţene? Chemare care a coincis cu instalarea moliei pe acest post şi cu acţiunea de reactualizare a dosarelor în universităţi. Că Adriana S., blonda cu ochii albaştri, ascunsese că tatăl ei avusese pe vremuri un joagăr, iar Virginia D., şatena orgolioasă, că tatăl ei avusese o moară. Ce puteam să mai zic eu, cu tata, care lucrase mînă în mînă cu I. G. Farben?! Dar chemările astea încetară şi nimeni nu fu exmatriculat. Hm! Gata, a trecut... Într-o zi se anunţă o adunare generală a tuturor studenţilor şi studentelor universităţii, în sala mare de festivităţi. Ce-o fi? ne întrebam. Era într-o după-amiază de mai. Aproape o mie de băieţi şi fete stam pe scaune şi aşteptam, prezidiul era gol, timpul trecea şi nu apărea nimeni. Unii vroiau să plece, dar fură opriţi de studenţii de ordine, nişte găligani care păzeau intrarea - noi credeam că erau puşi acolo să pîndească doar sosirea celor care ne convocaseră. Pe urmă se află: se aştepta sosirea primului-secretar orăşenesc, un oarecare Şuta. Tensiunea crescuse: ce căuta ştabul ăsta la noi? În sfîrşit sosită, ocupară podiumul, şi un alt tip de la orăşenesc ne anunţă că vigilenţa faţă de influenţele burgheze a slăbit atît de mult în universitatea noastră, încît discutarea unor aspecte reprobabile care au fost depistate printre studenţi a devenit inevitabilă. «Are cuvîntul tovarăşul Ghiţă N.,

care va vorbi despre aceste chestiuni, după care vor urma discuții.» Mă așezasem chiar în față, din întâmplare sau din curiozitate, să văd mai bine. Ghiță se ridică și începu întâi să-și debiteze lozincile introductive. Glasul îi era deocamdată moderat. Vorbea liber și mi se păru chiar că are de gând să se dea de partea studenților, ale căror succese în învățatură și în activitatea politică sînt din ce în ce mai marcante, datorită unei bune îndrumări a organizației U.T.M. și a conducerii de partid, a tovarășului Mircea personal și a altor tovarăși (îi enumeră). «Din păcate, aceste succese ar fi riscat să fie umbrite, dacă am fi lăsat mai departe să se lăfaie în voie printre noi concepțiile și comportările străine de universitatea noastră și pe care noi, aici, trebuie să le curmăm din rădăcină.» Vocea se înăspri, deveni metalică, tonul începu să urce. Tovarășul Șuta fuma gînditor, chiar posomorît, cu tîmplele în palme. Desigur, gîndeam, prezența în mijlocul nostru a acestui ins liniștit, despre care auzisem că ar fi un om drept, nu va admite să se producă aici cine știe ce excese. Eram sigură, adică știam (adică am ghicit din felul în care vorbitorul se transforma treptat în procuror) că nu pentru a se face acelor elemente pomenite de el o critică blîndă, «cu floricele», cum se spune cînd cineva e menajat, fusese provocată această adunare. Da, am gîndit la un moment dat, sîntem vizate, eu în mod sigur, și cele două bănățene mai mult ca sigur. Și m-am liniștit, din clipa aceea acuzațiile care începuseră să ia în discursul vorbitorului proporții de crime de război au început să treacă pe undeva pe deasupra capului meu, iar tipul a început să mi se pară o paiată, o marionetă fără simțire și fără nimic de om în el. Da, o să fiu exmatriculată, n-o să pot termina facultatea, dar bine că am absolvit trei ani, o s-o termin eu cîndva... Dacă o fi să fie! Încît nu tresării cînd îmi auzii numele, urmat de al celor două bănățene, calificat, al meu, de «dușman strecurat» în universitate, care își ascunde tatăl, nu vrea să declare pe unde își continuă el acum uneltirile de dușman de clasă inveterat...» Dar parcă asupra mea se opri mai puțin, nu fusese preluată acuzația moliei că tatăl meu e căutat pentm crime de război. Era poate pentru faptul că eram o studentă strălucită?! N-ași putea să spun. Meritele astea nu cîntăreau prea greu în astfel de situații. Mai degrabă poate pentru că nu fusesem niciodată convocată în vreo duminică la o «acțiune U.T.M.», la care bine-înțeles că nici nu m-ași fi dus, nu eram atît de naivă precum cele două bănățene, să nu știu pe înseamnă o acțiune U.T.M. de acest gen. În schimb, joagărul și moara celor două, adică nedeclararea lor, căpătară în spusele vorbitorului proporțiile a ceva în genul spionajului în slujba unei puteri imperialiste! Și acum mă felicit că mi-am reprimat rîsul auzind această ineptie. Dar dacă toți ar fi făcut același lucru, și în loc să asculte într-o tăcere încremenită, adunarea ar fi izbucnit în hohote? Eu oricum aveam motive să mă stăpînesc, dar ceilalți? Nu puteau să-i exmatriculeze pe toți. Totuși au tăcut. Întîi că sentimentele mele nu erau unanime, acuzații fuseseră numiți, deci fiecare student luat în parte (afară de trei dintre ei!) se simțea în siguranță, în al doilea rînd eram deja divizați, jumătate dintre noi, dacă nu chiar mai mulți, aveau așa-zisa «origine sănătoasă» și jumătate dintre aceștia erau nuli ca studenți și își treceau examenele fără să știe nimic. Mulți dintre ei se plasaseră undeva în fund, masă compactă, ai să vezi de ce. Ei dădură tonul ropotului de aplauze care urmară după ce vorbitorul, triumfător, se așază. Aici avui o tresărire, o grea presimțire. Aceste aplauze (care,

desigur, nu erau chiar unanime, dar ce mai contau cîteva zeci de abţineri?) erau rele, nejustificate şi în mod sinistru premature. Nu trebuiau întii ascultate cele trei fete? Ce se aplauda? Iarăşi mă felicit şi astăzi că după ce ele încetară îmi frînai cu putere impulsul de a sări imediat în picioare să le spun: «Nu înţeleg aceste aplauze! Ele seamănă a verdict care se dă înainte să se aştepte răspunsul celor trei colege ale noastre învinuite.» Eram şi eu naivă, nu înţelegeam că verdictul era ca şi dat şi că scopul celor de la prezidiu nu era să ne facă să auzim desvinuiri care ar fi putut influenţa adunarea, ba chiar impresiona pe mulţi (or asta trebuia cu orice preţ evitat). Ce vroiau atunci? Ai să vezi! Am spus *cu orice preţ!* Ei bine! Acest preţ s-a plătit fără clipire, ba chiar aşi putea spune că pe nimeni din prezidiu nu interesa în acele ore la cît s-ar ridica eventual acest preţ! Sau dacă se gîndea, ăsta era un gînd excitant şi nu inhibitoriu. De ce era aşa, nu ştiu, e o enigmă pe care n-am putut-o descifra nici pînă azi. Poate de aceea îţi povestesc, să-mi spui tu, care ştii multe?!... După aplauze, aproape îndată un nou şoc. Cei plasaţi în fund, masa compactă, au început să scandeze: «*Jos chiaburii, duşmanii poporului*». Şi abia atunci am avut revelaţia că eram toate trei fără scăpare. Iarăşi mi-am stăpînit un impuls. Bine, am gîndit furioasă, jos, atunci ce rost mai are să mai stau? Fiindcă am gîndit imediat că putea fi şi mai rău decît o exmatriculare, plecarea mea fără doar şi poate ar fi însemnat o sfidare, ba poate pentru unii naivi chiar o recunoaştere a învinuirilor aduse, din moment ce nu avusesem curajul să mă ridic şi să mă apăr... Şi poate totuşi nu mă exmatriculau dacă mă apăram corect şi hotărît, fără să sfidez pe nimeni? «Ia s-o vedem noi acum la faţă pe Adriana S.», a zis după aceea tipul de la orăşenesc cu o voce sarcastică. Ce sens avea acest sarcasm? Adică după ce o s-o vedem, o să ne lămurim mai bine în ceea ce o privea, să contemplăm adică în carne şi oase făptura hidă a unei fiice de chiabur sabotor? Extraordinar, chiar aşa a adăugat acest tip după ce fata, trecînd cu chin printre scaune şi bănci, s-a apropiat de masa prezidiului. «Întoarce-te, zise, să te vadă toată lumea.» Fata, ca şi mine la început, credea că o să se poată desvinovăţi, fiindcă arăta destul de liniştită şi încrezătoare. Se uita peste sală direct, cu ochii mari, parcă ar fi vrut să spună: ştiu că am duşmani şi că unii nu mă vor înţelege, dar voi, ceilalţi, o să mă apăraţi, fiindcă n-am făcut nimic rău. Na numai că nu arăta hidă, ci semăna cu o mică cosînzeană cu părul ei blond şi ochii albaştri şi cu expresia ei de certitudine că nu se poate ca Făt-Frumos să nu fie pe undeva pe-aproape şi s-o scape din ghearele acelor căpcăuni din fund, care începură iar să scandeze: «*chiabu-rul, ochiul dracu-lui, duşman al poporu-lui*», jalnice epiteze, stupidă imaginaţie de şcolari arierăţi! Bun, chiaburul e ochiul dracului, dar fragila făptură din faţa lor nu vedeau că n-are mai mult de şaptesprezece ani? Bine, nu vedeau ei, dar cei de la prezidiu, bărbaţi, ai fi zis, cu simţul răspunderii faţă de bărbăţia lor? Şuta ăsta, poate că avea chiar o fată de vîrsta ei? Sau credea că a lui era născută undeva în ceruri, nu era tot fată şi nu era tot el tatăl ei, cum era şi chiaburul al fetei din faţa lui? Fiindcă ea spusese foarte clar şi cu uimire: «Tata nu e duşman al poporului, e ţăran din Banat». Declaraţia asta naivă stîrni rumoare şi ilaritate, dar nu de simpatie, se veseleau ca şi cînd a te simţi atît de departe de ceea ce ţi se spune că e tatăl tău înseamnă că vrei să protestezi pe alţii

cu perfidia ta care simulează inocența. «Ia spune tu, pușor de chiabur, cum ai ticluit să ne ascunzi că taică-tău avea un joagăr, cu care exploatați pe țărani cerînd prețuri nerușinate? a reluat tipul de la orășenesc. Ia vino încoace... Așa... Mai aproape! Mai, mai! Ia arată mîna cu care ți-ai scris autobiografia... Așa, asta e, deci cu mîna asta ai scris ca să te strecuri în facultate. Mîna de năpîrcă! Ia arat-o și adunării... Așa, ai curajul, mai ai și curajul... Ia răspunde-ne aici, a zis Șuta, tu te-ai gîndit că prin viclenia ta ai reușit să ocupi locul altuia, element sănătos, care în trecut n-a avut acces la învățămînt datorită condițiilor grele de exploatare? Tot voi veniți acum, cei înstăriți, care ați făcut averi pe căi necinstite? - orice avere e necinstită, e un furt, filozofă ștabul fără să se uite însă la nimeni, foarte posomorît, ba chiar îndîrjit, furios - și noi sîntem hotărîți să curmăm fără cruțare aceste consecințe nefaste ale trecutului. Cum învață?» mai întrebă el. «Foarte prost», strigă cineva din sală «Poftim!» mai reflectă Șuta, ca și cînd întrebarea s-ar fi pus, dacă nu s-ar fi cunoscut dinainte acest răspuns. Despre mine n-o să întrebe, gîndii. Șuta asta vorbea însă acum zadarnic, fiindcă fata, pe el, nu-l mai auzise. Se făcuse brusc albă la față în clipa cînd individul de la orășenesc, după ce o manipulase în fel și chip punînd-o să se sucească și să se răsucească încoace și încolo cu mîna ridicată, îi spusese năpîrcă. Masa compactă a celor din fund începu iar să scandeze, nu mai mi-aduc aminte ce fel de lozincă. Somnambulă parcă, fata o luă încet spre ușă. Bineînțeles că fu oprită cu rîsete sarcastice. Șuta își scoase haina și își slăbi gulerul și cravata. Se încălzise? Îi plăcea? Savura execuția asta publică? Fiindcă asta era, nu discuție și nici condamnare, îmi dădeam seama (cum ți-am spus, condamnarea fusese hotărîită dinainte), asta vroiau, execuție publică și ea abia începuse. Se dădu cuvîntul celor care începură să ridice mîna, și cei din fund o copleșiră cu întrebări provocatoare, care conțineau în ele și răspunsul, care nu putea fi, după ei, altul cînd o vor lăsa să vorbească. N-o vor lăsa să dea alt răspuns, decît că a uneltit, a răspîndit în facultate, printre colegi și colege, idei chiaburești, afirmînd că la ea în sat cei săraci erau drojdia satului, fiindcă nu le plăcea să muncească, și ajungeau beți și hoți... Murmure de indignare, strigăte pline de ură și ranchiună, ai spus sau n-ai spus, mironosiță cu gheare chiaburești. Mă întrebam și eu, o fi spus sau n-o fi spus bleaga asta astfel de cuvinte care îi aduceau acum pieirea?... Da, pentru că după ce adunarea s-a amînat, urmînd să fie reluată a doua zi cînd avea să-mi vină rîndul și mie și șatenei orgolioase, blonda bănățeană s-a dus la cămin, s-a închis în baie și s-a spînzurat cu cordonul de la capot. Șatena n-a mai așteptat nici ea ziua următoare, a părăsit căminul și a dispărut din oraș. Nu mai știu ce s-a ales de ea... Astfel am scăpat eu... Nu mai vroiau să se plătească un nou preț? Descoperiseră ceva ce nu prevăzuseră? Cuvintele pot ucide? Chiar?! Fapt e că ședința nu s-a mai reluat, iar molia cu nume de pisică n-a mai pus să se lipească afișe care anunțau chemarea la cadre a Culala S. sau a altcuiva. Asta pînă în toamnă, cînd am fost totuși exmatriculată. Dar fără ședință. Tovarășul Miță mi-a dat o speranță. Fiindcă eram un element dotat, puteam fi reprimită după un an dacă mă duceam undeva pe șantier să lucrez acolo ca simplă zidărită. Bineînțeles că m-am dus, dar între timp ambii mei părinți au fost arestați... Tata s-a întors acasă sperînd că dacă nu scăpa astfel de învinuirea că nu vreau să declar unde e ascuns voi fi

reprimită în facultate. Abia că n-am fost reprimită, deși am lucrat un an întreg pe un șantier de construcții de locuințe. Atunci am părăsit șantierul și am turnat, ca și tine, niște cursuri de contabilitate simplă unde am fost primită datorită muzicianului care a intervenit și a spus că garantează pentru mine. Fiindcă știi bine, în chestiuni de bani și contabilitate, cadrele resping pe cei care au un dosar și o origine socială ca a mea..." "Eu am un dosar chiar încărcat, zisei, dar am fost totuși primit." "Da, dar tatăl tău n-a fost patron!"

XI

"Bine, zisei, și ce nu înțelegi din toate astea? Care e enigma?" "Păi, pentru că am fost foarte atentă și multă vreme am crezut că «toate acestea» nu angajează pe nimeni, nici cei care fac pe procurorii în aceste adunări, nici cei care sînt puși la zid nu se simt cîtuși de puțin implicați, fiindcă adevărul e în altă parte și toată lumea îl cunoaște, nu moare nimeni din niște cuvinte, cel mult e dat afara și trebuie să meargă pe un șantier. Bun! Și pe șantier lucrează tot oameni! Ei și?! Nu strică nimănui să învețe să pună o cărămidă, înveți, cu această ocazie, să prețuiești mai bine clădirile și te desveți pentru totdeauna să te mai plictisești în ele. Dacă ași avea bani mi-ași face eu una singură cu mîinile mele, un vis! Nu așa mare ca asta, nu se vor mai face multă vreme astfel de case, dar ași ști eu cum s-o concep în așa fel încît să stau eu în ea așa singurică și fericită..."

Și prinsă de lirism se uită iar la mine: Ei?! Ce ziceam? Cerea prea mult de la oameni și de la viață? Nu, dar cine nu dorește același lucru, mai puțin singurătatea? "Știu eu, surise iar cu tandra ei ironie, asta nu se va mai întîmpla niciodată!" Adică i se întîmplase odată, la părinții ei, dar cu asta gata, șansa ei trecuse. "Să nu crezi, continuă, că mă simt ca un înger căzut, pe șantier rîdeam, glumeam cu alte zidărițe, îmi plăcea nepăsarea lor veselă, robustețea lor îndoielnică (nu toate erau prea sănătoase cum păreau, dar am învățat de la ele să nu mă plîng, să nu-mi fie adică milă de mine). Noaptea dormeam buștean, iar mîncarea de la cantină mi se părea excelentă... Am plecat de-acolo fiindcă mi se făcuse dor de cărți, înțelegi, de oboseală nu mai puteam citi nimic..." "Și facultatea?" zisei. "Ce facultate?" "Ai spus că molia ți-a promis că după un an de șantier te reprimește să-ți termini studiile!" "A, da! Dar crezi că o să mă reprimească? Am auzit că termenul e de doi ani, nu un an, cum mi-a spus Miță ăsta." "Ar trebui să încerci! Și la rigoare să recurgi iar la muzicianu acela, prieten cu regele Greciei!" Ea izbucni în rîs: "Credeam că numai eu sînt uitucă! Cum să recurg dacă a murit?!" "A!" făcui și începui și eu să rîd de acest lucru într-adevăr vesel, că poți muri, și cei care trăiesc să uite sau să nu uite, cînd da, cînd ba, dacă mai ești sau nu în viață, chiar dacă nu ești un om de rînd...

"Dar unde am rămas?" Nu vrusei să-i mai spun, mă apropiai și îi luai capul în mîini. Ea se uită la mine surprinsă: de ce o țineam astfel? Tresări: da, da, te pomenești că o plăceam! Și ca un fulger surîsul ei minunat apăru și se stinse, cu un secret humor. "De ce rîzi?" zise. Nu rîsesem, știa și ea. "Mi-ești dragă", îi șoptii. Ea acceptă: "Așa!" zise și mă dădu la o parte cu un gest în egală măsură

ezitant și ferm, asemeni copiilor, care nu prea înțeleg afecțiunea care li se arată. Mă ridicai și mă oprii lângă geam. Se făcuse dimineață. Raze oblice de aur săgetau printre brazi împrejurimile, iar în depărtare acoperișurile roșietice ale orașului. Nu mai aveam nici o temere, eram chiar mirat că o avusesem. Și deodată mă pomenii reținându-mă cu ea ceea ce îmi povestise și enigma propusă care îmi apăruse simplă se turbură, și tot ceea ce știam eu despre oameni și despre mine însumi, din câte trăisem, se încetășă. Eu avusesem despre "toate acestea" idei clare și distincte, dar cât erau ele de clare și mai ales cât de distincte? O fată, o ființă umană, își luase viața fiindcă nu suportase niște cuvinte... De ce nu le suportase? Ce univers de idei și sentimente se prăbușise în ea? "Și nu e așa cum spui?" zisei fără să mă întorc. "Nu înțeleg!" "Nu e așa cum spui, că nimeni nu se simte implicat?" "Așa mi se părea mie, iar în ședința aceea o vreme am fost încredințată că vorbitorul era vinovat, fiindcă se răzbuna că fusese respins. Dar lovitura n-o dăduse el. Acuzațiile lui, oricât de inepte, intrau în acest consens: eu spun niște aiureli, tu o să pleci din facultate, din care și-așa n-ai fi ieșit cine știe ce, o profesoară ca oricare alta, ba chiar cam văcuță, iar eu o să fac carieră, dar cu un semn de întrebare dacă o să ajung prea departe, fiindcă au apărut mulți ca mine și nu se știe dacă n-o să ajung și eu tot un profesor pe undeva, un mic cinic supus în intimitate unei zgrițuroaice, care, fără să-mi știe bine trecutul, mi-ar pune copiii în brațe și m-ar înlănțui să-i împărtășesc soarta, robia gineceului. Nu individul de la orășenesc cu regia și isteria lui plină de imaginație provocase dezastrul. El nici nu ne cunoștea! De ce ne ura? Poți urî ceea ce nu cunoști? Da, poți urî o categorie de oameni, *in abstracto*, datorită unor acumulări imponderabile și îndelungate, dar și ura ta va fi abstractă și plată cum a fost a lui Hitler contra evreilor... Numai executanții, vezi, au fost ingenioși și imaginativi... Am citit că unii nu dormeau nopți întregi ca să caute soluțiile cele mai eficace de ucidere... Gazările să fie rapide, victimele să n-aibă bănuieli... Sigur, mergem la baie, uite dușurile în plafon... Înțeleg, tipul ăsta de la orășenesc o fi fost umilit vreodată de chiaburi, dar el nu era deloc abstract când s-a aflat în fața unei fete concrete, vinovată doar că nu declarase că tatăl ei avusese un joagăr..." "Înțeleg ce vrei să spui, o întrerupsei, consensul a fost încălcat..." "Da, zise, și s-au supus toți. De ce?!" "Hm! exclamai. Din lipsă de imaginație, cum bine ai spus, avea el destulă pentru toți!" "Scuză-mă, zise, nu te pot urmări! Puternicul Șuta, cu tîmplele în mâini, nu se sfia să arate că era inspiratorul subalternului lui de la orășenesc. Dar era?" "Cine dracului poate să știe?!" murmurai. "Vezi? zise cerînd parcă protecție. Vezi?" repetă și întrebarea ei se formulă ca un timid și fermecător reproș, ca și când eu aș fi susținut contrariul, că aceste enigme puteau fi descifrate, vîrîte într-o simplă formulă, cum ar fi lipsa de imaginație a unor creiere joase în stare să se lase tîrîte de primul isteric care i-ar biciui să devină sadici. Rămînea cazul lui Șuta! "Oare Mircea, zise ea, primul-secretar al regiunii, un om despre care și noi știam că este un drept, aprobase această acțiune în universitate?" "Ei, zisei, o aprobase?" "Mă întreb și eu... unii naivi spun că o aprobase, dar nu în stilul în care a fost făcută, că s-a înfuriat când i s-a raportat rezultatul. Bun, s-a înfuriat și furia lui a mai putut învia o moartă?! Mai bine ar fi făcut dacă venea la adunare, să împiedice..."

Îi spusei că îl cunosc pe Mircea și îi povestii ce rol jucase în viața mea.

Probabil, încheiai, că nu prevăzuse nici el urmările, dar mai mult ca sigur că el era acela care dăduse ordin să se organizeze în universitate o asemenea ședință. Dar n-a fost ideea lui. "Chiar vrei să spui că n-a fost ideea lui?" mă întrebă ea uluită. "Da! îi răspunsei ferm. N-a fost ideea lui!" "Atunci a fost a tipului de la orășenesc?" "Cu atât mai puțin! Asta era mai mic decât el!" "Atunci a fost ideea lui Ghiță N. sau Costică S.?" "Nu, zisei, în nici un caz." "Atunci a cui? Te pomenești, exclamă ea cu adevărat stupefiată, că ideea a venit din aer!" "Da, desigur, bineînțeles, îi răspunsei, tu nu știi că ideile plutesc în aer? Ar fi prea comod să urcăm sus, pe ierarhie, și să i le atribuim lui ics, mics, drics... De-acolo nu vin decât, cum spui tu, abstracțiuni, formule lipsite de viață, literă moartă! care pot suna cam așa (în cazul nostru): «reactualizați dosarele în universități, curățiți facultățile de elementele chiaburești și ale fostelor clase dominante». E drept, cuvântul «curățiți» nu e chiar întru totul abstract, dar implică și el o multitudine de sensuri, în cazul vostru curățirea a fost totală! În alte părți lucrurile se vor fi petrecut într-un fel mai uman. S-or fi petrecut?! Cine știe?!" "Da, aproape că strigă ea, ai dreptate, abia jos prind viață aceste directive abstracte, deci am dreptate eu, toți care au organizat și condus acea ședință sînt vinovați, inclusiv masa de studenți care n-a reacționat sau s-a lăsat manevrată! Pînă la urmă ajungem inevitabil tot la adevărurile simple, la oameni vii, și nu la idei." "Da, așa este, dar ce poți să le faci? Se pare că a fost voința voastră, a tuturor, mărturisită sau pasivă, să împingeți o colegă de-a voastră la sinucidere. Cu tine cred că n-ar fi reușit nimic, deși tipul de la orășenesc ar fi inventat formule și mai rele decât «năpîrcă chiaburească»." "Sînt convinsă, dar eram prevenită, răspunse ea cu o siguranță de sine supusă totuși îndoielii. Auzisem deja, mă puteau face depravată, curvă, element descompus, îmi puteau cere să îngenunchez, să mă tîrăsc... Nu mă puteau însă face decât să leșin și nu pot spune că ași fi fost atât de tare încît să rezist să nu fiu împinsă pînă la marginea disperării... și că n-ași fi zăcut după aia zile în șir... Am imaginație... Am simțit cît e de cumplit să-ți faci oamenii astfel de lucruri. Ești amenințat să se rupă ceva în tine să nu mai poți după aceea să mai crezi în ei, să ajungi adică să te simți alungat chiar din carapacea în care ți s-a refugiat spiritul, conștiința în care te retrăgeai să rămîi liber. Nu era posibil! Fiindcă tot acolo e cuibărită și ideea că nu poți trăi singur, și atunci cum i-ai mai fi putut privi pe stradă fără să-ți spui că sînt (și EU făcut și din tine) niște handicapați și că, oricît te-ai fi străduit, ai fi revenit printre ei și ai fi ajuns, printr-o ciudată mișcare psihică a acelorași oameni, să fii iarăși simpatizată și, printr-un consens tacit, oblojită de căldura lașității lor generale și comune?! Puteai rîde din nou cu aceiași, pleca în excursii, te veseleai, puteai fi chiar fericită, acea fericire strîmbă și neverosimilă a tuturor handicapaților, care își beau cafeaua eu piciorul sau se deplasează în cîrje sau în cărucior, sau în patru labe... Ciuntirile, mutilările nu se vedeau, erau ale conștiinței, puteai să te hlizești fără să te sperii că chipurile tuturor căpătau în acele clipe înfățișarea tragi-comică și fantastă a unei măști, prin fixitatea interioară a infirmității care răzbătea, neștiută, în afară, ca un straniu reflex... Așa mi-au părut că arătau *toți* colegii, chiar și cei mai buni, în săptămînile care au urmat după acea sinistrală ședință... Nu mă ocoleau, dimpotrivă (firește, unii mă ocoleau), dar eram foarte neliniștită la gîndul că dacă ședința s-ar relua (cu mine sau cu alții) ei tot n-ar

ieși din pasivitate, de teama riscului că puteau fi la rigoare exmatriculați toți și viața lor ar fi luat un cu totul alt curs decât cel dorit de ei... Îi speria atât de tare acest alt drum? Între a fi profesor undeva și a fi zidar se căsca chiar așa un hău înspăimântător încît a fi de partea cealaltă însemna chiar cea mai mare dintre nenorociri, mai rea decât aceea de a-ți pierde sufletul? Fiindcă e o iluzie să te mai consideri același de mai înainte după ce cu acordul tău s-a comis o mi-șelie. Te ascunzi în masă, ei și? Crezi că dacă stai acolo pitulat și ridici doar mîna, această jalnică mîna nu-ți aparține? Și la ce îți mai folosește? Să mîngîi cu ea părul iubitei? Adio! Ești condamnat de-aici înainte să te abții de la acest gest, n-o mai ai această mîna, fiindcă singura ființă umană care te putea ierta și să fii izbăvit, acea blondă bănățeancă, nu mai era... Era moartă... Eu n-am ridicat mîna să aprob fiindcă eram implicată, dar dacă n-ași fi fost? Mă și sperii să mă gîndesc. M-ași fi abținut să aplaud, de-asta sînt sigură, dar cînd, după ce tipul de la orășenesc a încetat s-o mai tortureze pe fată cu întrebările și insultele lui și a spus: «e clar, punem la vot propunerea care s-a făcut din sală (se făcuse o astfel de propunere), cine e pentru exmatricularea Adrianei S. din facultate?», și cînd în tăcerea apăsătoare care s-a lăsat mîinile tuturor au foșnit în sus, am avut un fior simțind că numai eu și cele două bănățene n-am ridicat mîna. Atunci m-a cuprins un fel de panică la gîndul că dacă n-ași fi fost implicată, o forță nevăzută și irațională mi-ar fi violentat poate conștiința și ași fi făcut ca și ceilalți, gîndind fără să vreau că nu e chiar așa o mare tragedie dacă n-o să mai fie o oarecare Adriana S. profesoară undeva într-un sat. O să fie o bună soție, mamă de copii și gospodină, și cu asta basta! *Un point c'est tout...* Și ași fi ajuns și eu iremediabil o infirmă... N-am ajuns fiindcă a plătit ea... Uite, vezi, gîndul ăsta mi-e insuportabil!"

Și se opri și se uită la mine cu o expresie de astă dată de derută totală, ca și cînd acea fată i-ar fi fost soră și nu făcuse nimic pentru ea s-o împiedice de la funestul gest... Și pînă să scot eu un cuvînt, din ochii ei mari și brusc înstrăinați de tot ce există, un potop de lacrimi îi curse pe față. Abia după aceea izbucni în hohote, și prin torentul de lacrimi se amestecă torentul de cuvinte: "...cum s-o fi dus ea săraca în baie singurică și părăsită de toți și și-o fi pus șnurul de la halat de gît... cînd au spart ușa au găsit-o, ziceau ei, în picioare, așa credeau, fiindcă numai un centimetru mai era între degetele ei și fundul căzii... Îți dai seama cît de tare a vrut să moară dacă nu s-a apucat ea cu mîinile de duș sau să-și proptească tălpile de marginea căzii și să scape... Fiindcă așa se spune, în clipa cînd sinucigașul își dă seama că chiar o să moară, ceea ce l-a împins la acest gest îi apare neînsemnat față de pierderea vieții și încearcă să scape, dă înapoi, dacă mai are cum... Ea mai avea, dar n-a vrut... Cum să știe ea ce e aceea viață, ca s-o prețuiască și să nu renunțe la ea numai fiindcă fusese umilită? Săraca, nici măcar nu bănuia că de fapt nici nu fusese umilită... A fost făcută năpîrcă, ei și? Ea nu știa că nu e năpîrcă?! Năpîrcă era individul care îi vorbise astfel! O fi fost vreo sfioasă, crescută cu blîndețe și iubire de o mamă la fel de sfioasă, care nu știuse să-i spună că printre oameni sînt și năpîrci?... Poate dacă ieșeam în ziua aceea împreună nu s-ar fi întîmplat nimic?! Dar nu eram prietene și mai ales mi-am pierdut și eu capul, mă gîndeam la mine, la ceea ce mă aștepta a doua zi, aceeași execuție publică..."

Se dădu jos din pat și intră în mica toaletă de lângă fereastră. Se întoarse senină și cu lacrimile șterse. "N-am plîns atunci, cînd am auzit cum a murit, am plîns acum, zise. Pe mine m-a impresionat unicul protest care i-a scăpat, adică pe care au lăsat-o să-l rostească: «Părinții mei,

a zis, nu sînt dușmani ai poporului, sînt țărani din Banat» Vezi? mă interogă urcîndu-se iarăși la locul ei, regiune și indicație precisă, țărani din Banat!, titlu de noblețe, dușmani ai poporului, dacă sînt, sînt în altă parte, nu pot fi țărani ca tatăl ei!" "Da, zisei, am întîlnit și eu țărani pe canal care mureau, dar se țineau foarte bine, nu se degradau ca alții pentru un polonic în plus..."

Dar ea, vădit, nu auzi acest răspuns al meu. Tăcu și nu-și mai îndreptă ca pînă atunci privirea spre mine, să mă întrebe unde pierduse șirul. Nu mai era nici un șir, începu să se uite preocupată pe pereți. Preocupată și, așa zice, distrată. Ca într-un proces misterios, nici gîndirea și nici sentimentele ei nu puteau merge mai departe. Ai fi zis că dăruise doar ceea ce nu-i aparținea cu adevărat. O povară adică. Chiar i se decoloră și chipul, pe care apăruseră pete galbene și vinete. Acum arăta că avea nu douăzeci și cinci, ci treizeci și cinci de ani. Se uita într-o parte, înstrăinată. Nu știu de ce, mă ridicai în picioare. Ea mă prinse atunci în tot focarul ochilor ei mari și deodată rosti: "Domnule Petrini, poți să mă învoiești astăzi să nu vin la serviciu?".

Aceste cuvinte, deși îmi păsură nefirești (redevenise brusc casierită?), fuseseră rostite cu un timbru afectuos... Da, gîndii, are dreptate, numele meu, Victor, poate că îi rămăsese străin, după cum nici mie nu mi-ar fi fost la îndemînă să-i spun Suzy... "Da, doamnă Culala, îi răspunsei, bineînțeles că puteți lipsi... Nu e un cap de țară", mai adăugai, acceptînd dinainte o posibilă sugestie de retragere care se putea ascunde în cuvintele ei. Și o luai spre ușă. Mă conduse și, înainte să ies, deodată mă îmbrățișă. Asta nu spune nimic! Mă înlănțui de-a binelea, mă strînse, își înfipse bărbia în omoplatul meu și mi se păru că nu mai vroia să mă lase să plec. Deloc! Brațe voinice (chiar de zidărită), reconfortante, liniștitoare și dulci, acaparatoare și sigure, mă reținură îndelung... Avui timp să-i simt prin ele puternica voință de a decide în deplină libertate, de a... dar anticipez asupra firii ei, în clipele acelea în realitate așa fi vrut să mai rămîn, după ce la început vru-sesem să plec... Dar îmbrățișarea ei era și o promisiune și îmi smulgea și un acord mut: "ne vom mai întîlni, parcă îmi spunea, nu uita această noapte"...

XII

Ce i se întîmplase în timpul destăinuirii, de renunțase să plecăm împreună, cum spusese după ce ne treziserăm din somn? Era limpede, se înstrăinase și luase hotărîrea să oprească aici aventura, ori pur și simplu forțele ei sufletești obosiseră foarte tare și simțise nevoia să rămînă singură... mai degrabă prima presupunere era adevărată, fiindcă felul cum mi se adresase (*domnule Petrini* putea fi evitat, iar dorința de a nu veni la serviciu putea fi formulată altfel) arăta clar că decisese să redevenim ceea ce fusesem mai înainte. Dar îmbrățișarea

finală? Gîndisem eu că ar fi putut fi o promisiune, dar dacă era altceva? Un fel de scuză pentru brutalitatea cu care revenise la sine, uitînd de omul care o mîngîiase și îi spusese că îi era dragă. Da, spusese eu! dar ea se arătase *mirată...*

Îmi ridicai privirea peste bolta imensă și, rece în gîndire, începui să cobor aleea cu pietriș printre brazii inundați de soarele dimineții... Nu bănuiam, în acele clipe, că se lua în mine o anume hotărîre, să zicem aceea de a rămîne suveran, în fapt de a nu mai dori să cunosc nici un fel de adevăr despre nici un fel de femeie. Știam destule, mi-ajungeau... Că trăisem o minunată aventură, sau că nu fusese doar atît, ci ceva mult mai mult, mi-era egal... da, roata se poate mișca, dar osia, deși dusă tot acolo unde gonesc spițele, nu rămîne ea nemișcată? Soarta lor nu e chiar comună, și de ce ar fi? Spițele mele fuseseră odată sfărîmate și cu greu făcusem rost de altele. Nu vor alerga la voința acestei fete și a nici uneia alteia, asta nu înseamnă că nu poate să-mi rămînă dragă, că nu poate să se nască între noi o tandră prietenie...

Totuși în după-amiaza aceea, după orele mele contabile, pierdui gustul plimbărilor mele solitare prin pădure, îmi adusei aminte că nu mai citisem de mult nimic fundamental și mi se insinuă o acută senzație de vacuitate a gîndirii, acum cînd simțirea mea (îmi dădeam bine seama) nu mai era sub vraja vecinătății morții, pe care marile tăceri vegetale ale pădurii mi-o sugerau (vegetalul nu e el perisabil, chiar dacă un copac trăiește mai mult decît un om? în timp ce iată, chiar această gîndire, nu este ea eternă?).

Era încă timp frumos și mă gîndii să-mi iau concediul meu legal și să mi-l petrec printre filozofi, din rîndul cărora mi se păru că dezertasem. Ceea ce și făcui, descoperind cu uimire că trebuie să gîndești și să scrii mult ca să poți lăsa în urmă dîra unei lumini. Ceea ce făcusem eu era extrem de puțin. O gîndire e o lume completă; dacă se bizuie doar pe ceea ce se știe în timpul în care ai trăit, și din acel timp nu există alte mărturii, te îneci în conul de umbră al umanității din acea parte a pămîntului în care ai trăit... Dacă vrei s-o luminezi, trebuie să faci un efort suprem, aproape inuman... "Da, îl voi face, gîndeam, pentru asta m-am născut... Restul e nerozie..."

Dar săptămînile trecură vertiginos... Și întîmplarea mă luă prin surprindere. Tocmai cînd, pierdut în reverie, meditam asupra afirmației fizicianului L. H. Domash, care, plecînd de la tradiția orientală, dar sprijinindu-se pe revelațiile fizicii moderne, gîndise: conștiința pură este acum considerată ca ultima esență a universului, chiar și a universului fizic, mă pomenii cu intruziunea ei nedorită și fatală. Seara adormisem cu un gînd care mi se formulă cu simplitatea sentimentului care mă stăpînea: sîntem în univers aceiași și de totdeauna și vom fi pentru totdeauna, fiindcă universul nu e orb... totul e perisabil, afară de această gîndire... Mă trezii ca și cînd n-ași fi dormit și mă uitai la ceas. Nu-l pusesem să sune? Ba da, arcul era moale. Nu-l întorsesem? Ba da, dar nu-l auzisem, dormisem unsprezece ore. Sării din pat și ridicai storurile. Vremea se stricase, ploua mărunț, aburi fabuloși, de o albeață strălucitoare, coborîseră prin depresiunile dealurilor. "Nu mă duc nici eu la *Oraca*, îmi spusei, deși concediul meu expira tocmai atunci, e prea tîrziu, pot foarte bine să fiu și eu bolnav o dată, merg lucrurile o zi și fără mine... Vorba lui Sadoveanu: merg lucrurile și mai

încet..."

Mă întorsei în pat, ași fi vrut să mai dorm, când o bătaie în ușă mă trezi din somnolență. "Da, doamnă, intrați", zisei și într-adevăr intră gazda mea, titulara apartamentului. Deși niciodată nu luasem în seamă minuțioasele ei socoteli (un bec de 60 w. În antreu, 20 de w. partea dumneavoastră, 0,50 lei, un bec idem în baie, 0,50, curățenie Maria, 20 lei săptămînal, partea dv. 6,80 lei, gaze lei... curățenie pe scări, lei... căldură, telefon, apă, curățatul zăpezii în fața blocului, partea dv. 0,25 lei, ieri s-a, stricat arzătorul din bucătărie, reparație lei 5 partea dv... 1,25 lei, spălat rufe Maria, lei 20 pe zi, două zile și călcat, lei 40 total, vă revine în exclusivitate - deși Maria mi s-a plîns că în acest timp doamna o pune la treburi murdare, de pildă să-i facă clisme lui Foxy, un sîrmos care se constipa chiar în ziua cînd trebuia să spele pentru mine -, bacșiș lei 25 Costică - veșnic ne lasă în frig și fără apă caldă -, îmi scria în paranteze această femeie care nu era o timidă ca fiică-sa, să nu-mi poată spune toate acestea prin viu grai, dacă nu-i dăm toți cîte ceva să se îmbete, continua ea, n-avem nici o șansă să-l convingem să se țină de treabă, partea dv. 2 lei, cu toate că ar fi trebuit demult dat afară acest Costică, gîndeam eu, fiindcă bacșișul nu ajuta la nimic, ba mai rău, abia atunci ne lăsa în frig și fără apă caldă), ea continua să mi le bage pe sub ușă, aceste socoteli, uneori bătute chiar la mașină, alteori scrise cu mîna și cu largi paranteze, cu detalii de cronică umoristică, dar involuntară (căci ei numai de humor nu-i ardea) a vieții noastre zilnice într-un bloc mic de trei nivele. "Ce am de plătit?" o întrebai marcîndu-mi buna dispoziție printr-o simpatie directă față de ea (oricum, avea grijă de mine, mai ales după moartea mamei). "Nimic, deocamdată, zise fără humor, dar te caută o simpatică persoană, poate să între? Mi-a spus, adăugă ea tocmai în clipa cînd eu vrusei să-i răspund (avea acest tic, care adesea mă irita, de a pune întrebări și de a te împiedica să-i răspunzi), mi-a spus că o cheamă Suzy Culala..." "Da, doamnă, spuneți-i să..." "E chiar din familia Culala?" mă întrerupse ea apăsător. "Da! ridicai și eu vocea, s-o împiedic să mai pună noi întrebări. Spuneți-i să poftească!" Dar ea și intrase și așteptă mută ca bătrîna doamnă să închidă ușa (nu numai că n-o luă în seamă, dar avea aerul că o astfel de persoană indiscretă nici nu există)... Pînă atunci nu se uită nici la mine. Era îmbrăcată cu o mantilă neagră cu capușon, de sub care abia i se vedea chipul. Nu se deslipi de lîngă ușă decît după ce gazda mea dispăru, "*ça vous derange*, zise cu timiditate, de *recevoir une petite franciscaine*?" Mă ridicai în pat în capul oaselor și mă posomorii. "*Vous n'êtes pas ni petite, ni franciscaine*", mormăii și sării apoi și o întîmpinai. Capușonul și umerii îi erau uzi de ploaie. Fără să mă înseninez, ca în fața fetei mele care ar fi făcut o poznă, îi descheiai șiretul și nasturii; aici ea își ridică bărbia cu eternul gest reflex de tandrețe și abandon al tuturor copiilor care se știu protejați, și își puse mîna pe umărul meu cînd își scoase unul după altul pantofii, și ei uzi... "Așa de tare a plouat?! o luai la rost (adică de ce iese afară cînd e vremea rea! în subtext pentru mine: dacă ploua așa de tare de ce tocmai pe o astfel de vreme ți-ai găsit să vii la mine?), gîndind, în timp ce, fără să mă uit, îi vedeam chipul pătat de culori roșii-galbene și vineții, buzele ușor întredeschise, șiragul dinților, ochii mari, străini parcă de ea, de inocența întregului ei chip: adorabilă creatură! Apoi tare, scoțîndu-și mantila:

Nici vorbă că nu ești o mică cerșetoare franciscană. *Sauf le bourdonnement fatal...* "Quel bourdonnement?!" se miră ea senină, după care, cu aceeași seninătate, se desbracă de tot, alunecă sub pled și își trase cearceaful peste cap... O luai în brațe, dar nu se destinse, rămase întoarsă cu spatele și repetă, în șoaptă: *"Quel bourdonnement fatal?!"*, și abia apoi, tresărind cu putere, se răsuci și îmi arătă o expresie uluită. Îi șoptii: "Am gândit: adorabilă creatură!".

Răsuflarea ei, auzind aceste cuvinte, se înteeți și văzui pe chipul ei cum înțelegerea îi urca încet spre gândire, dar nu micșorându-i, ci sporindu-i perplexitatea. "Da, repetai, desvelindu-i tîmplele cu amîndouă miinile și apropiindu-mi foarte tare chipul de-al ei, adorabilă făptură, ne cunoaștem de totdeauna și ne vom întîlni mereu..." "Da, tresări ea din nou, te-am întîlnit la Ninive!" și surîse fulgerător și tot așa surîsul îi pieri, ca un miracol care nu trebuia contemplat mai mult de o milionime de clipă.

Și i se stinse și atenția și parcă i se micșoră și prezența, și rămase parcă inertă cu tîmplele în palmele mele, care îi desveleau un chip temător și însingurat, cu privirea răsucită în sus, ca și cînd în așteptare ar fi fugit de sine. Dar se svîrcoli scurt și mă acapară în clipa cînd îi atinsei buzele... Sărutul îi era prezent și flămînd, același ca întîia oară, cînd nu dorisem decît o atingere diafană... Nici acum nu dorisem mai mult, prins, contemplînd-o, de beatitudine... Fulgerul surîsului ei mă arsesse, de acest surîs mi-era dor și ași fi vrut să reapară și să rămînă. Dar nu reapăru... Îi șoptii: "Te iubesc!". "Da, zise, cu ochii acum închiși, te aud..." Dar nu mai putui repeta: te iubesc! Nu mai putui să invoc nimic din ceea ce îmi răscolea întreaga ființă, că nu aterizase în odaia mea o femeie, ci o minunată floare, că nu se gîndise la mine te miri cine, ci o întruchipare a unei enigme a pămîntului pe care odinioară și zeii o rîvniseră...

"Da, îmi spusei apoi după ce ea, ca și prima oară, adormi și îi priveam chipul destins și trupul care, fără știrea ei, tindea, ca să zic așa, instinctiv, spre al meu, după ce abia se desprinsese de el (și asta mă bucură, jubilam chiar), da, nu trebuie spus ceea ce n-ai gândit mai înainte că poți face. O iubesc? Bineînțeles că nu... Sau mai bine zis, *nu încă?*... Da, poate!" Și un gînd îmi flutură parcă dinainte ca o fantasmă, o bănuială, dar care nu-mi turbură senzația de plenitudine care mă stăpînea; o întrebare: dar dacă aceste zile la care adăugăm și pe aceea de început, cînd găsisem pe biroul meu o floare, și pe aceea cînd îmi telefonase de la mare și "evenimentele" care urmaseră după întoarcerea ei, dacă toate aceste zile vor rămîne în amintirea mea cele mai frumoase, tocmai fiindcă n-o iubeam și nici ea pe mine? Da, se poate, îmi spusei, de aceea aceste zile trebuiesc prelungite și dacă o să stea în puterile mele să determin acest încă fatidic să dureze indefinit... Simțeam teama, apropierea primejdiei? Da, trecutul reînvia și mă întrebam dacă un om poate fi în viața lui de două ori fericit... Vreau să spun dacă se poate lăsa de două sau de mai multe ori dus de puterea iluziei. Spinoza ar răspunde că numai dacă noua ființă care ne repune în mișcare forțele sufletești e contrarie celei precedente și mai puternică decît ea, și desigur și noile puteri ale sufletului reînvie din alte surse neatinse încă ale ființei noastre. Desigur, fiindcă s-a dovedit că forța unui om da a îndura suferința e imensă și n-ar fi dacă noi resurse de speranță, care nasc în sufletul uman ca un val îndată ce valurile precedente s-au sfărîmat de țărîm, n-ar țîșni din adîncuri și nu ne-ar

face iarăși puternici. Ar rămîne de știut dacă experiența fericirii nu e mai nimicitoare decît a suferinței. Fiindcă adesea, aici, eșuarea poate să semene cu un naufragiu, urmat nu de suferință, din care s-ar naște o nouă speranță, ci de singurătate pustie și moarte...

"La ce te gîndești?" Tresării. Parcă era glasul Silviei. Pesemne că deschisese ochii și, rămînînd nemișcată, se uitase la mine cine știe cît. "Bună ziua, domnule! reluă. *Vous revez? Vous avez, donc, oublié voire petite franciscaine?!*" "Nu se uită ceea ce e prezent", îi răspunsei. Ea rîse cu ironie și sări din pat, începu să se îmbrace. "Asta înseamnă, zise ea, că o consideri pe Solveig incredibilă?" "Ba nu, zisei, e o emanație a poeziei nordului... Noi considerăm că ochii care nu se vād se uită..." "Mie îmi place Solveig, zise. Să aștepți pe cineva patruzeci de ani, exclamă ea cu o admirație care însă se diminua în chiar cursul exprimării ei, e frumos!" "Da, convenii și eu, cu un scepticism obtuz, e o performanță!" Se uită la mine simulînd o încremenire: "Performanță! Așa numești tu acest simbol al iubirii răbdătoare și statornice?!"

Printre cuvinte îi apăru minunatul ei surîs, cu tandra lui ironie. "Așa o fi cu toată lumea?" mă întrebai, în timp ce mă îmbrăcam cu însumi, gîndindu-mă desigur la cei care îi sînt apropiați, părinți, rude, prieteni... Și mi se aprinse un gînd să aflu asta neîntîrziat. Nu mă mai uitai la ea și mă posomorii, să nu-mi ghicească intensă bucurie pe care o simțeam observîndu-i cu priviri piezișe mișcările rapide și feline... și tăcui să nu-i mai aud glasul, în care, oricît ași fi fost de rece, nu descopeream nici o stridență care să mă ajute să rămîn detașat... "Unde mergem?" zise. "Vedem noi!" îi răspunsei cu un glas gros și sec, ținîndu-i mantila ei neagră.

XIII

Dar nu se grăbi să plece, începu să-mi examineze odaia cu priviri circulare. "Ce frumos e la tine! zise. Și cum ai aranjat tu radioul, daaa, și bancheta asta... și biroul cu planșetă de arhitect... De ce ți-ai ales un birou așa mic și ai pus pe el o astfel de planșetă?" îi răspunsei că așa am găsit odaia, a stat aici o fată, o arhitectă, fiica gazdei, care s-a măritat, și că eu am cumpărat tot ce se vede, fiindcă mi-a plăcut... O luă spre geam, pe care îl deschise, și rămase nemișcată, contemplînd panorama orașului... "Daaa, continuă, și doi ploopi cu vîrfurile sub fereastră! Cum stau ei aici așa, ca doi frați (imita parcă gîndirea plopilor) și cresc împreună, și unul nu e mai mare decît altul... daaa, exclamă auzindu-le, în chiar acea clipă, frunzele prin care trecuse o adiere, foșnesc, freamătă... și primesc vizitele vrăbiilor..."

Mă apropiai și rămăsei la distanță. Dar era ca și cînd ființa ei ar fi fost eu însumi, atît de puternic și în același timp atît de delicat și diafan era transferul acesta misterios către mine al identificării simțirii ei cu sufletul plopilor, cu tresărirea frunzelor lor și cu zborul cîrdului de vrăbii care tocmai țîșnise auzindu-i glasul... Îi apucau mîna și degetele noastre se strînseră. "Daaa, și acolo jos e o cîrciumioară (și continuă acum imitînd cîrciumioara), unde puteți veni să

mîncați, avem grătar și salată din aia mare și fragedă cu oțet și untdelemn și *un petit vin blanc*, din care puteți să beți și o sticlă întreagă, fără să vă amețiți... Și pe urmă ploaia o să stea și o să apară iar soarele peste oraș și vă invit la o plimbare pe străzile mele ude, o întoarce ea vorbind acum în numele orașului, pe care o să rătăciți pînă ce o să vă între picioarele în gît, iar seara o să vedeți un film care o să vă amuze oricum, oricît de timpit ar fi... Mergem?" tresări cu un entuziasm ai fi zis frenetic, ca și cînd viziunea orelor care vor urma i-ar fi apărut mirifică și nimic pe lume n-o să ne împiedice s-o trăim...

Da, nimic pe lume! afară de pasiunea ei pentru case și conversația despre ele, care punea parcă între noi un perete. Crezusem prima dată că e o simplă toană. Excursia în sufletul unei femei, de care vorbește un scriitor român zicînd că e mai pasionantă decît un voiaj, de pildă, la Istanbul, se dovedea în cazul ei inoperantă. Da, excursia e posibilă și poate fi pasionantă, dar numai dacă și ea dorește să-i intri pe cărările sufletului, dacă nu te împiedică chiar s-o faci, în cazul în care ai încerca să-i forțezi barierele ei naturale. Matilda se expunea fără grijă unor astfel de excursii... Suzy pălăvrăgea neconținut despre case, iar în cîrciumioară despre tot ceea ce vedea în jur, despre cei doi cîrciumari, doi frați care, îmi spunea ea, ca și cînd asta ar fi fost negreșit interesant, nu semănau deloc cu cîrciumarii de altădată, erau niște domni, dacă i-ai fi întîlnit pe stradă ai fi zis că sînt niște gentlemen, nici tu mustăcioșii tradiționali și nici burtoșii de pe vremuri, cu mînele suflecate în spatele tejghelei, ci doi tipi eleganți, politicoși, plini de curtenie, da, domniță, vă putem servi pentru început niște ficăței de pasăre cu ciuperci, sau melci, specialitatea casei, sau pui de baltă pane (adică broaște), păstrăvi și apoi, ce fripturi bune, ce vin excelent, nu? Nu-i așa?! Da, o grozăvie, ce să mai vorbim! Așa e? "Uite, aici să venim mereu, la Braserie e prea scump..." Și ochii îi jucau în cap să nu-i pot întîlni...

Falsa fervoare continuă apoi și după ce ieșirăm, la început pe tema schimbării timpului ("ai văzut?! ai văzut că a ieșit iar soarele?"), apoi pe aceea a caselor, e drept, de astă dată reușind să mă antreneze și pe mine, fiindcă într-adevăr ceea ce spunea ea despre ele nu era lipsit de interes și nu străin de un gînd mai adînc, care putea să însemne o retragere, o intenție de a feri de cuvinte ceea ce începuse să trăiască în noi: o prietenie frumoasă, o tandrețe încă fragilă, care trebuia protejată... Dacă era să fie mai mult, să nu grăbim nimic, ba chiar să încetînim cît putem creșterea simțirii noastre, care altfel ar putea deveni turbure (nu avusesem eu un prim gînd de gelozie cînd mă întrebam dacă surîsul ei îmi era numai mie adresat?) și am începe, astfel, iubindu-ne, să suferim...

Fără suferință! Deloc! Nici măcar o adiere... Iar dacă nu va fi nimic, cu atît mai bine, despărțindu-ne, tot ceea ce a fost va rămîne curat, pur, o amintire de neșters. Da, de acord, îmi spusei, mai ales că această intuiție a stării ei de spirit coincidea în mod ciudat cu ceea ce gîndisem eu însumi mai înainte.

Ce doream eu de fapt de la ea? Bineînțeles, să ne cunoaștem, adică să începem împreună fascinanta excursie pe care apoi s-o transformăm în ceva mai grav. În expediție, în căutarea... O, da, în eterna căutare a ceea ce e ascuns în noi înșine, acel lucru miraculos care ne face să visăm, spre care aspirăm încă de mici, mereu cu speranța că îl vom dobîndi: la început o mare împlinire pe acest

pământ, o mare descoperire, o mare victorie care să uimească această lume, apoi un vis de iubire care să învingă în noi ceea ce este greoi și efemer... Nu, parcă îmi spunea ea, acaparînd clipa prezentă și scufundînd-o în insignifiant, fără excursii și fără expediții. Atunci ce? gîndeam încercînd să înlătur un sentiment care mi se insinua, că fata asta începea să mă plictisească cu vorbăria ei. Nimic! Uită-te la mine și atîta tot. Nu ajunge? Nu! gîndeam Și atunci îmi oferea cu acel secret și tandru humor, ca și cînd mi-ar fi ghicit gîndurile, un fulger din acel surîs al ei fascinant, repede însă retras, și care pieria în ineputizabila ei vervă incoloră și fastidioasă.

"Nu sînt interesantă? se întrerupse de astă dată și nu mă lăsă să-i răspund, știu că nu sînt, am aflat asta demult, cînd m-am îndrăgostit de primul băiat, care m-a părăsit repede. Am fost curioasă să aflu de ce și am rugat o prietenă să-l tragă de limbă."

Ei, asta da, putea fi pasionant! Dar aici se opri în dreptul unei vitrine de galanterie, și după ce se uită cîtva timp la ceva, intră înăuntru și ceru să vadă niște pulovere foarte viu colorate. "Da, zise, nu sînt urîte, dar credeam că sînt de lînă". Și ieșirăm. "Sînt din nylon", zise. "Totuși, zisei, lumea moare după țesăturile astea." "Păi pentru că sînt ieftine și păstrează aparența că ar fi naturale, fiindcă nimeni nu te pipăie să vadă din ce sînt făcute." "Bine, zisei, și ce plăcere secretă simți tu dacă sînt de lînă?" "Nu știu, zise, lîna e lînă, mi-ajunge să știu eu că e de pe oile alea pe care le păzesc ciobanii pe munte!" "Bun, și nylonul e din nisipu-ăla pe care îl topesc muncitorii sau din petrolul pe care îl scot sondorii din adîncul pămîntului și alți specialiști îl fac fire, nu vād de ce aceeași simpatie adresată ciobanilor trebuie retrasă celorlalți..." "Dacă ai vrea să-mi faci vreodată cadou niște perle artificiale să nu te gîndești cumva că nu e nici o deosebire între ele și cele pe care le face apa mării din trupul acelor fructe ale ei, acele cochilii...! N-am să le primesc!" Și se uită la mine cu expresia ei de uitucă, în timp ce privirea ei mă întreba: vrusesem să-ți spun ceva mai înainte... Unde am rămas? Ce-ar fi să nu-i spun? gîndii. E chiar uitucă sau ideile îi zboară din cap fiindcă nu le acordă nici un interes? Ia să vedem ce e pentru ea demn de memorat? Eu, de pildă, însemn ceva pentru ea în clipa de față? Eram hotărît să întrerup plimbarea dacă nu și-ar fi amintit ce vrusesem să-mi spună cînd pomenise de prima ei dragoste. Se lăsă o tăcere care se prelungi și pe care n-o rupsei. "De ce ești indiferent?" zise ea indiferentă. "Nu sînt indiferent! Te ascult!", zisei cu o enervare mascată. "Așa, zise, și surîse pentru sine, un alt surîs, de satisfacție că eram iritat (asta părea chiar s-o înveselească) și am aflat. «Ce s-a întîmplat, dragă, de te-ai supărat pe Suzy? Ce ți-a făcut?» l-a întrebat prietena asta a mea. «Nu mi-a făcut nimic, zice, dar vorbește prea mult!»

Și aici izbucni în rîs, luînd o notă foarte înaltă și juvenilă, semn că tot astfel rîsesse și atunci cînd aflase că primul băiat de care se îndrăgostise ea o părăsise fiindcă vorbea prea mult! Îmi reprimai răspunsul care îmi veni: chiar de pe atunci suferai de limbariță? Mi-l intui însă și, privindu-mă dintr-o parte, rîse din nou, de astă dată de mine: "Da, zise, așa era, îmi mergea gura fiindcă el era un mutălău, prost și drăguț, care nu mai știa ce să mai facă dacă eu tăceam..." "Poate că îl intimidai!? zisei. Ai o puternică personalitate, o nenorocire pentru o femeie." Se opri din mers și îmi oferî o privire care cerea de la mine o desmințire:

nu e așa că nu? Nu e așa că sînt o femeie

ca oricare alta? "Ce drăguță ești, zisei, mi-ești foarte dragă, așa vorbăreață cum ești !"

O încurajam deci să persiste în ceea ce îmi displăcea? Da, îi sugeram că putea fi cu mine pe deplin liberă, și asta nu pentru a o amăgi, pentru ca apoi, cînd va fi prinsă în laț, s-o închid într-o colivie. Pe deplin liberă? Da, absolut, era o garanție a propriei mele libertăți. Nu există în nimeni virtuți în stare pură și nici farmec fără revers. Tot ceea ce face un om îi aparține și nu putem să-l punem, ca Arhimede, în apă, ca să aflăm prin calcul cît bine și cît rău e în ființa lui, care sînt, în el, amestecate indestructibil de Marele Făurar. Nu putem decît să ne bucurăm de partea de aur și să nu ne chinuim să alungăm partea de argint. Coroana e făcută și sîntem condamnați să fim niște regi care *știu* că ceea ce pun pe cap nu e clin aur pur. Surîsul ei? Cum ași fi putut gîndi dacă aflu că îl va avea cu toată lumea? De ce ași dori să cred că mi-era adresat numai mie? Și dacă nu, mi-ar fi fost mai puțin dragă? Bineînțeles că nu, clar înainte să-mi dau pe deplin seama de cît de dragă mi-era, ar fi apărut decepția, primul fior de suferință. "Lasă asta, zise ea (adică declarația mea că îmi era dragă), răspunde la întrebare!" "Probabil, zisei, ești o femeie ca oricare alta, din moment ce dorești atît de tare acest lucru. Îți ajunge că ești conștientă de asta, cum spune un personaj din Dostoievski, ca să te ferești să nu fii. Asta nu înseamnă că nu-l intimidai pe băiatu-acela, care sînt sigur că nu era, cum zici, un mutălău." "Ba era, ba era, se împotrivi. Să nu crezi că nu cunoaștem și valoarea tăcerii. Am și tăcut, dar n-a folosit la nimic, și rîse iar, ai fi zis cu încîntare. Dacă ași fi tăcut mereu, reluă, ar fi zis el despre mine că nu știu să leg două vorbe." "Da, convenii, chestiune insolubilă la vîrsta aceea, cînd dialogul e încă un secret apăsător." "Totuși mi-ai creat două complexe, spuse ea, cu o voce șoptită și cu o ironie de astă dată de tandru alint. Puternică personalitate, o nenorocire pentru o femeie, contemplă ea pentru sine aceste cuvinte. Vorbăreață! Eu nu sînt vorbăreață! Și nu mi-a spus nimeni pînă acum că ași avea o puternică personalitate! Mi-ai creat două complexe!", repetă cu un reproș de întristată înstrăinare. "Așa de repede? zisei rîzînd la rîndul meu de subtilul ei humor. Înseamnă că la fel de repede pot să ți le și alung!" "Nu mai poți, gata!" îmi răspunse ea intratabilă. (Abia mai tîrziu aveam să aflu că era chiar intratabilă și că speculațiile pe seama caracterului ei nu-i păreau superflue, oricît de neînsemnate și oricît de firești apăreau ele într-o conversație lipsită de orice gravitate; în acest punct semăna cu Matilda, fără însă să le memoreze, aceste speculații, pentru totdeauna, și să le acorde o importanță atît de catastrofică, totuși pe loc o șocau și nu mai vroia să audă nici un fel de explicații.)

Veselia ei se stinse, chiar și vorbăria încetă. Îi luai mîna și i-o sărutai. Ea se uită la mine cu un infinit reproș și deodată îmi surîse. "Mergem la cinema", zise. "Mergem!" Iar în sală trecu multă vreme pînă să bag de seamă cum stătea ea în scaun: genunchii îi erau îndreptați spre mine și îi ținu astfel pînă ce se termină filmul (o peliculă senzațională despre felul cum fusese asasinat Kirov, "marele cetățean"; palpitant, patetic, bine jucat și mascat; ficțional, Kirov se numea Șatov și cădea sub gloanțele asasinului nu la sediul comitetului de partid din Leningrad, cum știam, ci într-o sală de festivități...)

În partea a doua, în care se instalează plictisitor o istorie cu un șantier și cu un fiu de chiabur care fusese însărcinat de conspiratori să-l ucidă pe erou la o vânătoare, cu un glonț de urs, fiu de chiabur care trece de partea eroului și îi mărturisește totul, erou care nu se alarmează pentru atât, dat fiind optimismul său debordant, mă relaxai și mă mișcai în scaun cu intenția să schimb poziția genunchilor partenerei mele. "Îți place?" o întrebai la ureche. "Fiul ăsta de chiabur e cam neverosimil, zise, dacă ar fi spus că îl apucase frica să omoare un astfel de ștab ar fi fost mult mai bine", și își plecă fața și îi văzui ochii mari lângă fruntea mea aplecată, în timp ce își reaseza genunchii și mai aproape de ai mei. Trăgeam cu ochii spre ea în clipele când lumina pe care pelicula puternică o arunca din când în când asupra sălii și îi vedeam acești genunchi tot acolo, rotunzi și frumoși, strâns alăturați, fideli și frățești, îndreptați spre mine, în timp ce expresia chipului ei părea alterată și absentă, parcă adormită de istoria de pe pânză, al cărei sens îi scăpa, deși vroia să-l descifreze, intimidată de tăcerea sălii arhipline și de vitalitatea increzătoare, energică, tumultuoasă, a eroului... Părea buimăcită, avea gura ușor întredeschisă, și ochii ei mari, cu gene negre, clipeau rar, somnolenți, împotrivindu-se parcă unei hipnoze pe care o respingea instinctiv, fiindcă nu accepta un truc atât de copleșitor, cu atâtea necunoscute. Ce era acolo? Ce vroia să i se spună? Din ce planetă îi venea o astfel de istorie?

"Istoria e reală și s-a petrecut aievea, îi spusei afară, ca un erou shakespearian (Hamlet, care pune în scenă o crimă imaginară ca să descopere o alta, adevărată, printre spectatori), abia existam noi când s-au întâmplat toate acestea... Se găsesc totdeauna amatori care să dea un sens superior, chiar metafizic, crimelor dementiale, numai pentru că sînt comise de personalități istorice. Marii autori, ca Shakespeare, n-o fac... În timp ce la noi se susține că plăcerea patologică a lui Vlad Țepeș de a trage în țeapă se baza pe o luciditate politică de domnitor care vroia să stîrpească răul din țară, furturile, cerșetoria, lenea chiar (a tras în țeapă o muiere al cărei bărbat purta o cămașă murdară). Pînă și Eminescu îl invoca: unde ești tu, Țepeș Doamne... Numai că pretexte pentru a ucide se găsesc la tot pasul și e riscant să atribui unui domnitor ideile de bine pe care nu le-a avut. Nu omori o femeie care poate nu era leneșă (legenda spune că într-adevăr ar fi tras în țeapă o muiere al cărei bărbat nu avea cămașa spălată, adică pentru lenevie), ci poate că era doar bolnavă, și chiar dacă ar fi fost leneșă, nu era și nu va fi niciodată singura și e stupid să glosezi pe tema îndreptării acestui viciu prin violență; ar trebui atunci să tragi în țeapă cel puțin un sfert dintre femei, și chiar dacă, să zicem, ai arăta la televizor un spectacol ca ăsta, n-ai putea îndrepta natura umană, fiindcă la originea lenei, la femei ca și la bărbați, stă plăcerea contemplației, un sentiment superior, pe care numai cei bogați își pot permite să-l aibă în voie: ceilalți trebuie să trudească din greu... Și dacă unii dintre ei se satură de trudit? Așa! Se satură și nu le mai pasă de nimic. Soluția pentru ei ar fi revolta, pe care însă domnitorii o îneacă în sînge... Legenda cu adunarea unei mari mulțimi de cerșetori într-o magazie, unde li s-a dat o masă și apoi li s-a dat foc, nu poate decît să ilustreze și mai bine cruzimea dementială a domnitorului, altfel viteaz în luptă, încercarea lui de a pătrunde numai cu o mînă de oameni spre cortul sultanului spre a-l ucide, și puțin a lipsit să-i reușească, arată pe lângă un curaj sublim și o admirabilă consecvență de

gîndire antiotomană, despre care avem și alte dovezi. Fiindcă cerșetoria, ca și lenea, dealtfel, nu e un viciu în sine, care poate fi stîrpit prin exterminarea celor care îl practică. Aici Marx are dreptate, condiția materială determină conștiința..."

Se lăsa, desigur, condusă spre casa ei, fiindcă se înserase și părăsisem demult centrul orașului. Avea, de astă dată, pasul decis și părea obosită, fiindcă tăcea, nu părea să fi ascultat perorația mea. Mă așteptam să mă întrebe ce legătură aveau toate acestea cu filmul pe care tocmai îl văzusem, semn că discuția pe astfel de teme o interesa. Dar nu mă întrebă. Se opri la poarta unui bloc mic, de două etaje (poarta era alături și dincolo de ea o închipuire de curte). Scoase niște chei și, fără să se întoarcă, mă invită să intru, să bem un ceai. "Nu deranjez pe nimeni?" zisei. "Nu, dimpotrivă, părinții mei se culcă tîrziu, o să le facă plăcere să te cunoască." Din curte urcarăm niște scări de ciment negru foarte curate și intrarăm într-un hol care avea lățimea casei, destul de mare, gîndii, cînd ea aprinse lumina. În dreapta, o masă de sufragerie, stil nu știu care, frumoasă, cu motive intarsiate, scaune de piele cu spetează curbată, asemănătoare cu cele pe care le văzusem în spațioasa vilă, fotolii joase și masă de hol spre fereastra care da în stradă, iar alături, în stînga, o dormeză cu noptieră mare, plină de cărți. Plafoniera era aceeași din camera ei de fată, lacrimi și frunze de cristal, iar parchetul, denivelat, era totuși galben ca lămîia. Mă mirai, în timp ce ea dispăruse pe o mică ușă de lîngă dormeză, că în acest spațiu mai avea loc în stînga o pianină pe care fusese așezată o fotografie cu suport de carton.

Era ea, cu o expresie nostalgică, ca și cînd ar fi murit la acea vîrstă timpurie, șaisprezece ani, inocentă, dar cu decolteul larg, privire languroasă și opacă spre viața pe care trebuise în mod tragic s-o părăsească... Moartă fotografie retușată care încerca să facă dintr-o fetiță o femeie... O lăsai din mînă cînd ea reapăru. "De ce ții chestia asta aici?" o întrebai. "Da, știu, e oribilă, dar îi place mamei, am făcut-o cînd mi-am luat bacalaureatul..." "E funebră, zisei, arunc-o pe foc, așa arată tot ceea ce e excesiv și falsificat..."

Se posomori auzind această judecată ea însăși excesivă (chiar așa, mama ei era atît de străină de înfățișarea adevărată a fiicei?), dar nu mai avu timp să-mi răspundă, părinții ei apărură și repetă ceea ce le spusese, pesemne, în odaia lor: "...am fost la cinema, mamă, cu un coleg, putem și noi să bem un ceai?" Și se uită la ea cu o falsă interogație, dar fără surîsul care ar fi trebuit s-o însoțească. Mă înclinai și îi sărutai doamnei încheietura dosului palmei, răspunsei cu aceeași vigoare strîngerii de mînă a soțului ei "...Victor Petrini, Culala, șeful meu, mamă, fost asistent universitar la filozofie..." "Încîntați... Suzy ne-a vorbit despre dumneavoastră, luați loc..."

XIV

Fata semăna cu tatăl ei (un ardelean spătos) și deloc cu mama. "Și ce film ați văzut?", zise ea. Avea un glas de o blîndețe extremă și mi se adresă ca și cînd

m-ar fi cunoscut de totdeauna. "A, da, exclamă Suzy, *Marele cetățean*, spune-i tatei, domnule Petrini, discută cu el..." Și se ridică, pesemne să se ducă la bucătărie, să prepare ceaiul. "Suzy, zise doamna Culala, puteai să dai un telefon, avem icre proaspete de crap, le făceam dacă ași fi știut..." "Nu e nimic, mamă, zise Suzy din ușă, le prepar eu." Doamna Culala se uită la mine cu o expresie de complicitate, invitându-mă parcă să simt și eu aceeași duioșie față de ceea ce spusese fiica ei. "Le prepară ea! exclamă surîzînd. Da, întări, strașnic!" și se ridică, chipurile, cu gîndul să se ducă după ea, să vadă minunea și s-o admire. "Ați văzut filmul?" îl întrebai pe domnul Culala. "Da, zise, de două ori!" "Chiar?! Așa de mult v-a plăcut?" "Nu chiar. După ce l-am văzut prima oară am discutat cu un prieten subiectul și de la el am aflat unele detalii despre asasinarea lui Kirov. Nicolaev, mi-a spus el, a intrat prima dată în sediul comitetului regional din Leningrad cu un pistol asupra lui. La percheziție, la poartă, a fost prins cu el. În mod normal ar fi trebuit arestat și împușcat. Nu, n-a fost nici măcar arestat, i-au dat drumul, și cînd a venit a doua oară, peste cîteva săptămîni, nimeni de la poartă nu l-a mai oprit, și în sediu toți gardienii dispăruseră, chiar și cel însărcinat cu paza directă a lui Kirov. Nicolaev a pîndit liniștit pe culoar ieșirea acestuia din birou și a tras. O enigmă! Complotiștii, după cum vedeți, reușiseră să anihileze nu numai paza sediului, dar își aveau oamenii lor și în sînul securității regiunii, fiindcă e imposibil să nu se fi știut de prima tentativă a lui Nicolaev, cînd fusese prins cu o armă asupra lui. O asemenea chestie ar fi trebuit să se soldeze cu anihilarea individului. Prietenul ăsta al meu, care citise cîndva o carte despre această senzațională crimă politică a secolului, a emis ipoteza că atentatorul a fost lăsat liber să se poată depista întreaga rețea de complotiști, manevră clasică în astfel de istorii... Dar nu mai înțelegea nici el de ce a doua oară i se netezise perfect drumul ca să nu mai dea greș. M-am dus să revăd filmul. Nici o fisură, totul era clar, limpede, ba chiar înainte de asasinat este prins și arestat adjunctul lui Kirov, agent al lui Troțki, desigur, strecurat atît de sus. Luat ca atare, ca o ficțiune, filmul e bun. Privit ca document de epocă, n-are nici o valoare, fiindcă nu e credibil ca N.K.V.D.-ul, care cunoștea nominal grupul opoziționist din Leningrad, cu toate ramificațiile lui, să nu fi putut pune mîna pe complotiști. În dorința lui de a dovedi prea mult, regizorul n-a dovedit nimic. De pildă, în ce scop trebuia eliminat Kirov? După cum se știe, ca urmare a acestui asasinat, un val de represiune s-a abătut asupra Rusiei. Sînt enigme politice de nepătruns ale unei revoluții, și așa încărcată de atîtea enigme. Dumneata, care ești un om tînăr, poate că o să asigși cîndva la desvăluirea lor." "Eu tocmai îi spuneam fiicei dumneavoastră că lui Stalin i-o fi plăcut mult acest film, din moment ce i-a dat drumul."

Domnul Culala parcă nici nu auzi aceste cuvinte și recunoscui în tăcerea lui absentă pe cea a fiicei lui cînd părea prinsă de o bruscă amnezie asupra unei chestiuni care tocmai se discuta. Nu-l interesau acest gen de supoziții? "Nu cred, zise, că filmul a fost realizat pe vremea cînd trăia Stalin." "Adevărat, nu m-am gîndit la asta", spusei mai mult pentru mine, fiindcă domnul Culala avusese în glas aceeași absență, care ar fi continuat chiar dacă eu i-ași fi infirmat ipoteza că filmul ar fi fost realizat recent. O tăcere se instală, căzu parcă jos, ca și cînd universul ne-ar fi apăsător, apoi presiunea slăbi și domnul Culala mă privi

întrebându-mă mut dacă prezența mea însemna ceva în această clipă pentru fata lui. Nu mai mult decât însemna existența ei pentru mine, îi răspunsei tot fără cuvinte, ridicându-mă și uitându-mă distrat pe pereții încărcăți de tablouri întunecate și desigur de valoare, fiindcă, gândii, nu era verosimil ca el și fata lui să fi vîndut din garajul lui secret Luchieni și Grigorești și să fi păstrat acasă vulgare pînze de gang cu nuduri de țigănci pietroase, sau strălucitoare compoziții pompieristice cu cerbi pe fond de pădure înzăpezită, cu mesteceni... Domnul Culala se sculă și aprinse luminile aplicelor și îmi spuse că mai păstrau, iată, un nud pe iarbă... e o schiță de Tonitza, se văd, prin ulei, trăsăturile desenului... Paladi, da... iată un Pe-trașcu... ăsta e un Ghiață, un bun cunoscător al țăranilor ardeleni... modest, foarte modest, părea să-mi spună domnul Culala, deși eu știam că numai o singură pînză de pe pereții lui valora cît salariul fiicei lui pe un an...

Ne așezarăm la masă și Suzy servi ceaiul. Părinții ne asistară. "Auzi, mamă, zise ea, și domnul Petrini spune că fotografia mea de pe pianină e oribilă. Mai rău, cică e funebră!" "Vai de mine, cum se poate!" exclamă doamna Culala, surprinsă și derutată, și se uită la mine așteptînd cu neliniște o desmințire. "Nu, zisei cu tărie, am spus că tot ceea ce e falsificat nu are viață, fotografia a fost prea retușată, la vîrsta aceea fata dumneavoastră sînt sigur că arăta mult mai frumoasă..." "Ba nu arăta deloc", zise doamna Culala deîndată supărată, realistă și practică, și se ridică, zise să-mi aducă un album și să mă conving... Nu mai spuse ca să mă conving de contrariu, dar înțelesei că dintre toate fotografiile de pe atunci ale fetei, cea de pe pianină era cea mai... Suzy avu o jumătate din surîsul ei minunat, așteptînd să văd și eu albumul. Își mîncă sandviciurile cu icre cu acest surîs și își bău ceaiul accentuîndu-l cu secreta ei ironie... "Ai să vezi, zise, ai să te convingi..." Să mă conving în ce sens? Că aveam eu dreptate, sau maică-sa? Ei ce i-ar fi convenit? Stătea lîngă mine și mă uitai îndelung și posomorît spre peretele din față: genunchii îi erau, ca și în sala de cinematograf, lipiți unul de altul și îndreptați spre mine. "Uitați-vă", zise doamna Culala cu un glas parcă îndurerat vindicativ, desfăcînd albumul.

Și capetele noastre, al ei peste masă, al fiicei de alături și al meu peste serviciul de ceai, se întîlniră să vadă o fată care nu-mi lăsa nici o nădejde că în paginile următoare ale albumului ar fi putut fi alta. Urîtenia ce este? Greu de descris, ca și frumusețea. Ai fi zis că era rău pieptănată aici, fiindcă avea un nas borcănat, o gură hilară, vrînd să arate veselă, și o mișcare a picioarelor rău prinsă, vrînd să arate grațioasă? În poza următoare același chip apărea din alte unghiuri... precocitate de fetiță neînzestrată cu inocența vîrstei, focar plin și din față, fără putință de iluzie: sprîncene groase, frunte incertă (dar nu incertitudinea miraculoasă a îmbobocirii), oval asimetric, dar care nu te asigura că acest oval n-ar putea deveni pătrat, sau cabalin, pentru ca apoi în paginile următoare ale albumului să apară surpriza, dar nu era cea așteptată: ovalul devenea hexagon, strîmb însă într-o parte, cu un zadarnic surîs care nu se vroia, dar nici... nu era serafic. Adolescenta avea fie o paletă de tenis în mînă pe un teren de tenis în costumul respectiv, fie bețe de schi pe o pîrtie de zăpadă cu o ridiculă căciuliță pe cap, fie rame de barcă, pe fond de lac cu putrezi copaci împrăștiați ici-colo pe suprafața apei. "Ăsta e Lacul roșu, strigai, Ghilcoșul,

nu?!", ca și cînd dacă era așa, parcă vroiam eu să spun, mama fetei avea dreptate, dar îi scăpa totuși ceva... "Da, zise, e Ghilcoșul!" "Păi vedeți?!" strigai triumfător. "Da, mă îngîănă, sărăcuța, ce s-a supărat ea atunci!"

Și mama și fiica se priviră. "Spune!", zise Suzy. "Taică-său a vrut să schimbe filmul și nu știu cum a făcut că i-a căzut aparatul în apă." "Și pe urmă?", zise fata cu un glas care o invita pe maică-sa să povestească totul cu tot dinadinsul. "S-a aplecat să-l prindă și era să ne înecăm toți." "Da, și?" "Nu ne-am înecat!" "Da, și ce-am mai făcut?", continuă Suzy ca și cînd ar fi ascultat o placă.

Urmă o tăcere care parcă o ghemui pe doamna Culala în scaun: înțelesei din acel "era să ne înecăm toți" că mai era cineva de față, un al patrulea, care îi ajutase desigur să nu se înece. În mod sigur: în poza de pe lac apăreau toți trei, tatăl, mama și fiica. Nu apărea cel ce o făcuse. "Noapte bună", zise doamna Culala cu o afectuoasă privire rătăcită, de la mine la fiica ei, și se ridică, iar soțul ei făcu la fel. "Noapte bună, mamă, te sărut", zise Suzy, dar fără să se uite la ea, întorcînd distrată paginile albumului, în timp ce genunchii i se răsuciseră cu totul spre mine. "Aici ce e?" o oprii. Se uită și ea curioasă. Fotografie de grup pe fond de mare cu plajă... o fată singură în centru cu șapte, opt bărbați împrejur, toți cu capetele îndreptate spre ea. "Cine e?", zisei, scrutînd atent un chip necunoscut cu păr ridicat într-o claie miștoasă. "Eu", zise. Mă uitai mai aproape. Nu era ea. "Și cine sînt ceilalți?" "De la șantier, zise. Eram într-o excursie", și, firesc, întoarse fila. Firesc?!

Mă ridicai și tot atît de firesc îmi ridicai brațele în sus și îmi întinsei oasele înțepenite de atîta ședere. O luai apoi, adică nu, mă repezii, dar fără grabă, spre ieșire. Mă însoți pînă jos la poartă. "Sărut mîna", îi spusei, însă nu putui să-i ating degetele, mă agățai instinctiv de grilaj, căutînd un adăpost. Dar ca și cînd prin fierul porții ar fi trecut un curent electric de înaltă tensiune, mă zgribulii. "Ah! strigai, străbătut de un fior rece care venea din chiar adîncul ființei mele, dincolo de care nu mai avem scăpare, de unde nu mai putem da înapoi să găsim căldura secretă care ne ține în viață. Mi-e frig!" "Victor, îi auzii glasul, ce e cu tine, nu e frig deloc!" Și îi văzui în întuneric privirea extrem de neliniștită și chipul, sub al meu, cercetător, părăsit, predat, și gura șoptindu-mi ca unei singure ființe umane de care ar fi dorit să fie crezută. "Victor, dragul meu, ce ți se întîmplă?" "Nimic, zisei, clănțănind, nimic!", și fugii, o luai literalmente la goană, să scap de frigul interior care urca tot mai mult din adîncuri și amenința să mă înghețe, spunîndu-mi liniștit că dacă fugeam, căldura nu pierise din mine... Mă oprii apoi gîfîind, dar mă îndoii ca sub crivăț, tremuram din toate măduarele. Desigur, îmi spuneam, acolo lîngă geam unde stătusem mă trăsese tot timpul un curent și cu nu-l simțisem... Găsii un taxi și acasă mă vîrîi îmbrăcat sub două pături. Apoi, frigul, treptat, mă părăsi. Mă ridicai să mă desbrac clănțănind, cînd gazda mea intră cu telefonul în mînă. "Sînteți căutat, îmi spuse aluziv, cu o gelozie epurată. Primiți?" "Da", strigai. "Victor, ți-e bine? auzii glasul ei în receptor. Te rog să mă ierți, m-am zăpăcit, nu trebuia să te las să pleci, cred că ai prins o gripă, trebuia să te întorci să mai bei un ceai și să-ți dau o aspirină! Ai acolo o aspirină? Cere-i gazdei aceleia indiscrete și pune-o să-ți facă un ceai de tei!" "Nu, zisei, acum mă simt bine. Cred că m-a tras un curent acolo lîngă geamul acela al vostru." "Da, acolo totdeauna e frig, chiar și vara, e prea răcoare,

și tata a prins odată un guturai... Probabil că după ploaia rece de azi... trebuia să-mi fi dat seama..." "Da, zisei, am stat eu la carcere, iarna, afară și numai în cămașă, nopți întregi, dar n-am simțit vreodată că mă zgâlție o asemenea drăcovenie... Te pomenești că am îmbătrânit, rîsei, iată un semnal..." "Asta e o prostie, te rog să bei imediat un ceai de tei și să iei o aspirină. Ai un termometru acolo?" "N-am!" "Cere-i stafiditei aceeaia, ea trebuie să aibă!..." "Bine, bine, noapte bună!"

După care mă vîrîi în pat cu o stranie și plăcută senzație de convalescență. Adormii imediat...

XV

"Ce mă interesa pe mine atît de tare o simplă fotografie a unei necunoscute? mă întrebai a doua zi dimineată în fața oglinzii în timp ce mă bărbieream. Că se culcase cu toți cei opt, în mijlocul cărora pozase? Ei și?" Mă oprii din bărbierit și mă apropiai de oglindă, să-mi văd de foarte aproape ochii. "Chiar? mă întrebai. Ai putut crede o clipă în această vedenie?" Da, gîndul că o fată nu se poate poza singură în mijlocul unor hăndrălăi, toți veseli și în costum de plajă, fără ca între ei și acea fată să *nu fi fost nimic*, se repezise vertiginos înaintea celui firesc, că nu era obligatoriu să primești de la o astfel de fotografie o singură sugestie. Treaba ei! Ce-mi răspunsese? Că erau de la șantier, într-o excursie. "Foarte bine! Desigur, erau de undeva, nu erau niște necunoscuți, răspuns irelevant, excursie sau concediu, același lucru." Îmi retrăsei fața și continuai să mă rad. "Oricum, reflectai, păstrarea unei asemenea fotografii, chiar în albumul intim al familiei, arată din partea acestei fete, dar și din a părinților, o... Numai dacă toți cei opt i-ar fi fost rude apropiate, veri, cumnați, veri de-al doilea sau colegi de facultate (hm!) se putea justifica păstrarea ei în album, putea adică goni primul gînd al privitorului străin, cum eram eu, gînd care ne vine în minte cu aceeași precizie și rapiditate cu care ne vine cuvîntul *roșu* într-un test asupra culorilor. Roșu aici era *s-a culcat cu opt bărbați*, mai departe gîndul devenea *greoi*, *galben*, *albastru*, *violet*, că erau niște colegi, foarte buni prieteni... camarazi de șantier care... da, putea fi adevărat, totul putea fi inocent în realitate, dar nu acolo, în fotografie, și în nici un caz pentru mine...

Dar ce se întîmpla? O iubeam? Nu, era ceva mai rău, dar nu-mi dădeam seama ce anume. Un instinct adînc îmi spunea că ar trebui să mă opresc aici, că nu puteam trece peste această istorie cu fotografia, că adică totul trebuia retras, și tandrețea și prietenia. Cum să treci peste o asemenea imagine? Să te fotografiezi cu opt bărbați... Nu, deloc, cu nici un chip, nici o fată nu putea să justifice cum ajunsese ea într-o asemenea postură, de obicei ele sînt cel puțin două, de regulă *un grup întreg*, cu alt grup de bărbați... Dar una singură cu opt...

Încremenii cu aparatul de ras în mînă. Cum o fi fost? Au plecat împreună într-o excursie și ei au invitat-o... Și ea a acceptat... Așadar au mers în același tren, de-aici din Transilvania pînă pe litoral... Deci au fost împreună un număr

de zile, și nu numai o clipă, când au pozat... Și deodată înțelesei: unul din ei îi era prieten, se iubeau, cum de n-am înțeles dintr-odată un lucru atît de simplu?

Dar și aici era ceva care nu rima... nu era deloc atît de simplu... De obicei cei ce se iubesc evită grupurile... Bineînțeles, vor să rămînă singuri... Îmi amintii excursia lor comună din fotografie, *toți aveau privirile întoarse spre ea...* și nici unul nu avea pe chip o expresie de îndrăgostit, o expresie cît de cît de intimitate mai mare (și dealtfel nici ea nu avea), adică aveau toți o expresie, ca să zic așa, de inexpressivitate străină celor ce se iubesc, și ipoteza că iubea pe unul dintre ei și era iubită de acela mi se păru inconsistentă, și fotografia rămase mai departe în mintea mea la fel de enigmatică și șocantă, imposibilă și neverosimilă, stupidă, inacceptabilă... La urma urmei, o privea personal, îmi spusei, și mă grăbii să termin cu rasul. Nu e treaba mea! Și această gîndire făcu să scadă și apoi să se topească în mintea mea intensitatea acestei bizare reprezentări. O pusese în albumul de familie, s-o păstreze acolo în eternitate. Era, desigur, ceva de preț și ținuse să n-o uite... Să-și amintească de ea atît timp cît va avea memorie, ea și urmașii ei... cît timp va ține albumul, cît timp cineva va mai recunoaște în chipurile din el o mamă, o bunică sau o străbunică... Pînă cînd hîrtia se va îngălbeni, se va scoroji și toate acele chipuri care au fost odată oameni vii vor deveni fantomatice, vor speria copiii, și cineva, o mină din alt secol, va arunca totul în foc...

Dar nu același lucru îl spusei cînd ne văzurăm apoi la birou. Intră fără indecizia pe care i-o cunoșteam, dar rămase cîteva clipe lingă ușă ca s-o văd. Tresării. Pieptănătura îi desvăluia maiestatea chipului așa cum îmi apăruse prima oară în fosta ei odaie de fată. Îmbrăcase o rochie de o culoare pe care n-o ghicii bine, *bleu foncé*, dungată cu largi spirale în formă de flăcări verzi. Se apropie de mine cu aceiași pași care înainte mi se păreau că nu vor mai sosi, lentoare însă care acum o făcea să semene cu o tînără regină... Mă ridicai în picioare... Dar tînăra regină nu se opri, și în clipele următoare îi simții brațele ei de zidăriță într-o îmbrățișare totală și amețitoare. Se parfumase și sărutul ei parcă și l-ar fi dat în mijlocul unei grădini înmiresmate. Se uită apoi la mine și abia atunci o recunoscui: mă privea fix cu știuta dar și simulata ei perplexitate și cu o desarmantă și timidă îngrijorare. "Ai văzut? parcă îmi șoptea părăsită. Ai văzut?!" Și avea aerul că o să se clatine. Da, vedeam... Vedeam pentru întîia oară un astfel de spectacol divin și nicicînd nu mi-ași fi închipuit că într-o femeie puteau să stea ascunse astfel de comori, de o atît de umilă și în același timp de suverană tandrețe... Îi trasei un scaun și ea se așeză, șoptind pentru sine, că așa!, adică se bucură că am văzut și am amețit și am ghicit chiar că se va clătina și a fost din partea mea un gest... că i-am tras la timp acel scaun... Apoi expresia i se schimbă: parcă ar fi vrut să spună că nu putem trăi tot timpul clătînîndu-ne amîndoi. "Ți-a trecut, zise, ai luat aseară o aspirină și ai băut un ceai de tei?" "Nu, îi răspunsei, demonul care m-a zgîlțit atît de tare a plecat singur..."

Dar nu mă auzi, și atunci reluai fără echivoc, dar parcă în treacăt: "Fotografia aceea trebuie s-o scoți și pe ea din album și s-o pui pe foc". "Am și scos-o, zise, n-am pus-o eu acolo, a primit-o mama prin poștă, mi-a arătat-o, și i-am spus s-o arunce la coș, dar n-a aruncat-o, nu știu de ce, mama e tare naivă, aseară m-am mirat și eu cînd am văzut-o acolo. După ce ai plecat tu ne-am și certat... Aștia

erau un grup de ingineri care vroiau să învețe limbi străine și le-am predat engleza la club vreo șase luni, lecții intensive, fiindcă trei dintre ei au fost pe urmă trimiși în străinătate. Am acceptat fiindcă mi-au spus că mă plătesc bine. Tocmai părăsisem șantierul și m-au rugat să merg cu ei în excursie pe litoral..." "Da?! spusei amortit. Cu opt..." "Da, ce-ți închipui, erau cu soțiile..." "Care nu apar în fotografie", spusei visător. "Nu apar, au insistat să aibă o «amintire» de la «profesoara» lor... Hai să nu mai vorbim despre asta, e o prostie... Mama îmi face tot felul de figuri la care nu te aștepți, vorbește, spune tot, nu se poate abține. Aseară se apucase să povestească fără nici un rost istoria cu aparatul de fotografiat căzut în apă... Și asta totdeauna când avem musafiri... Știu asta de mult, dar de fiecare dată uit... Sînt sigură că în lipsa mea, cînd m-am dus să prepar icrele, ți-a făcut cu ochiul că nu știu să gătesc. Uneori mă amuză, dar alteori mă enervează. Culmea e că știu să gătesc, dar odată am ars eu un crap, și de-atunci... E drept că era un crap mare adus de tata cu mari sacrificii, nu știu de unde, și era seară și nu mai aveam nimic în cămară, am rămas nemîncăți... Ce istorie, cum s-a supărat, parcă ar fi fost *Cănuță om sucit*, care se desparte de nevastă-sa din pricina unui crap ars, în timp ce înghițise mai înainte de la ea chestii mult mai... Așa e și mama, cîte nu-i fac eu, rabdă de mă face să am remușcări, și cînd colo e și mirată că îi cer scuze. Și pe urmă deodată i se năzare din te miri ce, și degeaba fac *mea culpa*, nu uită, și abia așteaptă un musafir să mă ponegrească..." Mă înveselii. "Nu?! zise. Nu e așa că ți-a făcut cu ochiul?" Izbucnii în rîs. "Nu chiar!" zisei. "Ba da, ba da, ca dovadă că a venit peste mine în bucătărie *să se uite*... Mi-e foarte dragă, e o mamă ideală, dar... Cînd am fost dată afară din facultate s-a purtat extraordinar. «Lasă, Suzy, mi-a zis, o să spăl și rufe pentru tine, dacă o să fie nevoie...»" "Nu, zisei, aseară nu mi s-a părut nimic nefiresc."

Se uită în altă parte și tăcu, dînd din cap, adică nu e așa, știe ea ce spune... "Puțin a lipsit în istoria cu aparatul să nu înceapă să povestească cu lux de amănunte că eram, acolo pe lac, cu logodnicul meu, reluă. Bun! Eram! Și ce rost avea să-ți spună ție un asemenea lucru care nu mă privea decît pe mine? Ai să vezi, te previn, că o să-ți dea un telefon..." "Chiar?" "Daaa, mă iubește, o să te roage să mă protejezi, sau cine știe ce parascovenie... E foarte atașantă, după ce-ai plecat și s-a terminat cearta, ce crezi că mi-a spus, chipurile, ca să mă împace? Te-a vorbit de bine, «mă și mir, zice, că se uită la tine un om așa de serios»! Ca și cînd cine s-a uitat pînă acum la mine ar fi fost nesperios! Asta ca să mă flateze, îți dai seama. Și mi-a mai spus ceva (și se uită la mine cu o intensă ironie în luminile ochilor), știi ce?" "Nu, zisei, nu bănuiesc!" "Că ești chipeș!" "A! exclamai, frumos! Și serios, și chipeș! Combinație rară!" "Dar tot așa, ca și cînd fostul meu logodnic ar fi fost o stîrpitură!" "Și bineînțeles că nu era! Nici nu e de imaginat că te-ai fi putut logodi cu un strîmb!" "Soția ta cum era?" răsuci ea deodată, vertiginos, dialogul, iar eu acceptai manevra fiindcă expresia chipului ei era de o extraordinară intensitate stăpînită. "Normală!" "Lasă tu asta, cum era, blondă, brunetă?" "Șatenă!" "Înaltă sau scundă?" "Foarte voinică." "Bun, și era frumoasă sau urîță?" "Și una și alta!" "Am înțeles, și cînd era frumoasă cum era?" "Hm! Se vedea la rădăcina nasului o distanță lată între ochi, semn al unei voinți încăpățînate și indestructibile." "*ça te mettais à l'épreuve*... Bun, și ce ciorapi

purta?" Mă pufni risul. "Purta ciorapi cu dungă sau fără?" preciză ea. "Fără! Ce semnificație au ciorapii?" Nu-mi răspunse, se uită într-o parte în felul ei, ca și când n-ar fi auzit întrebarea.

Expresia i se schimbă, părea mulțumită de sumarul interogatoriu. "După-masă, zise, ne plimbăm și noi doi puțin?" "Da, zisei, e vreme frumoasă, am putea ieși prin pădure. Te invit la cîrciumioara din cartierul meu. Ți convine? Sau ai vrea să mănînci acasă?" "Daaa, zise, la cîrciumioara! Îmi convine perfectamente. Plecăm împreună de-aici, nu?" "Bineînțeles, dacă nu te deranjează că o să fim văzuți de gaițele de sus!" "Daaa, se neliniști deodată, dar mai mult simulind, nu e bine să fim văzuți, chiar plec în biroul meu (și se ridică), așteptăm mai bine un sfert de oră să se care ele și pe urmă plecăm și noi."

PARTEA A NOUA

I

Începu astfel să-mi placă foarte tare de ea, deși când rămîneam singur aveam foarte net sentimentul că de-ar fi să nu ne mai vedem m-ar fi cuprins o melancolie pe care în clipa aceea chiar o doream. Cîtva timp mă iritai de ceva, pînă aflai despre ce era vorba și cedai. Nu de faptul că era vorbăreată, dimpotrivă, asta începu chiar să mă încînte, fiindcă foarte adesea țîșnea din vorbăria ei o astfel de surpriză încît stîrnea în spiritul meu o mare veselie, așa cum se întîmplase în dimineața aceea în birou cînd se interesase de ce fel de ciorapi purta Matilda. Aveam senzația că mă împiedica să-i spun ceva esențial. Asta mă irita. Chiar și atunci cînd tăcea (și cu timpul impresia că era vorbăreată într-un fel calculat mi se confirmă) mă trezeam cu gîndirea blocată.

Încercam să-i vorbesc, dar fie că nu mă asculta, fie că mă urmărea doar pînă la un punct și deodată... (mă făcea să schimb vorba...), fie că mă apuca de braț și mimînd uimirea, îmi spunea că asta e ceva extraordinar, contrariindu-mă, fiindcă nu găseam nimic deosebit în ceea ce îi spusese. Singurătatea mea lîngă ea mă făcu să ies de sub farmecul inițial al primei noastre zile în care parcă prea repede... și îmi păruse o adorabilă creatură. Da' era, mă întrebai, era *în realitate*? Ce se întîmplase cu minunatul ei surîs? Se stinsese pentru totdeauna? Începui, în timpul interminabilelor ei sporovăieli, în timpul meselor la "cîrciumioară", în timpul îmbrățișărilor la mine în odaie sau al plimbărilor prin pădure, să mă uit la ea cu atenție. Unde îi sboară gîndul? mă întrebam. Chiar credea că mi se păreau pasionante desvăluirile ei...? Amintirile ei din copilărie... cînd fugise uite pe colo tocmai pe deal să se dea cu săniuța și o prinsese rapida coborîre a serii și se rătăcise în oraș, și ce pățise acasă... El da, se rătăcise, și ce era cu asta?! Bun! Și ce pățise? Că o certaseră... Mă uitam pe cer, să-mi sboare gîndul, să iau martori

norii că nu pricepeam absolut deloc ce plăcere îi făcea să vorbească singură. Îl înțelegeam în schimb pe primul ei iubit, de ce o părăsise. Te pomenești, îmi spuneam, că o fi crezînd și despre mine că sînt un mutălău. Da, stai să vezi, și mă apuca o clipă de mîină, să stau, ca și cînd, cine știe, mi-ar fi trecut prin cap s-o iau la fugă - (surîdea ironic de această intenție a mea) ce mai pățise odată cînd nu se știe de unde făcuseră ei rost (care ei? copiii cu care se juca!) de o seringă da, da, o seringă adevărată, și ea le făcea injecții în braț, cu cerneală roșie... stăteau la rînd cu brațele suflecate și ea cu seringă în mîină potrivea acul în piele și hîrștil rîsete generale, rîdea fetița de-atunci, rîdea fata de lîngă mine, rîdeam eu fals, dar nu rîdeau și copiii? Nuuu! Cum o să rîdă, plîngeau! (și iar rîsete generale) plîngeau, săracii, dar nici unul nu fugea, hi, hi, *era la injecție*, cum o să fugă, toată lumea trebuia să stea la rînd, pînă într-o zi cînd unul din ei făcu o bubă la braț și se află cine era cu isprava și treci încoace, Suzy, afurisito (a luat-o mama s-o pedepsească, dar i s-a făcut milă și a fugit din hol, dar a rămas tata), ei, atunci a mîncat și ea bătaie, a desvelit-o la fund și jaaap... hi, hi!... Nu (pe acest hi-hi apăsător, ia uitate, de astă dată prelungit, uitatul surîs), nu, nu se stinsese pentru totdeauna acest surîs complice supus, stăpînit și tăcut al ființei ei lăuntrice... Cum, nu ne sărutăm și noi doi puțin?! Daaa, nici vorbă...

"Lasă-mă să vorbesc, parcă îmi sugera (dar uneori îi scăpau și frînturi de idei), tu nu ești o problemă, știu că ești superior, cu mine e ce e... știu că ții la mine, nu prea mult, nu poți încă să mă iubești, acum mai degrabă iubești iubirea, ai vrea să iubești, chiar foarte tare, dar ești încă prea independent... și așa e foarte bine, rămîi așa... cu mine lucrurile sînt mai complicate, nu căuta să afli mai mult dincolo decît ceea ce par, așa sînt chiar, o aparență...", totul sugerat sau exprimat printr-un joc de expresie care o făcea mereu prezentă, din ton, priviri, modulația glasului, sărutări, dulci și lacome, încremeniri uluite uitîndu-se țintă la mine, neliniștită că descoperirea un necunoscut, "și ce-o să se întîmple cu noi doi, chiar o să ne îndrăgostim unul de altul? Hai să nu ne mai gîndim la asta!"

Să nu *ne mai gîndim!* Începui să surîd, bine, să nu ne mai gîndim!... să nu ne mai gîndim chiar deloc, să renunțăm la acest obicei prost, care nu ne aduce decît ponoase. Astfel cedai, nu mai gîndeam, senzație bizară de pierdere a identității (asta exprimat pretențios), popular prostire. Chipul ei, astfel privit, adică în tăcere (se știe că atunci cînd taci, privești mai mult... nu cumva asta era și intenția ei secretă?), începu să mă obsedeze. Avea gura nespus de frumoasă (niciodată nu se ruja), conturul buzelor delicat și pur, fără nici o sugestie de senzualitate, rîsul inocent și cristalin, ovalul obrazilor fără cusur aparent, urîta adolescentă de altădată se topise cu totul în maturitatea care venise (tot nu știam cîți ani are, douăzeci și cinci, douăzeci și șapte?) Urechile îi erau puțin mai libere decît ar fi trebuit, dar foarte puțin, așa zice atît cît era necesar, printr-o bizarerie a naturii, ca să-i accentueze expresivitatea deosebită a chipului ei alb, de transilvăneancă (există un alb al chipului de Transilvania, păstrat de puritatea aerului de pădure, spre deosebire de cel de cîmpie, din Bărgan, mai închis, mai amestecat, ars de verile lui toridă).

Nu simțeam, dar îmi dădeam seama că, nici vorbă, mă îndrăgostisem de ea, dar într-un mod incredibil, adică nu așa cum știam eu că mi se poate întîmpla, ci

parcă așa cum i s-ar putea întâmpla ei. Mă îndrăgostisem în locul ei... Eu (ființa mea lăuntrică) ași fi zis că rămăsesem rece, insensibil și pe deplin independent... Straniu transfer!

Îi spusei acest lucru și rîse cu neîncredere, cu ironie, în cascade (roșind însă, cum să creadă așa ceva?). "Și cum e? zise cu maliție, să mă simt flatată sau jignită?" Dar oricum sentimentul ei era în altă parte, vroia totuși să-i explic ca să se distreze. Bună ocazie să-i vorbesc, să-i spun ceea ce mi se întâmplă după ce ne despărțim, și-i spusei cum aprind adesea veioza smuls din primele clipe din somn de o șoaptă misterioasă, glasul ei care mă chema. "M-ai chemat?!" "Bineînțeles", îmi răspunse scandalizată că aveam, în acest sens, îndoieli. Cum tresar cu putere pe străzi văzînd-o întruchipată în alte fapte, ubicuitate care se poate produce prin trimiterea în lume a ființei noastre de către o forță misterioasă și pe care cei care ne-au văzut simultan în două locuri diferite pot s-o confirme... Dar nu mă lăsă nici măcar să-i răspund la întrebare. "Sigur, zise, toată lumea vrea să se îndrăgostească celălalt, uite ce i se pare lui straniu! Zi mai bine că nu mă iubești și lasă tu teoria transferurilor misterioase." "Oare?! reflectai. Stai să mă gîndesc!" "Gîndește-te!" spuse cu o astfel de intonație încît înțelesei că nu-mi acorda pentru asta prea mult timp.

Stăteam pe un dîmb lîngă un mic afluent al riului care înconjura orașul. Pădurea, în zare, pe marele deal veșnic prezent, își arăta strălucirea de aramă, de galben și de verde, uriaș covor care cădea prin văi adînci și se ridica pe creste sub un soare încă blînd, în acea toamnă de vis (cum mi-a rămas în amintire). Tăcui. Gîndurile mele îmi părură mici... Avea dreptate, pentru a fi siguri dorim totdeauna să se îndrăgostească întîi celălalt. Pe urmă mai vedem noi ce-o să fie. Dacă se îndrăgostește și dacă ne place (fiindcă s-ar putea abia atunci să nu ne mai placă) venim și noi din urmă cu aerul că sîntem la unison - și dacă nu, bine am făcut că nu ne-am înșelat. "Și totuși, îi spusei, am această certitudine bizară că m-am îndrăgostit în locul tău!" "Bine, și tu, *tu* ce simți? Lasă-mă pe mine! Un semn bun, continuă ea precipitat, ar fi că ai început să spui lucruri ridicole și sofisticate. Eu țin foarte tare la tine, mi-ești foarte drag, dar nu în locul tău, ci al meu! și rîse de-a dreptul batjocoritor, fără nici o precauție. Mi-ai plăcut mai mult în prima noastră zi, cînd mi-ai spus tu, primul, acest lucru, ți-amintești, ți-amintești?" "Daaa", ezitai, sau mai degrabă o imitai, lăsînd să apară în glasul meu intonația glasului ei cînd exprima ceea ce gîndesc lucrurile... "Păi vezi? mă blocă. Păi vezi?!" repetă de astă dată ca și cînd m-ar fi pus față în față cu mine însumi, cu un reproș că de fapt mă ascundeam de ea, cînd mult mai simplu ar fi fost să...

II

Cît de rare și de puține erau aceste scene directe cînd vorbeam despre noi! Dacă ar fi fost mai dese cred că mi-ași fi pierdut repede capul. Se vroia simplă, dar farmecul ființei ei era atît de ferit, încît orice destăinuire smulsă mă făcea să simt un straniu regret. Vroiam să-i descopăr repetirile, fiindcă orice se repetă,

începînd cu răsăritul și apusul soarelui, cu alte cuvinte să-mi pot reprezenta punctele cardinale ale caracterului ei. Simțeam că, fără s-o iubesc, mă subjugă. Frumusețea unei flori e cifrată în sămînță, dar adesea sămînța asta poate fi halucinogenă... Nu era ascunsă, dar ceea ce arăta nu era revelator, și aveam senzația că chiar dacă, dotat cu o putere supranaturală, ași fi putut să văd lumea cu ochii ei, pînă la sursa gândirii și a sentimentelor, n-ași fi descoperit nimic peste ceea ce exprima ea prin cuvinte și gesturi, surîs și ochi, tăceri sau cascade de veselie. Vălurile care acopăr sufletul și pe care, dîndu-le la o parte (cum spune Tolstoi că procedează artiștii), am descoperi chiar sufletul, ea nu le avea. Însemna cumva acest lucru că era vulnerabilă? Vălurile protejează. Din povestirea ei de fostă studentă reieșea că nu, dimpotrivă, era bine apărută. Aveam copleșitoarea impresie că alchimia ființei ei era permanent dată pe față, că nu se cenzurează nimic din ceea ce e acolo și că în fiecare clipă spectacolul interior se proiectează în afară și timpul trăirii ei curge asemeni unui rîu... Rîul are însă o albie, cu maluri ripoase sau pline de ierburi și un cadru uriaș, o cîmpie sau niște dealuri împădurite. Sufletul ei însă parcă nu avea hotarele obișnuite, sau nu le vedeam eu conturul, cum ar fi calitatea inteligenței (ai fi zis că era dincolo sau dincoace de ceea ce numim noi astfel), fermitatea, de pildă, a prejudecăților (cine nu le are și cine nu știe cît sînt de rele?), gîndul, dacă nu chiar obsesia viitorului ei de fată (ce fată nu se gîndește la mărișorul ei, la întemeierea unei familii, la un loc bun în societate și în profesiune?). Ei bine, Suzy nu părea să aibă aceste obsesii, ci mai degrabă un fatalism senin: "dacă o să mă mărit, bine, dacă nu, trăiesc și-așa, îmi răspunsese o dată cu o seninătate agresivă, ba chiar cu un ton mai ridicat, de ce neapărat să mă mărit, să dau peste un prost care o să vrea - e bărbat, nu? - să-i spăl ciorapii, sau și mai rău, să vrea să mi-i spele el pe ai mei" (rîs batjocoritor și vesel, ca în fața unei mari comicării). Caracterul, această albie peste care apele sentimentelor noastre nu pot trece decît rar, cînd îl inundă (sau poate niciodată), și care ne definește și ne urmărește pînă la contopirea finală cu marele Tot, la ea era în mod uimitor inexistent. Mi-era imposibil să cred că era atît de ascuns încît nu-l descifram eu, sau că nu era încă format. Cînd se zice despre cineva că *n-are* caracter se subînțelege că e liber pentru toate relele. Nu cumva?!... Cine poate să știe? Caracterul fiind daimonul nostru, cum spuneau cei vechi, la unii poate fi absent, lăsînd conturul unui caracter... Dar cel adevărat poate într-o zi să apară pe neașteptate și să... Nu, Suzy știa tot ce trebuie să știe o ființă umană, nu avea, să zicem, ezitări în fața unui fapt care se petrece sau în care se pomenea implicată, era adică o fată matură și cu un ferm cod moral, cum se dovedise în timpul tragicului eveniment din facultate, adică putea să descifreze fără ezitări binele și răul, și fără să fie lașă, să simtă frica, să se sperie chiar și retrospectiv, încercînd să înțeleagă ceea ce e nefiresc.

Înainte s-o cunosc devenisem meloman, ca mulți alții în acei ani. Melodia fără cuvinte nu are un sens depistabil. Muzica religioasă a lui Bach era de fapt laică, se spunea. Da? S-o ascultăm deci. Reconsiderările marilor valori ale trecutului n-o atingeau, deși ici, colo, în pauzele dintre concerte și înaintea lor, voci foarte docte afirmă la microfon că exprimă, "zugrăvește", e în opoziție cu... Să fie! Bine că putem s-o auzim... Astfel, Palestrina, Corelli, Vivaldi, Bach,

Haendel, Haydn, Mozart, Beethoven reînviară pentru publicul nostru, care crezuse o vreme că toți aceștia vor fi...

Îmi cumpărai și eu un picup și plăci. Luni întregi ascultasem de pildă *Matheus passion* de cîteva ori pe zi. Într-o seară îmi pusei un nou disc, cu *Dans macabru* de Saint Saëns. Mă apucă groaza. Mi se părea că și văd aievea scheletele rînjind, dansînd și oasele lovindu-se frenetic unele de altele. Opii discul. Mania muzicii îmi sensibilizase atît de tare auzul, încît am putut avea o astfel de reprezentare paroxistică. Era un simptom: ajunseseam la saturație. Căutai atunci discuri străine de muzică ușoară și renunțai o vreme la Bach și Haendel. Încîntată să-mi facă un serviciu, gazda mea, răscolind în discoteca ei veche, îmi aduse un teanc de discuri cu cîntăreți de altădată. Într-o zi mă șocă unul cu o frază muzicală fără cuvinte, o melodie care îndată ce o auzii mi se păru atît de curioasă în înlănțuirea ei sonoră, încît o pusei de zece ori, să-i pot descifra secretul melodiei. Era însă imposibil. Îndată ce se termina nu-mi mai rămînea în urechi decît o chemare, un extaz, un strigăt parcă din junglă al unui negru, în care se amestecau iubirea, împlinirea, temerea obscură, adorația și superstiția. Totul concentrat într-o armonie atît de strînsă. Încît arunca parcă în aer ca o dinamită geometria cîntecelor noastre europene atît de leneșe. O puneam din nou: nimic, o melodie diamant, strălucitoare și cu neputință de memorat. O pusei atunci pe o turație lentă de 45. Vocea însă se îngroșă și nu se mai auzi decît un behăit, un fel de muget de bivoli bolnav. Luai placa și într-o vizită la Ciceo i-o pusei și lui. "Formidabil, zise, mai pune-o o dată. Nu înțeleg nimic, dar e extraordinar! Lasă-mi-o pînă simbăta următoare." Iar cînd ne revăzurăm îmi spuse că a pus-o la mai mulți inși, printre care și un profesionist, și că a fost distracție mare. Nimeni nu reușea, încercînd s-o redea, decît să emită un soi de răcnete caraghioase și atît de grotești încît îi apuca pe toți un rîs nebun. Nu poți prinde secretul unei rase necunoscute chiar dacă îl ai la îndemînă zgîriat cu fidelitate pe o placă.

Tot astfel era și ea. O vedeam zilnic, prezența ei îmi încînta sufletul, dar vorba lui Hamlet, dacă nu poți cînta la un simplu instrument fără să te fi străduit dinainte să-i descoperi secretul, cu atît mai puțin vei reuși să descoperi sufletul cuiva care nu dorește (sau nu poate) să ți-l desvăluie. În mod naiv crezusem că m-am îndrăgostit de ea în locul ei. Degeaba, îndată ce rămîneam singur, mi se făcea iar dor s-o văd, prins de iluzia că a doua zi voi întîlni acest dor al meu investit. De obicei chiar așa li se întîmplă aproape tuturor. A doua zi întîlneam o ființă aproape necunoscută, pe care n-o puteam memora, cum nu putusem memora fraza aceea comprimată și indescifrabilă. Nerăbdarea cu care așteptam să treacă orele, să treacă noaptea, să mă trezesc dimineața, să-i văd iar chipul și poate și surîsul, să-i ascult vocea ei voalată, ai cărei debit altădată mă iritase iar acum îmi suna ca o melodie plină de vrajă, toate acestea erau ale unui îndrăgostit, dar...

Dar nimic din ce simțeam eu și trimeteam spre ea nu se întorcea înapoi spre mine, cu o încărcătură îmbogățită, după încredințarea tuturor îndrăgostiților, care simt, și li se confirmă cînd se revăd, că amîndoi au așteptat cu aceeași febrilitate trecerea timpului, pentru ca apoi toate acestea, dor, visări, șoapte spuse în intimitate, minunata plutire în mers, senzația de zbor, sentimentul

indescriptibil de împlinire, de atașament și părăsire, o îmbrățișare pasionată, să se transforme într-o curgere acum comună, continuă și amplificată de încredere, entuziasm, golire a întregii noastre ființe de sentimentul ascuns al tragicului, contopire pe care o numim fericire... Dar nu puteam să spun nici că eram contrariat. Da, ași fi spus fără vreun sentiment abisal că eu o iubesc și ea nu, și ași fi așteptat liniștit ca totul să-mi treacă și ruptura să vină într-o zi de la sine. Mi se întâmpla chiar să contemplan senin această perspectivă. Dar... Iarăși dar! Era suficient doar să gîndesc acest lucru în prezența ei, ca să tresară cu putere și o suferință acută, însoțită de panică, să i se aștearnă pe chip. "Ce e cu tine, zicea, cu o îngrijorare care nu mai disimula nimic, cu privirea rătăcind fără sprijin în ochii mei, repetînd cu o șoaptă gravă, plină, ca o lovitură de gong: mă auzi, ce e cu tine?!" Și atunci tresăream eu însumi ca trezit dintr-un somn și alungam gîndul despărțirii ca pe o fantasmă...

Într-o zi însă nu-l mai alungai, fiindcă nu mai era în puterea voinței mele...

III

Eram la mine acasă, pe o vreme atît de urîtă încît nici cele două mari geamuri, care totdeauna îmi aduceau mult aer în odaie, nu mai reușeau să mă facă să simt că pe lume există lumină: ploaia deasă, cerul parcă prăbușit și pierdut în negură sugerau sfîrșitul lumii, care ar fi putut semăna cu această pîclă geologică, reapărută după cine știe cîte milioane de ani de cînd soarele o alungase de pe pămînt. "Vreme infectă, zisei, parcă niciodată iarna nu și-a anunțat astfel sosirea..." "Lasă tu vremea, îmi spuse, nu vremea e de vină că arăți tu așa de independent." I-auzi! gîndii. Deci a fi independent e o culpă. Tăcui însă mai departe, căci tonul ei spunea mai mult decît sensul vulnerabil al cuvintelor, iar eu învățasem (sau mă învățase) să n-o judec după cuvinte. Părea totdeauna vulnerabilă. Cum să rezist? "Niciodată, continuă, n-ai fost tu afectat de vremea rea sau bună. Dimpotrivă, prima oară cînd am venit la tine erai fericit că eram udă de ploaie."

Nu știu de ce mă pufni rîsul. Adevărurile ei erau totdeauna însoțite de un evantai de sugestii, protest infantil (să nu devii brutal și să jignești o fetiță!), reproș voit exagerat și în același timp parcă imediat retras, să nu-ți închipui că chiar îți fac această favoare, dar totuși să știi că ești vinovat... "De ce rîzi?", zise surîzînd ea însăși cu ironie, a cărui tandrețe întoarsă în interior, spre siguranța de sine că se știa iubită, mă oprea totdeauna să duc cu ea pînă la capăt o discuție mai gravă. De astă dată însă rezistai, rămăsei mai departe țeapăn întins în pat lîngă ea, cu mîinile sub ceafă și cu adevărat turburat de întunericul care începuse să se lase peste o zi așa de întunecată.

Aprinsei veioza și urmă o tăcere lungă. Nu mă uitai la ea s-o văd cum arată. Vroiam să se uite ea la mine și să mă vadă. "Ah! strigă deodată cuprinsă de o spaimă practică. Trebuie să fie tîrziu, plec!" Și sări sprintenă peste mine și începu să se îmbrace. Așa deci! îmi spusei, pleacă, e de acord să ne despărțim, gîndul meu neexprimat n-o mai turbură, îi e frică însă ca nu cumva să-l formu-

lez, n-ar suporta. Nici nu știam dacă chiar aveam s-o fac, dar mi-era clar că prezența ei nu-mi mai apărea încărcată de vrajă. Așa era, a simțit că vreau să-i spun ceva și, cu toate că simbetele și duminicile le petreceam la mine, acum vroia să plece. Oare? Da, de-a binelea, își trăsese botinele și acum își căuta mantoul, dacă nu cumva vroia s-o opresc. "Stai, zisei, unde vrei să pleci?", fără să adaug că nu înțelegeam de ce se abătea de la... "Bine, mai stau, zise cu vocea ei voalată și impersonală (cînd voia să-și păstreze deplina ei voință de a decide), dar trebuie să plec!" Nu-i spusei că nu mă anunțase dinainte că voi petrece acest *week-end* singur... Mă ridicai și mă îmbrăcai și eu în tăcere. Bine, gîndii așezîndu-mă în fotoliu în fața ei, nu vroia să mai stea, nu vroia să mă asculte. Foarte bine! "Vreau să-ți spun ceva", zisei totuși. "Da, te ascult!", răspunse ea docilă. Îmi luai capul în mani. Cum să-i spun? Cu ce să încep? Se adunaseră prea multe și cum ași fi putut să-i vorbesc așa cum stătea, fără să pară, pe picior de plecare? "Cred, zisei, că ar fi bine să ne despărțim!" Se uită la mine cu chipul, dar nu cu ochii, și îmi spuse fără umbră de îndoială că ceea ce auzise ar fi posibil: "Nu vorbi așa, zise, mîine o să-ți pară rău de ceea ce ai spus!". Bine, gîndii, o ruptură numai prin cuvinte nu poate fi credibilă. Trebuie făcută în fapt. Dacă pleacă, mă hotărîi, am să încetez s-o mai văd, fără declarații de despărțire, care nu sînt crezute: știa ea mai bine că pe urmă o să regret... "Dar nu asta ai vrut să-mi spui, zise. Nu?" Era clar: mă avea în mîină. Îmi ghicea, fără greș, gîndurile. În curînd, din lipsă de mister, aceste gînduri ale mele or să înceapă s-o plictisească. "Dealtfel nici nu știu ce vrei să-mi spui, de te porți cu mine așa de brutal", reluă de astă dată cu o intonație necunoscută, oricum pentru întîia oară fără vreun evantai interior de sugestii contrarii și pline de farmec: direct, sigură pe sine, cu o brutalitate rece pe care tocmai mi-o atribuisese. (Deci nu fi tu brutal, ca să fiu eu!) "Am plecat", zise, și se ridică și o luă spre ușă. Îi privii pașii ei șovăielnici, care ai fi zis că mergeau înapoi (demult nu-i mai avusese: racule! gîndii, zodie bizară, chiar o să pleci?). Așteptai să pună mîna pe clanță și să se întoarcă spre mine... Așa și făcu: "La revedere", spuse umilă ca la început cînd intrase după concediu, în biroul meu și ieșise cu mapa sub braț, în care ai fi zis că nu ducea hîrtii contabile, ci stranii documente în care erau înscrise cu semne cabalistice rele prevestiri care îi apăsau soarta. Sării și într-o clipă fui lîngă ea și îi desfăcui mîna de pe clanță. Nu se opuse, dar rămase decisă: "Trebuie să plec!", zise ferindu-se să mă privească. "Nu!", zisei. "Ba da, te rog să mă lași să plec!". "Nu!", repetai și îi pusei pe braț mîna pe care mi-o retrăsei în clipa următoare, simțind din ușoara ei tresărire că era, fizic, intangibilă. Se resemnă și începu să se uite pe fereastră. "Te rog să mă lași să plec", spuse iar și în aceeași clipă două lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji. "Nu, răspunsei, nu înțeleg de ce trebuie să pleci, și dacă te las, pleci pentru totdeauna!".

Nu auzea și deodată izbucni în hohote. Își împreună mîinile și se uită la mine în sus cu chipul înecat de neverosimile lacrimi: "Te rog, lasă-mă să plec!". Era o halucinație? Se repeta o scenă cu Matilda? În care însă nu mie mi se spunea să plec... Dar nu avui timp să-mi vii în fire. Mă ocoli cu o dibăcie de felină și n-o mai văzui. Plecă. Sau, mai bine zis, pieri, fiindcă nu auzii nici pași precipitați și nici uși deschise sau trîntite. Mă întorsei însă imediat pe urmele ei, ieșii pe palierul pustiu, coborîi în goană în stradă să-i văd măcar silueta îndepărtîndu-se. Nu era,

dispăruse, ai fi zis că zeii întunericului și ai ceții o răpiseră îndată ce ieșise. Revenii în odaie, stinsei lumina și mă așezai liniștit la geam. Ei, mă întrebai. Ce-ai aflat? E în disproporție mare ceea ce s-a întâmplat cu puținul lucru care ți s-a desvăluit despre ea. Ce ți s-a desvăluit? Da, o surpriză, e o fată slabă, nu suportă ceva, dar ce anume? Ceea ce unuia i se pare firesc, pe celălalt îl sperie. Da, foarte tare... Nu e rău, gîndii. Nu s-a terminat rău. Dacă pentru nimic (fiindcă nu-i făcusem chiar nimic, absolut, nici măcar nu-mi descopeream o intenție cit de vagă și obscură de a-i pricinui vreun rău), dacă deci numai pentru atît, că dorisem să nu plece, se îngrozise atît de tare, ce s-ar întîmpla dacă răul s-ar abate cu adevărat pentru o clipă asupra mea? Și nimeni nu e invulnerabil toată viața în fața pornirilor iraționale, a stărilor în care ispita maleficului învinge, a bănuielii că nu sîntem iubiți, că sîntem trădați, înșelați sau pur și simplu duși de nas - cine suportă să fie dus de nas? Nu, nu se terminase rău, dar păcat, îmi spuneam, mi-era așa de dragă, o să-mi fie greu să-mi iau gîndul de la ea. Să-mi iau gîndul! Dar cine mă silea? Nimeni, putea să-mi rămînă dragă chiar dacă s-ar fi măritat și ași fi întîlnit-o pe stradă cu bărbatul de braț. Nu era nici o îndoială, cum fusese cu mine nu mai putea să fie cu nimeni altul (sau chiar dacă ar fi fost, acel altul nu putea să fie ca mine, deci ca să-i placă, și ea trebuia să fie alta... niciodată un adevăr nu putea fi mai evident!). Și atunci de ce mi-ar păsa? Chiar! Iată, ne despărțiserăm și mă simțeam perfect liniștit și detașat...

IV

Ca și cînd n-ași fi știut că nu liniștea și detașarea sînt semnul despărțirii. Ba nu! Țasta era semnul, astfel se petrecuse cu Nineta și Căprioara. Dar nu cu Matilda! Oricum, adormii cu sentimentul că nu se întîmplase nimic. Da, se speriasse de ceva, asemeni copiilor care încep să urle din senin (așa ni se pare nouă!), o să aflu eu, dacă o fi să aflu, dacă nu cumva această reacție nu era chiar semnul că evoluam pe orbite foarte îndepărtate, că ne apropiasem unul de altul o perioadă oarecare de timp pentru ca apoi să ne detașăm pe imensa elipsă pe care fuseserăm proiectați la naștere, pentru a nu ne mai întîlni niciodată.

Bineînțeles că nu se întîmplase nimic! Uitasem că a doua zi după astfel de însingurări din partea mea (e drept că asta fusese cea mai neagră și mai lungă), avea totdeauna acest aer, această expresie de reproș sfios... Că a fost bruscată, ea care... Ei! Ea care, ce?! "Cum, șoptea, așa? Nu mă mai iubești? Am știut eu!..." Și într-adevăr coala cu semne complicate și indescifrabile a acestei iubiri se făcea iarăși albă și sentimentul că ieri nu s-a întîmplat nimic copleșea, în fața unui nou azi, ranchiunele mele, stările de iritare care se acumulaseră, îndoielile adînci care îmi dăduseră tîrcoale.

Intră în biroul meu și se opri lîngă ușă: era, ai fi zis, întruchiparea smeritei lui Dostoievski, dar fără nimic din aversiunea ascunsă și fatală a acelei eroine pentru cămătarul cu care fusese silită să se mărite (eșuase în strădania ei încăpățînată de a-i dovedi fostului ofițer că refuzase să se bată în duel fiindcă era un laș și un ticălos; smerita, care de fapt nu era smerită deloc, se aruncase pe

fereastră). Bineînțeles, nici eu nu eram acel cămătar! "E voie?!" îmi șopti ea dintr-o parte, cu aerul că eu ași putea să zic nu (și cu tandra ei ironie că asta n-o să se întâmple decât dacă ași putea să rezist ochilor ei mari și frumoși, glasului ei catifelat și colorat, de o dulce uimire, gurii care în astfel de clipe se frâgezea și se făcea mai pură decât a unei inocente fete) sub imperiul unei intense dorințe ca ființa ei să fie protejată, să fie iubită, să fie lăsată, în voia ei, ea care... Ei, ea care ce? Ce anume din ființa ei putea fi prins și să zici: este!? Chiar nu se întâmplase nimic ieri și în general chiar nu-mi făcuse niciodată nici un rău?...

Surise, ghicindu-mi aceste întrebări și acest suris șterse ca un suflu de generozitate năvalnică hotărîre de a mă despărți de ființa aceasta care îmi aștepta, umilă, învăluindu-mă cu privirea, răspunsul de care era sigură. Mă ridicai de la birou și mă apropiai de ea. "Te iubesc!" îi șoptii. "Da?! îmi șopti la rîndul ei. Atunci cere-ți iertare pentru purtarea ta de ieri!"

Ei, aia e! Izbucnii în rîs. "Da, strigai plimbîndu-mă cu pași mari de la un capăt la altul al biroului, foarte vesel, realmente înveselit, bineînțeles că îmi cer, dar nu știu pentru ce, ce dracu, Doamne iartă-mă, ți-am făcut?! Ar fi o mare victorie pentru mine dacă ași afla!" Ea avu de astă dată un suris interior: "Lasă că știi tu! zise. Ai fost brutal!" Fui gata să-i răspund că oricît s-ar părea de ciudat, brutală a fost ea, nu eu, dar mă întrerupse repede, cu un glas practic și hotărît: "Hai să nu mai vorbim despre asta! Spune mai bine ce facem azi! Ai dreptate, continuă volubilă, e o vreme infectă, mergem la tine și-i spui tu lui nenea ăla de la cîrciumioară să ne aducă totul sus și o sticlă din vinu-acela alb, știi care... Ași putea să beau, din el, ăhă, chiar și-o sticlă întreagă, numai eu singură!" Părea încîntată că e în stare de o asemenea ispravă. Mă oprii lîngă ușa, pusei mîna pe clanță să simt din vreme dacă cineva, vreun funcționar, ar vrea să intre și îi spusei: "Bine, acum du-te în biroul tău, te aștept la mine acasă." Dar nu-i deschisei ușa. "Suzy, îi șoptii, te iubesc!" Își apropie chipul de-al meu și îi văzui o expresie gravă, voit rătăcită. Îmi repetă spusele ca și cînd era întia oară cînd le auzea: "Mă iubești? Victoraș, mă iubești?". "O, tresării auzind din gura ei diminutivul, *te iubesc atît de tare, că vor să sune la salvare!*" "Asta ce mai e?" "Un poet, acolo unde-am fost, mi le-a spus înainte de a muri să i le transmit iubitei lui; ascultă:

*Iubito, mă gîndesc la tine
Ca un borfaș la ceasul unui lord
Și se ciocnesc în carnea mea drezine
Și caii au atac de cord ."*

"Cum?!! strigă, îndepărtîndu-se de ușa (nu vroia să plece!), mai spune o dată" (și se uită vrînd parcă să ia martori niște inși că n-a mai auzit pînă acum o astfel de gravă năzdrăvănie). Lăsai clanța și începui iarăși să mă plimb... "Frumoase versuri zisei, și abia acum îmi dau seama că nu i-am îndeplinit poetului dorința și n-am căutat-o pe iubita lui să i le transmit." "De ce?" "Pentru că nu credeam că o să moară și n-am memorat adresa ei pe care el totuși mi-o dăduse... Credeam, pe atunci, că e un farseur, își bătea joc de noi, și numai la iubita lui nu ne era nouă gîndul... Depărtarea și moartea umplu acum de viață, în amintirea mea,

caricatura ființei lui... Ascultă iar cum sună..." Și repetai strofa. Ea fluieră și ieșind avu un gest pornind de la tîmplă în aer, spre nedefinit, spre îndoială, admirație? Formidabil, sau... Da, formidabil, sau... Ei?

I se părea că mă descoperă? Mi se părea că nu știe nimic despre mine și vrea să știe...? Eram un necunoscut interesant. În posesia unor astfel de lucruri tragice și fascinante? Niciodată nu renunțase la verdictul ei pe care îi dăduse la prima noastră întîlnire la Braserie: "Știu, domnule Petni! Totul se știe."

O vreme gîndisem că avea dreptate: ce să facem cu trecutul cuiva? Într-o iubire, trecutul e o imagine favorabilă pe care o oferim celuilalt spre a-l înșela? E imposibil, vorbind despre noi, să nu mințim? Plecînd de la zero numai trecutul care se creează împreună cu celălalt are valoare. Totuși, gîndisem mai tîrziu, confesiunea ei din prima noastră noapte de dragoste mă apropiase de ea atît de mult, încît fără asta nu știu dacă mi-ar fi fost chiar atunci atît de dragă, și mi-era greu să-mi imaginez cum mi-ar fi putut deveni pe urmă fără acea patetică desvăluire. Îi părea rău că o făcuse? Vroia s-o retragă, ca pe-o greșală? Posibil, chiar sigur, fiindcă îmi spusese: "Nu știu dacă miine sau mai tîrziu ași mai putea să-ți povestesc!" Ar fi trebuit să adauge: nu conta pe impresia pe care o să ți-o fac, fiindcă într-adevăr începusem apoi să mă îndoiesc că ar mai fi aceeași din acea noapte. Începusem s-o bănuiesc că nu fusese total sinceră, cel puțin în rest, ceea ce îmi relatase ea, mai pățise și după ce fusese dată afară din facultate (istoria cu albumul îmi revenea adesea în minte, deși explicațiile ei mi se păruseră absolut sincere). Fata asta ascunde ceva inavuabil, gîndeam, și un fior rece îmi încremenea o clipă în suflet, cînd rămîneam singur. Gîndul impur mă ducea la garajul lui Vintilă și trăiam pentru întîia oară o adîncă neliniște. Dacă, îmi spuneam, întîmplarea, care nu încetează să joace adesea un rol catastrofic în viața noastră, m-ar face să aflu ceva în acest sens? M-ași putea oare despărți de ea? Și atunci descopeream cît de tare o iubesc, fiindcă nu găseam în forul meu interior un răspuns net: da sau nu? Nu, mă scuturam, e imposibil ca această adorabilă făptură să ascundă... Hotărît, nu, mai sigur e că de fapt nu mă iubește... Sau mă iubește într-un fel atît de ciudat, încît eu nu înțeleg, fiindcă altfel de ce ar trăi cu mine? Și de ce și-ar da atît de total pe față întregul ei arsenal de seducție? Nu cumva se credea urîtă? Nu cumva nu numai prima ei iubire fusese un eșec? Nu tresărise ea cu putere cînd îi spusese că femeile superioare sînt ocolite de bărbați și ținuse s-o asigur că ea era o femeie obișnuită? Că fusese ocolită și că trăise eșecuri, cum ar fi putut să mi le povestească? Și bineînțeles că nici ale mele n-o interesau...

Astfel mă linișteam singur, dar apoi alte întrebări apăreau. De ce, de pildă, despre noi înșine (care eram prezentul) se ferea cu atîta dibăcie să vorbească și să se angajeze într-o comunicare mai gravă? Te pomenești că...

Dar iat-o că vine spre mine... Ba nu, m-a văzut și nu vine, aleargă... Și ne îmbrățișam în plină stradă și îi simțeam, lipit de al meu, obrazul dulce, ud de ploaie, și mă îmbăta mirosul părului ei, și îmi părea fierbinte răceala urechilor și freamătul întregii ei ființe... o imensă tăcere voluptuoasă... O pace adîncă îmi inunda sufletul...

V

Abia în preajma Anului nou ploile și vîntul se transformară în viscol și orașul fu acoperit de zăpadă. Și ca și cînd dorințele noastre atît de diferite, devenite dorință unică, ar fi putut determina prin unda spiritului condensări fantastice în norii care parcă nu mai vroiau să părăsească regiunea noastră, în chiar ajunul Anului nou viscolul încetă și apăru pe cer soarele, parcă rîzînd de noi că îi uitasem existența și strălucirea... Vreți să petreceți, parcă ne spunea, să uitați anul care a trecut... da, iată-mă, eu nu sînt simbolul speranței, sînt chiar speranța, cît timp mergeți pe două picioare și mă vedeți pe bolta albastră, nimic încă nu e pierdut pentru voi... Haide, lăsați zăpada, amînați curățatul, troienele au farmecul lor, dați-i drumul prin magazine, lăsați telefoanele să zbîrnîie, cumpărați vin dacă încă n-ați făcut-o pînă acum, schimbați-vă programul dacă vremea rea v-a făcut apatici și combinațiile voastre au fost aranjate fără entuziasm.

Astfel îmi spusese și Suzy cîteva zile mai înainte: "Pe o vreme ca asta n-am chef de nici un Revelion, îl facem în doi, la tine, unde să mergem?" (îi propusesem Braseria, care de Anul nou se unea cu restaurantul și organizau în ambele săli revelioane la care nu oricine putea obține un loc: mie îmi putea reține o masă domnul Jenică). Dar ea nu-și schimbă starea de spirit, care în ultima vreme era curioasă, devenise foarte tăcută, fără să fie melancolică sau preocupată de ceva, sau cît de cît neliniștită, cum e a oricărui om care tace zile întregi. Nu era apatică și nici neatentă, pur și simplu tăcea, și ași putea spune că o făcea cu mare poftă (dacă mă pot pronunța astfel!), tot așa cum mai înainte îi plăcuse să sporovăiască, și această tăcere era la fel de obstruantă pentru a comunica cu ea... Cred că nu sînt exact afirmînd că nu era preocupată, se vedea că avea un gînd care era prezent în tăceri, dar impenetrabil. Ai fi zis însă că acest bizar gînd era copilăresc, ca și gesturile. Lua, de pildă, un pahar gol în mînă și mi-l întindea. "Ce să-ți aduc în el? o întrebam. Vrei apă sau vin?" Și vocea mea era puțin ridicată, ca și cînd iubita mea ar fi fost mută, și îi cercetam atent și amuzat chipul, ca să-i descifrez dorința, fiindcă părea și surdă. Făcea cu degetele răschirate un gest, insistent și nedefinit, în timp ce se răsucea în pat, se întorcea cu spatele la mine și își trăgea pledul pe cap. Îi aduceam apă și o băteam pe umăr. Se ridica în capul oaselor, apuca paharul cu o expresie puerilă de satisfacție, îl bea pe jumătate, parcă foarte grijulie cu setea ei, dar și cu apa, apoi deodată se îndoia ca pisica, deschizînd simplu ochii și la fel de simplu readormea. Se schimbase la față, frumoasa ei gură se subțiasse și căpătase o vagă culoare vineție. Părea foarte

mulțumită că mă învîrteam cu grijă în jurul ei și îi respectam tăcerea.

Într-o zi mă așezai la birou și începui să-mi răsfoiesc hîrțile. Era mare liniște în odaie în timp ce afară plopilor mei adolescenți, lipsiți acum de frunze, se aplecau uneori foarte tare, chinuți de rafalele vîntului. Îmi simțeam sufletul plin de această liniște și de prezența ei în patul meu. Din cînd în cînd mă întorceam să văd ce face și privirea mi se oprea îndelung pe lucrurile ei, ceasul așezat pe lungă noptieră încărcată cu cărți, cismele lăsate alături, cu căputele îndoite și cu

vîrfurile îndreptate cuminte spre pat, blana întinsă în fotoliu... și gîndeam: "De ce n-ar rămîne această fată la mine pentru totdeauna? E atît de dulce prezența ei! Ași putea lucra chiar dacă ar fi trează și ar roboti ca orice soție în micul ei cuib." La un moment dat simții că mă privea. Mă răsucii și o văzui cum stătea liniștită rezemată în perne și își smulgea gînditoare, cu mișcări încetinite ca și cînd ar fi depănat ceva, fire de păr din creștetul capului (îi descoperisem acest obicei asemănător cu al celor care își rod unghiile). "Ai să rămii cheală", îi spusese. "Nu, îmi răspunsese, crește la loc." Înainte de a-l arunca, trecea firul prin dinți și îl crăntănea. Era în astfel de clipe într-o stare de absență, ca să zic așa, lucidă, stare de vid, pe care îl contempla fără gînduri și ași fi zis fără vreun sentiment.

Mă ridicai de la birou și mă așezai lîngă picioarele ei, pe care începui să i le mîngîi. "Te iubesc, Suzy! îi șoptii. Nu e așa, continui, că te simți bine la mine? Eu n-ași vrea să mai pleci. Rămii la mine, și dacă tu vrei, ne căsătorim. Iată, te cer de nevastă!" Mă privi cu intensitate în timp ce, ca și cînd ar fi avut ceva în gură, înghiți și apoi își linse buzele cu vîrfurile limbii foarte satisfăcută, dar nu de cererea mea în căsătorie, ci parcă de o senzație unică de confort, de un *bien-être* pe care i-l aducea clipa de față, lungimea ei și conștiința că pînă la sfîrșitul vieții era atît de mult timp încît se putea spune că, practic, sîntem de fapt nemuritori: iată ce noapte lungă o să urmeze, și nu e decît una din nenumăratele care vor veni... va trece și iarna asta, va veni primăvara, apoi vara, apoi toamna... ehe! și asta doar într-un an... Își duse mîna la gură și căscă îndelung, într-adevăr cu mare poftă de a se vîri iar sub pled și să doarmă mai departe. Mă ridicai și izbucnii în hohote. "Eu o cer în căsătorie, zisei, și ea îmi răspunde printr-un imens căscat! Bravo, Suzy, așa ceva n-am mai auzit să i se fi întîmplat vreunui pretendent!"

Dar nu se culcă, se dădu jos din pat cu un gest foarte decis, intră în baie, auzii robinetul șuroind, apoi se întoarse cu șervetul în mînă ștergîndu-se pe față foarte aplicat, cu gesturi grăbite de școlăriță înainte de a pleca la școală, îl aruncă pe aparatul de radio, se vîri la loc în pat și luă o carte pe care o începuse și se întoarse, ca de obicei în ultima vreme, cu spatele la mine. (Întorsul acesta al lor cu spatele se pare că e universal, cel puțin pe bietul Petrică îl arunca pe cele mai înalte culmi ale indignării neputincioase.) Mă apropiiai, stinsei plafoniera și îi aprinsei veioza.

Nu era bolnavă, venea la birou ca de obicei și la întrebarea mea îngrijorată îmi răspunsese printr-o tăcere pe care o făcu elocventă de astă dată cu o mișcare definită a degetelor, de respingere a unei asemenea ipoteze. Totuși, într-o zi refuză să mai ia masa cu mine, adică mă asistă, dar nu ceru nimic. Nu mă alarmai, dar se alarmară părinții, mama ei îmi dădu un telefon. "Ba da, zise ea, e bolnavă..." și ezită să-mi dea lămuriri, dar repetă că să am grijă de ea, s-o protejez, să n-o necăjesc... O să-i treacă... Peste o săptămînă o să văd că o să-i treacă, o să-și

revină. Totuși nu slăbi prea tare și cînd îi spusei că ar fi bine s-o duc la un doctor făcu un gest curios cu palma: da, dar nu acum, și apoi unul aproape nedefinit care putea să însemne că să părăsesc acest subiect... pentru moment, o să-mi spună ea cînd. Chiar zise, ieșind foarte firesc din tăcere: "te anunț eu!". Și într-adevăr peste o săptămînă îmi spuse că are puțină treabă undeva, dacă

vroiam s-o însoțesc...

Era la un spital. Intrarăm într-o sală de așteptare plină numai de fete, multe țărănci tinere, unele chiar în jurul a șaisprezece ani. Suzy plăti la un ghișeu o taxă de 30 de lei și apoi ne așezarăm pe bănci. Nu așteptarăm mult, la un moment dat ieși dintr-o încăpere de alături un tânăr și păros medic (cu favoriți pînă la falcă) și rosti: "Cine e la rînd?", dar o văzu pe Suzy și o chemă: "Poftiți, doamnă Culala! Poftiți și dumneavoastră, mi se adresă, să-i dați puțin curaj." (Într-adevăr, o văzui pe Suzy șovăind cu privirea agățată de cea a medicului, implorîndu-l parcă tocmai pe el, la care venise, să-i alunge spaima). Intrarăm în cabinet și medicul sparse o fiolă și îi supse conținutul cu o seringă. Cu ea în sus se întoarse spre Suzy și îi spuse să-și desvelească fesa. "Haide nu vă speriați de-o înțepătură. Restul, n-o să mai simțiți nimic!" Și se apropie și o împinse cu blîndețe să se așeze cu fața în sus pe canapeaua de piele. Suzy se supuse, aproape pierdută, și medicul o dezveli și mă și mirai că îndată se și îndepărtă, atît de rapid îi înfipsese seringă, sau atît de nedumerit eram încît clipele se comprimaseră pentru percepția mea. "Gata, zise părosul, acum puteți să ieșiți. Dumneavoastră, mi se adresă, doamna mai rămîne un sfert de oră."

Nu chiar un sfert de oră, poate chiar o oră întreagă, atît de lungă mi se păru așteptarea. Fetele, deși nu se cunoșteau între ele, aveau o expresie comună: știau ce se petrece înăuntru (vor intra și ele), și nu se temeau nicidecum. "Te adoarme?", zise una. "Da' de unde!", i se răspunse. "Și nu zaci pe urmă?" "Da' ce, crezi că doctorul e babă, să-ți bage fusul? Îți face o injecție și nu simți nimic..." În sfîrșit ușa sa deschise. Suzy ieși. Era, nu palidă, ci albă ca creta. "Cine e la rînd?", întrebă medicul, și o altă fată se ridică și dispăru în cabinet. "Suzy, îi șoptii, ți-e rău?" "Nu, murmură, mi-e foame! Caută un taxi și du-mă la cîrciumioară. Vezi că se găsesc la ieșirea din spital, să tragă aici."

Pînă la cîrciumă n-o mai întrebai nimic (fiindcă înțelesesem) și nici acolo, unde începu să mănînce tot ce putu să i se aducă pînă ce i se pregăti mititei și un mușchi de vacă ("să fie mare, zise ea, și multă salată verde"). În schimb, eu nu mîncai nimic. După friptură, mai ceru un mic. "Unul singur?", întrebă cîrciumarul mirat: "Da, numai unul și încă un ardei iute". Îl mîncă foarte aferată și se uita la mine într-un fel care se vroia elocvent, asemeni unui copil care s-ar fi lăudat altuia că iată ce mănîncă el și celălalt n-are. "La urmă de tot, îmi explică, se simte gustul micului!" Și încîntarea ei puerilă mă convinse că era ferm încredințată. Oricum, culorile îi reveniră și îmi spuse în treacăt, după ce bău pe nerăsuflate un pahar întreg de vin roșu, că a făcut o întrerupere de sarcină, care la ea e totdeauna atît de toxică, încît pînă n-o scoate nu poate mînca nimic. "Știi, zise cu o uimire pe care o contemplă ea însăși cu o mare curiozitate, eu n-o să pot să fiu niciodată mamă, sau cel puțin pînă nu se descoperă un medicament care să..."

Așadar părosul o sfîrtecăse acolo în cabinet, unde lucra oficial și pe bandă rulantă, în schimbul taxei de 30 de lei. Atît cerea statul pentru a suprima o viață în embrion. "Și fetele acelea, zisei, tot pentru asta veniseră?" "Da". "Așa deci! exclamai indignat. Și probabil că asta se petrece zilnic?!" "Probabil, sau poate o dată pe săptămînă..." "Și țărăncile acelea..." "Da, și țărăncile, zise Suzy. Unele stau la zeci de kilometri de spital, se întorc acasă pe jos..." "Și acasă o iau de la

cap", spusei posomorît, descoperind deodată în mine o îngrijorare sumbră în fața speciei care se mutila cu bună-știință și chiar cu veselie (acum mi se părea că toate fetele acelea, așteptînd să le vie rîndul, erau de fapt foarte vesele, deși nu erau). "Bineînțeles că acolo în satul lor o iau de la cap, zise Suzy. Nu costă mult!" "Da, am văzut!... și te pomenești, reluai cu ironie, că sarcina toxică îți ia și graiul?!" "Nu, zise, n-are nici o legătură." "Dar, după cîte știu eu, sarcinile toxice se pot trata. Ai încercat?" "Nu, nici n-avea rost..." "De ce nu mi-ai spus?" (Mai tîrziu am aflat că într-adevăr se putea trata cu șanse de succes, "dacă femeia are o mare dorință de a naște", mi se precizase.) Îmi amintii de Căprioara: nici ea nu vruse să păstreze sarcina, decît dacă spintecătorul de dovleci cu care concepuse s-ar fi întors la ea. Iar Matilda mă părăsise în sinea ei chiar îndată ce se asigurase că nu era o femeie stearpă: nu vroia să trăiască cu mine. "Sarcina ta toxică e un pretext", îi spusei. "Ai țigări la tine? răspunse Suzy cu o bună-dispoziție de zile mari. Te rog frumos să-mi dai o țigare!" Îi întinsei pachetul, care stătea în buzunarul meu zile întregi, nu fumam decît în scurte și rare clipe; îndată ce trăgeam cîteva fumuri o aruncam, amețala pe care o simțeam nu-mi făcea nici o plăcere. Îi aprinsei bricheta, și în timp ce își vîra țigarea în flacără, îmi apucă mîna, simțindu-i strînsoarea ei dulce și fierbinte. Turburat, tăcui. Deși proaspătă, imaginea chipului ei alb ca creta, cînd ieșise din cabinetul medicului și mă căutase cu privirea, mă turbură adînc, ca la o amintire dureroasă și îndepărtată. Oricît ași fi dorit să ocolesc brutalitatea gîndului că dragostea mea pentru ea nu avea viitor, nu mă putui stăpîni să nu-i spun în clipa aceea chiar acest lucru: "Suzy, ce-ai făcut? Cum ai putut să te lași astfel măcelărită? O, Dumnezeuule, șoptii, cine îți spune ție că n-ai omorît, poate, unicul tău copil?"

Dar ea nu se turbură în prima clipă, și abia după ce se lăsă între noi o tăcere grea țigarea îi căzu dintre degete. "Mă scuza un moment?" zise.

Și se ridică și porni undeva cu pașii ei care mergeau parcă îndărăt (acum mai mult ca oricînd), lăsîndu-mă parcă cu bună-știință să-i contemplan mersul, s-o înțeleg fie și numai dintr-atît, că nici o întrebare n-are rost, că gestul de față, clipa prezentă, sentimentul trăit de ea dăruit mie erau tot ceea ce e mai de preț pe această lume. Restul nu e nerozie, dar nu găsea în ea nici un ecou. "Cum, dar ți-am spus!", zise după ce se întoarse. O contemplasem venind, ca pe o străină. Era voinică, o redescoperisem, bine clădită, imaginea însăși a fertilității, rănită acum de implacabile instrumente care curățiseră cu hotărîre din alcătuirea ei intimă rețeaua fină de sînge matern... "Da, îmi spusese: sarcină toxică." Da, auzisem de astfel de sarcini. Îmi turnai și băui cu sete două pahare de vin, unul după altul. Brusc, devenii vesel. "Ai un șasiu formidabil", îi spusei. Numai o clipă îi trebui ca să înțeleagă. Șasiul era corpul, scheletul ei bine alcătuit. "De ce vorbești așa? se rugă. Te rog, nu-mi vorbi așa!" "De acord, dar ași vrea să știu care șofer pornește la un drum lung cu un șasiu despre care știe că e grav fisurat..." Nu mă puteam stăpîni să nu revin asupra subiectului. "Nu știu ce vrei să spui, zise, dar te rog frumos să te porți bine cu mine." Ca și cînd pînă atunci nu m-ași fi purtat bine cu ea! Într-adevăr, nu era momentul, dar fusese vreodată? "Nu, zisei, ai rămas însărcinată cu mine și te-ai dus și ai scos copilul. Sarcină toxică. Nu cred în sarcinile toxice! De ce nu mi-ai spus?" "Nu ți-a spus

mama?" "Nu! Maică-ta ți-e complice, de ce nu mi-ai spus tu?!" "Pentru că tu niciodată..." "Eu, niciodată, ce?" Luă martori, cu o privire circulară, tot ceea ce se vedea în jur: mesele cu puțini clienți, bîrnele negre ale încăperii, lumina agonizantă a aceluia decembrie care se stinge în ferestre, dar nu mărturisi nimic, ca și cînd în cele din urmă ar fi vrut să spună că era zadarnic... "Ei! o îndemnai, te ascult!" "Iubitul meu, îmi spuse cu simplitate, ai văzut singur că nu puteam să mai mănînc!" "De ce nu mi-ai spus?" "Pentru că știam ce gîndești, iar eu știam că nu se poate!" "Ai încercat!?" "Bineînțeles!" "Trebuie să încerci de fiecare dată, îi spusei îmblînzit, fiindcă natura ta e bună din moment ce prinzi copilul, dar ceva din tine îl respinge, ar putea să fie gîndirea ta, voința inconștientă de a nu dori să naști. Această reacție, adusă în conștiință, poate fi învinsă, fiindcă nu e firesc ca o femeie să rămînă însărcinată și să nu poată reține sarcina. Formula sarcină toxică nu răspunde la întrebarea de unde vine această așa-zisă toxicitate... Bănuiesc că trebuie să fie o reacție imunologică, de respingere, dar foarte nenaturală, și deci remediabilă, fiindcă embrionul nu ți-e străin, e din ființa ta, și n-am auzit de pildă că un om se poate otrăvi (ba am auzit!) cu propriile lui secreții interne."

Ea rîse sesizînd din zbor cum singur îmi dărimam toată schelăria argumentației. Risei cu însumi. "Suzy, îi spusei cu o seninătate turbure, de ce nu vrei să te măriți cu mine?" Întelese că nu va scăpa ca de obicei. Singurul truc pe care îl folosi hotărîndu-se să gîndească împreună cu mine fu să mă facă tot pe mine responsabil de răspunsul pe care îl va da... Rămase cu gura ușor întredeschisă, uitîndu-se în pămînt... Se vedea că face un efort considerabil să exprime exact ceea ce era în ea, fără să mă înșele pe mine și nici pe sine... "Să ne căsătorim, murmură... Cum, pentru toată viața?!"

Și brusc se uită la mine cu o candoare derutată, să-i confirm eu adevărul sentimentului care o stăpînea. "Nuuu! exclamai sarcastic, cum să fie pentru toată viața? Facem o căsătorie pe termen redus, îi spunem oficialului de la starea civilă... Pe cît? o să ne întrebe. Ei! ce zici, Suzy? Un an? cinci?" Atunci ea răspunse cu o obidă căreia nu-i mai rezistai: "...pune, domne, trei ani!" Și ne înjură apoi așa global (învățase de la mine!) "...vă... muma în... la toți!"

Nu era prima oară cînd eram expediați astfel, eu și cei care îi mai avea ea în cap, nenumiți. Fu efortul cel mai insistent pe care îl făcui să-i captez gîndirea, reușind să aflu ce? Că îi era imposibil să se vadă clar rămîind toată viața cu mine... Cu mine sau cu oricare altul? Cum puteam să știu cînd cu adevărat nici ea nu știa? Și înteleasei, și din clipa aceea renunțai, se produse adică în obiceiul meu de a gîndi, pornind de la cauză la efect, o deplasare silită... Sufletul acestei fete îmi apărea ca o "corolă de minuni a egoismului", pe care încercînd s-o descifrezi, ai fi scos bine la iveală acest egoism, dar ai fi sfărîmat în același timp cu însuși instrumentul cercetării, grosolan prin definiție, și farmecul cu care se învăluia inextricabil. Ce era de preferat? Să insiști în dorința (cum am spus, grosolană prin definiție) de a obține certitudine în iubire și în durata ei, sau să renunți? Cum, pentru toată viața? Chiar? Cu același om?! Hm! adevărat, era neliniștitor, cum să zici da?

VI

"Uite, îi spusei deci în ajunul Anului nou, s-a făcut frumos, nu vrei totuși să facem Revelionul la Braserie? Avem masă reținută, am și plătit-o, dar n-are importanță. Domnul Jenică mi-a spus că dacă nu venim, îmi dă banii îndărăt." "Nu, zise, facem Revelionul la noi."

Tăcui. La *noi*, adică unde? La părinții ei? De la întreruperea sarcinii nu se mai întorsese acasă, fără să-mi spună însă că rămânea definitiv cu mine. Nu mă bucuram totuși mai puțin, deși aveam o bănuială, sau mai bine zis o explicație. În ziua aceea se simțise bine, mîncase iarăși seara cu același apetit, dormise neîntrerupt pînă a doua zi (îl anunțasem eu pe director de ce lipsea - casiera noastră era bolnavă), o găsii la ora trei și jumătate în pat, căscînd ca de obicei cu mare poftă și... flămîndă, o ghicii după ochi, după privirea insistentă și elocventă cu care mă primi. "Ți-e foame!" zisei. Confirmă cu o bătaie a pleoapelor. (Continua să fie mută, nu total, dar se pare că descoperise farmecul comunicării prin semne și mai ales farmecul tăcerii în doi; numai de-ar ține-o așa și să nu-și mai revie, gîndisem, parcă mi-era mai aproape sufletul ei fără perdeaua de cuvinte pe care o pusese înainte între noi.) "Mergem jos la circiumioară, îi spusei, îmbracă-te." Mă privi fix, fără să clipească. Se întoarse în pat și continuă să se uite la mine în tăcere. Înțelesesem greșit bătaia pleoapelor? Nu-i era foame? Se răsuci și îmi întoarse spatele. "Ești obosită? Nu poți să cobori?" Nu-mi răspunse. "Să-ți aduc ceva din oraș? N-avem nimic în casă!" Tăcere. Nu-i ghiceam gîndul. "Oricum, îi zisei, să-mi răspunzi numai prin tăcere e imposibil să aflu ce dorești, pe lângă faptul că ar putea să-mi fie greu să acord acestui gen original de a conversa o înaltă semnificație." Urmă o agitație scurtă de nemulțumire a degetelor. "Bine, zisei, s-o luăm de la cap: ți-e foame, asta e clar!" Confirmă cu o vagă mișcare a capului. "Nu vrei să cobori!" Ea confirmă, "În casă n-avem nimic de mîncare!" Era clar. "Să-ți aduc ceva din oraș, nu vrei!" Așa era! Mă uitai halucinat la ea și deodată zărind chipul mamei mele pe birou, mă întrebai ce ar fi zis ea dacă m-ar fi surprins în această postură. Nu apucaî să-mi răspund, ca un fulger gîndul meu trecu la Suzy, care brusc svîrli pledul de pe ea, se ridică în capul oaselor, se uită la mine cu o privire rătăcită, apoi își lăsă picioarele în jos și își luă obraji în palme.

Alarmat sării din fotoliu și mă aplecai lîngă chipul ei: "Ce e cu tine? Ce s-a întîmplat? Te doare ceva?". Se uită la mine, apoi începu să dea din cap în semn de desnădejde, în semn că da, i s-a întîmplat și nu mai e nimic de făcut... "Ei, ce este, dar te rog să vorbești, lasă acuma glumele, te simți rău, să chem un medic?" "Victoraș... Victoraș... murmură ea încercînd deja să se resemneze, vorbindu-mi nu mie, ci parcă ferestrelor, prin care se vedea viscolul chinuînd neîncetat vîrfurile celor doi ploi... Victoraș, ne-am procopsit..." Și în clipa cînd contemplă inevitabilul care s-a produs, care nu trebuia să se producă, și acuma ce să-i mai faci decît să cauți în tine însuți compătimire și să încerci să nu te disprețuiești: "Aoleo!", exclamă cu humor. Mă liniștii, dar nu ieșii din uimire. "De ce aoleo?" zisei. În ce sens ne-am procopsit?" "Ne-am procopsit, repetă de astă dată mai ferm, dînd mereu din cap. Te iubesc! Aoleo!"

Mă ridicai și începuși să dau și eu din cap. Da, ce să zic, aoleo! O astfel de declarație de dragoste mi-ar fi fost cu neputință să mi-o imaginez vreodată. Era prima oară când o făcea. Era însă pentru mine cu atât mai convingătoare cu cât ea o însoțise cu acel văietat popular, care însemna detașare, luciditate, că adică chiar ne-am procopsit... Se ferise cât putuse, ba chiar crezuse pînă mai ieri că încă nu era nimic, putuse chiar să-și întrerupă o sarcină... Și deodată... Deodată ce? I se întîmplase ceva de ieri pînă azi? Ce anume? Dar întrebările acestea mi le pusei ceva mai tîrziu. În clipele acelea mă simțeam fericit, așa cum ni se întîmplă cînd trăim fără veste o imensă eliberare... "De ce rîzi?", zise ea cu acel humor care îmi sugera totdeauna că știe de ce rîd (sau de ce nu rîd sau de ce sînt trist, sau de ce sînt înstrăinat...). "Crezi că n-am de ce rîde? zisei. Cînd m-am îndrăgostit eu de tine și tu știai și ți s-a părut firesc să sufăr pentru tine, nici prin cap nu ți-a trecut să mă compătimentești, și acuma..." "Ia lasă tu teoriile, mă întrerupse cu brutalitatea ei catifelată, du-te jos la cîrciumioară și spune-i lui nenea ăla să ne-aducă aici fripturile și ce mai au ei acolo bun..." "Te simți obosită?" "Da, te rog frumos! Scuză-mă!" "Să nu se răcească pe viscolul ăsta pînă urcă." "Nu-i învăța tu pe ei cum să facă, își cunosc meseria..."

Frații Berea (așa îi chema pe cei doi mici cîrciumari), cînd auziră, imediat se puseră în mișcare, ba chiar s-a fi putut spune că tocmai astfel de comenzi le lipseau ca să li se confirme menirea lor pe această lume. "Da, da, dom' profesor, avem ficăței de pasăre, sau un ficat de gîscă (la grătar!) o minune, măduvioare, ceva proaspăt: fudulii (*des choses si precieuses*), momite cu țelină, extraordinar..." Se citea pe fața mea că n-ași fi fost în stare să frînez ceea ce insinua această exuberanță: că adică tipul care venise de-atîtea ori în această cîrciumă nu arătase niciodată atît de sigur de sine? Să-l servim deci cu ce avem mai bun, să arătăm că nici noi nu sîntem simpli cîrciumari, știm și ceva franțuzește, dacă nu cumva sîntem băieți de familie bună, siliți de împrejurări să... Nici nu mai așteptară să le răspund ce anume doream să aleg din atîtea lucruri atît de prețioase.

Le aduse un băiat pe o tavă mare în vase acoperite, băgate în alte vase... "Mmm!", făcu Suzy, cînd văzu țelina, gogonelele, morcovii murați, pepenele roșu, tot murat, în care își înfipse dinții înainte de orice... În lipsa mea își făcuse părul cozi. Se vroia iarăși fată, după ce în mod deliberat refuzase să fie mamă? Ca o fantasmă trecu pe lîngă mine acest gînd, în timp ce parcă n-ași fi zis că mîncă din tot ceea ce îi etalasem pe pat, ci păștea ca o vițică: de ici, din ficatul de gîscă, de colo, din macaroanele groase (măduvioarele), de dincoace, mușcînd din păstăile lungi, pe care le sugea îndelung... Avu apoi o atenție la pîndă, după ce termină. Frumoșii ei ochi rămăseseră nemișcați într-o parte: "...Și acum, zise, vă..." Și ne înjură iar pe toți, de astă dată cu blîndețe și ranchiună și își împinse picioarele răsturnînd totul pe jos și se refugie repede sub pled, pe care îl trase peste cap... "Hei strigai, ce faci, acum se bea un pahar de vin!" Îmi părea rău, așa zice, că nu avea ca mine, în clipa aceea, dorința de a goli în întregime o sticlă de vin, chiar mă miram că după atîtea bunătați... O golii singur și ameții...

Se trezi după două ore și începu să se uite prin odaie ca și cînd n-ar fi știut unde se află. Apoi deodată își dădu seama, descoperi unde se afia acel lucru neliniștitor; dădu pledul la o parte, își duse palmele sub pîntec și încremeni

astfel la pîndă: da, acolo, era! Dar se liniști: "Tu ai mîncat?", zise. "Da!" "Toarnă-mi un pahar, te rog frumos." Dar nu putu să-l bea, își mușcă buzele, puse paharul pe noptieră și se zvîrcoli, se făcu covrig. În clipa următoare însă se desdoi și pe chip îi apăru o expresie de chin pe care îl suporta încă în tăcere, cu încrederea pe care o avem totdeauna că o suferință atît de brutală și neașteptată nu va dura și nu va fi mai mare decît atît. Mă așezai lîngă ea și îi ștersei fruntea plină de broboane mari de sudoare. "Victoriaș" zise, nu sînt fricoasă, dar am dureri înspăimîntătoare." "Ce ți se întîmplă?" "Sarcina, zise, imbecilul ăla păros nu știu ce mi-a făcut, dar cred că o să mor!" Spusese aceste cuvinte parcă ar fi avut o revelație: astfel, deci, se moare?

Se agăță cu amîndouă mîinile de marginea de fier a somierei și începu să geamă în timp ce acum și gîtul și pieptul și subsuorile i se umpluseră de transpirație rece. "Victoriaș, iartă-mă, mai bine ași fi născut, n-ași fi suferit mai mult... sînt pedepsită..." Gura i se învinetise, sdrobotită de mușcătura dinților, iar degetele i se albiseră încleștate de pat. Ce putea să aibă? mă întrebai. Desigur, fusese rănită, putea să aibă o inflamație, chiar o infecție... Într-adevăr, viața îi era în pericol. "Ai numărul de telefon al acelui medic?", o întrebai. "Da, zise, caută în poșetă agenda mea, doctorul Mazăre." "Și un medic mai de Doamne-ajută n-ai găsit, decît pe acest doctor Fasole? spusei posomorît. Bineînțeles, pentru 30 de lei, pe care nici măcar nu-i ia el...", "I-am dat cinci sute, zise, și nu l-am ales la întîmplare!"

Ieșii și mă întorsei cu telefonul. Îl vîrîi în priză și făcui numărul. Medicul era acasă și îi relatai că domnișoara Culala, operată ieri, are dureri mari. "Are hemoragie?", mă întrebă el cu calmul clinicianului care știe ce poate fi mai rău. "Nu, adică nu știu..." "Dați-mi-o la telefon." Ridicai aparatul de pe birou și îi întinsei iubitei mele receptorul. "Nu, zise ea, gîfîind, n-am hemoragie, dar mă simt ca înjunghiată... Bine, vă aștept..." Și îi dădu medicului adresa.

Care se scuză cînd veni după două ore, "din pricina vremii n-am putut găsi un taxi... Am venit pe jos... V-am spus să veniți cu penicilină, acum n-ați mai fi avut aceste neplăceri... Pentru 30 de lei spitalul nu ne dă și penicilină..." "N-am găsit", zise ea fără convingere. "Nici n-ați căutat! Eu cum am găsit chiar acum în prima farmacie în care am intrat?..." "M-am ghidat după faptul că...", începu Suzy, dar nu mai spuse după ce anume se ghidase, dar eu înțelegeai: nu era la prima întrerupere de sarcină și totdeauna totul trecuse cu bine. "Nu vă speriați, zise el pregătindu-și seringă, se aranjează... Dacă n-ați avut pînă acum hemoragie (și nici atunci să nu intrați în panică, îmi telefonați) s-ar putea ca o zi sau două să mai aveți ceva dureri, care însă or să treacă", mai spuse el după ce îi făcu injecția.

Ceva dureri era însă un fel de a vorbi, le avu, la fel de rele ca la început, toată noaptea. A doua zi însă îi trecură cu totul. Ea rămase însă mai departe la mine și nu știam dacă din pricina stării ei, sau fiindcă... Bineînțeles că nu încercai s-o determin să-mi confirme ceea ce îi scăpase în timpul durerilor, că mai bine ar fi născut, n-ar fi suferit mai mult... Știam dinainte! Mă bucuram că nu toxicitatea sarcinii o determinase să se ducă la medic, că adică "șasiul" ei era fertil, chiar dacă nu într-un fel prea normal... Că nu vroise *cu mine*, asta mi se părea neînsemnat... Nu vroise *deocamdată*..

VII

"Bine, zisei, îl facem *la noi*, și ca să fiu sincer, îmi pare bine că nu te-apucă și pe tine, ca pe toată lumea, o mare excitație în preajma Revelionului. Bine, o să am eu totuși grijă să nu ne rămână în amintire, ca o decepție, primul nostru Revelion." "Ei da! zise. Ca și când asta s-ar putea aranja dinainte! O decepție reușită e mai bună decît o petrecere simulată. Îți trebuie multă vreme ca s-o uiți!" "Ai dreptate, zisei, ce-ar fi să ajunăm?" Ea nu rîse. "Și ce, crezi c-ar fi rău?" Dar avea un glas senin, o stare de spirit echilibrată, retrasă în sine, era adevărat, dar fără nimic împotriva cuiva sau a mea. O mare curiozitate, mai intensă ca oricînd, mă încerca: să vedem, ce-o să facă Suzy de Revelion, într-adevăr o să ajuneze? Chiar? Aveam, cum se zice, retragerea acoperită: frații Berea, adică ei doi, cu familiile și rubedeniile lor, făceau Revelionul în propria lor circumscripție, bineînțeles cu obloanele trase. "Dacă doriți, dom' profesor, poftiți cu doamna, sînteți invitații noștri, o să ne facă plăcere", îmi spusese la o întrebare de-a mea, dacă închideau de ajunul Anului nou. "Pesemne e mai comod..." "Nu e vorba că ar fi mai comod, dom' profesor, dar cum să petreci și să te distrezi într-o odaie de patru pe trei?" "Cum, doar atîta aveți?!" "Da, aveți dreptate, am avut noi casele noastre de la părinți, dar într-una s-a făcut acum un dispensar pentru copii și în alta s-a instalat un post de miliție. Nici măcar mobila n-am putut să ne-o recuperăm: s-au naționalizat așa cum erau cu veselă cu tot. Era necesar, adăugă unul din ei fără ironie, într-a mea s-au instalat paturi suprapuse și au fost aduși la început ucenici care au folosit-o, vesela adică, farfurii de Limoges, pînă au spart-o complet, și li s-a adus pe urmă farfurii de tablă, rezistente, strigă el de astă dată cu humor, puteau să-și dea și în cap cu ele, țineau la tăvăleală..." "Și mobila?", îl întrebam. "Mobila nu conta, nu era de valoare, urma să ne comandăm, bine că nu ne-am grăbit... În casa părintească s-au instalat niște fete, studente de-ale dumneavoastră, cînd le-au scos după cîțiva ani să le bage într-un cămin nou construit a fost un tărăboi, nu vroiau să plece, fete, fete, dar au adus colegi și au distrus tot ce se putea vinde, clanțele de la uși (erau frumoase, de!), feroneria de la ferestre, galeriile din lemn de nuc, ha, ha, ba chiar și uși întregi, au fost scoase din țîțîni și au fost declarate inexistente, cică «n-au fost de la început». Pe dosul celor de la șifoniere sau ale dulapurilor în perete își înscriseră fetele programul de la cursuri, cu creion chimic, pe furnirul alb de paltin. Luni: de la opt la zece, economie politică și marxism, marți, de la cinci la opt, teoria literaturii, miercuri, teoria chibritului... Știu asta de la bătrînul, care a fost chemat să spună el ce stricăciuni s-au mai făcut, să se dreagă casa și grădina din jur, cu havuzul astupat, cu dependențele de vară în paragină, pline de murdărie. S-a reparat tot, a stat acolo o vreme un ștab, unul Mircea, pe urmă ăsta a plecat și în locul lui s-a instalat Miliția, care ăștia au schimbat-o după necesități: dependențele le-au transformat în camere obscure, pentru amprente digitale și alte fotografii, beciul în *beci*, și la poartă au construit și ei o chichineată cu ghișeu, pe unde scotea capul un milițian, dacă vroiai să intri să-ți schimbi

buletinul sau să dai cine știe ce declarație... Ni s-a repartizat și nouă câte-o odaie, vă ajunge, zice, sînteți necăsătoriți, dar pe urmă ne-am căsătorit, avem și copii, dar tot în ele am rămas... Așa că, vedeți, de-aia ne-am hotărît să facem Revelionul aici... poftiți și dumneavoastră dom' profesor, sîntem vecini, nu? Cum să nu, cu plăcere", mai adăugă el puțin absent și cu un entuziasm mai moderat ca și cînd eu aș fi cerut să viu, nu ei m-ar fi invitat...

"Oricum, zise Suzy, trebuie să trecem și pe la ai mei. Trecem acum, luăm masa împreună, ciocnim un pahar și pe urmă ne întoarcem acasă." *Acasă* deci, tresării, casa mea o consideră așadar și a ei. "Și n-or să se supere că îi lași singuri diseară?" "Nu, nu vor fi singuri, zise Suzy, ba chiar s-ar putea supăra că n-o să petrecem Revelionul cu cei de vîrsta noastră, dacă rămînem cu ei... I-am putea jena cu lipsa mea de chef, dacă s-ar întîmpla ca lipsa mea de apetit să persiste. Pe tine n-o să te deranjeze, nu-i așa, iubitul meu?!" Și îmi aruncă o privire pe sub gulerul blănii și un surîs de un farmec ucigător, în timp ce pleoapele ei mari bătură cu o veselă viclenie, aluzie nedefinită la tot ceea ce gîndeam și simțeam eu; cum adică să mă deranjeze pe mine vreodată orice-ar veni de la ea?

Ieșiserăm de la birou mai devreme, ca toată lumea. Soarele strălucea orbitor peste bulevardele înzăpezite care forfoteau de oameni. Era o binefacere că nu mai treceau pe ele în viteză, zăngănind din toată fierăria grelele camioane. Ici, colo doar se vedeau oprite în fața magazinelor alimentare duble mai mici din care se descărcau cîrnați, jumătăți roșii de porci, lăzi cu băuturi specialități de vită, ficat, fructe, portocale, mandarine, banane... Alături, pe patru rînduri, cozi lungi în așteptare. "Stăm și noi?", zisei. "Ce vrei să luăm?" "Fructe zisei. Banane! Dacă o fi să ne treacă cheful de a mai ajuna, cu niște vin și banane ne descurcăm." "Bine, hai să stăm! Dar să alegem o coadă mai mică."

Nu găsirăm! Ne întoarserăm înapoi la primul magazin unde însă între timp coada sporise. Suzy se așeză fără ezitări. O expresie ciudată i se așternu pe chip, care, însă, observai, nu era numai a ei. Dacă omul este, cel mai adesea, în manifestările lui, expresia trufiei, la o coadă lungă se poate spune că este întruchiparea însăși a răbdării și supunerii. Nici măcar nu mai gîndește, îți face impresia că totul se retrage în ființa lui și nu mai rămîne decît așteptarea, pînda, să vadă dacă se înaintează, dacă individul acela cu căciula, din față, care stă ca un imbecil de o jumătate de oră și nu se mișcă deloc, o să se decidă în sfîrșit să facă un pas, sau baba aceea care nu se mai clintește de lîngă cîntar și tot încarcă (o să ia toate fructele în imensele ei sacoșe!) o să termine vreodată și o să se care în cele din urmă? În acest timp vînzătorii mai dispar, ba unul, ba altul, chemați înăuntru nu se știe de cine și nu se întorc chiar cu una, cu două... "Nu sîntem un popor rău guvernabil", îi spusei iubitei mele la ureche după vreun ceas de așteptare, timp în care tăcuserăm amîndoi, prinși de tăcerea tuturor. Ea se uită la mine cu o expresie în care răbdarea se decolorase și drept răspuns se sgribuli. "Ți-e frig, zisei, hai să renunțăm!" "Nu, zise, de ce să renunțăm după ce am așteptat atîta!?" Avea dreptate: totdeauna ne reține regretul timpului pierdut. "Ai putea să răcești, insistai, și la urma urmei nu e nevoie să stăm amîndoi la coadă, du-te acasă și viu și eu pe urmă". "Bine, zise și deschise poșeta și scoase din ea o părere de plasă (pe care toate femeile aveau grijă s-o poarte cu ele împreună cu

rujul, pudriera și creionul, nu se știe unde "se dă" ceva și erau totdeauna pregătite.) Să știi că se întinde, nu te uita la ea că e așa minusculă, adăugă. Și e foarte rezistentă, ține și trei kilograme!" "Nu mai spune", zisei, și abia atunci se trezi, înțelese că nu amorisem, că o iubeam și că așteptarea nu mă îndobitocise; rîse discret, hi, hi, "te sărut, îmi șopti, te aștept la mama, nu întârzie mult..."

"Auzi ce mi-a spus Victor cînd stăm la coadă, că nu sîntem un popor rău guvernabil", zise Suzy la masă, adresîndu-se, desigur, tatălui ei, fiindcă doamna Culala, ca orice soție de modă veche, avea interesul tocit pentru discuțiile zise de idei și nu se înviora decît cînd era vorba de mici întîmplări din universul ei casnic, în general legat de bucătărie (cum i-a reușit, sau nu i-a reușit un anumit fel de mîncare sau prăjitură, fiindcă a avut, sau n-a avut, cutare condiment, sau a uitat că trebuia întîi să treacă zarzavaturile prin sită, sau să bată întîi foarte insistenț albușul și abia după aceea să adauge gălbenușul). "Și ce e cu asta?", zise domnul Culala. "Cum?! făcu Suzy. Păi îmi spunea chestia asta la ureche! În prima clipă am crezut că îmi face o declarație." "Aveai nevoie?", zise domnul Culala fără mirare. "Aveam, începusem să îngheț." "Nu e așa frig afară!", se miră el știind totuși că... "Chiar și cînd nu e frig, tot îngheți, stînd ore întregi nemișcat"... zise doamna Culala ghicindu-i comodul gînd de bărbat pe care soția îl scutea de cozi. "Numai la asta nu mi-era mie gîndul, dacă sîntem sau nu sîntem rău guvernabili", reluă Suzy uitîndu-se la mine dintr-o parte ("totuși am simțit că mă iubești, parcă îmi spunea, dar în loc să mi-o spui ți-ai permis să te gîndești la altceva: crezi că ți-ai cîștigat acest drept, să mă iubești și să nu mi-o mai spui?"). Domnul Culala mă apără: "Nu există grad de inteligență la femei cînd e vorba să-l împiedice pe un bărbat să gîndească". "Zău!" făcu Suzy. "Da, afirmă hotărît domnul Culala, și dacă vreuna reușește să-l împiedice începe să-l admire pe un altul, care a rezistat." Suzy rîse; așa ceva! "Dar dacă ne gîndim că la ora actuală nu lipsa alimentelor sau obiectelor stă la originea cozilor, ași zice că sîntem un popor prea ușor guvernabil. Înainte, continuă domnul Culala, cînd intrai într-un magazin, erai, cel puțin cîteva minute, singurul cumpărător. Acum stai la coadă și la pantofi, cu toate că producția de pantofi e mai mare ca în vechiul regim. Nimeni nu se gîndește că a cumpăra ceva este, pentru orice om, un eveniment, oricum pentru cei cu pungile mici, o mare plăcere. Acum a devenit doar o necesitate, trebuie să cumperi,- n-ai încotro, dar parcă ți se face silă să vezi iar mutra unul vînzător care își iese repede din pepeni dacă îi ceri să mai vezi și alte modele: are dreptate, cred că visează și el noaptea mutrele iritate ale clienților, prea numeroși și pretențioși ca să-l determine să mai fie și agreabil și serviabil..."

Nu eram atent la el, ci la fiica lui: nu stătea drept la masă, ci cu genunchii întorși spre mine. Îmi amintii cum la început vrusesem să verific dacă făcea la fel cu oricine îi era familiar. Uitasem acest gînd, dar acum eram sigur că nu, și nu mă putui stăpîni și îi mîngîiai ușor frumosa ei tîmplă, în timp ce îi răspundeam domnului Culala. "Aveți dreptate, nu ne dăm seama că viața noastră tinde să se sărăcească de astfel de evenimente, care nu sînt deloc atît de neînsemnate, cum par la prima vedere, și cum cred unii. De pildă această invenție, radioul, făcut să ne transmită știri, muzică și alte lucruri agreabile. Dar ce înseamnă o știre? Oricum nu ceva care știm deja, sau presupunem. Știu, sau presupun că peste

tot se muncește. Or, știrile pe care le auzim la radio le știm sau le presupunem: că la țară oamenii se pregătesc să însămânțeze sau să culeagă recolta, că la furnalul cutare norma a fost (sau n-a fost!) depășită, și așa mai departe. Cine ascultă toate astea? Sau că în lume au loc tot felul de cutremure, inundații, avalanșe, secetă, uragane... Dar, adaugă reporterul (am auzit cu însumi chestia asta), cică la Praga liliacul a înflorit a doua oară. "Bineînțeles, zise domnul Culala, la noi e o liniște de paradis, unui regim drept, pînă și natura îi face ochi dulci." "N-aveți dreptate, îl întrerupse doamna Culala, uitate la radio Erevan se transmit totdeauna lucruri interesante!" "Da, mamă, zise Suzy, ia spune-ne tu ultima!" "Cică s-a pus o întrebare: e adevărat că în comunism fiecare om o să aibă avionul lui? Răspuns: e adevărat! Întrebare: și ce-o să facă cu el? Răspuns: cum, de pildă, află că se dă brînză la Kamciatka, se urcă repede în avion și zboară acolo!" Nu rîse nimeni. Eu pentru că eram încă turburat de reacția ei (cînd o mîngiasem își întorsese chipul spre mine și mă învăluise cu o privire lungă, tăcută, supusă și gravă pe care nu i-o cunoșteam), domnul Culala pentru că era un ardelean serios care reacționa greu la o anecdotă. "Vedeți, reflectă el după un timp, în comerț expresia se *dă*, dacă ar analiza-o un marxist, ar descoperi cu ajutorul ei o gravă anomalie: nu *se vinde* ci se *dă* (se dă brînză la Kamciatka!). În ce situație se află atunci cumpărătorul? De cerșetor, nu? din moment ce nu i se vinde, ci i se dă! Asta înseamnă că oricînd se poate să *nu i se mai dea*. Tu mi-ai spus, se adresă el soției, că la o coadă a izbucnit un scandal și vînzătoarea (era o vînzătoare după cîte mi-aduc aminte) a spus: face rău că v-duce! Iată, după ea, comerțul se amestecă cu morala (face bine, face rău), dar mai ales se identifică total cu puterea, care poate decide după caz dacă să se aducă sau să nu se aducă. Or, după cîte știu eu, *interesul* de a se vinde mărfuri n-a dispărut în socialism, pentru simplul fapt că activitatea oamenilor în producție ar deveni fără sens. De fapt pentru cine producem dacă nu pentru noi înșine? Atunci ce caută în acest proces cuvintele se *dă*?"

Domnul Culala era vizibil indignat. Dar fiica lui rîse: "Tată, cuvintele acestea sînt o născocire a oamenilor, așa gîndesc ei, dar nu reiese de-aici că tot așa gîndesc și șefii comerțului". "Tot ce gîndesc oamenii reflectă o realitate", zise domnul Culala mai puțin indignat. "Da, admise Suzy, sigur că reflectă o realitate, dar nu pe-aceea argumentată de tine." "Dar care?" "Ei, asta nu știu!", dădu ea din umeri și parcă mă luă pe mine drept dovadă, își înfipse mîna în umărul meu și începu să mi-l strîngă prin dulci spasme, ca și cînd ar fi vrut să-mi sugereze o semnificație, înțelesei: să nu-i mai răspund tatălui ei, să schimb subiectul. "Spuneți-mi, îl întrebai, dacă vi s-ar încredința astăzi o mică fabrică ați mai putea s-o conduceți?" (Eram chiar curios să aflu.) "Cred că nu, răspunse domnul Culala, și pot să spun și de ce: pentru că nu mi s-ar da voie să am liberă inițiativă, într-o economie atît de centralizată." Suzy îmi strînse iar umărul și atunci mă uitai la ea și îmi dădui seama că nu asta vroia: se lipi de mine și începu să-mi mîngie ceafa. "Ești obosită, ți-e somn! zisei ca să maschez acest abandon al ei care îmi strecura în inimă o intensă bucurie. Mergem?" "Da", zise, dar nu se grăbi să se ridice, ar fi vrut parcă să adoarmă acolo, în fața părinților, cu capul pe umărul meu. "Credeți atunci, zisei, că experiența iugoslavă se află pe

un drum mai bun?" "Nu, mai rău, zise domnul Culala. O economie ori e liberă total, ori e centralizată. Mai degrabă cred că auto-conducerea ar folosi într-o economie capitalistă, unde ar micșora în bine, pentru producție, voința negativă a patronului. Un patron slab ar putea, astfel, prin participarea salariaților la treburile întreprinderii, să evite de pildă falimentul, care nu-l amenință numai pe el, ci și pe salariați, care devin șomeri. Cointeresarea e o forță care încă nu și-a spus cuvîntul." "Bine, și atunci de ce nu s-ar potrivi și economiei socialiste?" "Pentru că nu poți avea o economie liberă sau liberală într-un stat centralizat." "Nu înțeleg!", zisei. "Să vă dau un exemplu", zise domnul Culala turnînd în pahare.

Ciocnirăm. Doamna Culala ne ură, mie și fetei ei, numai bine și realizarea tuturor dorințelor în noul an, Suzy să reintre la facultate, domnul Petrini să se întoarcă și el acolo ca profesor și soțului ei sănătate și să intre și el într-un serviciu. "Degeaba zice el că nu, dar dacă i s-ar încredința nu o uzină, ci chiar un simplu magazin, ce bine i-ar părea! Să știți că e la curent cu totul și suferă și el că stă și nu face nimic..." Doamna Culala se amătuise puțin de paharul băut înainte de aceste urări și divulga acum, despre soțul ei, cum divulgase în prima mea vizită despre Suzy, secrete pe care nu le putea păstra numai pentru ea. Iar eu îi urai să rămînă mereu veselă și optimistă, în timp ce mama și fiica se îmbrățișau și se sărutau. Pentru domnul Culala nu găsii nici o urare, dar nici el pentru mine. Așteptam amîndoi să se termine efuziunile femeilor și să continuăm discuția. Ciocnirăm totuși a doua oară, și înainte de a goli paharele ne adresarăm un sobru "la mulți ani". "Mai jos, spre Sibiu, continuă el, crescătorii de vite din satele muntoase nesocializate au oferit statului, oficial, spre vînzare, de nu știu cîte ori mai multe vite decît ceea ce se contractase. La început toată lumea era încîntată, dar pe urmă, ia stai! Ce e asta? Ce e cu casele astea noi și somptuoase, ce e cu țărani ăștia care își cumpără automobile și au sute de mii de lei la C.E.C.? Asta e o inegalitate socială, o sfidare, un cumul de capital. *Nu!* Chestia asta trebuie să înceteze! Bine, nu, dar ce să le facem? Ce să le facem altceva decît să le interzicem să mai crească atîtea vite. Ceea ce s-a și făcut! Li s-a interzis. În timp ce producția de carne e la ordinea zilei, într-o Europă care a descoperit că nu carnea de porc sau de pasăre e cea mai gustoasă, ci cea de vită, *steak*-ul, mușchiul la grătar... Poate nu știi că înainte de război carnea de porc era mai scumpă la piață decît carnea de vită... Care ar fi situația unei uzine dacă transferăm cazul în industrie? Fie datorită unor condiții mai bune, fie mai ales datorită calității oamenilor (oamenii nu sînt toți și mai ales peste tot la fel!), cutare întreprindere cîștigă mai mult decît altele de același profil, și atunci ce faci? Le lași cîștigurile? Nu ar apărea grave perturbări în psihologia salariaților, plecări, părăsiri ale locului de muncă, o fluctuație nesănătoasă a forței de muncă în sectoare chiar vitale?... Nu, e mai bine cum e acum, cînd poți acoperi cu realizările dintr-un sector pierderile din altul, unde statul centralizat nu e interesat să dea cineva faliment. Nu știu cum se descurcă sîrbii, n-am datele necesare să-mi dau seama ce înseamnă la ei, practic, autogestiunea. Am auzit, de pildă, că o firmă contractează să cumpere, să zicem, cupru, sau altceva, de undeva, de pe o piață străină, unde plătește cu valută forte, în timp ce o altă firmă din țară are aceeași materie primă în stoc, la un preț

plătibil în monedă națională. Nu văd aici unde ar fi câștigul! Ce iei pe mere dai pe pere. Cel puțin la noi apare acest avantaj, care e foarte sigur, și ne dă un sentiment de stabilitate absolut incontestabil: merge sau nu merge uzina, avem salariul asigurat. Crește sau nu crește productivitatea muncii, noi, șefii, ne încasăm primele noastre regulat..." "Glumiți", zisei. (Toate acestea nu mă pasionau cîtuși de puțin, deși eu îl incitasem pe domnul Culala să-și expună teoriile despre comerț și economie, care nu puteau fi decît amuzante și ușor ridicole, ca ale oricărui ins care privește fenomenele neimplicat în ele ca să le descopere cu adevărat legea care le guverna; fusese patron și presupuneam că alt subiect de discuție ar fi fost pentru el plicticos.) "Nu glumesc deloc! exclamă însă domnul Culala cu o ironie împrăștiată. Nici el nu știa dacă era cazul să-și adîncească sau nu ironia. Un salariu sigur și niște prime nemeritate nu sînt ele niște stimulente asemănătoare cu avantajele autoconducerii? continuă el. Hai bă, zice românul, care în general e un om cu simțul datoriei, în sensul că îi displace să rămînă dator, are, în acest sens, o veche noblețe, puneți mîna și munciți, că de-aia vă plătește statul. Și muncesc, ba chiar, în momente grele, fac acte de eroism la care numai conștiința îi obligă. Popor admirabil și, cum bine ai spus dumneata, ușor de guvernat... Ne încurcă regătenii, exclamă deodată domnul Culala dîndu-se pe spate, forțînd la limită echilibrul dintre el și scaun, picior peste picior, și cu o privire dură de șef ardelean care nu știe de glumă. Dădu paharul pe gît. Cum a putut un cărturar așa de mare ca Iorga să spună că vrem Ardealul fără ardeleni!?" "Nu cred să fi spus Iorga un astfel de lucru! Poate altcineva!" zisei. "Tată, murmură Suzy somnolentă, cu capul pe umărul meu, asta e o istorie veche!" "Nu atît de veche, ne-au lăsat pînă acum cîțiva ani pe seama ungurilor, au creat chiar o regiune «Mureș-autonomă maghiară». Aici, unde e leagănul românismului... Ne-au adus moldoveni... ne murdăresc parcurile, își fac nevoile pe lîngă zidurile Bisericii negre, veche zidire care..." "Da, tată, îl întrerupse Suzy, și tu nu știi cine e Eminescu, care era moldovean și a mers pe jos prin Ardealul nostru, ca un sfînt pe un pămînt minunat. De ce nu recunoști că n-ai citit niciodată un vers de-al lui?" "Mie îmi place Goga..." "Da, ție îți place Goga, de ce m-ați dus de lîngă boi, de ce m-ați dus de-acasă, deși ești la a treia generație care a părăsit boul, tot la coarnele lui te gîndești, ca la o zeităte, boul Apis, și cucuruzul, în care n-ai intrat niciodată, hai, tată, pa, te sărut, eu am plecat", zise ea obidită, și se ridică și își îmbrățișă iar mama, parcă ostentativ, adică ea, mama, n-avea idei (și în general ce bine e să nu ai idei), dar îl îmbrățișă și pe el, *pauvre papa*, care ținea atît de mult la Ardealul lui, încît... Eeee! Nimeni nu se gîdea că e și ea o fetiță care... ei da! se simțea fericită și atît tatălui, cît și iubitului ei le ardea să...

VIII

Ași fi zis că pica de somn și luarăm un taxi. Dar acasă își reveni și mai ales reveni la tăcerile ei care se pare că după întreruperea sarcinii îi intraseră în fire, alungind cu totul pe vorbăreața dinainte. Se desbracă și se aruncă în pat cu o

săritură elastică (rămânând chiar o clipă în patru labe, și cu capul în jos) savurînd parcă bucuria jocului pur al unei căprițe, care nu cunoștea vidul sufletesc al oamenilor, clipa lipsită de sens, pe care trebuie s-o alunge cu plăceri grosolane, împerecheri în afara sorocului sau băutură și mîncare dincolo de sațietate. Continuă jocul dispărînd precipitat sub pled și sugerîndu-mi cu o privire de interdicție să nu cumva să mă apropii de ea. Apoi întinse mîna și dădu drumul la radio, însă încet, și nu se deslipi de el aproape o jumătate de oră, tot căutînd, încercînd toate posturile. Nu-i plăcea însă nimic și îl stinse, îmi întoarse apoi spatele și își trase repede pledul peste cap, ca și cînd ar fi văzut ceva și nu mai vroia să-l vadă; totuși aproape în aceeași clipă pledul svîcni și se uită la mine peste umăr: "Ai înțeles?" zise. "Am înțeles!"

Se lăsă tăcerea. Mă așezai la birou cu o mare poftă de lucru și după o vreme, timp în care mă oprii îndelung la un pasaj din caietele mele, începui să scriu. Neprețuite caiete în care zăceau ca niște *iceberguri* reflexiile mele din mirifica perioadă a cursurilor universitare! Numai eu știam ce ascund dedesubt, inspirația înaripată a unei stări de spirit în expansiune, inspirație bogată, fertilă, în timp ce, paralel, Matilda dărima ceea ce credeam eu că este împlinire în viața vie, iubire și armonie... iar paralel cu ca o mare prietenie, cu un om din generația mea, puternică personalitate obsedată de puțină putere pe această lume, plătind un preț... Da, reușise, mă uitase, nici ăsta nu-mi mai dăduse nici un semn din ziua cînd rîzînd pe culoarele spitalului de cei "arși" (Giordano Bruno) ne despărțisem... Ce-o fi făcînd? mă întrebai oprindu-mă o clipă din scris. Ce local și-o fi ales unde să poată comanda un *genie du christianisme* însîngerat pe care să-l stropească cu bere și să-și destupe apoi cămășuiala de pe creier cu nenumărate filtre? Mi-era dor de el! Mă duc, îmi spusei, să-l văd! O să-i dau să citească cele două cărți ale mele. Trebuie neapărat să i le dau. În fond, în afară de Ciceo, nimeni nu le-a citit, iar Ciceo... entuziasmat ca orice prieten... Da, imediat după Anul nou, după ce trec s-o văd pe Silvia, îi dau un telefon și îi fac o vizită...

O bătaie discretă în ușă îmi întrerupse firul... "Da, doamnă", îi șoptii, să n-o trezesc pe Suzy. Gazda mea înțelese și îmi făcu semn să ies. Mă întrebă apoi dacă ne ducem undeva în seara asta. "Cred că nu", îi răspunsei. "Dacă totuși nu vă duceți nicăieri, vă invităm la noi. Vin și copiii și o să ne facă plăcere să..." "Domnule Petrini, spuse inginerul din cealaltă încăpere, poftiți cîteva clipe... Luați loc... Realmente, adăugă el, ne-ar face mare plăcere să... Dacă bineînțeles n-aveți altă combinație! O să ascultăm muzică bună, bem un pahar de șampanie și la rigoare se poate și dansa... Ce mai faceți?" "Bine, răspunsei, ca să nu zic excelent..." "V-a căutat o doamnă la telefon." "Cine era?" "A spus că o să revină!" "Din București?" "Nu, n-am avut impresia... A *propos* de telefon. Puteți să-l luați în cameră o oră, două și să felicitați pe cine doriți." "Nu, zisei... ba da, ași vrea să dau un telefon unui prieten din București..." "Poftiți, zise, și cînd nu mai aveți nevoie mi-l înapoiați." Și se ridică, trase aparatul din priză și mi-l puse în brațe. Bineînțeles, gîndii, pe urmă, doamna inginer, cînd o veni nota de plată, o să-mi adauge într-o scrisoare bătută la mașină, cu multe detalii, costul convorbirii. Normal!

Revenii în odaie și o găsii pe Suzy la biroul meu. Îmi umbla prin sertare. Cu un instinct sigur dăduse peste cele două lucrări ale mele, dactilografiate, și le

pusesese alături, ținea cotul pe ele. Acum îmi răsfoia caietele. "Ce faci tu aici?", o întrebai. Îmi răspunse cu degetele: fac ce-mi place. "Sînt lucrări de specialitate, continuai vîrînd telefonul în priză. Ai de felicitat pe cineva?" Răspunse cu palma întrebarea. Apoi se ridică, mai cercetă o dată sertarele trase, dacă mai era ceva pe-acolo (nu mai era!), îmi aruncă o privire care parcă nu mă vedea, luă cele două lucrări bine capsate de mine (aveau și coperti) și făcu iar o săritură în pat, de astă dată însă mai sobră, cu o expresie preocupată: "acum, parcă îmi spunea, am găsit două jucării...", adică s-o las în pace să-și vîre și ea nasul în ele; n-o să le strice, de asta puteam fi sigur... Aprinse veioza, întîrzie învîrtind butoanele radioului, le opri pe o emisiune străină cu vîitături îndepărtate din cine știe ce țară arabă sau bananieră, apoi deschise una din lucrări și se înfundă în lectură. Mă uitai la ea cu atenție: chiar citea, nu răsfoia. După o vreme observai cum mîna ei dreaptă începe să întîrzie în creștetul capului, să smulgă rar, în neștire, cîte-un fir...

Cerui Bucureștiul. Nu știam numărul lui Micu, dar îi știam adresa, promisem odată de la el trei rînduri pe o ilustrată în care îmi spunea unde stă și unde puteam să-i scriu. Operatoarea mă anunță, după ce îmi găsi numărul, că linia cu Bucureștiul e aglomerată și că va trebui să aștept. "Cît?" "O oră, două..." "Da, aștept!" îi răspunsei.

Mă întorsei la planșeta mea albă și lucrai, cît să fi trecut? O oră jumătate? În acest timp auzeam din spate foșnetul filei întoarse, îmi aduceam aminte că Suzy citea, mă răsuceam mirat, da, chiar citea, cu cotul înfipt în perne, cu o expresie bizară pe chip, impenetrabilă, străină de clipa de față, puțin decolorată, de fetiță care se joacă, puțin îmbătrînită, în timp ce mîna liberă arunca firul de păr rupt între dinți și întorcea cu o mișcare vie fila manuscrisului. Telefonul sună: "Aveți legătura cu Bucureștiul". Suna ocupat. "Așteptați, nu închideți." "Ioane, strigai, apoi recunoscînd glasul prietenului meu la telefon, aici e Petrini! La mulți ani!" "Dragă, zise el prompt cu astfel de surprize, ca și cînd ne-am fi văzut ieri, cu anii ăștia e o chestie!... Sînt ani care durează de ți se face lehamite și sînt ani care nici nu știi cînd dracu ți-au fugit pe sub nas. Anul ăsta care s-a scurs m-a scos din sărite, cred că mi-a stricat și pe cel care vine." Vruî să-l întreb de ce, dar mă întrerupse rîsul său sincopat și prelungit dincolo de semnificația care ai fi crezut că ți-e la îndemînă. Îl așteptai să termine. "De ce?", zisei. "E complicat să-ți spun la telefon, vino și tu odată pe la mine, să mai stăm de vorbă!" "Negreșit, zisei, și eu am multe să-ți spun!" "Dă-mi un telefon înainte, să-mi fac timp, să mă debarasez de treburile..." "Bine, Ioane, e în regulă... Pot să-ți aduc ceva să citești?" Urmă o tăcere. Nu lungă, dar nici scurtă. "Adu, zise el, și dacă e ceva bun, putem să și publicăm. A mai citit cineva? Ce-ai scris? E lucrarea despre Giordano Bruno?" "Nu, altceva!" "Adu! Știi că mă interesează tot ce gîndești tu."

"Transmite-i Clarei cele mai bune urări." "Transmite-i-le tu, uite-o, e aici lîngă mine." "Petrini, ce e, dragă, cu tine?" zise Clara în receptor, tot așa, imitîndu-și soțul prin sugestia că nu era deloc surprinsă de gîndul că nu ne-am mai văzut de trei ani și că le venea acum de la mine un semn. Ei și? Ar fi putut tot atît de bine să fie și zece! Viața e scurtă, nu și prietenia! În sanscrită se pot găsi texte în care se spune că nici după moarte nu se stinge o prietenie, o intemporală, ne puteam regăsi în cine știe ce parte a lumii și după reîncarnare... "Ziceai că te muți și tu la

București..." "De! exclamai. Multe zice omul!" (și ei doi ziseseră). "Nu mai sta acolo, am auzit că faci pe contabilul! Serios, nu te da la fund, vino la București." "Nu fac pe contabilul, chiar sînt..." "Ești, dar vezi să nu împrumuți spiritul contabilului..." "Ei și? Poate că într-o viață anterioară oi fi fost un mare risipitor și a trebuit să mă reîncarnerez într-un contabil, ca să adun cifre și să le cunosc ordinea! Asta după interpretarea lui Platon, care pretinde că spiritul lui Agamemnon, scîrbit de ucigașa Clitemnestra, s-ar fi reîncarnat într-o lebădă, sau ceva de genul ăsta..." "Da, zise Clara, dar după Bardo Tödol reîncarnarea spiritelor superioare urmează o scară ascendentă și numai brutele, care nu suportă starea de *bardo*, se reped în primul animal pe care îl zăresc... Or, tu, încă din viață, ai trecut, ca să zic așa, prin starea de *bardo* și ai suportat-o bine. Ași fi mirată să eșuezi într-un contabil... Serios, vino la București. Ai fi și mai aproape de fetiță, continuă ea (era deci informată!) și ai avea cu totul altfel de perspective și în chestia catedrei..." (O groază, mai mult de-o grămadă!) "Bine, Clara, o să mă gîndesc, văd eu ce fac!..."

Astfel se încheie convorbirea, ca și cînd nici n-ar fi avut loc, din pricina fostului meu prieten, care lăsase să se aștearnă o tăcere lungă între noi cînd auzise că vreau să-i aduc ceva să citească. Dacă nu i-ași fi cunoscut bine aceste tăceri, m-ași fi bănuit de suspiciune. Bună era pentru el o lucrare dacă era și publicabilă. Or, eu știam că ale mele nu erau. Lectura lui, în acest caz, ar mai fi fost pentru mine folositoare? Ar putea el risca o opinie hotărîită, plin de atîtea frîne, cum îl știam că este? O astfel de frînă ar fi fost aceea că ar fi descoperit în lucrările mele ideile din caiete pentru care, vorba nevestii, intrasem în starea de *bardo*; ar fi fost el încîntat să-mi spună că aveau valoare? Dacă eram din nou arestat și s-ar fi descoperit că el le citise? (fii fără grijă, Ioane, o să trec să te văd, dar fără lucrări!)

"În nici un caz!" exclamă Suzy în clipa aceea. Tresării. Ce era asta? Gîndurile se aud? "În nici un caz ce?" o întrebai. Parcă nici nu mă auzi. Îmi răspunse totuși cu o mișcare a mîinii, cu degetele fluturînd a respingere, să-mi văd adică de treabă, iar dacă n-am una, să-mi caut. Ceea ce și făcui, intrai în baie spunîndu-i că vom merge, spre ora Revelionului, ori la gazdele noastre, ori la frații Berea, și trebuia să fiu ras proaspăt... Începui deci să mă bărbieresc, operație pe care o făcui în stil joyceian, adică întîrziînd îndelung și gîndind... Oare sînt eu pe deplin conștient în clipa de față? mă întrebai, apropiîndu-mi chipul de oglindă. Sînt bucuros, iubita mea mă citește, și e clar că îi place, altfel n-ar fi stat ea aplecată asupra manuscrisului de mai bine de patru ore. Dealtfel mai are puțin... Începuse cu *Era...* care n-avea decît două sute de pagini. Ce vruse să spună prin acel *în nici un caz*? Era clar, ascultase convorbirea și avea părerea că în nici un caz să nu-i dau lui Ion Micu să-mi citească lucrările. De ce? O să discutăm, gîndii, deși puteam ghici: ...ceea ce citea ea *nu era bine* să mai citească și alții... Chiar dacă e vorba de un prieten? Parcă o vedeam fluturînd degetele: chiar! Totuși, îmi spusei, cineva trebuie să le citească, vreau să spun un om specializat în filozofie, fiindcă nici Ciceo și nici ea, Suzy... Ba nu!... Ba da... Reacția ei nu va fi de complezență, s-ar putea să fie chiar brutală... O să aflu chiar în seara asta și s-ar putea să am surpriza ca... Ei, ce putea fi altceva decît... și dacă opinia ei ar

fi... Da, clar, net, puteam avea surpriza unei reacții catastrofice... Nu pentru că n-ași avea încredere în ceea ce am făcut, ci pentru că asta ar veni nu de la Ion Micu, pe care l-ași fi înțeles, sau să zicem de la Vaintrub, care era un marxist cu vederi largi, dar locuind pe o altă planetă (e adevărat, o planetă foarte apropiată de a mea, dar totuși alta) sau de la marele poet și filozof (presupunând că ar accepta să mă citească, lucru puțin probabil, auzisem că devenise extrem de mefient) care desigur că demult se învăluise în propriul său sistem filozofic și ar fi strîmbat din nas în fața incursiunii mele, spunîndu-mi de pildă că... ei, ce? că viziunea mea despre lume seamănă cu a unui Procopius din Cezareea (fără grasele desvăluiri ale aceluia din *Istoria secretă*), un fel de pamflet negru și irelevant din punct de vedere filozofic... În clipele mele de îndoială gîndisem eu însumi astfel... Dar n-ași fi surprins, fiindcă odată aceste clipe trecînd, îmi reciteam lucrarea și n-o găseam străină de mine însumi, dimpotrivă, redescopeream identificarea mea cu ceea ce scrisesem și retrăisem aproape total jubilațiunea interioară care mă stăpînise după terminarea ei. Iar Ciceo era un naiv, lui putuse să-i placă, mi se păruse chiar că era de la sine înțeles... Dar Suzy! nu era! Ea era, desigur, *cititorul*, un cititor dintre cei care, deși se puteau lăsa atrași, în curiozitatea lor avidă, asta nu însemna că odată terminată ultima filă, nu s-ar fi trezit și nu ți-ar fi aruncat o privire neîncrezătoare și ironică: ei, ce-ai vrut să spui? Pe cine ai vrut să păcălești? Fără ca neapărat să-ți exprime toate acestea și cu voce tare, cu alte cuvinte să-ți opună propria lui viziune despre lume, diferită și mai ales incompatibilă, antagonică cu a ta, ceea ce pe terenul ideilor n-ar însemna propriu-zis o judecată care să te nege. Nu, ți-ar răspunde evaziv, sau prin tăcere, fiindcă *cititorul* își trăiește concepția despre lume, dar nu și-o poate exprima sintetic, ci fragmentar, prin chiar actele existenței lui. Iar la Suzy, pe deasupra, asta s-ar agrava atît de mult, încît opinia ei n-ar fi departe de a Matildei, adică expresia unei neîncrederi înainte chiar de a citi, atîta timp cît lucrarea nu e publicată și *alții* n-ar veni să-i ateste valoarea. Era însă o deosebire: Suzy, vedeam bine, mă citea cu pasiune... Și dacă, după ultimele rînduri, din pasiunea ei ar rămîne ceva? Hm! O să vedem! Ar fi într-adevăr o catastrofă să nu-i rămînă chiar nimic... Interesant totuși! Ar fi de descoperit cu ce ochi m-ar vedea *după*. Ce-ar mai simți îndată ce această excursie în ființa mea ascunsă s-ar termina. Așa deci eram eu? Era o surpriză? Și de ce natură? Poate că, îmi spusei, cu un întîrziat scepticism, n-ar fi trebuit s-o las să citească. Fiindcă o surpriză rea n-ar fi avut numai ea, ci și eu. Platon, care gîndea și simțea ca un poet, avea totuși aversiune pentru poeți. Tolstoi, un mare spirit, nu-și înțelegea soția, un spirit comun, care îl iubea și era foarte geloasă pe toată existența lui, deși în joc nu fusese niciodată o altă femeie și ea fusese aceea care îi copiasse o viață întreagă manuscrisele, ba chiar i le și corectase, și nu numai stilistic. Joyceanul meu bărbierit se apropia de sfîrșit, dădui drumul robinetului și mă privii iar de aproape în oglindă. Ei, mă întrebai iar, la ce concluzie ai ajuns? Ești pe deplin conștient în clipa de față? Dădui din umeri... Nu, îmi răspunsei, sînt doar prevenit, ceea ce, recunosc, nu e mare lucru... orice-ași gîndi, am o încredere senină că Suzy n-o să-mi facă o surpriză rea. Și dacă totuși? O să vedem, fiindcă o surpriză totală și rea, adică tăcerea, nu

pot să concep. Mă spălai îndelung și apa fierbinte (iată, cine spunea că de Revelion caloriferistul nostru o să se îmbete și o să ne lase fără căldură și apă caldă? trebuie să-i dăm și lui un bacșiș mai gras!), apa fierbinte, ca să zic așa, mă răcori, simțind că alături de seninătatea mea încrezătoare apăruse și o nepăsare senină. Important e, gândii, că îmi place mie (ce-am scris) și de această gândire sînt pe deplin conștient că nu mă iluzionez, restul e aventura ei (a lucrării), care urmează, și nu a mea...

IX

Deodată auzii dincolo un hohot de rîs. Ce era asta? Cititoarea mea rîdea. Exista oare în eseul meu vreun pasaj comic? Rîsul încetă. Mă ștersei bine și apăsas cu prosopul, ca și cînd ași fi vrut să-mi șterg și din mine vreo rea prevestire, apoi intrai în odaie. "De ce rîzi?" o întrebai cu blîndețe (să-i zicem, în realitate cu o dorință vie să-și justifice bine veselia). Dădu o filă înapoi și reciti un pasaj. Izbucni în rîs. "Ți-am spus de la început, zise că *ton humour est merveilleusement irrésistible*." Da, așa era, dăduse peste un text încărcat de un sumbru sarcasm. Hm! Se putea și rîde! Dacă ceea ce a citit pînă acum ar fi făcut-o să acumuleze un complex de impresii defavorabile, gândii, pasajul acesta nu s-ar fi putut rupe din context ca s-o înveselească atît de tare. "Mai ai mult?", o întrebai cu grijă (să-i zicem, în realitate cu îngrijorare sa nu întrerupă chiar acum lectura, cînd îi mai rămăseseră de citit doar cîteva file). Făcu un semn liniștitor din degete. Întoarse ultima filă, puse manuscrisul deoparte și apoi se destinse, se răsuci în pat de cîteva ori, în prada, ași fi zis, a unei pline încîntări. Își întinse brațele și iar se răsuci și izbucni iar în rîs. "Iubitul meu, zise, ai scris o carte pasionantă, ai găsit ceva care o salvează; înjuri omenirea cu un humor furios... da, așa este, oamenii sînt..." Și aici se opri deodată, își dădu parcă seama că era pe punctul să spună cum sînt oamenii, lucru care n-o mai încînta, sau n-avea chef, sau spusese eu în ceea ce citise și ar fi însemnat să mă rezume, ceea ce iarăși i-ar fi stricat plăcerea pe care o resimțise... "Ajunge, zisei, văzînd cum întinde mîna spre celălalt manuscris, e ora unsprezece, o minții, era abia zece, ai citit destul... Avem două invitații: una aici, la gazdele noastre, și alta jos, la frații Berea... Unde ți-ar plăcea?" Se ridică în genunchi și rămase cîteva clipe cu capul în jos, reflectînd, apoi se uită la mine îndelung cu un joc de expresie indescriptibil: admirație ironică, protecție maternă (sau filială?!), neliniște (era chiar bună cartea mea?!), ar fi vrut să dea înapoi, dar... apoi deodată o fermă detașare (probabil că era bună, altfel...). Sări jos și reveni la realitate: "Ce să căutăm noi la frații Berea?", zise. "Atunci rămînem aici? o întrebai, fiindcă nu precizase dacă mergem alături... Știu că nu-ți place de gazda noastră, e cam pisăloagă!" "Și ce dacă e pisăloagă? îi venim noi de hac!" Și spuse asta cu mare chef de a-i veni de hac "indiscretei" doamne care, de cînd Suzy se mutase la mine, încetase să mai fie indiscretă (doar o singură dată mă întrebuse cînd mă căsătoresc, conform observației lui Goethe, care spune că oamenii cînd își dau seama că doi inși s-au îndrăgostit, ar dori să-i vadă căsătoriți, iar după

aceea îi pîndesc să vadă cînd se despart; noi, românii, insistăm doar asupra primului fenomen: maică, spun babele, cînd văd că o pereche întîrzie prea mult să se ducă la primărie, dacă vă iubiți de ce nu vă luați? Și odată luați: dacă nu se înțeleg, niciodată nu-i îndeamnă să se despartă, fie din dorința secretă de a-i vedea îndurînd si ei, ca toată lumea, jugul în doi, fie pentru că spectacolul suferinței altora li se pare mai atractiv decît cel al căutării fericirii).

Gazda mea, domnul inginer Cucu, afectă o surpriză cînd ne văzu, ca și cînd n-ar fi știut că Suzy locuia cu mine, deși, cînd făcu prezentările, zise: "...și domnișoara Culala, dacă numele vă spune ceva, e chiar cel cunoscut de noi toți..." Nu veniseră la ei numai "copiii", casa era plină de lume, toți de vîrsta domnului și doamnei Cucu. Ni se dădu cîte-un pahar de vermut, și cu el în mîină căutarăm unde să ședem... Nu aveam unde, toate scaunele erau ocupate, și inginerul Cucu ori se prefăcea că nu observă, ori chiar era cam mitocan și uitase ce-mi spusese mie mai înainte, că i-ar face o reală plăcere să...

Oricum, se putea deduce că nu prea fuseserăm așteptați. Mă gîndii să simulez că de fapt nu venisem să rămînem, plecăm în altă parte, dorisem doar să le urăm în trecere la mulți ani și... Mă uitai la Suzy să-i sugerez retragerea, dar observai pe chipul ei că nici n-avea de gînd, dimpotrivă, o țintuia cu o privire ucigașă, ași zice carnasieră, pe doamna Cucu, care clămpănea din gură și avea aerul că nici nu ne cunoștea... Niciodată n-o surprinsesem pe Suzy stăpînită de o astfel de furie rece și orgolioasă...

Atunci văzui cum timida și micuța fiică a doamnei Cucu, care mă luase drept muncitor-filozof (și care între timp născuse un băiețel, trebuia să aibă acum trei ani), îi șoptește ceva soțului ei. Acesta dădu din cap, se ridică, intră în odaia tampon dintre a mea și cea a gazdei și se întoarse cu două taburete, pe care ne invită să luăm loc. Absent și în același timp atent, de fapt nici absent dar nici atent, domnul Cucu spărgea alune, mesteca neconținut și părea că ascultă, mai degrabă că suportă clămpăneala soției lui fără să se irite, conversația era generală, nu?!, deși nu era!, că totul era agreabil și că în curînd... În curînd se va produce ceva iminent, îi va spune într-un mod foarte grosolan soției lui că... "Nu, zise însă foarte prevenitor, cînd doamna Cucu se opri o clipă, asta nu s-a întîmplat atunci, ci prin 1938, cînd Carol al doilea, venind de la Londra, de la o ceremonie funebră, s-a oprit la Berlin și a încercat o înțelegere cu Hitler... Armand Călinescu..." "Nu mai vorbi prostii, îl întrerupse doamna Cucu, știu precis de la doctorul Stănescu, care era prietenul lui... Prin 35, nu prin 38 și-a zdrobit el cariera. Deși, dacă mă gîndesc, tot rău ar fi fost dacă s-ar fi hotărît să devină ginerele lui I.G.Farben... Cine știe ce-ar fi pățit după război..." "Dacă zici că ai auzit c-a fost arestat...", îi acoperi el cu falsă blîndețe glasul ei casant. "Nimeni nu l-a îndemnat, îi acoperi și ea glasul, să se apuce tocmai acum, după cincisprezece ani de la război, să dea bani la legionari..." "Asta înseamnă că a fost silit, zise un domn scund, vîrtos, chel și cu groși ochelari pe nas, care îl făceau să semene cu un dur chirurg. Îl aveau cu ceva la mîină!"

În acest timp observai cum chipul micuței doamne începea să capete o expresie vie de suferință. Soțul ei se îngrijoră și începură să-și șoptească unul altuia ceva la ureche. "Da", zise ea și se mai însenină și începu să se uite la noi cu capul ușor plecat, cu un fel de interogație chinuită și resemnată: nu e așa că o să

fiți de acord? parcă ni se adresa. El se ridică, se apropie de mine și îmi șopti: "Poate să se odihnească puțin soția mea în camera dumneavoastră?"

"Bineînțeles!" "Avem o propunere, continuă el, să ne retragem pe urmă și noi acolo..." "De acord, Suzy, ești de acord?" Ea își plecă urechea și dădu din cap și se și ridică, chiar ostentativ, fapt care n-o împiedică însă pe doamna Cucu să taie mai departe aerul cu cuvintele ei. Se pare că Suzy își dăduse seama că, dacă ar fi rămas, i-ar fi fost imposibil să-i vie de hac bătrinei pisăloage. "Ooo! făcu ea apoi în odaie uitându-se la mine cu ochii dilatați, pe-asta nici dacă o omori nu-i închizi gura..." "Ți-am spus eu, rîsei, cu mine e mai ponderată, dar ai văzut, pe fata ei o duce la exasperare... de-aia bănuiesc că după ce s-a măritat a părăsit casa părintească." "Hi, hi, făcu Suzy, dar ce mîncăm, mi-e foame..." "Parcă ziceai că vrei să ajunezi." "Știi ce, zise, coborîm toți patru la frații Berea..."

Dar intră tînăra pereche și el ne spuse că a vorbit cu bucătăreasa să ne aducă mîncarea aici... Nu scăparăm însă așa de ușor, intră după noi doamna Cucu și ne spuse cu "înțelegere" că ar fi trebuit să se gîndească, tinerilor le place să petreacă între ei... Titi e de vină (adică soțul ei), o scoate din pepeni cu inițiativele lui, pe care le ține secrete pînă în ultimul moment, ...a fost vorba să vină numai "copiii", și el, fără să-i spună, a invitat o grămadă de lume... Noroc că a găsit un purcel de lapte, și a avut parcă o presimțire și a pus-o pe Sultana să cumpere destul vin și cozonac de la o cofetărie, "unde se face foarte bine..."

"Bine, mamă, bine", o întrerupse fiică-sa, pentru că doamna Cucu amenința să nu se mai oprească și nici să plece. "O să vă aduc eu totul aici, insistă ea fără să se sinchisească, numai șampania cred că n-o să ajungă, beți și voi vin, fiindcă decît așa șampanie, mai bine lipsă, e un fel de sirop grețos care n-are decît meritul că face spumă..." "Mamă, n-avem nevoie de șampanie, și nu ne aduce nimic, ne descurcăm noi", zise iar fiica ei de astă dată cu buzele tremurînde. "Ești nervoasă", constată doamna Cucu sec și cu glas parcă abstract, cum pot oamenii fi atît de nervoși, parcă spunea, și se cără în sfîrșit, însă cu o încetineală care nu spunea nimic bun, se putea întoarce oricînd.

Petrecerea noastră fu reținută din pricina micuței și suferindei doamnei Valer (așa îl chema pe ginerele doamnei Cucu), care nu se liniști nici după ce se convinge că mama ei n-o să mai revină (chiar nu mai reveni!), nu putu să mănînce nimic și numai din politete pentru noi nu ceru soțului ei s-o ducă acasă. Soțul ei însă mîncă virtos. Cînd afară începură să se audă împușcături de rachete care îngropau anul care trecuse și ale căror artificii strălucitoare ne inundară odaia, stinsei lumina și deschisei amîndouă ferestrele.

Suzy veni lîngă mine și contemplarăm în tăcere orașul iluminat și sfîșiat de zgomotul petardelor, care parcă spuneau anului care trecuse, bun sau rău, pleacă, bătrîne, o să te ținem minte, sau o să te uităm, adio oricum, lasă loc unor noi sfortări și speranțe... Ceea ce s-a împlinit cu tine să continue, ceea ce a fost eșec să iei cu tine în neant, și o nouă rotație în jurul soarelui, a pămîntului nostru plin de albastre și imense întinderi de ape, să fie benefică oceanului uman în totalitatea lui și fiecăruia dintre noi în parte... Să nu moară nimeni în anul care vine (se poate, nu?) și să nu nască decît mamele fericite! Nu-ți port pică, gîndii eu însumi pentru mine, am fost fericit în aproape toate lunile tale, mi-ai adus în viață o ființă pe care o iubesc și mi-ai confirmat că truda gîndirii mele a

fost fructuoasă: Spune-i micuțului an nou, care ne întâmpină, să ne ajute, înainte de a îmbătrâni și el, să ne îndeplinim măcar o parte din dorințele noastre nemăsurate... Simții în euforia acelor clipe o mînă care mă apucă de ceafă și începu să mă mîngîie insistent și dulce... Un îndemn, o sugestie, o trezise din tăcerea mea însingurată... Ochii ni se întîlniră în întunericul în care scăpărau scînteii albastre și roșii, alungate violent de orbitoare explozii albe și verzi. Un chip îngrijorat mi se alătură: "Ce faci tu, sufletul meu?! La ce te gîndești?" Ne îmbrățișarăm, ne chinuirăm obrajii, urechile, gurile într-o mută contopire. Ea mă strîngea foarte tare, ca atunci la despărțire în frumoasa casă unde ea copilărise și ne apucaseră zorile după prima noastră noapte de dragoste... Brațele ei dulci, puternice, de zidăriță, care știau să apuce... "Suzy, te iubesc..." "Da, Victoraș, ne-am procopsit..." "Dacă ai ști ce bine îmi pare că ți-a plăcut cartea mea..." "Da, hi, hi, ce păcat că nu poate să apară *acum*... Dar o să apară ea cîndva... Să nu i-o dai lui Ion Micu s-o citească..." "Bineînțeles..." "Cealaltă cum e?" "Nu cred că o să-ți mai placă. E filozofie pură, n-o să mai găsești în ea nimic care să te facă să rîzi..." "Crezi? Hi, hi..." "Da, nu mai e o imprecăție, ci o carte liniștită și foarte abstractă..." "Cînd ai avut timp să le scrii?" Din glasul ei înțelesei însă că nu era vorba de timpul fizic, de durată, ci de disponibilitatea mea afectivă... după ce trecusem printr-atîtea... și încă mai treceam... "Tocmai, spusei, n-ași fi avut timp dacă n-ași fi scris-o pe prima..." "Mai vorbim, hai să aprindem."

Revenii în odaie și răsucii comutatorul. Musafirii noștri stătuseră ca și noi la cealaltă fereastră, șoptindu-și desigur lucruri tot atît de... Se întoarseră și închiserăm geamurile. Suferinda doamnă părea mai liniștită, dar cînd umplurăm paharele, nu se atinse de al ei. "Stimată doamnă, ridicai eu glasul, lăsați, beți un pahar și o să vedeți că totul o să vi se pară altfel... Daaa, continuați, dîndu-l pe-al meu cu sete peste cap și cuprins îndată de o stranie exuberanță, sînt lucruri mult mai importante, beți paharul și o să le descoperiți... Paharul trebuie băut, filozofai eu mai departe surprinzînd o uimire pe chipul iubitei mele și o posomorită neîncredere pe cel al soțului prea sensibilei doamne (da, parcă spunea el, eu îl beau, am dat peste o ființă pe care o iubesc foarte tare, dar am început să am bănuieli, și asta mă întristează, că iubirea mea nu-i ajută la nimic). Nu folosește la nimic, reluai eu ca un ecou al propriei mele gîndiri, dacă eviți paharul. Socrate s-a gîndit el bine cînd a acceptat cucuta..." "În schimb tu ai băut unul în plus", zise Suzy, și toți patru izbucnirăm atunci în hohote, chiar și plătînda. Prinsei momentul și îi întinsei paharul cu mîinile mele: "Beți, doamnă! Vă rog să beți, n-o să vi se întîmple nimic desagreabil!"

Bău, dar nici ceva agreabil nu i se întîmplă. Doar o curioasă schimbare de expresie: "sînt rezistentă, parcă spunea, nu sînt atît de plătîndă pe cît par...". Dar rezistentă la ce? Probabil la orice i-ar fi putut face plăcere ei, și prin rîcoșeu și bărbatului... Era și asta un fel instinctiv de a-l ține... "Hi, hi, făcu Suzy după ce închise ușa în urma lor... Daaa, ți-a plăcut prăpădita asta! Ai fi vrut s-o protejezi... Ei da, lasă că te-am văzut eu... Oiță! exclamă cu o voce înaltă, imitîndu-mă în strigăte, ai vrut să faci pe berbecul!" Sări în pat, unde se așeză turcește și netezi cuvertura în fața ei, ca și cînd m-ar fi invitat să jucăm împreună pietre sau să-și dea în cărți, să-mi ghicească norocul... "Hi hi, bem și

noi acum ceva, iubitul meu?... Și parcă auzisem și eu de fructe, banane, «smochine», puse ea, nu știu de ce, acest cuvânt între ghilimele, daaa, și alte minunate fructe ale pământului..."

X

Astfel se încheie anul și ne trezirăm în cel nou ca o grosolană surpriză, pe care ne-o făcu domnul inginer Cucu a doua zi spre prînz. Prin somn auzii o bătaie grăbită în ușă, o bătaie mai mult de formă, fiindcă ușa se deschise în același timp și cineva intră în odaie (senzația mea fu mai degrabă că "năvăli", prin siguranța pașilor și parcă a unui fel de gălăgie pe care o fac cei care ne sînt familiari și nu se sinchisesc dacă ne surprind, să zicem, goi în pat, sau chiar în baie). "Eeei, nu se doarme de Anul nou, trezește-te, domnule, o să ai destul timp să lenevești pînă la celălalt... Așa îți primești tu musafirii?... Ei, haide, acum nu te jena, dă-te jos și aprinde lumina... Unde o fi comutatorul ăsta?"

Era Matilda, veselă nevoie mare, îi recunoscusem din prima clipă, și venind parcă dintr-un vis îndepărtat, glasul ei de altădată, din clipele de euforie exaltată... Lumina se aprinse. Sării în capul oaselor, buimăcit. Matilda nu era singură... "Silvia, murmurai răgușit de o furie năvalnică. Ce cauți tu aici, fără să te anunți? mă adresai Matildei, trăim într-o lume civilizată, avem telefoane, adrese, poștă și telegraf, copii și prieteni pe care trebuie să evităm să-i punem în situații delicate..." "Ei ho! că nu s-a întîmplat nimic, rîse Matilda, nu e o catastrofă că te-am surprins în pijama..."

Nu vedea că nu eram singur, se așeză într-un fotoliu pusă parcă pe taclale și continuă: "...Ce e asta, ți-am telefonat ieri și am vorbit cu gazda ta, inginerul Cucu, nu erai acasă, și i-am spus că trec astăzi pe la prînz să ți-o aduc pe Silvia... Și acum cînd am sunat mi-a deschis același domn Cucu și «poftiți!», mi-a zis, cu aerul cel mai natural din lume - așa, ca între oameni «civilizați», adăugă cu o nuanță sarcastică în glas, observînd în sfîrșit că în patul meu era o femeie... Am crezut că ne aștepți, șuieră de astă dată furioasă, dar mereu stăpînită de aceeași euforie exaltată, deși te înțeleg, adăugă cu înțelegere, dar trebuia să ne spui..." "Ce să spun, strigai, nu m-a anunțat nimeni că ai să vii!" "Nu ți-a spus gazda ta?" "Mi-a spus că m-a căutat o doamnă care o să revie." "Nu ți-a spus că o să trec azi cu Silvia să te văd?" "Nu! Și de ce n-ai revenit cu telefonul?" "Fiindcă domnul Cucu m-a avertizat că nu ești acasă la această oră și că probabil n-o să fii nici mai tîrziu, faci Revelionul cine știe unde, fiindcă i-a spus nevastă-sa că n-ai pregătit nimic acasă..." "Futu-l în cur pe mă-sa pe domnul Cucu al tău, te-ai apucat să pălăvrăgești cu el despre lucruri care nu-l privesc, cînd puteai foarte bine să revii cu un telefon... Te costa mult dacă..."

În clipa aceea Suzy se ridică și ea în capul oaselor, își dresă cu o mișcare fermă părul și mă întrerupse: "De ce strigi, zise cu un mic reproș senin, nu vezi că e o neînțelegere? Treceți în odaia cealaltă și discutați." În care odaie? Acolo stătea mama inginerului, bătrîna doamnă Cucu. "A! nu știi, zise Suzy, e plecată de sărbători, mi-a spus mie..." Mă dădui jos din pat, deschisei șifonierul, trăsei

halatul pe mine și trecurăm dincolo. "Dealtfel, după o astfel de primire, nici n-avem ce să discutăm", zise Matilda după ce ne așezară pe scaune. Dacă vrei să mai stai cu Silvia..." "O clipă", o oprii și mă ridicai și trîntii cu putere ușa întredeschisă care da în odaia grobianului farseur, domnul inginer Cucu, și a nevesti-sii, pentru care simții în secunda aceea simpatie, bine făcea că îi toca cu clămpănitul ei casant nervii lui prea groși... era ea pisăloagă, dar, vorba lui Caragiale, nu era groabă, ca bărbatu-său.

Silvia simți pesemne că ușa trîntită și expresia mea furioasă nu îi erau adresate ei, ci maică-sii, și avu un surîs divin: tata o înveselea. "Ah, zisei, ia vino tu încoace!" Și o luai în brațe și clipe lungi durară pînă mă desprinsei de roua ochilor ei inocenți. "Tataaa, îmi șopti, nu prea copleșită de mîngîierile mele, vreau să-ți spun ceva." Aoleo, gîndii, ce-o fi vrînd să-mi spună? Nu mai știam bine cînd mă iubea și cînd nu, acel ci de altădată, semnul tandreței ei infantile și totale, se topise din pronunția ei pentru mine? Dar nu, surpriza veni... "Ci, ci, o auzii spunînd, la mulți ani, ta-taaa!" "De ce nu-i răspunzi fetiței?", zise Matilda observîndu-mă cu un ochi cercetător care sticlea de supoziții și presupoziții alergîndu-i foarte sprintene și viclene prin minte (desigur, n-o mai iubeam pe Silvia, acum cînd iubeam pe altcineva, a știut ea totdeauna că...). "Dacă i-ași răspunde, zisei, tu de ce ai mai avea să te miri?" "Nu mă miră, îmi răspunse foarte rece (euforia îi pierise), în orice caz, dacă vrei să mai stai de vorbă cu ea (și simții că nu din proprie voință mai concepea un asemenea lucru, mai avea și Silvia ceva de spus), în casa asta n-o las, ne găsești la Tasia, unde o să stăm vreo săptămînă. "De ce, mamă?", zise Silvia, cu un glas în care ea sugera că replica mamei nu va fi auzită. Nu era o întrebare, de ce, mamă, ci o afirmație, ba da, mamă. "În nici un caz, îi spuse Matilda crîncenă, tu n-ai văzut că tata nu e singur?" "Ci, ci ce dacă? zise Silvia. Nici tu nu ești, ci singură, ci cînd tata vine pe la noi!"

O tăcere ca după o sentință se lăsă în urma acestor cuvinte neașteptate. "Trebuie să recunoști, mă adresai în sfîrșit Matildei, că Silvia gîndește logic. O să stea cu mine pînă plecați." O bătaie discretă în ușă o împiedică pe Matilda să răspundă. "Da", zisei, și Suzy intră. Se vedea că luase o hotărîre, se îmbrăcase, își pusese blana, vroia, desigur, să plece. Dar nu se grăbea, se așeză cuminte pe un scaun. Se pieptănase lîns și își strînsese părul la ceafă în coadă de cal, cum era moda printre fete. "De ce nu mi-o prezinți pe soția ta?", zise Matilda. "Suzy Culala mă cheamă, doamnă! răspunse ea prompt. Aveți o fetiță extraordinară", continuă cu un surîs ca un brici și cu un glas în care răzbătea un orgoliu retras și rece, îndepărtat de noi toți și de clipa de față: "aveți" adică eu și Matilda, ea n-avea ce căuta acolo. Surîsul ei mă îngheță. Nu negase că n-ar fi soția mea, totuși își spusese numele de fată. "Îmi dați voie, doamnă, să-i spun ceva fetiței dumneavoastră?" Și surîsul glacial se accentuă atît de tare. Încît deveni parcă de gips, însă un gips viu, ca al tinerei necunoscute care se înecase în Sena, mai frumos și mai misterios ca al Giocondei, fiindcă undele care o învăluiseră nu-i alteraseră expresia de beatitudine și încredere cu care se încredințase apelor. Matilda tăcu, știind parcă dinainte că Silvia n-o să-i aștepte răspunsul, ceea ce fetița și făcu, se apropie de necunoscută și își lipi urechea și ascultă fără să se mire de șoaptele care urmară. Îmi încordai auzul, dar șușoteala era ininteligibilă.

Ce-i spunea Suzy, ce secret atît de rapid i se născuse în minte? "Da? se detașă ea, ai înțeles? Vino încoace!" Și iar îi șopti ceva, pesemne îi repetă, fiindcă după aceea (a înțeles sau nu, fetița) se ridică în picioare: "Am plecat, mi se adresă, vorbim la telefon..."

Numai cei încleiați în propriul lor trecut au, adesea, senzația că prezentul e vertiginos. Nu reacționează la el. Rămăsei inert. Da, gîndii, o să vorbim la telefon. Aici erau niște socoteli de reglat. "Cam isterică soția ta", zise Matilda. "Mai puțin isterică decît tine", îi replicai. "Da, reluă Matilda, o să vorbesc cu ea și o să-i spun că o s-o nenorocești ca și pe mine." "Nu mai spune! Ești nenorocită?", o întrebai cu o prospețime jubilatoare în glas. "Ai vrea tu!" "Eu nu vreau de la tine nimic, las-o pe Silvia aici și..."

Mă redresai, simțind că trebuie să mă smulg imediat din capcana imenselor noastre ciocniri de odinioară. La ce bun? Tot ceea ce mai aveam să ne spunem nu mai rima cu nimic. Prezentul devenea vertiginos. Intrați în odaia mea și deschisei liniștit șifonierul. Se golise, nu mai atîrnau în el decît costumele mele. Intrați în baie, dar nu mai regăsii sub oglindă obiectele ei de toaletă. Revenii: cercetai mai atent odaia, să descopăr un semn. Dar știam că nu va fi. Da, nu mai aveam ce să mai văd, operase, fata asta, cu o rapiditate uimitoare. Își luase tot ce era al ei, nu mai lăsase nimic în urmă... Ba nu: "Vorbim la telefon"... Asta putea să nu mai însemne mare lucru... Mă lungii în pat, cu mîinile sub ceafă. În timp ce auzeam ușa de la intrare trîntindu-se. Nu tresării, știam că Matilda plecase și o luase și pe Silvia cu ea...

Astfel începu pentru mine noul an, da, chiar anul de-acum, cînd scriu toate acestea; cel fatal...

PARTEA A ZECEA

I

Închisei cu o mișcare furioasă șifonierul căscat, din care Suzy "sburase ca o lașă" (cum s-ar fi exprimat despre noi Caragiale, luîndu-ne peste picior), și îi trăsese cu însumi dulapului o lovitură zdravănă, fiindcă așa era, Suzy părăsise vertiginos cuibul nostru ca și cînd ar fi simțit apropierea hultanului. N-ași fi putut zice însă că fugise speriată, dimpotrivă, ultima ei expresie, vorbindu-i Silviei la ureche, arătase mai degrabă siguranță de sine și parcă o stranie jubilațiune. Acum vedeam clar ce era: bucuria unei înstrăinări rapide și bine întemeiate, asemeni celor care descoperă brusc cum întîmplarea îi servește miraculos, de o mie de ori mai eficace decît oricare alt efort al unei hotărîri deliberate. "Ei! zisei, întinzîndu-mă pe pat cu mîinile sub ceafă, unde e melancolia care credeai că o să... În clipa cînd... Nici vorbă despre o asemenea poetică învăluire, asta se simte doar gîndind la despărțire, și nu cînd ea se produce." În clipa aceea ușile șifonierului scîrțîiră parcă ironic. Mă ridicai să le

închid bine, dar fără voia mea mâinile le deschiseră larg și contemplai îndelung... hm! da, golul!

Asta îmi aminti de întîmplarea unui grec, dintre cei pe care înfrîngerea generalului Marcos în 43 îi aduseseră pe meleagurile noastre. Era un scriitor și gazetar cu relații, călătorea des în Occident și se întorcea totdeauna cu geamantanele pline cu cadouri pentru gagicele lui nestatornice (parca le alegea anume din specia celor care părăsesc partenerul repede și fără motiv aparent). "Cobor la gară, cică ar fi relatat grecul însuși, și mă repej la telefon s-o anungi pe iubita mea că am șoșit. Telefonul cîrrr, cîrrr... nu răspunde! Mă urc ia taeși... Adușeșem pentru ea ciorapi de mătasea, rochice, pantofi cu tocul ascuțit, ruj Christian Dior, și alte lucruri drăguce... Șun la ușa... Nimic... Școt cheia, intru în apartament, nu era, și atunci am avut un preșentiment și am deschis șifonierul: golul! Beștia fugise!"

Surîsei în forul meu interior și închisei, de astă dată cu blîndețe ușile. Trebuie să desprindem o filozofie tonică din întîmplările celor părăsiți și îmi veni atunci în minte și felul cum îl cucerise și apoi îl părăsise dumnezeita (cu paharul de șampanie în taxi, la ora zece în seara Revelionului, tur-retur) pe Bacaloglu, care de-atunci preconiza să punem un T cu fierul înroșit pe spinarea tuturor trădătoarelor. Asta era sinistru, grecul avea mai mult humor.

Mă îmbrăcai și plecai la Tasia, s-o aduc pe Silvia la mine. Găsii petrecere generală, ca odinioară cînd îi vizitasem pentru întîia oară, a doua zi după căsătoria mea cu Matilda. Dar nu ca atunci mă întîmpină fosta mea soție, ca și cînd n-ar fi știut cine era bărbatul care intrase pe ușă, ci ca și cînd acum eu eram bărbatul ei de totdeauna și nimic nu se întîmplase vreodată între noi... "Aaa! Victor, făcu ea îndată ce mă văzu (și se ridică în picioare), hai, dragă, la mulți ani și nu mai umbla și tu cu o falcă în cer și una în pămînt, o singură viață are omul și..." Se ridicară toți, pricăjitul se grăbi cu un aer aplicat să-mi umple un pahar, ca și cînd ar fi descoperit și el în clipa aceea că o singură viață are omul, și asta l-ar fi entuziasmat, și ciocnirăm cu expresii semnificative: dacă o singură viață avem, atunci ce mai andarbrambura, să bem și să chefuim. "Așa este, strigă marele Vasile, șeful clanului, neschimbat se pare, cu regimul lui alternat între carne și vitamine, o viață are omul și un trai nenorocit."

Nu s-ar fi zis. În ceea ce îl privea, sau cine știe? Dintre ei toți numai Tasia îmbătrînise. Tamara își pierduse orice fatalitate amîndouă, nu se știe de ce, aveau trăsăturile adîncite, sumbre, sau mi se părea mie, cum le priveam cu un ochi străin? Desigur, fiindcă veselia Matildei nu alunga de pe chipul ei o strălucire pe stinse, dar fără bogăția de culori a unui amurg fastuos. Îmi aruncai privirea circular, să redescopăr subalternii marelui Vasile. Erau alții și nu avui nici o curiozitate să-i cunosc. În același timp, la vederea acestor ființe care obosiseră se pare, în ritualul vieții lor anonime, știam că dacă am să rămîn să beau cu ei depresiunea mea s-ar fi retras și i-ași fi văzut cine știe, poate în culori de epopee. În care nu triumfam decît eu și Silvia, zeitate care se uita la mine cu o expresie turburătoare de singurătate și nepăsare: știu multe, parcă voia să spună, dar eu nu vreau să știu nimic, deși m-ați silit să aflu, viața mea nu este atinsă de zgomotul, cuvintele, rumoarea și paharele voastre. Uite-l colo pe tata, nu știu cine e, nici măcar nu mai țin minte că ne-am plimbat de-atîtea ori

împreună, că am pus într-o zi flori pentru mireasă, că m-am dat în călușei, și el mă pîndea pe de lături să nu mă piardă, că m-a ținut în brațe și mi-a arătat orașul, m-a dus la cișmar...

Nu așteptai să reînceapă conversația înnoitoare. Dădui paharul pe gît și o chemai pe Silvia. Ea ezită, iar eu știam că o să ezite. "Silvia, zise Matilda cu o falsă uimire, te cheamă tata." Atunci ea se ridică și veni la mine, floare vie care nu știe cine o rupe și o duce la nas, dar care știe că asta o poate face însă și tata și mama și toți cei legați de nașterea și de mica ei existență. O acută durere mă înstrăină cîteva clipe de ignoranța vieții ei crude, după care îmi revenii, șoptindu-i zadarnic: "Vrei să vii cu mine? Nu te uita la mama, continuai, deși nu se uita la maică-sa, ei, ce zici?" "Tataaa, zise, ci tu nu mănînci nimic?" "Sigur, îi răspunsei, intri și tu în concretul clipei și eviți să răspunzi. Tata a mîncat, îți spun la revedere, trebuie să plec". "Tataaa, zise, ci nu rămîi cu noi?" În loc să zică "merg și eu cu tine". Depresiunea mea i se transmisese. Dacă ași fi fost vesel și hotărît bineînțeles că ar fi venit. Îi spusei că astăzi și mîine o mai las, să se bucure și tanti Tasia de sosirea ei, iar poimîine mă întorc. O să trecem pe la nenea ăla care îi făcuse odată o săritoare din piele. Mai ținea minte? Nu! "La cișmar", zisei. Surise o clipă, ca o străluminare. În ochii mei nu se schimbase mult, avusese pe atunci o mică precocitate, care din fericire dispăruse, urmată de o încetinire, se îndepărtase lent de la patru spre nouă ani și sufletește înflorise parcă doar în adîncime, fizic era tot atît de suavă și fragilă ca o crenguță. "Bine, zisei, dacă tu vrei să mănînc, gata domne, s-a aranjat, acum du-te la locul tău."

"Da, zise Tasia. Îți face hatîrul, pe noi nu ne onorează." Cînd cineva îți vorbește urît fără să se jeneze înseamnă că în realitate zace în el o mare furie, abia stăpînită. Nu mai era aceeași Tasia, plină de atenție față de mine și ținîndu-mi partea. Cum mi-era foame, mă hotărîi să mănînc și devenii curios să aflu și ce avea cu mine. "Mi s-a părut că v-am deranjat", zisei simulînd o nepăsătoare absență. "De deranjat ne-ai deranjat, îmi răspunse punîndu-mi în farfurie niște cîrnați și o strachină cu varză murată, dar ce să facem, vă primim, măria-voastră, că ați ajuns mare și poate puneți și pentru noi, undeva, o vorbă bună." "Cu mare plăcere, zisei, oricînd..." "Da, și acum ia spune, de ce ai fugit tu de-acasă și ți-ai lăsat fetița pe mîini străine?"

Așa deci! Asta era furia ascunsă! Înțelesei că asta se discutase mai înainte, sau în orice caz, doar între ea și Matilda, între patru ochi. Dar vedeam că nu se jena să-mi aducă învinuirea și în auzul celorlalți și mai ales al Silviei. Cu ce sens? Nu cumva încă de la început le sugerase Matilda versiunea aceasta a fugii mele, ca s-o ascundă pe-a ei? Toți credeau acest lucru? Desigur, cine își asumă deschis ruptura unei familii? Sau era ceva nou? Mi-ar fi plăcut să aud ce zice Matilda, dar mi se păru că totul ar fi fost indecent în fața Silviei. "A fost odată un botez, pe vremuri. Ai uitat, Tasia?" mormăii înghițind cu mare poftă din cîrnații pipărați. "Ne întoarcem acum la botez!", exclamă ea sarcastică. "Da, zisei, de ce nu?" "Și ce-a fost la botez?" "Mmmm! făcui cu gura plină. A fost o mare distracție! La care ai luat parte! Și încă la altele!" "Ce vrei să spui? Cînd v-ați luat, n-ați deschis ochii? Și mai ales cînd v-ați hotărît să aduceți pe lume un copil? Ce e ea vinovată?...". Vrusese să spună fetița asta...

Dar o oprii izbind cu violență tacîmurile în farfurie. "Amnezie? spusei, însă cu

blindețe. Nu mai avem memorie?" "Hai, Tasia, zise Matilda, lasă, are dreptate Victor." "Și tu de colo, zise Tasia cu dispreț, are dreptate, vai de capul vostru!" Nu, gândii, nu e ceva vechi, e ceva proaspăt, microbii urii sînt vioi sub lumina microscopului, cei de-atunci, de la botez, au murit demult. O să aflu ce e, dar nu acum! "Hai să conchidem discuția asta, zise atunci pricăjitul tranșant, hai să bem!" "Am spus eu, mugi și marele Vasile, o viață are omul, și un trai neno..." "Ba nu e deloc, zise Matilda cu o urmă din exaltarea de altădată, omul are o singură viață și trebuie să și-o trăiască așa cum e! Iubește, urăște, iar iubește, iar urăște, ce rost au tot felul de... de..." "De ostrețe!", o ajutai laconic. "Ba nu, se înverșuna, nu e vorba de ostrețe! Se lăsă o tăcere, dar Matilda nu reuși să-și materializeze gândirea. Tot despre ostrețe era vorba!..." "Hă, hə, hə... făcu marele Vasile. Și iar, hə, hə, hə..."

Mă întorsei acasă recomfortat.

Zăpada înghețase și trosnea sub picioare. O lună de o albeață halucinantă lumina dinspre dealuri străzile orașului tăcut. Aerul rece și proaspăt mă îmbăta ca de o bucurie rară și secretă, iar eu știam ce e: deliciul vicios al singurătății! Aveam să ajung în odaia mea, să mă așez la planșeta albă și să lucrez relaxat pînă în zori. Eram liber, bogat, fără datorii, cu hambarele pline, iar marile sca-de-nțe, suferința fără speranță, moartea violentă, cum o sufereau în chiar acele clipe populații haotice de pe pămînt, erau departe de mine. Iată, îmi spuneam ascultînd visător eco-ul pașilor mei în noapte, bucuria sau durerea nu sînt totdeauna fructul determinat al unor cauze determinante. Libertatea face să trăiască cu plenitudine totul, și atunci suferința în dragoste aduce din adîncuri bucurii stranie și necunoscute, iar fericirea se colorează violent cu luminile infernului. Îndoiala ne trezește cugetul, producînd în spiritul nostru certitudinea că existăm, gîndire suverană și divină care ne supraveghează urîtul, ne alungă ranchiuna, lasă altora izbînzile și acceptă pentru sine înfrîngerea.

Frumoasă noapte! Frumos oraș curat zăcînd liniștit între uriașele troiene și păduri verzi care îl înconjurau...

Frumoasă fetiță! dulce Silvia! Ce-ai făcut? Ai turburat cumva pe mama ta? Desigur, tu ești cauza, enigma ignorată, inocența neglijată, dar mai puternică decît pasiunile mature și neînfrîmate. Dar n-o să-ți aduc niciodată în conștiință marile noastre vinovații, să-ți împovărez viața cu un destin grav, presimțit de tine încă de pe vremea cînd te-am găsit dormind prosternată, ca și cînd ai fi vrut să ne spui că n-ai fi vrut să vii pe această lume. Cine dintre noi a fost întrebat? iar mari fiind, care dintre noi ar dori să nu mai existe?

Acasă mă așezai bine la planșeta mea, cînd intră doamna Cucu cu telefonul în mînă... "Sînteți căutat, zise fără grabă. E aceeași persoană care a mai sunat acum vreo oră... Vreau să vă spun ceva, continuă fără să-mi dea aparatul, ca și cînd după aceea știa și ea că n-ar mai fi avut timp să mă piseze cu cine știe ce istorie, bărbatul meu vă cere scuze, zice că nu și-a mai adus aminte dacă fosta dumneavoastră soție n-a luat totuși contact cu dumneavoastră și ați ajuns la un aranjament pentru vizita de a doua zi... Și atunci a lăsat-o să intre... Îi pare rău dacă s-a petrecut vreo încurcătură... Oricum, adăugă tot ea, acum e prea tîrziu să mai dreagă ceva, însă..." Îi luai eu însumi aparatul din mînă și abia atunci se retrase, nu după ce îmi mai adresă politicoasă noapte bună, cu un glas fără vreo

aluzie la ceva concret, dar cu o aluzie la lipsa de aluzii...

"Alo", auzii apoi o voce lungă și voalată, foarte ezitantă, undeva în tainica noapte electromagnetică. "Da", zisei. "Ce mai faci tu, cel mai iubit dintre pămînteni?!" Mi se păru că visez! Mie îmi era adresată, și cu un astfel de patetism parcă mistic, care mă copleși, această supremă declarație? "Suzy, tu ești?!" strigai. "Da, eu sînt! Ai fost la fetița ta? Sau ai oprit-o cu tine?" "Da, am fost, poimîine o iau la mine!" "Foarte bine, spuse ea nostalgică, e o fetiță deosebită, dacă ești de acord o să viu s-o văd și eu." "Cum să nu fiu, dar de ce-ai plecat?" "Ei lasă, e mai bine așa." Nu știam de ce era mai bine așa, dar mă invada o convingere absolută că ea gîndise bine, deși întrebarea dacă se va mai întoarce la mine stătea alături de sentimentul copleșitor pe care mi-l stîrnise declarația ei. "Și cine zici că e cel mai iubit dintre pămînteni?" "Tu!" "De cine?" "Cum de cine! De mine, de fetița ta... N-ajunge?!"

Rămăsei tăcut și o vreme nu ni se mai auzi decît răsuflarea amestecată cu șoaptele de pe fir ale umanoizilor care descoperiseră, pornind din grotle lor în care trăiseră cu un milion de ani în urmă, secretul propagării și recepționării misterioaselor unde. "Vorbim mîine la telefon, reluă ea deodată, cu o voce fermă. Ce făceai, lucrai?" "Da, mă pregăteam!" "Bine, noapte bună. Și nu te culca tîrziu... Am eu însă o idee, reluă, ca și cînd mi-ar fi făcut o promisiune. Nu-mi iese din cap... O să te întreb, fiindcă, știi, *ça com-mence à me taper sur le système*." "Ce idee?!" "O să aflu, dacă n-o să descopăr și singură... Bine, acum hai să ne culcăm, mîine îți dau eu un telefon." Îmi ură noapte bună și închise, ca și cînd ar fi vrut să evite întrebarea mea care plutea în aer: Cînd se va întoarce?

Dar nu mai putui lucra, vraja singurătății mele se împrăștiase. Avui net sentimentul că ratasem o pagină inspirată, pe care niciodată n-o voi mai scrie... Voi scrie altele, dar niciodată, poate, una atît de... În schimb căpătăm certitudinea amețitoare că Suzy mă iubea foarte tare și simțeam că nimic nu mai avea importanță în afara acestui lucru. Și întrebarea dacă se va mai întoarce sau nu să trăim împreună mi se păru mică: la mine sau nu, în alt oraș sau în lună, toate acestea mi se păreau acum neînsemnate.

II

A doua zi mă vizita Tasia dar fără Silvia, și îmi povesti o istorie incredibilă. "Ai crezut ieri că vorbesc în vînt", începu ea, într-adevăr cu același ton de ieri, care mă enervă din capul locului, amintindu-mi cum mă învinuise pe mine de distrugerea acestei familii, că adică eu ași fi fost cel care a fugit, și nu Matilda. "Bineînțeles că vorbești în vînt, cînd știi bine cum s-au petrecut lucrurile și oricum nu înțeleg ce rost mai are acum să desgropăm morții." "Cum adică, nu te interesează ce se petrece cu fetița ta, o consideri moartă?" "Nu-mi place să mă răstălmăcești, zisei, vorbești în vînt, vorbești aiurea... Ce e cu fetita, treci la subiect!"

Dar ea nu consideră că aveam dreptul să n-o ascult. "Tu ești vinovat", zise. Mă hotărîi să nu-i mai răspund, adică s-o aprob. "Bine, zisei relaxîndu-mă în

fotoliu, sînt, și pe urmă?" "Nu trebuia s-o lași să divorțeze, trebuia să te opui!" "Da, așa ar fi trebuit..." "Era un copil la mijloc, nu te-ai gîndit ce-o să se întîmple cu Silvia dacă voi vă despărțiți? Alergați, dracului, toți, după fericire și călcați în picioare sufletele copiilor, care n-au nici o vină că voi nu vă înțelegeți. Cine vă dă dreptul? După fericire alergă pînă te căsătorești și faci copii. Pe urmă ești sau nu fericit, așa mori, fiindcă ce e mai de preț pe lume decît un copil? Ce, că suferi? N-ai decît! Asta ți-e soarta! Nu toată lumea poate să fie fericită. Duci jugul, și după ce se face copilul mare, n-ai decît să începi să alergă iar cu limba scoasă după ceea ce crezi tu că e fericire. Dar nici atunci nu te desparți, fiindcă oricît ar fi de mari copiii, spectacolul ăsta tot trist rămîne. Căsătoria e de la Dumnezeu, n-ai știut asta dinainte?!" "Am știut, mormăii, dar n-a știut-o și Grivei." "Care Grivei? Îți vine să rîzi." "Nu rîd deloc, am învățat încă din școala primară că un adevăr considerat evident pentru toată lumea nu e evident și pentru cineva din altă planetă. Noi zicem de un cîine care latră că nu te mușcă niciodată, dar zicala asta umană nu e sigur că o știu chiar toți cîinii." "Vrei să spui că e vinovată Matilda că e din altă planetă! Tu nu ești vinovat!", reflectă ea cu o bucurie sarcastică și anticipată, ghicindu-mi răspunsul. "Ba da, zisei, sînt vinovat că n-am putut să fiu omul care să-i placă ei." "Atunci de ce dracului v-ați mai luat?" "Ce să-ți spun, Tasia, murmurai cu blîndețe, să-ți spun ceva simplu ca să terminăm cu învinuirile. Mie mi-a plăcut Matilda, dar după căsătorie ei nu i-a mai plăcut de mine. Acuma nici cu forța nu poți să ții să trăiască între patru ziduri doi oameni care, vorba țăranilor, unul trage hăis și altul trage cea. E frumos să crezi că o căsătorie vine de la Dumnezeu și că și jugul vine tot de la el și trebuie să-l înduri, dar cum ți-am spus, măcar în acest punct cei doi ar trebui să gîndească la fel, nu unul să dea bir cu fugiții și celălalt să încerce să-l oprească, umilindu-se zadarnic..." "Daaa, făcu Tasia, cum să vă umiliți voi, bărbații... Vă cade coroana." "Da, zisei, și coroana asta vine tot de la Dumnezeu! Fără ea nici o femeie n-ar mai da pe noi nici cinci bani găuriți, cum spunea mama. Și totuși eu am lăsat să-mi pice coroana, tocmai pentru că m-am gîndit la soarta Silviei. N-a folosit la nimic..." "Ei, dacă e așa și zici că nu ții la această coroană, du-te la Matilda, vorbește cu ea, îndeamn-o să divorțeze și întorceți-vă acasă."

Mă ridicai alene din fotoliu, liniștit ca un lac încremenit, și ieșii să-i cer domnului Cucu o sticlă de vin, dacă mai avea. "Cum să nu, cu plăcere, zise el vag încîntat că nu-i purtam pică pentru stupidele lui farse. Și două dacă doriți. Mai avem, ne-au rămas..." "Ce s-a întîmplat, Tasia, povestește, zisei apoi în odaie, turnînd în pahare. La mulți ani! E o părere a ta, sau vorbești ca o ambasadoare a Matildei?" "Nu e vorba de nici o ambasadoare, e vorba de Silvia", zise Tasia fără să se atingă de pahar. "Ce e cu Silvia?" "Le mănîncă sufletul, și ei și lui Mircea." "Adică!" "Adică! adică! Nu pricepi? Că nu vorbesc turcește. Nu se mai pot înțelege cu ea, stă tot timpul strîmb, Matilda îi spune să se culce, ea nu se culcă, îi spune să-și facă lecțiile, nu și le face, e chemată la masă, la masă sparge, cică din greșeală, ba un pahar, ba o farfurie, ba o ceașcă de ceai, iar Matildei îi e frică s-o mai pedepsească, e și mai rea după ce o pedepsește. I se face ordine în odaie, peste o oră umple odaia cu hîrtii rupte, pătează totul cu cerneală, mese, cearceafuri, pînă și pereții... Rupe creioanele, strică stilourile (un stilou ține la ea

o singură zi!)... "Dar ce e cu ea, e agitată? De ce nu cheamă un medic?", zisei nedumerit. "Nu e agitată deloc, au chemat și un pediatru care a examinat-o și le-a spus că e perfect sănătoasă. Ea face lucrurile astea Dumnezeu știe de ce, fiindcă ea nu știe. Matilda plînge, o ia în brațe, doarme cu ea, o întreabă. Pur și simplu nu răspunde, nu știe ce face." "Fleacuri, zisei, copiii trec prin crize de-aatea, unii fac mai rău, se trîntesc pe jos, țipă și dau din picioare, se urcă pe casă și în general fac exact ceea ce li se spune să nu facă. Cineva mi-a povestit că și-a prins copilul cerșind, cu toate că părinții îi cumpărau tot ce dorea. Înțeleg perfect ce e cu Silvia, Matilda a crezut că un copil e un instrument al voinței ei și e scandalizată că Silvia are de pe acum o voință a ei proprie. Chiar mă bucur! E un copil cu personalitate puternică." "Să stai și tu cu personalitatea asta puternică, să te vedem! zise Tasia crezînd că o să mă sperii. E ușor să zici în teorie vorbe goale... Sau poate că te vrea pe tine, reflectă ea ca și cînd ideea i-ar fi venit spontan. Matilda zice că s-a săturat!" "Am înțeles, zisei, a venit să mi-o lase." "Să nu crezi, mă preveni Tasia, că Silvia te iubește. Dacă vrei să știi, habar n-are de tine. A îndemnat-o maică-sa să-ți dea telefon! Crezi că a vrut? «Nu vrei la tata!», i-a spus. Nu, s-a strîmbat, a dat din umeri. La început a crezut că tu o pui la cale, dar în ultima vreme, cam de prin toamnă, dacă ai văzut-o o dată sau de două ori." "N-am mașină la scară, zisei, și nici indemnizație specială, salariul meu abia îmi ajunge să mă descurc, patru drumuri pe lună, asta se simte, știi și tu bine!" "Va să zică nu vrei", reveni ea la atac. "Ce să vreau? zisei. Crezi că aici e vorba de voință? Nu-i mai merge Matildei cu ștabul ei și acum vrea s-o dreagă! Ai auzit ce-a spus ieri: iubești, urăști, iar iubești, iar urăști! Mersi! Nu sînt genul! Și nici nu sînt bătrîn să mă resemnez!" "Cauți fericirea!", mă ironiză Tasia, ca și cînd căutatul ăsta ar fi fost ceva de rîs. "Da, zisei, de ce nu?" "Vezi să n-o găsești!" "Oricum, n-o să fiu ultimul care o face, și nici primul care a eșuat. Altfel, vorba ta, de ce dracu mai trăim." "Fă-o pentru fetiță, dacă preținzi că ai suferit pentru ea și o iubești." "Ași face-o, Tasia, dacă nu mi-ași da seama că un nou eșec ar distruge nu numai o familie, fapt care s-a și întîmplat și sînt puține speranțe că s-ar mai putea drege ceva, ci ne-ar distruge și pe noi, pe fiecare în parte, iar Silvia ar rămîne chiar orfană! Așa, chiar despărțiți, știe că are o mamă, un tată... acolo. Tu nu știi ce s-a petrecut la noi în casă înainte ca eu să mă internez, și ce vizită mi-a făcut ea la spital cînd nu se știa dacă am sau nu cancer." "Da, vîd că ți-e foarte milă de tine, de cîte ai pătimit! Află că Matilda a vorbit înainte cu doctorul și dacă ar fi fost ceva grav, doctorul i-ar fi spus. Nu spun bolnavului, dar familiei sînt chiar datori să-i spună. «N-are nimic grav, doamnă», așa i-a spus." "Da, ridicai glasul, dar eu nu știam și presupuneam și eu că doctorul nu mi-ar fi spus, iar Matilda știa că eu trăiesc cu temerea asta în mine. A venit să-mi ceară cheile, ca și cînd ași fi fost un om despre care știi că n-o să iasă din spital decît cu picioarele înainte, și nu mai are nevoie de ele. Chiar așa mi-a și spus: «tu nu mai ai nevoie de chei pe acest pămînt». "Știa că nu-i nimic grav, protestă Tasia ridicînd ca și mine vocea, a vrut și ea să se răzbune pe tine pentru că n-ai iubit-o și ai silit-o să se despartă." "Vezi, coborîi eu tonul, cît e de complicat?! Ar trebui să ne iubim iar foarte tare ca să putem crede că toate astea n-au importanță. Dar... Hm! Doi inși, tot așa, se despărteau și bărbatul se duce la rivalul său și-i spune să-i dea nevasta înapoi. Ce crezi că i-a răspuns tipul? Ei, tu ce crezi?" Dar

Tasia n-avea chef de istoriile altora. "Să-ți spun răspunsul, care a fost scurt și retezat: nu pot să-mi comand sentimentelor! Așa a zis! Ei! reluai filozofic. Putem să ne comandăm sentimentelor?!" "Ei na! pufni Tasia. De ce să nu putem? Sînt sigură că tipul tău n-a dus-o el prea bine furînd nevasta altuia, cînd ăla o iubea. Chestiile astea se plătesc! Ai plătit tu că ai despărțit-o pe Matilda de Petrică, a plătit și Mircea, cît e el de ștab, și tu o să mai plătești o dată dacă nu-i întinzi Matildei mîna, s-o ajuți să-și repare greșeala. Să știi de la mine, să dea Dumnezeu să nu fie așa, că nu-ți doresc răul, sîntem rude oricum ar fi, și m-ași simți nu știu cum să... dar tare mă tem că... Mi-ar fi lesne să spun «treaba voastră!», dar uite că nu pot nici eu să-mi comand sentimentelor!" "Dar eu să pot, nu? Tasia!" "Da! e o datorie! zise Tasia cu o sentențiozitate fără emfază și fără vreo prostie bigotă în credința ei fermă. În cazul tău, ți-am mai spus, ai fi putut face ce vrei, dacă n-ați fi avut un copil." "Bine, am înțeles ce vrei să spui, o să mă gîndesc, zisei, gîndind că n-am la ce să mă gîndesc. Acuma spune-mi ce a putut plăti domnul Mircea, în cazul său? Ce, nu se mai înțeleg?" "Nu!" "Adică?" "Adică-adică! Asta e! Trăiesc rău!"

Mă interesa în ce sens, dar nu mai insistai. Probabil că nici Tasia nu știa prea multe. Trai rău, în limbajul ei popular (și tonul cu care o spusese mă ajuta să înțeleg), însemna rău pe toate planurile și desigur iremediabil, fiindcă traiul amestecat e suportabil și n-are parte de el toată lumea. Soneria zbîrnii. Și în clipele următoare ușa se deschise și intră Suzy. Tasia se ridică și ieși afară fără să dea bună ziua.

III

"Mi-a fost dor de tine și nu ți-am mai dat telefon, zise Suzy și mă îmbrățișă și nu se deslipea, continuînd să-mi murmure la ureche: cum ai dormit fără mine? Te-ai și redresat! Vezi?... vezi?... m-ai primit foarte rece... da, știam eu... primești femeii în lipsa mea... cine era?... o rudă de-a ei... eram sigură, am înțeles după felul cum a intrat ea ieri că vrea ceva de la tine... A intrat ca la ea acasă și tu ai acceptat să mă dea pe mine afară... ce e, dragă, nu-i merge bine?" zise cu o voce schimbată, cam brutală și fără urmă de tandrețe, părăsindu-mă și deschizînd fereastra, unde uită că îmi pusese atîtea întrebări și rostise atîtea neadevăruri: se învioră trecînd la altă stare, fiindcă nu mă ascultă cînd încercai să-i răspund, "hai să nu mai vorbim despre asta, zise, deși ah! nu-mi vine să cred că... Nu! mă enervez, vroiam să te întreb aseară, dar o să aflu și singură... Mai bine îmbracă-te și hai să ne plimbăm și noi doi puțin!".

Ieșirăm în pădure, dar trecu mult pînă ce alungă din gînd ideea aceea a ei despre care zisese că o tapa *sur le système*. Nu eram curios s-o aflu, fiindcă bănuiam despre ce putea fi vorba, ba chiar eram hotărît s-o împiedic s-o formuleze. Cum ar trebui să fie soția de care te-ai despărțit ca să placă viitoareii? Oricum ar fi, vederea ei displace în mod falal și asta ia forma rea a înstrăinării, fiindcă dacă e frumoasă stîrnește gelozia, iar dacă e urîță disprețul: cum ai putut să trăiești cu ea? Ca și cînd logodnicul ei o fi fost vreo lumină. Atunci de ce nu s-a

măritat cu el? "Da, văd eu, zise rupînd tăcerea care se lăsase între noi, a fost suficient să-ți apară în față ca să te turbure în halul ăsta..."

Nu eram turburat în nici un hal, dar nu încercai s-o conving, fiindcă afirmațiile ei nu cereau niciodată desmințiri. E drept că nici ea nu credea în ele, încît o lăsai să vorbească mai departe. Dialogul nu era cel mai reușit lucru dintre noi. "A venit să ducă tratative? Vorbește, dragă, sau ți-e frică să spui? Aoleo, Victoraș! Am știut eu!..." În clipa aceea alunecă și căzu în zăpadă. O apucaii de braț s-o ajut. "Te rog să nu mă atingi! zise. Du-te și ridic-o pe ea, că o fi avînd nevoie de tine. Cum se poate, dragă, aproape că strigă, ridicîndu-se cu o furie controlată, ascultîndu-se parcă pe sine dintr-o parte, cum e cu puțință să te domine și acum, după atîția ani de cînd v-ați despărțit? Are un tupeu formidabil! Adică ea să facă ce vrea, să se mărite cu altul, să-ți ia copilul și tu să stai pe margine, să te învîrtești în jurul ei ca un titirez. Crezi că vorbesc aiurea? Am ascultat la ușă și am auzit cum îți vorbea! Sînt sigură că în alte vieți această Matilda a fost bărbat și a avut un harem. Nu e așa că ți-a spus mereu cînd trăiați împreună că îi regretă pe cei doi cu care a fost măritată înainte?" Aici se opri și rîse triumfător. N-avea nevoie de răspunsul meu. Ajunsesem într-o poiană de unde se vedea uriașa elipsă de brazi care înconjura de pe înălțimi orașul nostru. Mă așezai jos pe un copac doborît. Soarele strălucea pe cer, îndepărtat de pe traiectul lui de vară. Încălzea totuși zăpada care îngreua crengile arborilor; se auzea din cînd în cînd, ca și cînd ar fi plouat, cum cade în jurul nostru, cu zgomot de puf. Feeria îmi ascuți o senzație vie de irealitate, de fericire și suferință amestecate și care repede deveni neliniște. O căutai cu privirea. Se întinsese în zăpadă cu fața în sus și deodată simțind că o caut se răsuci și strigă la mine: "De ce mă lași să spun atîtea prostii?" Începui să rîd. "Pentru că sînt adevărate! Ai intuit exact!" "Chiar?", sări ea în genunchi. "Nu chiar, doar unele dintre ele. Cele despre mine bineînțeles că sînt ca întotdeauna alături cu drumul, femeile sînt încîntate să creadă că ne cunosc toate reacțiile. Da, așa este, trăiește rău cu bărbatu-său, se pare din pricina Silviei, care le face zile fripte. Vor să mi-o lase pe durata vacanței, în speranța, probabil că fetița tocmai asta dorește, și se va potoli." "Și cotoroanța aia ce căuta la tine?" "Să-mi spună exact ce ai intuit tu, să ducă tratative să ne împăcăm. N-a spus, fiindcă nu e atît de inteligentă să ghicească semnificația pornirii inconștiente spre rău a Silviei, dar am înțeles eu că, în egoismul ei sublim, fetița vrea ca mama și tata să trăiască împreună. Pînă acum a fost prea mică să dea urmare acestui instinct, dar pe urmă o fi descoperit că poate, dacă nu să ne împace, cel puțin să ne pedepsească. Nu numai pe maică-sa, și pe mine. Această Tasia spune că Silvia nu mă iubește, și cred că are dreptate, sînt aproape sigur că dacă o opresc o să am niște surprize..." "Și soluția?", zise Suzy. "Soluția? Soluția e suferința și eu mi-o asum. N-o s-o pasez altuia. Matilda să și-o asume pe-a ei..." "Așa deci, consideri că împăcarea nu e posibilă!", zise Suzy cu chipul decolorat parcă de o secretă și stranie contrarietate (sau poate de aerul tare al pădurii, gîndii nevroind să accept prima impresie). "Tot atît de imposibilă, zisei, ca și vindecarea traumei pe care a suferit-o fetița. Cum poate ea să uite că a fost smulsă de lîngă tatăl ei și a văzut-o pe maică-sa cum în fiecare seară o lăsa singură și se ducea să se culce în altă cameră cu un străin? Împăcarea ar fi o nouă traumă, un fel de murdărie în care

s-ar complăcea de astă dată tatăl ei." "Ai dreptate, zise Suzy, dacă instalezi copilul pe un soclu al inocenței. Dar pot fi ei, copiii, atât de inocenți de la natură și atât de implicați în viața părinților?" "Da, părinții sînt cele două zeități protectoare, și le pot determina destinul mai mult decît conjurația astrelor cînd se nasc." "Da, dar uneori vinovăția părinților potențează puternice personalități, care altfel ar fi rămas șterse. Fetița ta nu pare un copil slab..." "Nu pare! Dar cine poate să știe? Compensația unei personalități de mică anvergură e fericirea la care are dreptul pe acest pămînt. Ceilalți se pot lipsi de ea. Părinți vinovați aduc pe lume ființe pe care le aruncă în... Nu, nici nu vreau să mă gîndesc, o să fac tot ce-o să pot ca Silvia să uite, să înțeleagă măcar pe unul din noi doi, cu desnădejdea că n-o s-o pot împiedica totuși să intre în viață cu gîndul crud că înțelegerea între două ființe umane e o iluzie. Poate are noroc, și altcineva decît părinții o s-o facă să... O mare iubire... Un puternic devotament..." "Sigur, zise Suzy. De ce să fii atât de pesimist! Ține-o pe fetița la tine și ai să vezi că n-o să-ți facă nici o surpriză rea."

Îmi făcu însă chiar de la început, dar n-o descoperii decît a doua zi dimineata, cînd vrui să-mi întorc ceasul: avea arcu rupt, remontorul mergea în gol. Dacă Tasia nu m-ar fi prevenit aș fi putut crede că s-a stricat de la sine. Mă gîndii mult cum să procedez, să aflu dacă o făcuse din greșală, din răutate, adică cu intenție, sau din obiceiul pe care îl căpătase. Putea să nege.

Dormea încă și o contemplai îndelung, turburat de trăsăturile chipului ei, care cu anii se accentuasera și semănau chiar prea mult cu ale mele, amenințînd să capete o insesizabilă boare, nu chiar de urîtenie, ci de ceva tern, fiindcă era mereu frumoasă, însă nu mai avea parcă pe chip toată acea dulce lumină de odinioară, cînd ne plimbam noi doi singuri prin oraș și îmi adormea în brațe. Mă dusei la bucătărie, pregătii un ceai cu brînză albă și unt, dădui la o parte de pe planșetă hîrtii și cărți și o trezii. "Sus, domnișoară, tata are treabă, se duce la birou, treci la masă." Se duse la baie, își făcu toaleta și se întoarse. Bineînțeles eram supărat că nu găseam nici un truc s-o determin să-mi mărturisească și mai ales să regrete și să promită că n-o să-mi facă și mie ceea ce îi făcea mamei-sii; nu-i arătai nici o tandrețe.

"Fă-te că nu observi, îmi spuse Suzy la birou. Arată-te doar supărat." "Ce să arăt, chiar sînt, se confirmă că nu ține la mine." "Las-o în pace, nu-i acorda atenție. Prefă-te că nu observi nimic. Și eu îi făceam mamei tot felul de figuri fiindcă îmi plăcea s-o văd cum își iese din pepeni. Asta nu însemna că nu țineam la ea. În schimb nu-i făceam nimic tatei fiindcă nu mă băga în seamă."

Dar eu nu putui. Cînd mă întorsei acasă găsii alba mea planșetă pătată cu cerneală, dar nu așa, o pată neglijabilă, ci toată planșeta era murdărită. Ceasul îl puteam da la reparat, dar cerneala din lemn nu se mai putea scoate. "Ai făcut-o cu intenție, îi spusei. Dacă nu-ți place să stai la mine, atunci de ce ai mai venit?" Intră tot atunci doamna Cucu și îmi spuse că fetița a stricat arzătorul de la sobă. Mă răsucii și văzui consternat cioburi de șamotă împrăștiate pe covor. Doamna Cucu îmi dăduse o mică sobă care mergea cu gaze (să suplînesc caloriferele cînd erau reci), flăcările se urcau printr-un soi de fluier cu găuri mari, așezate deasupra arzătorului. Încălzeau soba, dar și aerul, fiindcă instalația era făcută nu înăuntru, ci pe dinafară, ca un soi de șemineu. "Necazul e că astfel de *flutes*

nu se găsesc nicăieri, zise doamna Cucu mîngîind-o rece pe Silvia. Puteai să te joci cu ele fără să le spargi. De planșetă să nu vă faceți sînge rău, mi se adresă, se poate găsi alta, sau pur și simplu să vă cumpărați un birou mai mare. Sau să vă cumpărați o față de masă și s-o puneți pe deasupra, dacă țineți cu tot dinadinsul la planșeta asta, dacă n-aveți pentru moment destui bani pentru un birou mai spațios... Hai, iart-o acumă, ca văd că îi pare rău, continuă ea să mă piseze, deși nu se vedea deloc că Silviei i-ar fi părut rău. Așa sînt copiii, e preferabil să strice decît să fie molateci, nepoțelul nostru stă ca un bleg ceasuri întregi acolo unde îl pui, și ce bucuroși ar fi părinții să-l vadă că sparge și el o farfurie sau un pahar... Și acumă, la trei ani, face caca pe el, dar cu timpul revin toți la normal... fiica mea e de vină. Îi trece totul prin sită, carne, zarzavaturi, chiar și cartofii, să nu se ostenească, săracul, să mestece și să digere și el ca toată lumea."

De astă dată pisălogeala ei îmi făcea bine, îmi alunga supărarea și decepția și mai ales mă împiedica să iau lucrurile în grav. Tasia îmi adusese un curcan și servitoarea doamnei Cucu ne servi o supă cu tăieței și friptură cu piure de cartofi. Apoi o îmbrăcai pe Silvia și o scosei ca altădată la plimbare. Ca și pe-atunci, nu merse mult și îmi spuse că o dor picioarele. O luai în brațe și toată mîhnirea mi se topi cînd îi simții brațul încolăcit pe după gîtul meu. "Bineînțeles că mă iubește, gîndii, acum nu mai e mică s-o doară atît de repede picioarele. A vrut s-o iau în brațe ca pe vremuri, deși copiii nu au amintiri."

Pînă se termină vacanța Silvia nu-mi mai făcu nici o stricăciune, semn că fusese sensibilă la mîhnirea mea sau că mă găsea în sinea ei oarecum mai puțin vinovat decît maică-sa. Era liniștită, stătea alături lîngă mine la birou și capacitatea ei de a răbda era uimitoare. În timp ce eu lucram ea colora desene și mă făcu și pe mine în diverse variante, aplecat asupra hîrtiei, uitîndu-mă pe fereastră sau stînd întins pe pat cu mîinile sub ceafă. "Am auzit că o necăjești pe mama", îi spusei într-o zi, în treacăt, văzîndu-mi de manuscris. Nu-mi răspunse. "Să iau tăcerea ta drept o confirmare? continuai monologînd. Ce plăcere îți face s-o chinuiești? N-are grijă de tine?! Te lasă singură? Am auzit că nu, și nici nu te pedepsește pentru cîte îi faci. Trebuie să te gîndești că nu poți avea altă mamă, și nici alt tată,ăștia sînt, gata, nu-i alegem de la tîrg, și nici noi nu te-am luat pe tine de la magazin... nici noi nu putem avea altă fiică..." "Ci tu dacă te însori, ci o să ai altă fiică!", îmi răspunse pe neașteptate. "Cine ți-a spus prostia asta? Mama?!" "Ci nu e o prostie!", zise foarte fermă, în timp ce își înmuia preocupată pensula în culori. "În general, nu e o prostie, se întîmplă, dar în cazul de față este, tata nu se mai însoară." "Ci te întorci acasă, ci la noi?"

Rămăsei tăcut. Conversația cu un copil nu e lipsită de riscuri. "Da, zisei pe gînduri, preocupat și eu de manuscrisele mele, de ce nu? Se prea poate! Se întîmplă și chestii de-astea! Dar se întîmplă și să nu se poată!" "Ta-taaa, ci ceasul ți l-am stricat, ci ca să văd cum te superi pe mine. Ci de cînd te știu, nu te-am văzut niciodată ci supărat..." "Ar fi trebuit să-ți dau vreo două ci la fund, o imitai. Puțin a lipsit!" "Ci de ce nu mi-ai dat?" "Mai fă tu o dată și ai să vezi! Dacă vrei să știi m-am supărat foarte tare." "Ci nu s-a văzut!" "Da?! Ia vino tu încoace, vino-vino..." Nu prea veni, se uita la mine cu un mic surîs viclean și în privire cu un fel de zeflemea, vrînd parcă să-mi sugereze că știe că n-o să-i fac nimic, deși... "Cine, îi spusei lăsînd-o să se aplece peste planșetă și să se zgîiască în hîrtii,

uitînd sau prefăcîndu-se că nu ia în seamă de ce o chemasem, ar trebui să cred că îţi merge mintea, dar mă întreb dacă maică-ta n-a greşit că nu ţi-a croit la timp şi cîteva la spate cu o cureluşă..." "Păi, mi-a croit!", zise cu simplitate. "Da?! Vrei să spui că eşti soi rău?" "Ci ce e soi?" "Cel care nu învaţă nimic şi face numai rele, chiar dacă îl pedepseşti. N-are ruşine!" "Ci nu înţeleg!" "Să zicem că mi-ai stricat ceasul ca să mă vezi cum mă supăr, ştiind că n-o să păţeşti nimic. Asta s-ar numi o mică perversitate infantilă, care dacă ar persista ar fi un semn că n-o să le fie prea agreabil celor care or să te iubească mai tîrziu, cînd o să te faci mare. Treaba lor! Dar ce-ai făcut pe urmă, de mi-ai murdărit şi mi-ai spart ţevile de la arzător, ce mai e?"... "Ci ta-taaa, cîntă ea cu o dulce afectare, ci n-o să mai fac." "Mai încearcă, mormăii, şi-ai să vezi!"

Se aşteptase, cînd o chemasem, că am s-o iau în braţe şi am s-o mîngîi. Văzînd că n-o fac, se uită la mine pe sub cot cu o privire în care se vedea că ştie că inocenţa e o irezistibilă seducţie. Îi arsei una la fund destul de tare. "Au, ta-taaa!", mă imploră deodată uluită de durere şi surpriză şi se redresă şi lacrimile începură să-i curgă în şiroaie pe obraji, în timp ce chipul i se schimonosi de o decepţie mare. Foarte bine gîndii, şi eu am fost decepţionat, dar n-am avut cui să strig, cum ai tu acum, şi nici să vărs lacrimi, în aşteptarea unei mîngîieri. "Cum ai putut să te porţi atît de urît cu tata? o întrebai cu o blîndeţe împrăştiată. Tu nu ştii cît ţin eu la tine? Poţi să-mi răspunzi?" "Ci ştiu!" "Şi atunci?" N-o întrebam ca să-mi răspundă, ştiam că nu poate, la urma urmei îmi semăna la fire. Eu n-o chinuisem pe mama? Şi nu la vîrsta ei, ci adolescent fiind, cînd simţul moral, ruşinea de care îi pomenisem acum Silviei ar fi trebuit să fie prezente. "Te-ai plictisit? o întrebai absent. Îmbracă-te, azi mergem la cinema."

IV

Totuşi nu înţelegeam, sau mai bine zis continuai să mi se pară nelalocul lui demersul Tasiei. Şi mai ales pornirea, chiar furia ei împotriva mea. De unde şi pînă unde această reactualizare, această punere pe tapet foarte brutală a vinovăţiei mele faţă de Matilda? Asta avea haz! Că de ce n-am oprit-o! Ca şi cînd nu asta aşi fi făcut atîta vreme, aşi putea chiar zice încă din primele zile după ce ne căsătoriserăm şi apoi aproape pînă la extrema limită a răbdării după ce ieşisem iarăşi *afară*. Îmi aminteam foarte bine că o făcusem părtaşă a tuturor etapelor pe care le trăisem pînă ce Matilda divorţase. Nu-mi aminteam însă să fi auzit-o pe Tasia că ar fi încercat vreodată s-o domolească pe cumnata ei. Era fatal: în ultimă instanţă rudele se apără între ele, chiar dacă o vreme încearcă (cu părtinire însă) să împiedice destrămarea unei familii. Parcă ai mei nu mă sfătuiseră atunci, cînd cu botezul Silviei, s-o las pe "smintita aia"?

Adică ce, era acum furioasă Tasia că Matilda *trăia rău* cu Mircea al ei? Ei na! Mare lucru! Nu era de treabă Mircea? Şi ce, așa era el, era *firesc*... Matilda nu se mai considera şi ea "firească"? Şi eu fusesem firesc, îmi plăcuse mie la deratizare, şi ce era cu asta? Era, ca să zic așa, o probă supremă de *fireştenie*, ce spun, ultra!

Fără ostrețe! Și acum scoteau copilul în față.

Spre sfârșitul vacanței primii un telefon de la Matilda, "Sînt acasă, zise, adu-mi-o pe Silvia." "Plecați?", o întrebai ca să zic ceva (firește că plecau!). Urmă însă o tăcere, înainte să-mi răspundă: "Da, plecăm!" Mă reținui la o cafea. "Nu plecăm", zise cînd ne regăsirăm iarăși față în față, ca odinioară, în holul care mi se păruse pe atunci imens. Acum mi se părea, după ani, că e un hol ca oricare altul, ceva mai mare (cînd revedem locurile unde am trăit găsim totdeauna spațiul micșorat, probabil din pricină că în amintire dimensiunile cresc). Nu înțelesei bine, spusese "nu plecăm" cu un glas ciudat. "Da, dragă, preciză, nu mai plecăm deloc." "Cum adică?" "Nu ți-a spus Tasia?" "Tasia mi-a spus niște baliverne, zisei, sper că nu tu ai pus-o?" "Bineînțeles că nu, dar nu poți împiedica pe cineva să vorbească", zise ea cu o vioiciune și o veselie tristă, așa cum par unii oameni care vor să afecteze că nu li s-a întîmplat nimic ieșit din comun, deși li s-a întîmplat ceva foarte grav. Rămăsei tăcut. O fi picat Mircea și acum se întorc în orașul nostru? La acest gînd simții o simpatie bizară pentru el și chiar și pentru Matilda. "Tasia mi-a spus că trăiți rău, e adevărat?" "Da, adică am trăit rău, acum nu mai trăim, fiindcă ne-am despărțit. Da, dragă, preciză ea iarăși, am divorțat..." "De ce!?" "Ei, aia e, de ce! De ce, de nece, asta e situația." "Tasia mi-a spus și acum înțeleg că trebuie să fie din pricina Silviei." "Nu, spuse ea cu fermitate. E adevărat că Silvia, reluă cu alt glas, e încăpățînată și stricătoare, dar care copil n-are un cusur? O s-o desvătăm, te rog să mă ajuți. Cu tine cum s-a purtat?" "La început rău (și îi povestii), dar pe urmă a fost foarte cuminte, foarte dulce. Nu-mi place că e cam șmecheră, altfel credeam eu că o să evolueze." "Are destul timp să ajungă și cum ai dori tu. E un copil educabil." "Deci nu din pricina ei trăiați rău." "Nici vorbă!... Silvia, se adresă fetei care se apropiase și vroia să stea cu noi, ia du-te tu în biroul lui tata și citește sau desenează ceva acolo." "Deci voi ați venit de tot acasă, ți-ai adus și lucrurile..." "Da, mi-au fost expediate...întro singură zi, odată cu certificatul de divorț... Am plecat din Londra la ora zece cu avionul și cînd am ajuns acasă un tip mi-a spus din poartă: «Nu mai locuiți aici, întoarceți-vă la casa dumneavoastră din Ardeal». Înseamnă că el dăduse ordin încă din timpul nopții, imediat ce drama se consumase. Ca să vezi, rapid, curat, eficient și fără explicații zadarnice. Fiindcă trebuie să știi că nu mi-a spus nimic. Doar atît, dimineța: «Trebuie să te întorci în țară! O să ți se aducă biletul de avion.» Avea aerul să-mi spună, cum se mai întîmplase și în alte ocazii, că nu el a hotărît, a primit un ordin. Cît sînt ei de mari, din cînd în cînd primesc astfel de ordine, care trebuiesc executate fără codeală... Știu că îți plăcea să bei ceva cînd stăteam de vorbă. Bei un pahar?" "Cred că am să beau toată sticla, spusei, încă sub imperiul surprizei, Formidabil! Și de mult trăiați rău?" "Hm! Destul de demult!", zise ea cu un glas care nu mai afecta nimic, liniștit și detașat, așa cum vorbisem despre lucruri care nu ne privesc direct.

Se ridică și se întoarse din oficiu cu o sticlă de vin roșu și două pahare. "Și fetița asta, zisei, a știut și a fost în stare atîtea zile să nu-mi spună nimic?! exclamai uluit. I-ai interzis tu?" "Nu, dar a învățat să nu se bage. Adică nu știu dacă «a învățat», fapt e că n-o interesează... Atît ar mai fi lipsit, să sufere și ea de ce-am suferit noi! Sînt lucruri care nu pătrund în lumea lor, dramele celor mari, suferința sau moartea..." "Așa vezi tu lucrurile?" "Da, așa le văd!" "Ar însemna că

nici fericirea celor din jur nu-i atinge?" "Nu cine știe ce." "Mie mi-a pus o întrebare ciudată, dacă mă întorc acasă, dar nu eram prea atent..." "Da, conveni Matilda, din când în când pun astfel de întrebări, dar vezi după ochii lor că nu așteaptă să le răspunzi, sau dacă le răspunzi nu înțeleg mare lucru. E și firesc să fie așa." "Da, zisei, și e și firesc ca și noi, cei vinovați, să ne găsim astfel de scuze." "Pot să te asigur, zise atunci Matilda foarte sigură pe ea, că eu aș fi ultima mamă din lume care ar căuta o astfel de scuză, după cum nu sînt nici prima și nici ultima care a făcut ce-am făcut." "Sîntem foarte vicleni în astfel de considerații, continui fără să am sentimentul că eu m-aș crede mai puțin vinovat decît ca. Avem o singură șansă, ca Silvia să fie la maturitate o personalitate puternică, să poată, adică, să nu considere în amintire copilăria ei drept tristă. Iar dacă nu, repetai eu această gîndire a mea, am mai avea o șansă, s-o facă altcineva fericită. Altfel nu ne va ierta!" "Exagerezi, zise Matilda. Copilul ne iubește." "Da, fiindcă n-are încotro!... Să nu fii sigură de această iubire cînd o să înceapă să se desprindă de noi și să ne judece." "O să aibă nevoie de noi și la treizeci de ani! exclamă Matilda cu un rîs care sfida cu o inconștientă răvășită orice amenințare pe care încercam să i-o sugerez. Tu ești filozof, ai o gîndire speculativă, care operează cu concepte ideale și abstracte! Eu sînt o mamă concretă, de care Silvia o să aibă nevoie oricum, că o să fie puternică sau slabă, fericită sau nefericită. Viața e grea și nesigură, nimeni nu-și mai poate permite luxul de a învinui pe altul de lucruri pe care și el le face. Dacă îmi permiți să fiu și eu filozoafă: cînd timpurile sînt așa cum sînt, conflictele eterne se atenuază, oamenii încheie între ei un armistițiu, devin mai toleranți." Da, gîndii, în felul acesta ți-ai permis tu să-mi faci mie cel mai mare rău, crezînd că e un rău atenuat... "Vrei să spui, zisei, că oamenii cad de acord să trăiască într-un fel de promiscuitate?!" "Da, confirmă ea, nimeni nu mai e atît de independent ca altădată, adică iluzia asta se destramă printre cele dinții... Mă uitam la Mircea... Oamenii își închipuiesc că un astfel de șef duce o viață grandioasă, are mașină la scară, vilă somptuoasă, nu stă la coadă la carne, face ce vrea... Da, e adevărat, nu trăiește în lipsuri, dar nu face ce vrea, e mai puțin liber decît unul care, după ce iese de la muncă și după ce stă la coadă, ia un chil de vin și se distrează în voie cu câțiva prieteni, pe urmă se culcă și doarme zdravăn. Nu-l smulge nimeni dintre prieteni cînd îi e lumea mai dragă (primește un telefon!) și nici din pat cînd e somnul mai dulce." "Săracul! exclamai, trebuie să fie tare chinuit!" "Nu e chinuit, zise Matilda mohorîtă, simțul datoriei împlinite îl răsplătește din plin, dar cîți or fi în stare să se înhame ca el și să nu-și dea în petic?" "Așa este, zisei cu ironie, fiecare cu soarta lui. Am însă îndoieli în ceea ce privește îndeplinirea datoriei. Ei s-a pregătit pentru asta și își exercită profesiunea cu toate riscurile inerente... Hm! exclamai indignat, între altele datoria lui constă să-i împiedice pe alții să facă la fel, adică să-și exercite profesiunea pentru care s-au pregătit... El da, alții nu!" "Nu depinde de el", zise și Matilda posomorîtă. "Și mă rog, de cine depinde?" Nu-mi răspunse. Dar îmi plăcea că îl apăra. Însemna că despărțirea lor nu fusese urîtă. Mă întinsei în fotoliu cu vagă ironie adresată mie însumi că, iată, așa contabil cum eram eu (și nu universitar), tot eram mai liber și mai fericit decît bietul Mircea. "Și mă rog, zisei, ce s-a întîmplat la Londra, dacă nu sînt indiscret?" "Nu, nu e nici o indiscreție, pot să-ți spun, zise Matilda cu simplitate.

Acolo eu am fost de vină... Pînă acolo, hm! Mi-e greu să-ți povestesc... Așa și așa! Mă puneam să mă îmbrac urît la recepțiile oficiale... Nu înțelegeam de ce mă scotea din sărite cu muțenia lui, nu vroia să-mi explice. «Bine, dragă, atunci nu mai merg,» strigam, «nu, că trebuie să mergi», ridica și el glasul, nu era după mine... Nici măcar să mă pieptăn după gustul meu nu mă lăsa, mai rău, acasă începea să urle... «Ce e cu tine, îl întrebam, ai înnebunit? Ce-am mai făcut?» Își lăsa capul în jos și tăcea zile în șir. A trebuit să treacă multă vreme pînă să înțeleg: îmi atrăgeam, cică, prea multe simpatii cu felul meu de a fi, cu toate că nu făceam nimic deosebit, îmi dădeam și eu seama că o recepție cu protocol înalt nu e o petrecere ca acasă, unde nu te vede nimeni. M-am hotărît atunci să-mi reprim voioșia mea din fire și să plec imediat dintr-un grup prea numeros care se făcea în jurul meu. Tot nu era mulțumit... «Faci tot timpul numai gafe», îmi spunea și arăta atît de turburat încît am căzut la bănuieli. «Uite ce e, i-am spus, eu la astfel de ceremonii nu mai merg. Spui că sînt bolnavă, sau că Silvia e bolnavă și cu asta să încheiem. M-am săturat de misterele astea cu care mă umilești, n-are nici un rost...» Între timp m-am interesat și eu de ce putea fi, dar mi s-a răspuns printr-o tăcere jenată. M-am infuriat, adică cum, faptul de a fi așa cum ești..."

Matilda se opri și începu să-și dreagă rochia pe genunchi, care n-avea nimic, și să respire greu, ca sub imperiul unei mari furii. Degetele îi tremurau vizibil. Îmi dădeam seama că nu vroia să-mi spună totul. Era clar: cu "firescul" ei pesemne că producea la aceste recepții cine știe ce încălcări nescrise de protocol și că asta nu era o glumă pentru bărbatul ei. Se calmă și începu să-mi spună că încă de la început a trebuit să accepte un lucru... În sfîrșit a înțeles... nu putea să strice acel "colț roșu" din cabinetul lui, unde stătea pe o măsuță specială fotografia fostei soții, care murise de cancer cu mulți ani în urmă. Bun, i-a zis, și dacă aduce și ea fotografia fostului ei soț care a murit, cel de-al doilea... Îi convine să facă din casa lor un fel de mauzoleu? "Dacă l-ai iubit atît de tare, de ce nu?", a zis el. Declarație rece, indirectă, solemnă, că el o iubise pe fosta lui soție foarte tare și de pierderea ei nu se ferea să sugereze că era neconsolat. Pe loc, dar și mai tîrziu, ea s-a simțit emoționată, și atunci el, încetul cu încetul, a început să-i povestească despre Stela. Cum s-au cunoscut ca studenți (deci nu era adevărat că el nu avea studii), cum a intrat apoi în mișcarea ilegală, ca membru în P.C.R., cum a atras-o și pe ea, închisorile lor, suferințele îndurate și apoi 23 August, care i-a prins cu doi copii mari, pe care ea îi născuse înainte de a fi arestați... Multă vreme nu Matilda a fost prezentă în casă, ci amintirea Stelei. În fotografie ea arăta în floarea vîrstei, femeie frumoasă cu privirea dură și gură senzuală, dar el îi arătase un album unde ea avea un splendid păr albit de ani, privirea mai puțin dură și gura cu un surîs încărcat de maliție, dacă nu chiar de dispreț superior. Se pare că după 23 August ea devenise cunoscută pentru duritățile ei, dar de limbaj, altfel era afectuoasă, bună prietenă și înzestrată cu un cinism politic salutar, în acei ani cînd fanatismul începea să devină amenințător. Pe ea însă cei fanatici o incitau nu numai la durități de limbaj, ci și la cruzimi, cînd prindea cîte unul în casa lor "îl făcea terci", oricine ar fi fost. Sufletul ei încercat și afectuos o făcea să nu fie temută, era însă (încă!) invulnerabilă sau mai bine spus ținută puțin deoparte în funcții de anvergură mijlocie, unde putea fi ea însăși fără prejudicii pentru marii lideri... Ei?! Cum s-o

înlocuiască Matilda pe această femeie deosebită? Îi devenise și ei dragă și simțea că dacă ar fi trăit și ar fi cunoscut-o, i-ar fi fost prietenă devotată. Bine, dar asta nu se mai termina!... Idila cu dispăruta începu să se estompeze în sufletul Matildei, apoi începu s-o irite. Mircea nu era un bărbat comun, să facă comparații deplasate între ea și Matilda, totuși Matilda simțea că astfel de comparații i se impuneau în forul lui interior, prin tăceri prea lungi când ea îl îmbrățișa, prin visări învăluite în tristețe când se plimbau sau călătoreau împreună. Veselia, "firescul" ei parcă îl violentau, îi aminteau parcă prea brutal că ea, Matilda, exista, era vie și cu un mare apetit existențial, în timp ce Stela, o, da, nu mai era decât o simplă fotografie... Și atunci a început să se retragă din ce în ce mai mult în sine. E, heee! Ce era de făcut? Păi nu era bine! Avea dreptate, își iubise foarte tare soția, nu mai avea loc alta în inima lui, bine, dar atunci de ce ținuse să se recăsătorească? Nu există ființă care să țină loc altei ființe fără să se anuleze pe sine. Chiar dacă ar vrea, ar fi imposibil... La început, da, cât timp și ea, Matilda, o iubise pe Stela alături de el, fuseseră fericiți. "Dar era oare firească această fericire?" mă întrebă.

"De ce nu? zisei turnînd în pahare. Nu te costa nimic." Matilda se indignă. "Nu e vorba aci de costat. Nu facem negustorie, mă costă sau nu mă costă." "A, izbucnii eu în rîs, tu ai crezut că e un flăcău la prima lui dragoste! Tu nu știai că a fost însurat și a făcut și doi copii?" "Ei și? Doi oameni care suferă se pot înțelege între ei..." "Da, da, murmurai, doi oameni care... Așa este, ai dreptate... Și?! El ce zicea?" "Ce să zică, tăcea!" "Aha! Și tu ce ziceai?" "Cc ziceam! ce puteam să mai zic!? Și se uită la mine cu o privire albită de furie, ca altădată de fascinație, și mă reprimă, simțind ironia mea ascunsă: Dacă mă ascuți ca să-ți bați joc, chiar că n-am să-ți mai spun." "Scuză-mă, îi spusei cu simpatie sinceră, povestești prea încet pentru curiozitatea mea mare. Dacă vrei, nu-mi mai spune acum nimic, am înțeles... Spune-mi numai ce s-a întîmplat la Londra. Ce-ați căutat acolo?"

"El a fost trimis în fruntea unei delegații comerciale și m-a luat și pe mine. Nu s-a întîmplat ceva deosebit de ceea ce era acasă, numai eu mi-am ieșit din pepeni. El mai fusese în străinătate, eu nu, și eram și eu dornică să văd orașul, îți dai seama... Fiindcă îmi interzisese tot timpul să părăsesc hotelul singură... Nu era prudent, cică. Să mergi pentru întîia oară la Londra sau la Paris și să stai închis într-un hotel, asta poate să scoată din sărite pe cel mai răbdător... «Azi putem merge? l-am întrebat. Mi-ai spus că tratativele s-au terminat.» «Azi nu!», mi-a răspuns. Eram la micul dejun. Stătea foarte posomorît, nu mînca nimic. La prînz n-a coborît, s-a sculat, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat ceremonios, apoi s-a așezat într-un fotoliu și a rămas acolo ca o stană, ore întregi. «Nu înțeleg, i-am spus, de ce *azi nu*? Ce e azi?» S-a uitat la mine fix și nu mi-a răspuns. Ce-o fi azi? m-am întrebat. E o aniversare, e clar, dar ce fel, de trebuie să nu iasă din casă și să postească? Și deodată mi-am dat seama: Stela! Ea murise cu zece ani în urmă, știam anul, asta trebuia să fie! M-am stăpînit să nu-i mai spun nimic, dar spre seară am început să-i vorbesc. «Crezi, i-am zis, că tu ai putea trăi cu mine dacă și eu ți-ași face la fel? Știu ce aniversezi și am pretenția să nu fi uitat că încă de la început am fost alături de tine și ți-am respectat sentimentele. Mai mult, mi-a fost dragă (Stela), cum nu mi-a fost atît de drag frati-meu mai mare. Dar nu crezi că abuzezi? Cine are sensibilitate pentru cineva are și pentru altcineva...

Dacă ai iubit-o pe ea, nu văd de ce nu m-ai putea iubi cum m-ai lăsat să cred la început... Nu există sensibilitate cu sens unic, sau dacă există e suspectă de nesimțire. Ce e asta? De ce taci? De ce măcar nu mi-ai spus!? Nu cumva crezi că nici nu mai merit să fiu *alături* de tine într-o astfel de împrejurare, după ce atîta vreme ți-am respectat totul și n-am avut parte decît de jigniri? Ce sînt eu aici, manta de vreme rea? Dacă ași fi bănuir că poți fi atît de mic încît să intri în panică fiindcă anumitor persoane nu le plăcea prezența mea la anumite recepții fii sigur că nu mi-ași fi lăsat bărbatul ca să vin după tine. Săraca Stela! a murit la timp, altfel ar fi avut parte de mari surprize cu recepțiile tale. Vrei să faci acum mare paradă de fidelitate dincolo de mormînt, cu toate că lîngă tine stă o femeie vie, care nu e o pocită. Află că Stela (cel puțin așa mi s-a povestit!) avea ideea ei proprie despre fidelitate. Bătută, cu spinarea numai răni, a îngrijit-o un gardian de treabă, a mîngîiat-o, a uns-o cu alifii, și... aia e! Înțelegi ce vreau să-ți spun!» «Înțeleg că de-aici înainte ai să mănînci paie prăjite», îl aud atunci că îmi zice. «Nu mai spune?! i-am zis și eu, crezi că mi-e fiică de amenințările tale? Ai fi în stare, pedepsiți și voi pe cei mai mici, în timp ce...» "Ai să mănînci paie prăjite", mă întrerupse el sec. «Vezi să nu mănînci tu înaintea mea, ca director la o gospodărie de stat, i-am spus. Să nu crezi că nu am informațiile mele. Află că nu stai prea bine, ai șovăit în 52 cînd au fost înlăturați deviatorii. Asta nu se uită. Faptul că ai rămas tot *supleant* nu-ți spune nimic? E pe-aproape căderea ta și a lui... (și aici Matilda pronunță numele lui I.C.). Ești prieten cu el, nu? Nu mă bucur, fiindcă nu cu un ștab m-am recăsătorit eu, ci cu un bărbat, și poți să fii sigur că dacă se va întîmpla să nu mai fii ceea ce ești, o să țin mai mult la tine... Ți-o spun numai ca să-ți dai seama că nu e cazul să mă ameninți... Eu paie prăjite n-am mîncat și nici n-o să mănînc, am o meserie... E drept că era s-o pierd și-am avut noroc că erai tu acolo și ai putut să-i împiedici să comită... dar erau alte timpuri!» Asta e!"

Matilda tăcu perfect detașată de ceea ce povestise. Nu eram sigur că scena se petrecuse întocmai, mai ales recriminările ei nu mi se păreau întru totul verosimile, parcă nu justificau gestul hotărît al celui alt de a o retrimite imediat în țară, unde o aștepta un ins care nu-i mai dăduse voie să intre în casă. Fusesse mai violentă? Cred că da și nu atît de îndrăzneată în limbaj, deși... "Cînd s-au petrecut toate astea?", o mai întrebai. "Acum două săptămîni!" "Și de-atunci tu stai în oraș?" "Da, de ce te miri?!", se miră ea. "Nu mă mir! mă mirai și eu. Și cum stai cu paiele prăjite?" "Asta a spus-o și el la furie. I-a părut rău, mi-a telefonat... și-a cerut scuze și m-a asigurat că o să primesc vechiul meu post. Cît despre divorț, m-a întrebat dacă sînt de acord... Dacă nu sînt și eu de părere că ne-am înșelat amîndoi și că nu mai are rost să ducem împreună o viață grea... «Așa este», i-am răspuns și i-am cerut și eu să mă ierte pentru ieșirea mea... «Da, bineînțeles», mi-a spus, și că oricînd, dacă o să am vreo problemă, cu sau ai mei, rude sau prieteni, să nu ezit și să-l caut... Sîntem oameni și nu putem trece cu buretele peste anii cînd am trăit clipe de fericire simplă", mai spuse Matilda și nu înțelesei dacă aceste ultime cuvinte fuseseră rostite de el atunci, sau acum de ea, încercînd o nobilă consolare aureolată.

Se lăsă apoi o tăcere, ca să zic așa, plină de vid, pe care nici eu, nici străina din fața mea nu ne grăbirăm s-o umplem. În practicile yoghine se spune că starea de vid e superioară sentimentelor (chiar de fericire) care agită ființa

umanoizilor. O fi la ei, la asiatici, care consideră fericirea drept cauză a suferinței, dar nu la noi, la europeni, care nu putem trăi fără să iubim și prin iubire să fim fericiți. Suferința care urmează n-o considerăm obligatorie și cu atât mai puțin drept consecință a fericirii. Vidul din mine începu să se umple cu un șfișietor sentiment, amintindu-mi că Suzy mă iubește. Mă ridicai și Matilda mă conduse. "Înțelegi acum, îmi spuse ea la ușă, că poți s-o vezi pe Silvia când vrei, la tine sau aici, unde îți convine și oricând. Și nu lua în seamă ce ți-a spus Tasia, care între noi fie vorba, rîse ea, e cam neroadă. Așa crede ea că trebuie să se întîmple acum între noi, și e convinsă că tot așa gîndesc și eu. Chipurile ne vrea binele, ca și cînd binele ăsta, mai spuse Matilda cu o voioșie amară, ar depinde de voința unuia sau altuia..."

V

...Suzy se întoarse la mine, dar ar fi putut să nu se întoarcă, adică faptul mi s-ar fi părut, cum am spus, neînsemnat, față de sentimentul înalt și statornic că nimic și nimeni nu ne mai putea despărți, sentiment care se instalase în ființa mea la începutul acestui nou an. Nu știu dacă eram cel mai iubit dintre pămînteni, dar eram unul dintre ei, simțeam că plutesc...

Se întoarse la fel de simplu cum plecase, sună la ușă rebegită, nu ca să-i deschid, fiindcă avea cheile, ci ca să-i iau din mînă geamantanul pe care însă nu mi-l dădu și încercai să-i descleștez cu sila degetele de pe mîner învinețite de frig. "Nu, zise, nu!" Atunci ce? Și înțelesei că nu ăsta era primul gest pe care îl aștepta de la mine. O îmbrățișai și abia atunci dădu drumul geamantanului. Avea obrazul fierbinte și gura rece, iar ninsoarea îi jilăvise părul al cărui parfum mă îmbăta. "Nu, nu!", protestă iarăși cînd simți că vreau să mă desprind din strînsoarea brațelor ei și să ridic geamantanul. Îmi arătă ușa cu privirea; era neagră, căscată. "Ce ne așteaptă dincolo?" zise. Nu, reluă apoi ridicînd geamantanul, m-am obișnuit să-mi duc singură poverile. Se pare că în altă viață am fost regină și oi fi împovărat cu capriciile mele un întreg popor. Ce faci tu, iubitul meu?", zise apoi în odaie descălțîndu-și cismele și aruncîndu-le, după obiceiul ei, nu totdeauna în același loc. Aruncatul însă era același. Se desbracă și se vîrî sub pled, lăsînd geamantanul în mijlocul casei. Spusele ei, că s-a obișnuit să-și ducă singură poverile, erau o pură idee: îl deschisei și îi vîrî eu conținutul în dulap. Mă urmărea cu privirea imobilă, cu pledul tras pînă sub bărbie. "Ei, zisei, ce mai este?" "Ninge", murmură. "Da, am văzut..." "Da, dar ninge foarte tare!" "Bine, și ce e cu asta?" "Dacă nu se mai oprește? Mamă, mamă, cîntă ea deodată, o stranie melodie, care venea în vocea ei parcă de la depărtări incommensurabile, cresc nămeții și pierim... Fără țară, fără glie, velerim..."

Mă cuprinse un fior, dar Suzy se opri. "Numai atîta știi? Ce e cu melodia asta?" "E cîntecul luptătorului căzut prizonier, zise; tata îl știe, a fost compus acolo în prizonierat..." "Mai cîntă-l..." "Nu pot, trebuie să-l auzi pe el... A avut un văr care nu s-a mai întors... A venit într-o seară la noi cineva care a scăpat, un învățător. Știi, se cîntă cu o voce puternică de bărbat, care poate sugera forța

unui cor, în timp ce textul spune că a trecut un înger peste fruntea rece a luptătorului. Unul dintre ei murise tocmai în ajunul Nașterii, și și-au adus aminte de patria pierdută..." "Sau de libertatea pierdută", zisei... "Înțeleg, zise Suzy, îți aduce și ție aminte de ceva." "Da, nu vrei să mai repeți? zisei pe deplin liniștit, deși simțeam cum crește în mine un tumult... Încearcă, insistai, ai o voce plăcută de recitativ și se aude foarte distinct melodia." Ea repetă și continuă tot textul. În acest timp, prudent, mă așezai la birou și îmi ascunsei fața între brațe. Nu fiindcă m-ași fi temut să fiu văzut plângînd, ci pentru că presimteam o rupere catastrofică de zăgaz, urmată de o pustiire... Cînd sîntem singuri, cum eram eu în acele nopți de carcere, înecul ființei noastre lăuntrice are drept martor divinitatea, marele cosmos căruia i ne încredințăm, dar cînd îl invoci în fața iubitei (și cine se poate înșela asupra disperării de care sîntem cuprinși?), ea poate deveni în mod sublim geloasă că nu din pricina ei plîngi, dar poate fi cuprinsă și de un nedorit sentiment de bicisnicie: forțe prea puternice ne copleșesc, nu sîntem nimic, statura noastră nu e măreață, ne-am înjosit, noi înșine, pe noi și nu mai avem scăpare. Rareori o femeie evită extremele, deși se zice că ea seamănă cu natura, care este totdeauna în echilibru chiar cînd e bîntuită de furtuni... Suzy reluă refrenul:

*Mamă, mamă, cresc nămeții și pierim
Fără țară, fără glie, velerim, velerim...*

Sub brațele mele ude de lacrimi văzui un teritoriu de lumină în care mă scufundai uitînd deodată totul: trecutul meu, fetița, gîndirea mea impetuoasă de la douăzeci și cinci de ani, care vroia să se afirme, eșecul în căsătorie, minele de plumb, mama mea care mă părăsise încă tînără... și chiar iubita de acum, care rămînea undeva foarte departe și foarte în urmă. Toate acestea își micșorau dimensiunile, se topeau în act astă mare a destinului nostru tragic, care ne înghițise și pesic care crescuseră apoi nămeții... În același timp o mină fermă și dulce îmi mîngîia ceafa... Mă smulsei de sub hăul închipuirii și sării în picioare. "Vii și tu cu cîntece din astea..." bolborosii. "Victoraș, iartă-mă, m-am speriat de ce e afară... Uite, cad fulgi cît pumnul meu de mari. Mama zice: "stai, Suzy, cum pleci așa singură pe vremea asta? Am zis și eu ca tine: ce poate să fie? Și am ieșit. Cum îmi venea zăpada pînă la șold, mi-am spus și eu: nu le opri, Suzy, că nu e timp de oprit..."

Imita pe cineva ridicînd imperios tonul și eu îl recunoscu: era al meu. "Un taxi cu lanțuri m-a adus pînă aproape și zice «doamnă! mai departe eu nu merg! (și îl imită pe taximetristul cu o veselie extremă, retezînd cu mîinile orice posibilitate de contrazicere), chiar dacă vă dați jos și nu-mi plătiți cursa!» Înainte, Suzy, mi-am zis, nu te opri, că nu e timp de oprit..." O vorbărie în stilul ei de odinioară, dar era bucuroasă și concretul cuvintelor ei anodine nu putea ascunde că mă iubea în clipele acestea foarte tare și că nu mai putuse trăi fără mine... "Și de ce, zisei, nu mi-ai spus la birou că ai intenția să le întorci?" "Hi, hi! Fiindcă n-aveam intenția." "E de groază, zisei. Puteai să-mi dai de-acasă un telefon..." "Un telefon?! se miră, Da, uite, nu m-am gîndit..."

Astfel se scurse toată luna ianuarie, care în amintirea mea se dilată

incomensurabil: ani parcă am trăit cu ea nu săptămîni. Da, e adevărat, fericirea n-are istorie, fiindcă istorie nu poate ieși din veșnica surpriză pe care ți-o face ființa iubită prin însăși existența ei... Am încercat să descriu scena reîntoarcerii ei... Sub alte înfățișări și pretexte decît neliniștea gîndului că puteam pieri sub nămeți, se repeta zilnic... Nimeni n-a scris vreodată un caiet al fericirii! De ce ar face-o? Prin caiet nu înțeleg *Război și pace*, ci jurnalul lui Tolstoi. Totdeauna caietele astea relatează o istorie care se sfîrșește rău. A mea nu face excepție, ar trebui să se termine aici... Ar trebui doar suprimate pasagiile presărate prin ea prin care încerc să aflu în ce punct al existenței mele ordinea clipelor mi-a devenit fatală și să dispar lăsînd în urmă imaginea unei vieți de fapt împlinite. Singură această dispariție ar rămîne misterioasă. Ei și? Moartea nu e un mister? Nu vād întrucît degradarea treptată merită truda. Într-o grandioasă peliculă, numită *La dolce vita*, a lui Fellini, un tip care cînta la orgă *Marea fugă* a lui Bach (semn că individul avea graniță cu măreția creației) trăia în mijlocul unei familii exemplare într-o lume libertină, cu toții sub amenințarea nonumită a bombei cu hidrogen. Ei, acest om se sinucide la un moment dat după ce își omoară întîi copiii. Un schizofrenic, mi-a spus Ciceo sigur de sine, chiar disprețuitor față de alte interpretări. Dar putem fi chiar atît de siguri?... Da, mă ispitește gîndul să-mi închei aici povestirea, fiindcă încep să cred că n-a existat ruptură în viața mea, totul s-a înlănțuit încă din adolescență, și pînă aici n-a fost rău. Nu eu am fost cel mai lovit din epoca mea, dacă am avut timp să fiu și fericit și să-mi realizez (sau cel puțin să cred cu putere în acest lucru) orgolioase proiecte... Cert este că viața mea cu Suzy era, ca a oricărui om fericit, plină, ca să zic așa, de lipsă de spectaculoase evenimente exterioare... Nu cînd vroiam eu era gravă și patetică, nu cînd eram eu trist avea ea disponibilități pentru ecleziaștice reflecții, nu cînd o doream înțelegea ea că e dorită, nu cînd eram eu obosit era și ea pradă lasitudinii, singurătatea în doi nu era și pentru ea totdeauna un balsam, bucuria lecturii care adesea mă devora nu era în același timp și pentru ea o vibrație a spiritului ("Lasă cititul, Victoraș, că nu e timp de citit..." N-o întrebam de ce n-ar fi, mi-ajungea s-o privesc și să-i vād surîsul... "Mai lasă de citit și generațiilor viitoare", adăuga cu ironia și tandrețea ei ucigătoare).

VI

Pe la sfîrșitul lui ianuarie într-o zi se indignă. "Cum adică, mi se adresă, trece iarna și nu ne ducem și noi doi la Sinaia să schiem puțin?... Da, la Sinaia, aici e plicticos, pînă urci îți iese sufletul, acolo e teleferic, iar la cota 2 000 sînt telescaune care te urcă cu schiuri cu tot în vîrful pîrtiei... o minune, poți să schiezi ore întregi... Pregătește-te, mergem să-ți cumperi schiuri, un costum, o flanelă groasă, bocanci și să nu te prind că îți cumperi și o ridiculă căciulită cu moț, ai frizura deasă, n-o să răcești, bizuie-te pe mine... Gata, sîmbătă la prînz plecăm..."

Am spus mai înainte că sînt ispitit să-mi închid caietul. Nu! De ce? Îl voi continua pînă la consumarea nenorocirii pe care am întîlnit-o în timpul acestei

excursii; apoi mă voi opri cînd, odată cu condeiul, va cădea, cum spune poetul, și mîna care a scris.

...Învățasem să schiez încă de la zece ani, dar mai tîrziu sportul ăsta începuse să mă plictisească, aveam, mai ales cînd trebuia să urc, vaga senzație că îmi pierd timpul. Cum am mai spus la începutul acestor caiete, la acea vîrstă gălăgia grupurilor mă enerva, fiindcă, asemeni oricărui roi, grupurile astea aveau un șef, și nu eu eram acela. Nu că aș fi dorit să fiu eu, dar șeful acesta era mai totdeauna un tip atît de comun și de nesărat în ifosele lui, încît oricît aș fi dorit eu să mă adaptez, era peste puterile mele să-i aud neconținut, timp de o zi întreagă, trîncăneala infatuată și glumele nesărate care făceau fetele să izbucnească în stupide hohote sincere, cu gurile pînă la urechi... "Da, îi spusei iubitei mele, cînd mă informă că vom merge cu un grup, mergem, dar numai noi doi, dacă e vorba să intrăm în vreun grup, du-te singură. Sincer, adăugai văzîndu-i

contrarierea, nu pot să suport grupurile". Și în clipa aceea mă trăsni gîndul că ei îi plăceau, se și fotografiase cu unul la mare, pe plajă... "Dar de ce? zise. Cînd mai sînt și alții poți să te ajuți cu ei, ți se întîmplă ceva, faci o entorsă, sau și mai rău, să-ți rupi un picior, poți să mă aduci tu singur pînă jos de la 2 000 de metri înălțime?... Și pe urmă cînd ești în grup nu se leagă nimeni de tine, în timp ce numai noi doi, poți tu avea curajul să pui la punct un grup de derbedei?... fiindcă ăștia sînt și ei peste tot... O pereche a pățit-o o dată, lui i-au tras cu un alpînștoc în cap și pe ea au violat-o în fața lui. *Tu peux supporter ça?* Mă posomorîi: avea dreptate. Cine ar putea suporta așa ceva? *Malheur!* Ar urma despărțirea și suferința iremediabilă, pentru toată viața. "Și pe urmă, continuă ea cu însuflețire, nimeni nu ne obligă să stăm cu ei la taclale și să ne pilim în cabană rîzînd de orice prostie debitată de unul din ei..., dar să știm că sîntem împreună și că putem să-i chemăm dacă e cazul..." "Deci cunoști tu un astfel de grup? zisei. Inși pe care îi cunoști bine?" "Bineînțeles!... Oameni serioși, cu soțiile sau prietenele lor... Victoraș, rîse ea, trebuie să ieșim și noi doi puțin, n-o să trăim toată viața nas în nas, pînă la urmă o să ajungi la concluzia că nasul meu nu mai e chiar atît de frumos și o să începi, cu mine la braț, să întorci capul după alte nasuri..."

Avea dreptate, dar nu puteam să-i răspund că... Ei bine, ce anume? Ieșirea în lume pentru doi îndrăgostiți poate să nu însemne nimic, dar alteori... Ei, alteori ce? Alteori faptul că unul vrea s-o ia pe o stradă și celălalt pe alta poate să însemne pentru cel care e legat mai mult că își dă singur foc la valiză, cum îmi spusese odinioară Nineta cînd mă părăsise. Mai vie îmi venea în clipele acelea în amintire prima mea ieșire "în lume" cu Matilda, a doua zi după căsătorie, și încă nu într-o lume total străină, rudele ei: pur și simplu Maiilda se *uitase la mine ca la un străin!* Cum avea să reacționeze Suzy? Iată temerea! Dar la urma urmei, îmi spusei, asta tot trebuie să se întîmple odată, și dacă e să nu fie bine, ce poți face? Dacă tot trebuie să faci ceva, atunci fă-l cu seninătate, de ce să iei *aconto?* (Mama răspunsese cîndva în acest sens unei vecine, care se mira că după atîta muncă ea tot odihnită și senină arăta; dacă tot trebuie să muncești, zisese ea, fă-o cu plăcere). Așadar, mi-am spus, să fim nu numai senini, ci chiar veseli.

Ieșirea mea în lume cu Suzy era inevitabilă. Deși știam, nu eram adică naiv

să cred că acel grup era format din oameni oareșicare. Era ca și când ași fi pretins ca un grup al meu, în care ași fi invitat-o pe Nineta, pe Căprioara post-mortem (existau martori care o cunoscuseră, spintecătorul de dovleci de pildă, care nimerind întâmplător în grupul meu i-ar fi putut povesti din perversitate totul iubitei mele), pe fatala Tamara care i-ar fi insinuat alte perversități, de astă dată imagine și imposibile, să fie deci acest grup considerat de Suzy cu totul anodin, adică toți să se poarte cu ea foarte delicat și prevenitor, vai, dumneavoastră sînteți prietena marelui Petrini, un om deosebit, o! un mare om, despre care se va vorbi cîndva. El a fost, da, ei! nedreptățit! dar are viitorul înainte! mulți au fost reprimiți în vechile lor funcții! Va fi și el reprimit la Universitate... Nu eram naiv, dar îmi spuneam că adesea grupurile sînt amorfe și într-adevăr nu urmăresc decît să se distreze, să danseze dacă zăpada și schiul nu le-au stors toate forțele, și apoi să se culce în cabană și să se acupleze în neștire într-un dormitor comun și sordid; iar a doua zi, cu forțe proaspete, să asalteze trenurile cu schiurile lor incomode în spate și să se întoarcă la timp în orașele lor, să atace o nouă săptămîină de existență și de muncă. Da, înainte ca șocul să se fi dus, eu îl presimțeam, alegînd, pentru seninătatea mea, varianta obișnuitului.

VII

Nu-mi cumpărai schiuri noi fiindcă n-aveam bani, și nici bocanci, îi făcui o vizită tatei și mă urcai în pod să văd în ce stare erau cele vechi. Erau destul de bune, nu se strîmbaseră prea tare, bocancii la fel, avusesem prudența săracului: cînd îi cumpărasem cu cincisprezece ani în urmă, îi luasem mai mari. O flanelă, ciorapi groși și un hanorac mi le aduse Suzy, n-o întrebai de unde, doar pantalonii și mănușile trebuiau să le cumpăr de la un magazin sportiv.

Grupul nu era amorf, dar nici nu se străduia vreunul din ei să-i înveselească pe ceilalți cu orice preț. Vezi? parcă îmi spunea Suzy urmărindu-mă cu privirea, în timp ce trenul cobora cu viteză podișul nostru transilvan, sînt oameni serioși, ce-ai crezut? Așa era! Cînd unul vroia să spună o anecdotă, nu întrerupea pe un altul, iar dacă cineva era vesel, nu ținea cu tot dinadinsul să-și exprime gălăgios starea aceasta de spirit, era atent să vadă dacă lumea e dispusă să-l asculte, în lipsa unuia mai inteligent. Și era o plăcere să descoperi apoi că era realmente vesel și avea un humor modest (care face totdeauna plăcere) și o gîndire curgătoare, fără paraziții care apar adesea chiar la oamenii superiori: vulgaritate și libertinaj în vocabular, subînțelesuri triviale, erudiție de anecdote politice de o penibilă lipsă de gust... Eram vreo opt, însă vreo trei mai în vîrstă, fără neveste, care, desigur, nu-și mai puteau însoți în astfel de excursii grizonanții dar sportivii lor bărbați...

Există o știință de a fi prezent și cu ceilalți și cu ființa iubită. Nu toată lumea o are. Matilda n-o avea. În general se trece de partea celorlalți, ca și cînd ai vrea să dovedești, fără să ți se poată reproșa ceva, că nu-l iubești cine știe ce pe cel cu care ești, și, la rigoare... Această disponibilitate reală, adică inconștientă sau intenționată, a căpătat denumirea aproape scuzabilă de cochetărie... (la bărbați

n-are un singur nume). Ce drăguță era Suzy! Cînd spunea cîte ceva avea aerul că o spune împreună cu mine și de aceea cînd se întîmpla ca unul dintre ei să i se adreseze, parcă ni se adresa la amîndoi, fără acele încercări ale celor prost-crescuți de a comunica cu iubita sau cu soția ta prin fir, să zic așa, direct, tentativă care a căpătat denumirea de *flirt*. Era oare grupul acesta format numai din oameni bine-crescuți sau foarte prieteni? Nici vorbă, greu de crezut, dar... Bineînțeles că Suzy era la fel de departe de a sugera grupului calitatea și adîncimea sentimentelor care ne țineau împreună (cealaltă extremă, a neștiinței de a fi cu ceilalți, să arăți cit de mult ești iubit!). Asta nu privea pe nimeni.

Cu vremea aveam noroc, cerul era total senin. "Să vedem, zise unul dintre ei, dacă o să avem noroc și cu celelalte"... "Să sperăm, i se răspunse, dacă nu, urcăm la cabană." "Și dacă nici la cabană nu găsim locuri?" reluă altul ridicînd din sprîncene, parcă ar fi vrut să adauge: ei, să te vad, ce-o să facem atunci? Și ne privi circular, surîzînd cu ironie subțire, cu siguranța celui care știe că astfel toate soluțiile sînt epuizate și numai el mai posedă una, foarte sigură. Toți surîdeau: cunoșteau acea soluție; numai acela n-o cunoștea... "Imposibil să nu găsim, zise el, nu putem avea ghinion în ambele părți." "Am văzut eu ghinioane din en părți", îi răspunse deținătorul secretului cu un astfel de glas încît toată lumea deveni veselă, dar cu discreție, să nu i se dea aceluia de bănuiră că grupul nu-i comunicase și lui programul.

Se făcu din asta un inocent și spontan complot, cum se întîmplă adesea în toate grupurile: trebuie să te distrezi pe seama cuiva, bineînțeles fără să-l jignești prea tare; asta depinde de calitatea grupului, ai cărui membri, după astfel de farse, se destramă certați, dar riscul trebuie asumat, altfel ce să faci cu mintea? Te plictisești și în grup!

Într-adevăr, nu găsirăm locuri la nici un hotel, fiindcă plecaserăm din orașul nostru sîmbăta după-amiază, în timp ce descurcăreții plecaseră dimineața, dacă nu chiar de vineri după-amiază, obținînd învoiri de la șefi îngăduitori. "Ei!", făcu șeful grupului nostru (care devenise șef în mod natural, în virtutea faptului că era posesorul soluției)... "Mergem la cabană", spuserăm noi ieșind din holul ultimului hotel în care intraserăm. Unul dintre noi însă, care întîrziase înăuntru (întîrziere premeditată), "ca să mergem, zise, am stat de vorbă cu schiori care tocmai s-au întors de-acolo: peste tot e plin pînă la refuz" (aiurea, nu vorbise cu nimeni!). "Chiar și la Poiana Stînei?", se miră atunci victima noastră, un inginer mai mititel decît schiurile pe care le purta în spinare, cu obrazul ridat în avantajul său, ai fi zis că tot timpul îl stăpînea un rîs molipsitor de ghinionist; inspira simpatie. "La Poiana Stînei e plin în permanentă, darmite sîmbăta și duminica", i se răspunse. "Ce e de făcut?", zise altcineva. "Ce să facem, reflectă șeful resemnat. Ne întoarcem acasă!" "Eu nu sînt convins că nu găsim locuri la cabană, răspunse atunci micul domn cu o expresie rea, o să încerc singur, vă urez întoarcere sprîncenată." Și se rupse din grup și o luă la vale spre teleferic. Între noi se lăsă o tăcere. "Te pomenești că găsește, zise șeful, și ne întîlnim mîine pe pîrtie. O să creadă că am vrut să scăpăm de el... Fir-ar să fie, nu mi-am dat seama, domnule Petrini, ești bun să-l aduci înapoi?" "Și ce să-i spun?" "Că am găsit locuri la Postăvaru."

Era să se termine prost gluma noastră, în realitate șeful (era chiar șef al celui

mai mare spital din orașul nostru) obținea locuri prin telefon. Pentru plăcerea farsei însă ne tîrîse pe toți pe la toate hotelurile, ultimul fiind Postăvarul, cel mai luxos, unde continuase să joace cu recepționarul bonoma lui glumă. După o săptămînă petrecută printre bolnavi, vindecînd sau iscălind certificate de deces, marele diagnostician (căci era vestit prin asta, veneau la el bolnavi și de prin țările vecine) se distra în felul acesta inocent, care ar fi părut, desigur, "neserios" neliniștitilor lui pacienți. Era prieten vechi cu domnul Culala. Micul inginer fusese protectorul de pe șantier al iubitei mele, ea îl invitase. Ceilalți erau toți medici la spitalul pe care îl conducea internisul. Iată deci grupul de care mă temusem!

Intrarăm în hotel și recepționarul se scuză că n-a înțeles bine cui fuseseră rezervate camerele (instruit să mascheze farsa); ne înmînă cheile și urcarăm. "Suzy, Petrini, ne zise șeful, făceți-vă comozi și coboriți la masă. Astăzi sînteți invitații mei!" "Vă mulțumim, zise Suzy, sînteți foarte drăguț... Cred și eu, îmi șopti apoi pe scări, e ușor să fii drăguț cînd nu mai știi ce să faci cu banii... Așa bonom cum îl vezi... Îți spun eu mai tîrziu..."

Camerele noastre erau alăturate, dădeau spre munte, acel masiv opus parcă lanțului Carpaților, de un verde dens, cu prăpăstii albe de zăpadă. Cînd intrai mă întîmpinără, venind dintr-un hău, reverberațiile violente ale trecerii unui tren. Deschisei geamul și tropotul acesta prăpăstios și nesfîrșit de fiare lovite mă șocă. Un aer rece mirosind puternic a rășină (nu discret, ca la noi) parcă mă drogă și rămăsei minute lungi contemplînd crestele acestui masiv care îmi sta parcă pe inimă, atît de străin și neprietenos mi se părea. Închisei geamul. În cameră totul era curat, mirosea plăcut și odihnitor a calorifer încălzit și a rufe proaspăt călcate. Mă desbrăcai, făcui un duș și schimbai costumul.

Mă pregăteam să ies și să bat la ușa ei, cînd sună telefonul. "Ce faci, vecine? îi auzii glasul. Hi, hi! Te mai moșmondești mult?" "Cum mult? Ești gata?" "Păi nu sînt!" "Păi ce aștepti?" "Păi aștept să fii tu gata și abia pe urmă încep eu să mă moșmondesc! Hi, hi! Mă mir că nu știi pînă acum că asta e una din plăcerile unei femei... Mai ales în voiaj! Dar și în alte ocazii." "Da?! Și în ce constă?" "Hm! Matilda nu te făcea s-o aștepti?" "Nu!" "Foarte bine! exclamă ea cu o grasă satisfacție. Nici nu merita s-o aștepti tu pe ea."

Rămăsei tăcut și un gînd îmi veni în minte cu simplitate însoțit de o vagă și bizară nostalgie: Suzy a fost măritată! *Tiens!* Sau a mai fost în acest hotel cu un individ cu care a vorbit la telefon în felul acesta. Normal! "Ei! se alarmă ea. Ce e cu tine?" "Nimic!" "De ce-ai tăcut așa brusc?" "N-am tăcut așa brusc! Am tăcut treptat, adăugai și izbucnii într-un rîs scurt și eliberator. Am tăcut în mod «firesc», continuai, cuvîntul ăsta are la mine o semnificație aparte..." "Lasă tu semnificațiile aparte și vino încoace, dacă zici că ești gata", mai spuse cu felul ei inimitabil și irezistibil de a-mi da ordine. Aici avea sensul că nu semnificațiile mele, fie ele și aparte, aveau vreo importanță, ci, mai încape vorbă?, ale ei!

O găsii însă gata, așezată cuminte pe pat și contemplînd cu tristețe vizibilă giganticul bolovan verde care îi amenința parcă fereastra. Avea, și nu rar, asemeni răsturnări de umoare, pe care însă și le învingea singură, dacă nu încercam, chiar cu afecțiunea intensă care mă stăpînea cînd o vedeam astfel, s-o ajut să iasă din ele. "Am fost foarte bucuroasă cînd m-am gîndit să venim aici și

să schiem, zise după câteva clipe lungi de tăcere (și privirea ei se răsuci și rămase parcă hipnotizată spre greoiul masiv sălbatic care nu sugera prin nimic că ar fi fost vreodată călcat de cineva)... dar acum..." Nu zisei, ci gîndii: dar acum, ce? Nu mai vroia? Ce i se întîmpla? Se îmbrăcase modest, aproape mohorît, un pulovăr maron, un pantalon albastru-î închis, pantofi negri, iar pieptănătura liberă, ca altădată, îi acoperea jumătate din obraji, al căror ten parcă fără sînge se alterase și parcă îmbătrînise. I se mai întîmpla acest lucru, dar nu totdeauna avea și o stare de spirit care să însoțească sau să determine depresia fizică. În aceste clipe dragostea mea pentru ea se făcea dureroasă, aproape insuportabilă, și înțelegeam bine expresia atît de comună a celor care iubesc, cînd spun: ași fi făcut orice ca s-o vad fericită. Îmi șopti: "Du-te tu singur, iubitul meu, nu mi-e foame și n-ași vrea să te indispun nici pe tine și nici pe ceilalți cu..."

Mă întristai eu însumi: mai bine mi-ar fi spus să stau cu ea, sau în orice caz să nu mă duc nici eu, sau să coborîm mai tîrziu amîndoi... era devreme, orele șapte, pînă la unsprezece, cînd se închidea restaurantul, putea să-i treacă... "Bine!", zisei și mă ridicai. "Stai! tresări, așa de repede ești gata să mă părăsești?" "Bine, stau", îi răspunsei și mă reășezai pe pat. Se uita la mine lung, dar cu privirea într-o parte. Mi-era greu să-mi dau seama dacă era sub puterea unei obsesii, dacă gîndea cu intensitate, sau pur și simplu nu gîndea nimic, ci era doar prizoniera unei apăsate inerții psihice. Mă îngrijorai: nici o stare de spirit nu seamănă cu alta în felul de a se manifesta, cum nici o frunză dintr-un arbore nu se mișcă la fel sub influența vîntului, care nici ea nu e la fel, de la simpla adiere la furtună. Astfel de stagnări ale sufletului mai cunoscusem la Suzy, cea de-acum era însă cea mai mare. Parcă împietrise, ași fi zis chiar că nu mai respira: un om viu, dar oprit în adîncurile ființei... Observasem însă că dacă în astfel de clipe mîngîierile mele sau dorința de a afla ce era cu ea cădeau în gol, în schimb un cuvînt sau o inițiativă mai brutală o făceau să tresară ca sub un șoc și încetul cu încetul își revenea. Da, dar acel cuvînt sau acea inițiativă, dacă nu erau sincere, adică adevărate, nu aveau nici un efect. Dar cum puteai inventa cu ușurință așa ceva? Simulai nepăsarea. "Bine, repetai, atunci plec!" (la restaurant) și mă ridicai și o luai spre ușă. "Stai! tresări iarăși, și iarăși repetă: așa de repede ești gata să mă părăsești?" "Bine, stau", îi răspunsei și mă reășezai pe pat. Parcă se trezi, expresia i se schimbă într-un fel, ași zice, spectaculos, cu buzele întredeschise trase îndelung aer în piept și expiră parcă uluită: cum putuse să stea atîtea minute sub o presiune și nu murise? "Dacă ar fi să mă sinucid, zise, cred că ași putea s-o fac oprindu-mi respirația. Știi, continuă ea cu mare însuflețire, negrii care erau vînați și duși în sclavie se sinucideau în felul ăsta în corabie, cînd își dădeau seama că niciodată nu vor mai fi oameni liberi. Nu oricine, probabil șefii războinici, care nu cunoscuseră pînă atunci ce înseamnă să fii captiv." Are sau n-are legătură ceea ce spune ea acum cu starea din care tocmai a ieșit? "La telefon erai veselă", zisei. "Da, și tu erai *prea* vesel și ți-ai permis să taci, m-ai lăsat suspendată în vid. Ai văzut? Ai văzut, iubitul meu?! Nu mai aveam aer!"

Îi verificasem însă explicațiile, n-aveau legătură cu mine, oricum, cu nimic din clipele anterioare. E drept că nici ea nu afirma clar acest lucru, îmi sugera numai, ca să mă descurajeze s-o "pisez", cum îmi reproșase la un moment dat,

fără însă ca eu să fi făcut-o vreodată. Înseamnă că un altul o făcuse înaintea mea, și atât de tare, încît căpătase convingerea că ăsta era un chin la care orice bărbat avea s-o supună toată viața. Era în firea oricărui bărbat această trăsătură, sau ea avea în firea ei ceva care îi determina s-o facă? Oricum, faptul că eu nici măcar nu încercasem nu însemna că într-o bună zi n-aveam să încep... Un blestem... Cert este că, evitînd această primejdie, Suzy nu vedea că în afară de ceea ce îmi povestise ea în prima noastră noapte de dragoste eu nu știam aproape nimic din viața ei, în timp ce a mea îi era cunoscută, destăinuiți, smulse cu simulată indiferență. ...este imposibil să-ți închizi trecutul ca pe-un robinet, ți-l deschide ea distrăgîndu-ți atenția, simulînd cea mai curată dintre curiozități... Ar fi trebuit deci să respecte ceea ce îmi impusese mie, dar nu respecta, de pildă prinsese o distilată aversiune pentru Matilda. "Da, da, îmi spunea adesea cu un net dispreț, lasă că știu eu, și acum o mai iubești..." Sau: "...lasă tu asta, Silvia e un pretext, nu la fetiță ții..." Sau și mai rău din senin, foarte enervată: "Așa! lasă-mă în pace! du-te la Nineta, securista aia, ar putea, cu «relațiile» ei, să te ajute să te întorci la Universitate... Îți spun din experiență, prima dragoste nu se uită", îmi lipea cu ocazia asta și o scamă pe suflet, să cred că nici ea n-a încetat să-l iubească pe primul bărbat pe care îl iubise... Totdeauna însă, la sfîrșit, surîsul ei, ironie și tandrețe, care nu înceta să mă fascineze, anula sarcasmul acestor ieșiri și aproape că începusem să doresc să se producă cît mai des... postura ei vulgară era de natură pur intelectuală, mima gelozia de acest tip, deși acest sentiment nu era absent, însă pe acela compus din alte elemente nu vroia să-l exprime...

La masă mîncarăm și băurăm zdravăn. La cafea medicii povestiră anecdote, tot despre medici, care se plasau cu un an în urmă, cînd li se desființaseră cabinetele particulare. Rațiunea cîcă ar fi fost următoarea: în zilele noastre nu se mai poate pune un diagnostic fără analize prelabile de laborator. Or cine avea laboratoare? Spitalele. Deci bolnavul era dirijat tot acolo, și le obținea gratuit. Atunci de ce să ia medicul particular bani bolnavului? Să-l îngrijească în spital, unde salariatul avea asistență gratuită. Reacția medicilor: de furie, dar nu împotriva legiuitorului, ci a bolnavilor, ca și cînd ei ar fi venit cu decretul. În ce fel? expedierea lor rapidă de la consultații, în următorul stil: urma anecdota... Medicul, grăbit și nervos: dumneata de ce suferi? Pacientul: domnule doctor, eu nu mai pot să urinez... Medicul: cîți ani ai? Pacientul: șaptezeci... Medicul: ai urinat destul! Următorul! Vine o gravidă: dumneata ce ai? Gravida: domnule doctor, copilul meu stă strîmb, ce fac eu cînd o să nasc? Medicul: cum te cheamă? Gravida: Leibovici... Medicul (ridicînd glasul): Leibovici? Se *descurcă* el! Cine e la rînd? Ei, dă-i drumul! Pacientul: domnule doctor, eu sufăr de o boală foarte ciudată! Medicul (extrem de grăbit): lasă considerațiile, spune! Pacientul: domnule doctor, eu ce mănînc aia fac... Medicul: adică, vorbește clar... Pacientul: dacă mănînc fasole, fasole fac, dacă mănînc varză, tot varză fac... Medicul (dumirit): aha! și ce-ai vrea dumneata? Pacientul (umil): să fac și eu normal. Medicul (expeditiv): mănîncă căcat! Altul la rînd... Șeful grupului nostru de schiori, vestitul diagnostician, pretindea că n-a auzit pînă acum această anecdotă, probabil, zise el, că s-a născut la București, dar pînă a ajuns la noi în Ardeal... Rîdea literalmente cu gura pînă la urechi și, încurajați, colegii lui mai

tineri îi mai spuseră și altele, chiar mai reușite, dar lui asta îi plăcuse, repeta finalul, și din senin se dădea cu scaunul pe spate și hohotea cu o poftă formidabilă, paharele băute avînd și ele un oarecare rol... Spre surpriza mea, Suzy anunță că știe și ea una, tot despre medici... Cine nu e îngrijorat cînd o aude pentru prima oară pe iubita lui povestind ceva într-un anturaj? Dacă anecdota nu va fi reușită? Dacă va povesti-o rău? "La un medic vin trei pensionari bolnavi, începu ea. Medicul era specializat în pensionari, hi, hi dacă există așa ceva", chicoti Suzy cu un farmec care credeam că numai mie mi-era adresat, dar în felul acesta ea îi făcu pe toți să zîmbească, succesul îi era asigurat dinainte... "Există", zise șeful rîzînd și el dinainte, probabil însă cu gîndul tot la acea anecdotă... "Pensionarii, continuă Suzy, vroiau să li se prescrie un regim... Intră primul. Da, zice medicul cercetîndu-i fișa, bine, să-ți prescriu un regim... Ce pensie ai dumneata? Cinci mii de lei, zice pensionarul. Perfect, zice medicul: carne, fripturi înăbușite, purcel de lapte, vin fără restricție, ouă umplute, vînat gătit cu sos picant, urmați regimul ăsta pe răspunderea mea, fără grijă, o să vă simțiți absolutamente în cea mai bună formă. Hi, hi, continuă Suzy, vine al doilea pensionar. Medicul: dumneata ce pensie ai? O mie cinci sute de lei, îi răspunse pensionarul. Medicul: macaroane, griș cu lapte, supe de zarzavat, pește rasol, ceaiuri, multe ceaiuri... Pleacă ăsta, vine al treilea. Dumneata ce pensie ai? Șapte sute cincizeci de lei. Medicul: plimbări; aer! mult aer!... Aici Suzy ridicase glasul și diagnosticianul o urmă izbucnind într-un behăit înalt, ca și cînd ar fi vrut să ne sugereze că sincer vorbind se săturase de rîs, și anecdota asta îl silea acum să scoată doar țipete...

...La plecare Suzy îmi făcu o surpriză: nu se mai ținea drept pe picioare și nici cuvintele nu-i mai erau întregi, deși erau coerente... Erau însă înmuiate de o duioșie, de o delicateță și de un abandon atît de adormit și total, încît o luai în brațe și urcai astfel cu ea scările, dar fără să mă grăbesc... Era pentru mine o ocazie unică s-o aud spunîndu-mi ceea ce trează nu vroia să desvăluie. "Iubitul meu, îmi șoptea, sînt fericită... Prostule... o, cît de prost ești!... Hercule! O să-ți dau o furcă și un caier... Ești mai mare decît Aristotel, dar să nu te prind că faci filosofie cu mine... Ai crezut că... Suzy a ta... O, cît ești de drept și de curat... Ce copil ești... De fapt ești... De fapt ești un... Scuză-mă, nu știu ce spun, m-am troscăit..." "Da, zisei, destul de tare, ca să mă pui mai presus de Aristotel, dar nu atît de tare ca să mă jignești, deși un gînd te-a ispitit. De fapt ce sînt?" "Hercule, cu tine simt că trăiesc..." "Și fără mine ce simți?" Ei, fără mine ce simțea? Nu-mi răspunse, chiar și în această stare de somnolență a spiritului, din care dealtfel se trezi după ce deschisei ușa și o lăsai în pat, nu căzu în cursă. Îi scosei pantofii, pulovărul, pantalonii, dulcea bluză de mătase... O acoperii cu pledul, îi stinsei veioza și deschisei ușa să plec. "Ei, strigă deodată, foarte trează, unde te duci?" "Dormi", îi șoptii. "Stai aici, băiete, că nu e timp de dormit..." "Stai cuminte, mă întorc îndată." Intrai la mine, unde nu întîrziai mai mult de cîteva minute, dar cînd revenii o găsi în capul oaselor, reaprinsese veioza și se uita la mine cu un imens reproș, ca și cînd ași fi lipsit ceasuri întregi. O luai în brațe și ea își lipi fruntea de a mea, oferindu-mi doi ochi deschiși și nemișcați, asemenea unor oglinzi divine-, în care *marea enigmă* putea fi contemplată, dar nu desvăluită. "Te iubesc atît de tare că vor să cheme la Salvare", șoptiră buzele ei. "O, iubita mea,

ii răspunsei, dragostea mea pentru tine arde macii pe coline." "Da? Da?! mă interogă mereu eu fruntea lipită de a mea, da, iubitul meu? Da!?"

Dimineața mă trezii primul și o descoperii îndreptată cu tot trupul spre mine, și cu pumnii încleștați. De obicei somnul la ea era izolare, retragere... Acum era o prelungire a dulcelui abandon din timpul serii, când urcasem scările eu ea în brațe. Îi luai pumnii și începui să-i sărut. Se trezi dintr-o dată, cu un surîs viclean, ca și când ar fi vrut să-mi spună că totul era trucat și nu trebuia s-o cred. Și drept dovadă se răsuci și îmi întoarse spatele și își trase și pledul peste cap, acompaniind hohotele mele nereținute de triumf cu mișcări furioasă...

VIII

Coborîrăm la micul dejun stăpîniți toți de acea stare de prospețime a senzațiilor care parcă singură dă farmec tuturor excursiilor: ușoară exaltare, când totul ni se pare curat și sărbătoresc, vagă beție a spiritului, eliberat de orice preocupări practice care îl țin prizonier. Văzut din afară, excursionistul pare ridicol, prin veselia lui puțin zgomotoasă și puerilă, omului care nu cunoaște sau nu are timp să trăiască bucuria gratuită a mișcării... Eu eram unul din acești oameni... Acum însă descopeream că e minunat să lași totul acasă, să te gîndești cu o plăcere simplă, elementară, că vei urca munții fără senzația obsesivă că îți pierzi timpul căutînd o bucurie previzibilă.

Soarele inunda stațiunea! Iar hăul de sub teleferic pe deasupra căruia lunecam suspendați îmi dădea o senzație aproape violentă și în același timp diafană de eliberare de tirania atracției terestre. Să vezi brazii defilînd sub tine, brazii pe care atîția ani îi privești de jos în sus, te făcea să simți că odinioară, cu milioane de ani în urmă, când nu existai nici măcar ca specie, existai totuși ca pasăre, și planai ca acum peste singurătatea vailor adînci, cu sentimentul divin că ai fost aici totdeauna și vei fi... Jos, asta e o pură idee. Aici era o idee trăită, sau mai bine zis o senzație de plenitudine din care țîșnea ideea, după cum altădată prăbușindu-mă zilnic cu liftul în adîncul pămîntului putusem s-o trăiesc pe aceea a închircirii și a încătușării...

Tăcerea domnea asupra întinderilor de zăpadă! Pîrtia peste care dădurăm la cota 2000 era amețitoare. De pe creasta muntelui cobora tot în munte, într-o vale adîncă însoțită mai încolo de un cablu de care erau agățate scaunele de întoarcere, care urcau neîncetat cu o mișcare lină și sigură: în peisajul sălbatic și pustiu, îți dădeau certitudinea că în nici un fel, orice s-ar întîmpla, nu vei rămîne părăsit în aceste singurătăți. Unul după altul se topiră la vale membrii grupului nostru. Suzy și cu mine întîrziem: ea mă ajuta să-mi desmorțesc picioarele și să-mi reamintesc cum poți frîna o alunecare prea vertiginoasă, plugul, o oprire, cristiana, echilibrul în viteză mare, flexiunea genunchilor, corpul înainte, căderea fără pericol... Trepida de nerăbdare, îmi dădea tîrcoale stîrnind pulberea fină a zăpezii, cu chipul îmbujorat, cu privirea strălucind, stăpînită de o bucurie apropiată de violență, strigîndu-mi, din cînd în cînd, "aoleo, Victoraș... fricos mai ești... pînă faci tu o cristiană ne-apucă prînzul..." Pînă la urmă îi spusei: "Nu

înțeleg de ce stai tu lângă mine și mă dădăcești. Ia-o înainte și pînă te întorci tu..."

Asta și vroia și rămăsei mirat cînd o văzui cum își dădu drumul. Nu aluneca pur și simplu la vale, în voia schiurilor, cum îi văzusem pe ceilalți, ci își sporea viteza în genul patinatorilor, folosind în același timp și bețele și lăsînd în urma ei trîmbe de zăpadă în care se învălui și pieri ca într-un vârtej. "Da, gîndii, surîzînd, iată, ea care trăiește cu o multitudine de frîne interioare și contradictorii și al căror farmec neștiut nici de ea m-a făcut s-o iubesc atît de tare, acum nu mai are nici una..."

s-a dus... m-a părăsit..." Adevărul era că pîrtia mi se părea prăpăstioasă și n-ași fi vrut să schiez alături de ea făcînd prea des plugul. "Asta trebuie s-o fac singur, îmi spusei, și de atîtea ori pînă o să-mi redescopăr perfect echilibrul într-o alunecare nu prea grozavă, dar nici ridiculă în comparație cu sborul ei..."

Pornii deci și schiurile începură să mi-o ia înainte cu o viteză cu mult prea mare decît mă așteptasem. "Cum se cade fără pericol?", mă întrebai. Dar nu mai avui timp să-mi amintesc și mă lăsaî într-o parte la voia întîmplării. Nu căzui prea bine, ridicai bocancul, mă sprijinii în cot. "Trebuia să pornesc direct făcînd plugul, îmi spusei, și nu trebuia să cad, ci să mă aplec pe piciorul stîng și să fac cristiana. De acord, îmi spusei cu voce tare, conștient că vorbesc singur în mijlocul naturii și (ceea ce stîrni în mine o mare veselie) cu certitudinea că învățasem totuși ceva, înainte, brav soldat!..." Căzui de cel puțin trei ori pînă ce reînvățaî fiecare figură, pe care, știind-o în teorie, o uitam îndată ce schiurile începeau să-mi trepideze sub tălpi. Dar unde dispăruse Suzy? Între timp pîrtia începuse să se populeze de noi schiori și observai că nu eram singurul care cădea. Mă urcai într-un scaun și revenii sus. Abia urcînd îmi dădui seama că pîrtia era interminabilă, kilometri întregi. Era foarte agreabil să simți cum după fiecare coborîre ființa ta fizică învăța din ce în ce mai bine să stea relaxată pe schiuri în timp ce aluneca cu o viteză crescîndă pe imensa pîrtie care devenise orbitoare sub soarele care se ridica. O cristiană deveni curînd pentru corpul meu o mișcare aproape la fel de însușită ca mișcarea simplă pe pămînt ferm. Însă obosisem... Înainte de a-mi da iarăși drumul scosei mănușile și mă ștersei de sudoare... În aceeași clipă mîini dulci îmi acoperiră ochii pe la spate. O adîncă pace mă invada. O fericire! Lumina care îmi obosise ochii reapăru sub pleoape, dar nu aceeași, o altă lumină, destinată nu privirii, ci ființei mele smulsă din temporal, o lumină a adîncurilor lumii față de care cea mare, a noastră, e un amurg cenușiu... Prelungii nedefinit clipa întoarcerii și a recunoașterii: "Ei! auzii o șoaptă îndepărtată, cine e?" Și mîinile străine se desfăcură de pe ochi și clipii cu o stranie dezamăgire: da, lumina reală era ștearsă și albicioasă, fără intensitate și fără fiorul cu care mă invadasese cealaltă, aurie, supranaturală. Avui un surîs strîmb: "Suzy, ce e cu tine, unde ai dispărut?". "N-am dispărut, după cum vezi, am venit să te iau, mergem la cabană să mîncăm și să ne odihnim puțin, pe urmă ne întoarcem... Ei, cum a fost? Așa e că nu-ți pare rău că am venit? După masă schiem împreună, te-am văzut cum mergi, e foarte bine!"

...Se îmblînzise. Acum îi era foame și aștepta cu un soi de ciudată melancolie să ni se aducă borșul. Era tăcută, se uita într-o parte și surîdea retrasă în sine, destinsă și vrăjită de ambianța cabanei... glasurile schiorilor, rîsetele, agitația chelnerilor... Părea, ai fi zis, resemnată, dar de ce anume? "Nu!", zise întru tîrziu. "A, da?", tresării. Se redresă și deschise ochii mari, care îmi făceau impresia că fără să miște capul vedeau enorm, în trei părți, panoramic. O întrebasesem dacă nu se simte obosită. Se aplecă spre mine și începu să-mi șoptească, uitîndu-se însă în altă parte și surîzînd: "...am vrut să-ți spun aseară de doctorul Sălăjan (spre el se uita, și văzut de departe șeful grupului nostru, celebrul diagnostician, arăta roșu ca un rac, îl fripsese soarele, și din pricina asta părea parcă indignat, dar desigur alta era pricina, în gălăgia asta nu se mai puteau spune anecdote decît urlînd), a venit la el în inspecție un șef mare de la București. «De ce, zice, ai luat dumneata unui bolnav 30 000 de lei?» "Treizeci de mii?", tresării... "Da, continuă ea, așa face, pe unii îi vindecă pe gratis, pe alții îi jupoaie. «Bolnavul dumneavoastră, a zis el, e un ștab. Are de unde plăti. L-am prevenit, nu l-am tratat cu sila. De ce nu s-a dus la alt medic?» «Ce e asta, a strigat șeful acela la el, foarte brutal, faci pe haiducul în spitalul statului?» «Da? i-a răspuns Sălăjan, dați-mă afară! Mă descurc eu, o să-mi tratez bolnavii ambulatoriu la domiciliul lor, n-aveți ce-mi face, nu mă puteți împiedica să merg și eu în simple vizite la prieteni.» «Dumneata, zice, n-ai conștiință? Trădezi jurămîntul lui Hipocrate.» «Ba da, zice Sălăjan, știu cine sînt și ca să vindec un bolnav, să nu trădez jurămîntul lui Hipocrate, trebuie să fiu sănătos, să pot inspira bolnavului optimism, încredere. Ce impresie face bolnavului un medic palid, iritat de grijile existenței? Vrei să-l vindec pe bolnav de ficat și tu ești bolnav de ficat.» «Ce-ar fi, a zis atunci șeful ăla, dacă toți medicii ar face ca dumneata? V-ar linșa populația!» «Mai întîi, i-a răspuns Sălăjan "populația" eu o tratez pe gratis, conform legislației, al doilea, nu toți medicii pot să mă imite, să vă spun de ce... Dumneavoastră, zice, aveți exact psihologia unui individ de prin preajma Atenei, din antichitate, care ieșea la drum, momea cite-un trecător, îl invita la masă și pe urmă îl întindea pe-un pat. Acolo îl măsura, patul era făcut pe măsura acestui bizar personaj. Dacă individul era mai lung decît patul, mai tăia din el, îi mai scurta din picioare, dacă era mai scurt, îl mai întindea. Asta era țicneala lui, să facă oamenii egali cu el. Așa procedați și dumneavoastră, pretindeți să faceți medicii egali între ei. Da, dar nu sînt, fiindcă unul poate să omoare un bolnav cu zile, altul dimpotrivă, prin talentul lui îl smulge din ghearele morții. Asta se plătește. Cum adică, să plece ștabul de la mine sănătos și fluierînd și să se urce în Mercedes, iar eu să mă urc într-un autobuz hodorogit și supraîncărcat? Fiți atent, zice, și nu vă îmbolnăviți, că veniți la mine și...» «N-o să viu la dumneata, zice ăla, mai sînt medici buni în țara asta cu alt nivel de conștiință.» «În ce privește nivelul, da, mai sînt, zice Sălăjan, n-aveți (hi, hi, chicoti Suzy) decît să vă adresați cui vreți... Cu nivelul lor înalt pot să vă trimită fără muștrări de conștiință pe lumea ailaltă..."

Chelnerul ne adusese între timp ciorbele. Sălăjan abia acum ne văzu și ne făcu semn cu mîna, strigînd ceva... "Da, da, urlai și eu, mersi, asemenea." Ne ura poftă bună...

Cabana începuse să se golească. Când ieșirăm și ne puserăm din nou schiurile, Suzy se reînsufleți, dar ghicii după expresia ei că era hotărâtă să rămână pînă la sfîrșit numai cu mine. "Cînd plecăm?", o întrebai. "Cînd vrem! Nu ești tu șeful meu? Ne învoiești pe amîndoi și mai rămînem o zi." "Ei pleacă?" "Da, au tren la ora zece!" "N-ar fi mai bine să plecăm și noi? Și simbăta viitoare venim din nou!" "Cum crezi, dar simbăta viitoare s-ar putea să nu mai avem parte de vremea asta splendidă."

Vroia să mai rămînă! Nu era o problemă, practic la *Oraca* directorul știa că atunci cînd era cazul lucram împreună și după-amiezile și uneori și duminica. "Ai casa făcută?", o întrebai. "Bineînțeles!" "Plăți?" "Marți mă duc la bancă și miercuri lichidez ultimele achiziții pe luna asta." "Ascultă, Suzy, o întrebai în timp ce schiurile mele începură să alunece la vale cu moderație, fiindcă preferam să fac des plugul decît să mă pomenesc aiurea cu picioarele răsucite în aer (lipsa de performanță e de preferat ridicolului), era vorba ca astă-toamnă să reintri la facultate! O imensă eclipsă a conștiinței m-a făcut să uit lucrul ăsta atît de important pentru tine!" Ea rîse cu o veselie mare: "Ei! eclipsa asta de conștiință am avut-o și eu! Cînd mi-am adus aminte era prea tîrziu!" "Adică?" "Adică am uitat că *molia* (știi cine, șeful cadrelor) mi-a lăsat un dosar intact, și cînd am revenit, am fost sfătuită să fac un memoriu, și memoriul, ehe! pînă să primesc răspuns la el, adio și anul ăsta! "Și l-ai făcut acest memoriu?"

Dar ea își luase vînt, sbură la vale cîteva sute de metri, apoi făcu o cristiană în trombă și mă așteptă... O imitai... "Nu, zise, am timp, pînă la toamnă aranjez eu și chestia asta." Pînă la vale merse alături de mine, dar tot așa, luînd-o adesea înainte și schiind ca la un concurs, trecînd printre bețe imagine și foarte apropiate unele de altele, ceea ce o silea să facă răsuciri bruște de la dreapta la stînga. Jos ne oprirăm să ne odihnim cîteva minute, în timp ce valea se umplea de schiori. Unii aterizau spectaculos, alții însă (și aceștia erau cei mai caraghioși) se pomeneau surprinși de ceva și se vedea clar ce-o să li se întîmple: schiurile o luau vizibil înaintea picioarelor în timp ce schiorul încerca disperat să se redreseze; cădea aiurea, alunecînd apoi pe pîrtie pînă hăt departe. Surpriza era un dîmb care te sălta brusc în aer, mă trîntise și pe mine de cîteva ori. Cei experimentați, ca Suzy îl treceau rămînînd cîteva clipe în sbor de pasăre, cu trupul înaintea schiorilor, care apoi, la atingerea pîrtiei erau răsucite de schior într-o amețitoare cristiană. Un mic sentiment de admirație și invidie mă stăpînea privindu-i cum se adunau în vale unul după altul și se îndreptau apoi spre telescaune, cu acea mișcare de eleganță pe care mersul pe schi ți-o impune chiar dacă pe pămînt ferm n-o ai (schiorii pasionați o capătă cu timpul și în mersul obișnuit). Revenirăm în deal. "Cum era înainte fără telescaune?" o întrebai pe Suzy. "Era istovitor, zise. Făceai cel puțin o oră pînă sus. Eu mă opream la jumătatea pîrtiei, fiindcă urcușul e mult mai greu în a doua jumătate. Alții însă mergeau pînă jos, mai hoinăreau pe acolo, se întorceau pe urmă gîfiind și mai coborau o dată, cel mult de două ori, mai mult nu făcea nimeni. E adevărat, rîse ea, că ăla era adevăratul schi, fără întoarceri mecanizate, unii, cum ți-am spus, rătăceau aiurea prin cotloanele muntelui, se mai prăbușeau prin gropi, își mai rupeau cîte-un picior, îi mai mînceau lupii..." "Chiar?" "Daaa! făcu Suzy mereu veselă, muntele e mai primejdios decît marea, poți să te rătăcești, te poate prinde

din senin o furtună... Pe mine m-a prins o dată una la Poiana Stinei, uite-aşa, dragă, mă trăsnea în cap, vedeam cu ochii mei unda fulgerului cum mi se încolăcea printre picioare ca un şarpe de foc... Dar nu m-am speriat. Gata, Suzy! rîdeam, s-a zis cu tine... Un grup, continuă ea în timp ce schiurile ne fişiau uşor la vale, s-a rătăcit tot aşa, din pricina furtunii... I-a atacat o haită hămesită (aşa sînt ei, atacă numai în haite şi numai cînd sînt foarte flămânzi)... I-au mîncat, afară de unul, care a reuşit să se urce într-un copac... Nevastă-sa era cu el, dar rămăsese jos, şi el a văzut şi a auzit de-acolo din copac totul. L-au găsit forestierii a doua zi dimineaţa, albit complet şi cu ochii holbaţi... Înnebunise! Şi ce era acolo, continuă Suzy mirată, un loc obişnuit de munte, o simplă potecă, la vreo cincizeci de metri de drumul de coborîre normal de care se rătăciseră, şi-i apucase seara bîjbîind după el sub ploaie şi ceaţă. Ştii, aicea sus nu e ca la noi, cînd vine furtuna cu viscol sau cu ploaie nu se mai vede nimic, fiindcă norii se prăbuşesc... De-aia şi fulgerele ţi se încolăcesc pe deasupra capului, hi hi..."

X

Cu acest chicotit vesel în urechi întorsei capul spre cer ca să fac brusc descoperirea că poţi trăi adesea instantaneu exact ceea ce ţi se povesteşte că li s-a întîmplat altora cîndva. "Suzy, zisei, ia uită-te!" Eram în vale, în a treia tură, şi soarele era orbitor. Dar de dincolo de munţi începuse să urce spre el cu viteză, trimiţînd înainte coloane parcă înnebunite de nori albi, o masă neagră, înfricoşătoare. Ai fi zis că era chiar muntele împins din adîncuri spre cer de o enormă erupţie. "O! făcu Suzy cu ochii holbaţi de încîntare, aşa ceva n-am mai văzut..."

Palele albicioase acoperiră soarele şi cerul deveni mat. Apoi undeva sus se întunecă, lăsînd jos parcă prizonieră lumina care acoperise toată ziua muntele. "E sus de tot, zise Suzy contemplînd bivoliul geologic care ne uluise şi care într-adevăr continua să urce, putem să mai schiem... vezi, zise, aşa se strică vremea aici sus, nici nu bagi de seamă, dar nu trebuie să te sperii, aşa fac ei pe grozavii, norii-ăştia..."

Avea dreptate, nimeni nu se grăbea să prindă telescaunele, iar de sus schiorii continuau să vie în vîrtej ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Urcarăm şi noi printre ultimii... Cînd ajunserăm la cotă cerul era acum aşa cum trebuia să fie, plumburiu, de iarnă. Aerul însă cel dinainte, liniştit, puţin albicios, reflexul zăpezii... "Victoraş, ultimul tur", zise Suzy. O urmai, dar pe la jumătatea pîrtiei simţii cum ace fine de gheaţă încep să-mi înţepe obraji. Suzy schia înaintea mea, ca în primele clipe de dimineaţă cînd o văzusem luîndu-şi viteză împingînd schiurile lateral. O strigai. "Ei!", îmi răspunse. "Ne întoarcem, a început să bată vîntul." "Ei şi? E plăcut, nu-ţi fie frică, ne întoarcem..." Coborînd însă în vale, avui net senzaţia că am dat amîndoi peste borta vîntului. Sufla foarte tare şi acele de gheaţă se transformară în fulgi mari, care mă orbeau. Se făcu întuneric de seară şi la doi paşi silueta iubitei mele îmi părea fantomatică. Auzii un chicotit pe care furtuna mi-l aduse în urechi ca o părere. Apoi glasul ei: "Victoraş, încotro

o iei?" "Spre scaune", strigai. "Nu într-acolo, vino mai aproape, ține-te după mine."

Da, dar după părerea mea încotro mergea ea era complet anapoda, încît protestai. "Stai pe loc, oprește-te odată, vrei să ne rătăcim?" Ea se opri și ne apropiarăm chipurile biciuite de violenta ninsoare. "Nu ne rătăcim, zise, avem timp destul, urcăm mereu și ajungem sus în mod sigur. Nu trebuie să coborîm și nici să mergem de-a lungul pantei." "Dar nu luăm scaunele?", zisei. "Bineînțeles, dacă le găsim, dar nu mai știu nici eu acum încotro sînt, m-ai derutat cu strigătele tale. Stai așa, nu mai vorbi!" Apoi deodată: "Țin-te după mine, dar în tăcere și nu mi-o lua înainte, că iar mă derutezi". Aluneca nesigură pe schiuri și în sinea mea eram eu sigur că ne-am rătăcit. Apoi mișcările ei deveniră deodată foarte sigure și în aceeași clipă se opri. Se întoarse spre mine. "Victoraș, zise, acum pot să-ți spun: nu mai știu încotro s-o luăm. Uite ce spun eu. Grupul nostru o să observe că nu ne întoarcem și or să trimită după noi Salvamontul. Dacă stăm pe loc, ne vor găsi imediat... Și dacă nu ne vor găsi, nu-i nimic, iubitul meu, murim amîndoi îmbrățișați... Ei, hi, hi! Ce zici de chestia asta?" "E o idee! strigai. Am auzit că e o moarte foarte dulce." "Nu-ți pare rău?" "Ba îmi pare, dar nu de mine, ci de tine." "Să nu-ți pară rău, am fost fericită cu tine, și uneori, știi, am trăit ceea ce se zice..." "Ei, ce se zice?", o întrebai văzînd-o că tace. "Că așa ceva nu poate să dureze." "Ba poate, dar cei care reușesc nu au poveste decît, știi tu, în imaginația populară, în basme.

În realitate cei fericiți nu mai sînt băgați în seamă." "Nu, iubitul meu, te înșeli, noi vom trăi ca în poveste, ani mulți și fericiți, și asta se va ști... Hai acum să căutăm un loc unde să ne scoatem schiurile și să ne așezăm. Le punem în formă de piramidă și noi ne culcăm și ne lăsăm acoperiți de zăpadă. Dacă e ca furtuna să se oprească Salvamontul o să observe vîrfurile schiurilor și o să ne desgroape corpurile..."

O ascultai, deși în capul meu, fără ridicula căciuliță de schior și biciuit de furtună (ce bună ar fi fost acum acta căciuliță, nu-mi mai simțeam urechile), nu se armonizau deloc spusele ei că noi doi vom trăi ca în poveste, cu ideea de a renunța la orice efortare de a găsi scaunele și a ne lăsa singuri îngropați în nămeți. Ea se așeză și se întinse. Mă întinsei alături și ne îmbrățișarăm. Ea începu să mă sărute, și nu mai înceta, dar sărutările ei nu aveau în ele nimic dramatic, erau fierbinți și neînfrîinate... "Hm! gîndii hotărît să nu prelungesc mult acest abandon, n-are imaginație, nu cunoaște moartea..." În acest timp vîntul fluiera și mai întărit în văzduh și fulgii grei de zăpadă ne izbeau neîncetat sărutările, topindu-se de buzele noastre, care ardeau. Deodată înțelesei, sau, cum se spune, îmi pică fisa: Suzy văzuse scaunele, nu era în firea ei să pună în scenă pentru noi doi o moarte atît de romantică și fără vlagă. Sării în picioare: "Gata, strigai, hai acum să urcăm!". Și în clipa aceea zării și eu, la doi pași, printre rafalele furtunii, umbrele mișcătoare și impasibile ale telescaunelor. Adevărul era că, deși furtuna nu se potolea, negura nu mai era atît de deasă.

Ea se sculă parcă cu regret... Ne luarăm schiurile în spinare și ne urcarăm nu fără dificultate, fiindcă scaunele nu erau chiar impasibile și sîrma care le trăgea se curba, și întregul șir se bălăbănea sub izbiturile brutale ale aripilor grele ale furtunii. Abia atunci îmi dădui seama că proporțiile aventurii noastre

nu fuseseră mici, fiindcă respirai adânc, despovărat de o reală dar amorfă neliniște. Urcam de câteva minute și negura se împrăștia vizibil. Dansa în valuri, în salturi, dar se rarefia spectaculos. Avui un fior uitîndu-mă în urmă: întuneric total! Deodată zării soarele în amurg, tîpsie de aur pe înălțimea cotei îndepărtate... Și tot atunci scaunele se opriră și în aceeași clipă și soarele fu acoperit... Rămăsei nemișcat, așteptînd ca mecanismul care se oprise să-și reia mersul. Nu și-l reluă, deși minutele se scurgeau. Ea mă strigă: "Să ne dăm jos și să ne continuăm drumul, nu mai e mult. Dacă se pun din nou în mișcare, ne urcăm iar."

Nu mai că de-a lungul lor zăpada nu era tasată ca pe pîrtie, intram în ea pînă la brîu, și ne îndepărtarăm convenind să observăm momentul cînd defecțiunea va fi remediată și să revenim... dar să nu pierdem timpul în cazul în care... "Probabil, zise Suzy, că au oprit telescaunele crezînd că nu mai e nimeni, și să nu se rupă cumva cablul dacă îl lasă să meargă aiurea pe furtuna asta..."

Într-adevăr, furtuna era mai rea decît crezusem eu că e în apogeul ei. Deși zăream cota, aveam, cum au toți naufragiații, iluzia că ținta noastră se îndepărtează și nu se apropie de noi. Dacă se lasă întunericul și n-o mai vedem, numai senzația că urcăm ne mai poate ghida, gîndeam. Dar și atunci ne putem trezi într-o prăpastie... "Tu ești de vină, răcnii după ce într-adevăr nimerii într-o groapă din care abia mă smulsei, asemeni baronului Münchausen din mlaștină, trăgîndu-mă de propriile mele schiuri... Dacă n-ai fi simulat rătăcirea, acum am fi fost sus..." "Da! strigă și ea furioasă, te pregătești sufletește să mă mînci de vie la noapte, ca să nu mori tu de foame... Uite, nu mai merg!" și țipă cuvintele *uite nu mai merg* fără pauzele misterioase ale limbajului: ca și cînd ar fi vrut să fie fulgere, nu cuvinte... Și se lăsă moale într-o parte. Avui intuiția că dacă scăpăm și vom trăi "ani lungi fericiți" va povesti tuturor și nepoților, cît de fricos am fost eu în această aventură. Adevărul era că eram, începuse să se întunece cu adevărat, înserarea cosmică și nu jocul înșelător al elementelor. Natura nu-mi era prietenă, deși mă refugiasem atîta vreme în ea, o interogasem prea mult (formă de respingere) și nu eram dispus să pier în sînul ei, chiar dacă o aveam alături pe cea mai dragă ființă dintre pămîntene. Îi șoptii la ureche alungindu-mă iar lîngă ea în zăpadă: "Sîntem în siguranță, și tu știi asta! Dar există un «imprevizibil în noi și deasupra noastră» pe care eu îl simt și tu îl ignori. Pentru natură, în caz de nenorocire, asta e o surîzătoare mișcare de ironie a umerilor: cîte nu se întîmplă cu copiii ei iubiți, pe care farmecul ei îi subjugă..."

Îmi înfundai fața în troiene. Cred că ațipisem, mă trezii zgîlțit. "Trezește-te, Victoraș, nu dormi, că nu e timp de dormit!" Foarte energică, Suzy, cu schiurile în spinare, înfrunta un amurg iarăși înroșit de a doua tentativă a soarelui de a asfinți... Pe creastă zării un individ nemișcat, cu picioarele desfăcute, care parcă ne aștepta...

XI

Nu parcă, chiar ne aștepta. Silueta lui arogantă, în felul cum își ținea

picioarele, era elocventă: avea ceva cu noi. "Trebuie să fie vreun tip din ăștia de la Salvamont, zise Suzy. E printre ei cîte unul care, sub pretextul că are sarcina să-ți salveze viața, îți vorbește foarte brutal, ba chiar te înjură. Trebuie să te faci că nu-l auzi..." "Se vede cum știe el să-ți salveze viața. Mai bine ar fi observat că s-au oprit telescaunele și să se fi dus acolo la stație, nu să ne aștepte proțăpît pe creastă, cu picioarele răscrăcărâte, zisei. Îi mai lipsește pistolul de-a curmezișul pieptului, ca să semene cu tipii ăia din S.S." "Ei da, zise Suzy batjocoritoare, acuma să nu mai stea nimeni cu picioarele îndepărtate că seamănă cu un S.S.-ist!" "Bineînțeles, îi răspunsei. Ori imită un S.S.-ist, ori are în firea lui același imbold pe care ți-l dă conștiința că ești atotputernic. Uite-l, stă mereu nemișcat și ne așteaptă! Pe ăsta îl ating!" "Ba te rog să te stăpînești, zise Suzy, sînt mai mulți și n-are rost să riști..."

În sfîrșit individul se mișcă, foarte calm, ai fi zis că era un curios care acum se săturase să se uite și o să plece. Dar după cîteva pași reveni, ca să plece din nou. Devenise gînditor, nu mai era arogant, își ținea capul în jos, reflecta la ceva sau era în prada unei anumite stări de spirit, legată, desigur, de noi doi, fiindcă din cînd în cînd se oprea și ne contempla îndelung. "Sînteți de la Salva-mont?", îl întrebai cînd ajunserăm sus și ne oprirăm să ne odihnim. Abia acum tipsia de aur a soarelui mușcă cu partea ei de jos îndepărtatele creste și începu să piară dincolo de hăuri. Cerul se luminase și din furtună nu mai rămăsese nimic, ca și cînd nici n-ar fi fost. Individul mormăi ceva ininteligibil, dar apoi confirmă că era de la Salvamont: "Mai e cineva jos?", zise. "Nu, spusei. Dar de ce s-au oprit scaunele?"

Nu-mi răspunse. Văzui în treacăt că era un zdrahon. N-avea schiuri și nici costum de munte, nici măcar bocanci (ce fel de salvamontist o fi și ăsta?), purta o canadiană gri cu guler alb de oaie, n-avea nimic pe cap și nici mănuși în enormele lui labe, care contrastau violent cu chipul, care, deși era tot mare, era însă bine tăiat, cu trăsături fine, șlefuite parcă de o daltă grijulie, ca să-i dea o expresie vie de tinerețe și candoare. Parcă avea ochi de fată, mari și migdalați, de un albastru spălăcit, care se întindeau spre niște tîmple blonde asemeni acelor eroi îndrăzneli de *bandes-dessinées*. "Mergem!", zise Suzy brusc, deși abia acum se vedea cît era de obosită. Nu era palidă, ci mohorîtă, decolorată. După ce toată ziua pulsațiile sîngelui ei îi ținuseră obrajii și întreaga ei ființă parcă în flăcări, acum aveam impresia că se clatină... "Stai puțin jos, îi zisei, și odihnește-te." "Nu, spuse foarte hotărîtă, să mergem!" "Dă-mi atunci mie schiurile."

I le luai și o apucaî și de braț, dar se feri cu o uimire bizară, abia stăpînită, ca și cînd ar fi vrut să spună: cînd am mai apucat-o eu vreodată de braț în felul ăsta? Abia atunci îmi dădui seama că salvamontistul ne urma la mică distanță. "Ce e cu ăsta? zisei. Îl cunoști?" Ea nu răspunse. Avui o fulgerare de gînd: îl cunoaște și fuge de el, în același timp nu vrea să fie văzută că o țîn de braț. Bine! Și mă îndepărtaî de ea cu o ostentație furioasă, care încerca zadarnic să alunge din sufletul meu neliniștea bănuielii: "Iată deci, gîndii, că ieșirea noastră în lume a și adus în preajma ei un individ în fața căruia ea nu are curajul să arate că sîntem împreună. Iată deci că temerile mele se arătaseră a fi naive, față de acest hop care era cu mult mai grav decît îmi putusem închipui că ar avea loc unul. Fiindcă nu o precauție meschină pune la încercare voința iubitei mele. Nu era la

mijloc ceva insignifiat. Nu oboseala îi alertase trăsăturile. Nu o conveniență derizorie o făcea să accepte (ba chiar să nici nu observe!) detașarea mea de ea, singurătatea noastră, care îmi cădea în suflet mai grea decît norul înfricoșător care ne surprinsese în vale într-o aventură în care vruse să afle dacă, chiar în glumă, acceptam să mor cu ea sub nămeți. Ci prezența acestui al treilea aducea cu sine o amenințare mai puternică decît teama ei că purtîndu-se cu mine astfel, risca despărțirea. Cine era acest ins? Desigur, o veche legătură care nu se ruptese de tot, sau cel puțin nu se ruptese el de ea. Indivizi primejdioși, violenți și imprevizibili, care, deși nu mai sperau nimic, nu se puteau îndepărta de ființa iubită, asemeni acelor morți care, deși morți, nu se pot depărta de casă și hohotesc pe la uși sau prin cotloane sperînd lumea, pînă ce e adus un medium care le explică în ce constă noua lor stare. Dar cine să-i explice unui părăsit că n-are nici un rost să mai dea tîrcoale celei care nu-l mai iubea?"

Uimitor era cum aflase el că ea este aici și venise s-o aștepte pe crestele cotei, cu picioarele îndepărtate, sigur de el, și, desigur, amenințător. *Iar ea nu-mi cerea sprijinul*, venind astfel fără să-și dea seama în întîmpinarea individului. În lungul drum spre cabina telefericului, încercai astfel să aflu dacă eram părăsit. Nu de Suzy (nu puteam accepta nici eu acest gînd), ci de complicitatea împrejurărilor. Înțelesei că gîndirea mea nu putea merge în adîncime, dar îmi dădui seama că instinctele mi se trezeau din amorțeala fericirii. Iubita mea era în impas. Înaintam toți trei în tăcere, la distanță mare unii de alții, singuri acum pe povîrnișurile pline de zăpadă. Ea se poticnea și își smulgea cu greu picioarele din micile gropi, dar avea mișcări chibzuite și aplicate și înainta cu o anume siguranță a desorientării, care mă înduioșa.

Cînd ajunserăm la cota 1 400, unde era cabina, înserarea se terminase. Ea trase ușa telefericului și intrarăm în cabina luminată de un bec puternic. Era goală. Probabil că era ultima coborîre. Rezemai schiurile într-un colț și îmi scuturai bocancii de zăpadă. Nimeni nu-mi imită acest gest firesc. Suzy însă rosti deodată, cu un glas nefiresc: "Faceți cunoștință: domnul Petrini, domnul Pencea..." Falsul salvamontist nu schiță însă nici un gest care să dea de înțeles că trebuie să ne strîngem mîinile. "Doamna, zise el atunci, a uitat să mai adauge ceva." "Soțul meu!", zise doamna.

Care soț?! Pe această clipă cabina se puse în mișcare și șocul plecării nu-mi mai lăsă nici o îndoială: nu eu eram soțul. Individul se apropie de Suzy și o lovi năprasnic; ea căzu cu un astfel de strigăt încît înlemnii. Nu era un strigăt chiar proaspăt, ci de groază veche și disperare, sfîșietor, zăceau în el nenumărate altele și fără speranță, nimeni n-o putea salva. O viclenie liniștită stăpîni în clipa aceea instinctele mele alarmate încă din timpul mersului. Mă repezii cu o lipsă de vlagă simulată, să-i aflu individului forța reală, și mă angajai într-o încăierare neconvinsă. El mă plesni îndesat și mă aruncă în celălalt colț al cabinei, în care mă prăbușii și de unde, gîndind că zdrahonul, a cărui putere era de temut, trebuia înșelat, nu mă mai ridicai... El o ridică în schimb pe Suzy apucînd-o de guler și îi scrișni: "Închină-te, ți-a sunat ceasul! Dumnezeu e de partea mea, am toate semnele..." ("E bigot, gîndii, vrea s-o omoare cu aprobarea lui Dumnezeu!") În acest timp cabina aluneca încet peste prăpăstii și simțeam căderea ei lină în stomac, ca un leșin...

Nici amenințarea lui nu-mi părea proaspătă, încît continuai să rămîn întins, să urmăresc scena. El îi explica foarte liniștit că totul i-a venit fără să dorească, a fost anunțat de plecarea ei la Sinaia cu un tip cu care trăiește de mult ("nu știam că trăiești de mult cu un tip, poate dacă mi-o spuneai tu singură de la început m-ași fi resemnat, dar cînd am auzit că o să te duci cu el la cota 2000, unde ai fost de-atîtea ori cu mine, și o să tragi la același hotel și o să chicotești pe pîrtie cum ai chicotit și cu mine"...). Atunci și-a dat seama că astea sînt semne... Nu era sigur, dar asta, faptul că ne-a prins pe amîndoi în flagrant delict, nu e un semn? Și ne-a prins aici în cabină, fără martori... O să ne arunce pe amîndoi în prăpastie... În clipa aceea un uruit și o pală de aer înghețat năvăli în cabină. Ea scoase un țipăt, de astă dată adevărat: "Victoriaș, vrea să mă omoare." Atunci sării. Suzy era pe marginea deschisă și trăgea, ai fi zis, de sine cu disperarea morții. Încă puțin și ar fi fost aruncată... Îl lovii la gît, unde orice putere cedează, fulgerător, de trei ori la rînd și într-adevăr se înmuie (poate și pentru că mă ignorase, luase drept bună nevolnicia mea) și o lăsă pe Suzy din marile lui labe. Se îneca. Horcăi: "Bine, o să te arunc pe tine întîi..." Trecui pe lîngă aceleași clipe rele ca și Suzy, mă copleșea cu masa grea o corpului și mă aduse și pe mine pînă aproape de buza cabinei, unde însă întreaga mea ființă se revoltă (dacă ar fi reușit, izbindu-mă de stînci și murind, n-ași fi simțit nimic, atît de tare incendiase această revoltă atomii cei mai leneși și mai inactivi ai ființei mele) ...reușii să mă smulg și mă repezii eu în el.

Se clălină, dar abia se clinti. Mă repezii iarăși, dar îl lovii, nu-l mai împinsei, tot în gît, în același loc, și abia după aceea îl rostogolii în noaptea muntelui, cu speranța care îmi licări chiar atunci în conștiință că o să se agațe într-un brad și n-o să moară, sau o să cadă adînc în zăpadă și să scape astfel... Iar dacă o să-l mănînce lupii, cu atît mat bine, pe mulți turiști îi mănîncă din cine știe ce pricini, lupii, mai gîndii eu cu stranie veselie, ca de o glumă atît de reușită, încît nu-mi dădui seama cît îmi era de rău...

Mă întinsei lat pe podea. Gîfuiam foarte tare, inima îmi intra parcă în gît, mă sufocam... Dar nu plesnii, cum credeam, îmi revenii și sării în picioare. Era și timpul, cabina ajunsese la stația ei, jos în oraș... Suzy nu mergea prea drept, dar o apucasem strîns de umeri... "Ah! strigai după ce ieșirăm din cabină, schiurile... am uitat schiurile..." "Lasă-le!", șopti ea și fui gata s-o ascult, ca totdeauna cînd ea spunea cu hotărîre ceva. "Nu, zisei, nici vorbă!" Și mă întorsei apoi din drum: "Frumoasă ieșire în lume! Foarte sportivă! Da, foarte bine organizată, continuai sarcastic, cu un grup care a avut grijă de noi nevoie mare... De ce, repetai ca și cînd ași mai fi exprimat această idee, de ce nu mi-ai spus că ești măritată?" "De frică!" "Frică de ce?" "Ai fi vrut să afli amănunte, să mă ajuți, și *el* ar fi aflat că sîntem împreună și scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci aiurea, cu aceleași consecințe, cînd mă îndrăgostisem de tine și nu voiam să te pierd..."

Orașul mișuna de lume, și cerul înstelat, fără lună, adusesese ger puternic, zăpada scîrțîia sub tălpi. Mă liniștisem cu totul, violența întîmplării fatale era încă departe de mine. Răspunsul ei era complet și total, încifrat însă într-o enigmă, pe care nu simțeam dorința s-o desleg. *Romeo*, după ce ucide, spune doar atît: "Sînt jucăria soartei"... "Nu, gîndeam cu tărie, nu voi fi jucăria soartei.

N-am fost ales nominal, o să mă sustrag... Soarta avea înscris de către zeița ei *Statistica* pe tăblița acestei zile, printre altele, nașteri, accidente și morți, un omor în munți și un om care va trebui să-și piardă libertatea pentru tot restul zilelor. Nu, zeiță, omul tău a fost în legitimă apărare, amenințat să fie, el și iubita lui, cei din prăpastie, ei bine, ai omul tău în prăpastie, pentru pierderea libertății alege-ți mâine un altul, el și-a mai pierdut-o o dată, nu-l face să creadă că ești oarbă, fiindcă, deși pari, el știe că nu ești!..."

XII

"Totuși, deși căsătorită, te numești Culala", zisei în timp ce ne schimbam costumele la hotel, să coborîm la masă. "Da, mi-am păstrat numele de fată", zise Suzy. "Din trufie!" "Poate!"

Vrusei s-o întreb... vrusei s-o întreb... vrusei s-o întreb... Era foarte calmă și toate întrebările pe care ea mi le blocase de la începutul începutului și pînă astăzi năvăliră asupra mea... De ce? și de ce?... Și atunci de ce!... ca un răpăit de tobe în clipele cînd se trage asupra condamnatului, care nici atunci nu înțelege de ce trebuie să moară.

Alungai cu o voință supremă această imagine violentă de care, cu un adînc fior, înțelegeam că nu eram străin... Scuturai din cap și îmi revenii... Nu! Și nu! Era prea tîrziu să mai pot deslega enigma. *I-a fost frică! Ași fi vrut să aflu amănunte, s-o ajut, și el ar fi aflat că sîntem împreună și scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci cînd ea se îndrăgostise de mine și nu vroia să mă piardă.* Ce mai puteam întreba? Stătea pe marginea patului și contempla în sine ceva, cu privirile într-o parte, și mută și rece și străină... Blocaj total și definitiv. Se gîndea... Contempla ceva în sine, tăcută și liniștită. "Bine că am scăpat cu viață!", zise deodată. "Ar fi trebuit, zisei, dacă știai de ce e în stare, să nu ne urcăm în cabină." "A fost perfid, îmi răspunse, n-ai observat că în apropierea cabinei a dispărut, am crezut că renunță, că își dă seama că n-are nici un rost... În realitate s-a dus să ia bilete, a intrat cu ele în mînă, tu n-ai băgat de seamă că am așteptat cîteva minute pînă a revenit, tu te scuturai de zăpadă, aranjai schiurile într-un colț..." "Nu era prea tîrziu să fugim din cabină... M-ași fi bătut cu el afară, dar nu murea nimeni". "Mă omora pe mine. Nu atunci, altă dată! Mă prindea el singură într-o zi!" "Dacă era așa, de violent, cum de te-ai măritat cu el? ce meserie avea?" "Inginer! Ne-am cunoscut pe șantier, cînd eram eu zidărită... Dacă îți amintești... Fotografia aceea a mea cu un grup, pe plajă... stătea lîngă mine! Ne căsătorisem și am făcut o excursie la mare cu prietenii lui. Voiaj de nuntă! Nu, nu era violent! Era chiar fricos, toți știau, numai eu nu știam că era violent din fire și fricos. Ulterior am aflat că odată, prietenii lui, în toiul unei petreceri, i-au aranjat acasă în garsonieră un om mort în pat... O aiureala, nu era nici un mort, au pus și ei acolo un costum de-al lui în care au băgat o pătură și în loc de cap o mască de carnaval și o pălărie. El a venit acasă beat, s-a trîntit pe pat și a adormit... Cînd s-a trezit și a văzut, s-a aruncat pe fereastră... Noroc că era la parter și n-a pățit nimic... Mai bine ar fi murit atunci... N-am divorțat,

de frică. Mă amenința..." "Totuși, zisei, dacă mi-ai fi spus de la început..." "Nu, fiindcă după ce am fugit de la el, s-a mai liniștit... Mi-am spus că cu cît trece mai mult timp, e cu atît mai bine, se învață cu gîndul. Nu m-a căutat niciodată. N-avea rost să-l zgîndăresc..." "De ce natură era violența lui?" "De natură alcoolică. Era dipsoman! Cîteva luni avea chiar aversiune pentru băutură și atunci era fermecător. Pe urmă începea deodată să bea într-un mod înspăimîntător și devenea violent, dar numai cu mine!" "Astăzi crezi că era beat?" "Daaa, și în faza asta îi dispare complet simțul primejdiei, în toate sensurile, și pe cît de slab și de blînd e în faza de repulsie față de băutură (slab în adevăratul sens al cuvîntului, fizic și moral), pe atît de agresiv și rezistent devine în timpul crizelor alcoolice. Nu e adevărat că era violent numai cu mine. Odată s-a bătut pe stradă cu șapte inși (mi s-a povestit) și i-a stîlcit pe toți, dar a venit și el acasă cu o ureche lipsă, cu capul umflat ca un butoi și cu toți dinții din față sfărîmați... L-am îngrijit să se facă bine, am așteptat să-i treacă criza și l-am părăsit așa cum l-am luat, adică în cele trei luni cînd era și el om...", "Și de cînd sînteți despărțiți?" "De-un an!..." "Și cîți ani ați trăit împreună?" "Doi, trei... (și ghicindu-mi întrebarea Suzy continuă): Mă iubea foarte tare și la început dipsomania lui nu era așa de gravă. Se îmbăta tun și atîta tot. Pe urmă " făcu ea un gest elocvent, se îmbăta tun, dar perioadele erau scurte, și, și! adică nu-l ținea mult beția, dar nici pauza nu mai era de luni, ci de săptămîni... Devenea rigid, și distrugea tot, ca un golem al cărui secret nu-l știam ca să-l potolesc... "Atunci te lovea?!" "De fapt nu mă lovea decît foarte rar, dar mă amenința și nu știam niciodată dacă într-o bună zi n-o să mă desfigureze sau chiar o să mă omoare!" "Și nu există remediu la acest gen de beție?" "Nu! Pînă acum nu există! Nimic nu-l poate opri pe dipsoman să bea cînd îi vine impulsul... Cel puțin așa mi-au spus doctorii din orașul nostru..." "Are familie?", o mai întrebai. "Are o soră pe la București, care e vinovată de tot ce s-a întîmplat. E doctoriță de copii. Ea știa că fratele ei mai încercase de două ori să se însoare, dar respectivele, mai prudente și mai puțin sentimentale decît mine, deschiseseră bine ochii înainte de a face pasul... Era el inginer, băiat frumos și blînd ca un mieluşel, dar aflaseră ce cusur avea și nu se grăbiseră să se mărite... Eu, pe atunci, eram panicată, îmi intrase în cap ideea că, indiferent de părerea sublimă pe care o aveam despre mine, o să rămîn nemăritată... Și tu mi-ai spus ceva în acest sens: femeile superioare nu sînt atractive. Adaugă la asta că perspectiva de a rămîne zidărită nu putea fi înfruntată chiar de una singură, iar un băiat mai de calitate care să nu fie arivist și să nu-i pese de ce fel de soție îi intra în dosar era o *rara avis*. Mi s-a părut că *el* era o astfel de pasăre rară, băiat de ceferist, taică-său a fost mecanic de locomotivă... Ei bine, sora asta a lui știa că încă de pe la douăzeci de ani, încă de pe cînd era student, că fratele ei bea. Dar n-o pot învinui. Care soră vine la iubita fratelui ei (pe care l-a ținut la facultate din modestul ei salariu de puericultoare, ea însăși mamă a doi copii) și îi spune: nu-l lua, are cusurul cutare, e marcat... Mai ales că periodicitatea crizelor alcoolice, numită dipsomanie, nu apărea ca o fatalitate la nivelul ei modest de doctoriță de copii. Nu? Nu există printre copii predispoziții la alcoolism! Și apoi cu forma asta de alcoolism se poate trăi, hă! mulți ani! fiindcă nu toți sînt violenți..."

Telefonul sbîrnîi și amîndoi tresărirăm cu putere. Ea ridică receptorul și auzii

și eu ce i se spunea: "Suzy, nu coboriți? Vedeți că la zece avem tren." "Acum cât e ceasul?", zise ea. "E șapte, dar mai bem și noi câte-un pahar!" "Și ce sărbătoriți?" zise Suzy. Faptul că ne-ați părăsit în furtună și ați fugit ca niște lași?" "Care furtună? Ați pățit ceva?" "N-am pățit dar puteam să pățim. S-au oprit telescaunele și ne-a prins vijelia în vale, în fundul pîrtiei." "Dragă, noi am crezut că ați luat-o înainte, fiindcă în momentul cînd s-a stricat vremea nu v-am mai văzut pe vîrfurile cotei. Toată lumea a plecat cînd a apărut noru-ăla!" "Las-o moartă, dom' doctor, așa șef mai bine lipsă. Probabil că în momentele acelea îți spunea cineva o anecdotă și ai uitat că porți răspunderea grupului nostru... Bine... Bine... Bine, venim, dar să știți că noi mai rămînem și mîine..."

Suzy închise și reintră, uitîndu-se alături de sine, în postura ei anterioară acestor destăinuiri; zise: "Tu, doritorul de comunicare și de desvăluiri, ce mai poți zice? Ar fi fost mai bine sau mai rău, sau ar fi fost același lucru dacă ai fi știut toate acestea înainte? Cel puțin am avut timp să fim fericiți! Nici un nor negru nu ne-a turburat zilele noastre minunate. În timp ce, dacă ai fi aflat, cine știe dacă am mai fi putut să ne legăm pe viață ca acum! Fiindcă sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla." Se uită iar la sine și această retragere avea în ea aceeași vrajă care mă îndemna ca totdeauna să nu mai încerc s-o descifrez. "Tubirea, parcă îmi spunea ea, e lovită după fiecare tentativă de a pătrunde în trecutul ființei dragi." "Totuși, mă trezii spunînd, ar fi fost mai bine dacă mi-ai fi spus din vreme despre această dragoste a ta, zolistă, pentru un dipsoman!" Se uită la mine doar cu o mișcare a corpului; privirea i se retrăgea și mai mult într-o parte. "Și dacă ar fi fost mai rău?", zise. "Mai rău decît să fi omorît un om?", reluai. "Da, o, da... Da, și deodată izbucni în plîns, se rostogoli, se zvîrcoli pe o parte și pe alta și, ca să se ajute, ca să se agațe de ceva, își înfipse mîinile în cuvertura patului... O, nu noi l-am omorît, el s-a sinucis, săracul, am simțit, cînd am strigat «Victoriaș, vrea să mă omoare», mi-a dat drumul, în clipa aceea putea să mă arunce... Și-a dat seama că nu e nici-o speranță pentru el, iubeam pe altul."

Înghetai!

"Și ce speranță mai era pentru el dacă te arunca în prăpastie?", strigai. "Să moară împreună cu mine. S-ar fi aruncat după mine."

O lăsați să se chinuie că nu-i îndeplinise această dorință. Multă vreme. Deschisei fereastra să contempul întunericul și imensul munte opus înaltelor creste ale Carpaților. Ași fi vrut să fiu acolo, să urc pe acea cărare, care se vedea săpată în el, numită "drumul cîinelui", cum am aflat că se numea și care era singura care ducea undeva spre o veche și nefrecventată, neprietenoasă cabană. Mă ispiti cu adevărat gîndul: ce-ar fi să fugim în acest munte? Noi doi, și să nu mai revenim niciodată în această lume plină de dipsomani, parchinsoniști și torționari. (Nu bolile sînt rele, ci ceea ce ele potențiază în om: violența neînfrînată de care, încercînd să ne apărăm, devenim jucăria soartei)... Știam însă că acum nu mai existau nicăieri pe pămînt cotloane care să nu fi fost sau să nu fie cercetate. Un pustnic ar fi mai puțin singur în peștera sa (ar afla de el toți excursioniștii) decît într-un apartament așezat pe o stradă aglomerată, unde s-ar feri mai bine de cuziozitatea lacomă a semenilor lui...

Revenii în odaie. Suzy era acum din nou liniștită și nu se mai uita în sine, ci

direct în ochii mei și cu o intensă lumină care cerea protecție. Și atunci ea repetă ceea ce îmi spusese mai înainte: "Tubitul meu, sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla..."

Coborîrăm la masă și puturăm fi senini în mijlocul veseliei generale. Suzy chiar putu să surîdă de cîteva ori, cînd înțelegea, vag, că s-a spus o anecdotă reușită. Fiindcă nici ea, nici eu nu înțelegeam nimic din ceea ce se spunea. Auzeam cuvintele, dar sensul aluneca pe lingă noi, deveneam, fără să ne dăm seama, intangibili. Gîndul la fapta noastră începea să formeze în noi marea inerție a tuturor culpabililor și să ne izoleze de ceea ce era real. Lumea nu mai era pentru noi firească. Noi săvîrșiserăm, cu complicitatea ei naivă (ce era altceva fuga grupului decît gîndirea generoasă că îndrăgostiții trebuiesc lăsați singuri?), un act de curățire, eliminasem un dipsoman desagreabil pentru o colectivitate care nu putea trăi cu gîndul că viciul, maladia incurabilă, agresivitatea o pot amenința fără consecința naturală: moartea într-o încăierare a celui marcat, sau într-o căsătorie în care soția fuge și e omorîtă, și dipsomanul e închis, sau e omorît dipsomanul, și soția, cu complicele ei ispășesc...

XIII

...N-a avut puterea să retrăiască decît ceea ce l-a făcut să fie fericit... "Ciceo, mi-a spus, povestește tu restul... Gîndirea ta de avocat și de fost judecător, în acest final, e mai potrivită."

Într-adevăr, cînd am aflat în ce dificultate intrase prietenul meu mi-am dat imediat seama că îl paște o mare primejdie: cum să dovedești, într-o ucidere, că ai fost, fără martori, în legitimă apărare? Pentru un avocat (și cu această gîndire a mea într-adevăr de avocat orice speculație se încheie) individul, deși s-a născut liber, cum spune Rousseau, n-ași zice că în secolul nostru pretutindeni e în lanțuri, dar este permanent în legitimă apărare... Chiar și cel agresiv, așa zice mai ales... De cîte ori nu i-am văzut apărîndu-se cu vehemență, învinuind pe celălalt (și nu totdeauna fără îndreptățire) că i-a determinat să comită violența?! Cea pedepsită de lege, îndeobște cea fizică, fiindcă violența pe care o produce inteligența, și nu neapărat doar cea orgolioasă și care stîrnește ura nevindecabilă, nu se pedepsește de lege. Dar de ce? protestează el cu indignare în instanță și începe să spună o istorie încîlcită, cu detalii pentru el decisive, și rămîne cu gura căscată de uluire cînd judecătorul i-o taie: bine, bine, și pentru asta trebuia să-i dai cu ciomagul în cap? Bineînțeles, gîndește el, făcui și dregui, mai bine i-ași fi scos un ochi, să rămînă chior... pe mă-sa și pe tat-său! Nu cred că e lipsită de tîlc istorisirea unui mare reporter de pe vremuri, care, ros de curiozitate, s-a dus la Galați să stea de vorbă cu unul Berilă, care omorîse șapte oameni cu un sifon, într-o brutărie... "Mă, Berilă, i-a zis el după ce gardianul l-a introdus în celula aceluia, eu nu sînt nici de la poliție, nici judecător și nici ruda vreunuia din cei pe care tu i-ai omorît. Eu sînt un ziarist, dar nu pentru ca să scriu îți pun întrebarea... Pentru mine, așa ca om, vreau să știu: ce-ai avut cu ei, mă Berilă?! Presa zice că erați toți prieteni, ați venit la brutar, care și el vă era

prieten, a scos omul covrigi calzi din cuptor, ați stat de vorbă, ați băut și voi un pahar de vin și pe urmă ați adormit, că era târziu. Atunci i-ai omorît pe toți cu un sifon, loviturile, zic reporterii, fiind date la cap, bufl! ca în dovleci, și fiind toate de «o mare violență», afirmă reporterii ăștia, mă Berilă, adică lasă să se înțeleagă că ai avut cu ei de soluționat vechi și crunte răfuieli. E adevărat?!" "Nu e adevărat", a zis Berilă. "Bine, s-a mirat reporterul, atunci ce-ai avut cu ei? Poți să-mi spui? Fiindcă în instanță ai declarat că ei au sărit la tine să te omoare. N-ai convins pe nimeni, fiindcă oricît ar fi cineva de puternic nu poate omorî singur șapte oameni cu un sifon... Cu un șiș da, dar cu un sifon, mă Berilă?!" Atunci Berilă și-a întors fața într-o parte ca și cînd n-ar fi vrut să mai vadă acea priveliște și i-a dat reporterului, cu un imens dispreț, următorul răspuns: "Dă-i în p... mă-sii că erau beți!..." Da, or fi fost ei beți, dar cît de tare și în ce chip de l-au supărat atît de mult pe maiestatea-sa Berilă întîiul? L-au scîrbit gurile lor căscate, membrele lor în dezordine? L-au plictisit!? L-au înfuriat sforăiturile lor, pofta lor animalică de somn, pe el care era, poate, un insomniac? Sau se săturase Berilă de atîta libertate și lumină cîtă este pe pămînt și simțise o mare ispită a ocnei? Asta ar fi o speculație abisală. Cel mai sigur o tot răspunsul lui Berilă: erau beți! și trebuie să traducem asta prin: *erau agresivi!* Beția și somnul lor nu erau suportabile, Berilă era și el în legitimă apărare.

Un ultim detaliu. N-am știut că medicamentul numit Nozinan e atît de puternic, încît cîteva pastile pot provoca moartea, cînd Petrini mi-a cerut să-i fac rost de un tub, mi s-a părut că mi-a spus că el suferă de ficat... Ca să aflu abia pe urmă în ce scop avea nevoie să-l aibă asupra lui. "Dacă sînt condamnat pe viață, mi-a spus el ulterior, îl voi folosi". Cum nici eu nu puteam ști la cît va fi condamnat, cu cîteva zile înainte de ultima ședință, am alarmat pe directorul închisorii, care a ordonat imediat o percheziție și i-a confiscat prietenului meu acel flacon... Am gîndit astfel: chiar dacă el va fi condamnat pe viață, nu pot să accept gîndul că toate șansele lui de a reveni cîndva afară sînt chiar total epuizate. De obicei verdictele pe viață înseamnă, practic, douăzeci de ani, după care apar și pentru astfel de condamnați unele amnistii. Or, acum Petrini are treizeci și cinci de ani, la cincizeci și cinci va fi liber, dacă nu cumva mult mai curînd. Și viața nu e deloc de disprețuit la această vîrstă, ca să nu mai spun că nici la optzeci nu e, și nici chiar la nouăzeci. Această puternică personalitate, cum sînt convins că este prietenul meu, va rezista, se va întoarce sănătos și se va împlini nu numai ca om, adică să poată să fie iarăși fericit, ci și socialmente, să-și scrie adică mai departe lucrările lui și să lupte ca ele să vadă lumina tiparului.

XIV

"Cam din perioada de cînd o cunoscuse pe doamna Culala nu mai venise Petrini pe la noi, simbetele, cum avea obiceiul. Și iată că într-o luni seara mă pomenesc că îmi dă un telefon. "Vreau să-ți spun ceva, zice, ești ocupat?" "Sînt, dar o să las totul pe mîine: presupun că e vorba de ceva urgent." Nu mi-a

confirmat că ar fi vorba despre așa ceva, a închis brusc și peste o oră suna la poartă. "Merg la tine în birou", mi-a șoptit fără să mă privească. La mine în birou aveam altă stare de spirit decât în hol, în fața televizorului, redeveneam adică avocat. Intram firesc în lumea Justiției asemeni preotului care intră în altar, unde apoi, împreună cu credincioșii, încearcă să ia contact cu Divinitatea. Aici pot să fac și eu o mărturisire. Devenit avocat după ce fusesem judecător, un gând m-a călăuzit: puteam foarte bine să găsesc un post de jurist la o mare întreprindere, sau altceva asemănător, dar nu mi-am dat demisia fiindcă nu mi-a mai plăcut să judec și să aplic legea, dimpotrivă, mi-am spus, o voi face mai departe, fără puterea de a mai da verdicte, dar de a le determina cu toată forța gândirii și cunoștințelor mele și în toată libertatea. Acest raționament mi-a impus însă ideea, ca o consecință, că nu voi prelua niciodată un proces în care să apar pe cei care au încălcat-o (legea!). Asta nu înseamnă că aruncam vreun blam asupra altor colegi ai mei, care nu făceau această disjuncție. Era doar o hotărâre a mea secretă. O fi fost ea secretă, dar nu știu cum se făcu că în scurtă vreme începură să intre în biroul meu numai clienți care parcă știau că refuzasem încă de la început cauzele de încălcare flagrantă a legii. Asta nu însemna că toate cauzele mele erau atât de clare și de simple cum suna de clar și de simplu conceptul care mă călăuzea. Și de asemeni, nu vreau să se înțeleagă că porneam spre tribunal din capul locului cu prezumția că instanța ar putea să nu-mi absolve clientul sau să nu-i facă dreptate. Instanța însă e compusă din oameni și conștiința unui om are diferite nivele, nu numai de cultură, dar mai ales de înțelegere, în sensul cel mai înalt al acestui cuvânt. Clasica situație: condamni ferm la închisoare un om care a furat o sticlă de bere și scoți de sub acuzație un șnapan care a adus mari pagube societății, pentru că acest șnapan... Și aici oricare dintre noi putem da din cap edificați și neputincioși: da, așa e, știu, șnapanul are mulți bani, și cu bani câte nu se pot face?! În paranteză fie spus, pot să afirm, nu fără mândrie, că pe vremea când eram judecător am reușit să determin legiuitorul să elimine din instanțe istoria aceasta a condamnării unui om la pedeapsă privativă de libertate pentru o sticlă de bere; merită s-o relatez, deoarece în secolul trecut justiția franceză a condamnat astfel un om la ocnă pentru furt prin efracțiune și anume spargerea geamului unei brutării și însușirea unei pîini... Din această insignifiantă întâmplare, un geniu a dat naștere unei epopei grandioase, în care lipsa de înțelegere e pusă la zid, iar fanatismul rigid și implacabil al apărătorului legii sancționat (Javert se sinucide). Ei bine, într-o zi un milițian (un Javert derizoriu) îmi aduce și mie în instanță un Jean Valjean neînfometat, dar care n-a știut ce să-i spună când a fost întrebat de unde are pîinea pe care o ținea sub braț. S-a bilbîit! Bineînțeles că l-am achitat fără măcar să doresc să aflu de unde luase pîinea. "Nu puteai, i-am spus, să declari că ți-a dat-o un prieten la gară?" "Nu, fiindcă m-ar fi întrebat cum îl cheamă." "Pe dracu, un prieten din București, camarad de arme, i-ai uitat numele." N-avea atîta imaginație! "De fapt de unde-ai furat-o?!" "N-am furat-o, mi-a dat-o o fată de la cantină. Dacă îi spuneam asta, ași fi băgat-o pe ea la apă." A doua zi scandal mare prin firele telefonice. Am achitat un hoț, fără să-l judec, voi fi destituit imediat dacă nu reiau procesul. Nu vroiam să fiu destituit, vroiam să plec eu, și nu pentru atîta lucru. L-am rechemat pe învinuit și l-am

condamnat. Băiatul însă, așa umil cum arăta avea pe la București nu știu ce fel de rude sau prieteni, destul că un zbîrniit violent pe interurban mă invita a treia zi să mă prezint imediat la Ministerul Justiției, chiar la cabinetul titularului. Strigăte: "Cum ai putut să condamni la închisoare un om pentru o pîine?". "Credeți că e primul? i-am răspuns eu liniștit. Și credeți că e ultimul? Așa scrie legea. Am încercat să n-o aplic, la prima înfățișare l-am achitat, dar au sărit alții și m-au amenințat cu destituirea." "Legea asta e greșită, a zis atunci titularul, văd că sînteți un judecător experimentat. Unde e greșeala?" "Furtul e furt, i-am răspuns, trebuie pedepsit, dar depinde de pagubă, de prejudiciul adus societății sau individului, nu rămîne o cantină fără pîine dacă o fată e drăguță cu un băiat și-i dă pe furiș o franzelă." "Așa este, ce propuneți?" "Să schimbați legea! i-am spus. Nuanțări, dealtfel, există și acum pentru tot soiul de delict: de la o lună pînă la un an de închisoare. Puneți amenzi de la o sută pînă la nu știu cîte mii de lei, sau alte forme care să nu încurajeze furtul, dar nici să dea cu ușurință prilej unui milițian ranchiunos să-i facă «figura» unui dușman personal și să-l trimită la răcoare pentru astfel de delict minore." "Bine!", mi-a spus titularul și a propus foarte rapid aceste modificări care au micșorat apreciabil numărul de "delincvenți" adevărați sau "aranjați" din societatea noastră. Nu e nevoie de o epopee ca *Mizerabilii* ca să ne atragă atenția asupra unor deficiențe ale legislațiilor. Dar poetul a vizat mult mai sus, cum am încercat să explic; să facă să înflorească în noi înțelegerea, fără de care nici o legislație, oricît de bună, nu-și atinge în întregime marele ei scop...

Am povestit toate acestea ca să explic de ce auzindu-l pe prietenul meu că dorește să intrăm la mine în birou am înțeles de îndată că nu e bine cu el și am mai înțeles că dacă ar fi fost vinovat, nu la mine ar fi venit, care știa ce fel de cauze apăr. Avea nevoie de înțelegerea mea ca să-l susțin ca om și de priceperea mea de avocat ca să-l apăr de o grea lovitură care se săvîrșise sau care îi plutea pe deasupra capului. Arăta însă palid și străin atît de sine, cît și de mine. Îmi aruncă o privire intensă, care îmi cerea de urgență să-l scot din această înstrăinare, de care, deși era conștient, voința lui avea nevoie de sprijin înainte chiar ca el să se destăinuiască.

XV

Experiența unui om care vede colectivitatea umană, ca să zic așa, din spate, adică pe cei care rămîn în urmă împleticindu-se și așteaptă să fie "înghățați", fără să fie atît de bogată ca a unui preot care vedea omul și orăcîind ca un broscoi în cristelniță, la botez, și agonizant și dus apoi la groapă, e totuși destul de mare și îi conferă o anume forță a spiritului, fie chiar și prin simplul fapt că îi vede pe semenii lui în înfrîngere, în timp ce el, avocatul, stă în deplină siguranță în fotoliul său (un om în nenorocire ne întărește pe noi, cei la adăpost, oricît ar părea de neverosimilă această afirmație, tocmai asta însă ne dă puterea necesară să-l ajutăm). "Petrini, îi strigai prietenului meu, îți dai seama că nu mă pot înșela cînd mă uit la omul care intră în acest birou, oricine ar fi el! Cu atît mai mult cînd

omul mi-e prieten, mi-e mai ușor să-mi dau seama dacă e vinovat sau nu. Nu ești vinovat!" "Nu, îmi șopti el (dar observai că simplele mele cuvinte produsese ră asupra stării lui de spirit un efect de șoc, parcă s-ar fi trezit dintr-o narcoză), nu, repetă, nu sînt vinovat, dar sînt jucăria soartei." "O putem determina să dea drumul prăzii, nu numai noi sîntem jucăria soartei! Soarta nu e ceva absolut (cum să nu fie? gîndii paralel), din moment ce și noi, cei vii, facem parte din ea." (Dialectică naivă, îmi dădeam seama, dar credeam în ce spun și asta avu asupra lui Petrini același efect de șoc ca înainte: sentimentul realității simple reveni în el atît de concret, încît îl văzui cum surîde, un surîs eliberator!) "Eram atît de fericit, murmură el, atît de tare fericit, încît devenisem umil, să nu sfidez cine știe ce zeu sau zeiță geloasă. Și sînt și acum, dar cu această coloratură tragică, am omorît un om și voi fi închis iar, deși am fost în legitimă apărare. Și iubita mea mă va părăsi." "Convingerea asta fatalistă, îi spusei, nu trebuie s-o ai chiar dacă faptele ți-o sugerează. Dimpotrivă, trebuie să gîndești că nimic nu e pierdut, atîta timp cît lucrul fundamental, nevinovăția ta, nu ți se șterge, Doamne ferește, din memorie și să dorești să ispășești prin căință. Atunci nimeni nu te mai poate ajuta, nici măcar eu, fiindcă o să te apuci să desminți ceea ce eu o să afirm." "Nu mă căiesc! zise el cu o voce dură. Dar gîndul că acest omor o s-o determine pe ființa pe care o iubesc să mă părăsească îmi sfîșie sufletul." "Deocamdată, îi mai spusei, e doar un gînd și o ipoteză. Nu te mai gîndi! Dar ia spune, tu ai mîncat ceva? Nu arăți prea bine, trebuie să mîncînci orice ar fi... Hai să trecem în hol, să luăm ceva și, de ce nu, să bem și-un pahar..."

Nu mă grăbeam să aflu ce se întîmplase ca să-l determin să-și vină bine în fire: mîncăm, mai vorbim... și abia pe urmă o să vedem ce e și cît de grave sînt circumstanțele, fiindcă cel mai tare sperie pe un om, cît de puternic, abisul ce i se cascadează la picioare. Îi șoptii nevesti-mii în bucătărie să ne lase singuri și nici copiii să nu ne deranjeze...

Revenirăm apoi în birou și Petrini începu să-mi povestească într-adevăr cu toate puterile speranței reînviată istoria dragostei lui pentru doamna Culala, fără detaliile din acest manuscris, esența ei, dar și surpriza pe care o avusese cînd aflase pe munte că ea îi ascunsese faptul acesta brutal că era căsătorită și nici măcar nu se afla în proces de divorț cu bărbatul... Și cu lux de amănunte scena din teleferic și apoi criza ei după ce reveniseră la hotel, care nu s-a mai repetat, a avut chiar puterea să zîmbească la masă și să asculte anecdote. Au dormit bine și a doua zi au plecat. Ea era liniștită, au călătorit o vreme în tăcere, pînă ce la amîndoi s-a cristalizat întrebarea: și acum ce era de făcut? "Nimic, a spus el. Nu ne-a văzut nimeni. Pe munte a fost o furtună, s-o fi rătăcit și a murit înghețat - dacă rudele lui se vor alarma și vor încerca să învinuie cine știe pe cine."

"Victoraș, nu rudele vor încerca să învinuiască pe cineva, ci miliția judiciară."

"Numai dacă au vreun motiv", i-a răspuns el. Stăteau la geam și șușoteau. Pe acest răspuns ea a tăcut multă vreme preocupată... Apoi i-a răspuns: "E meseria lor să elucideze dispariția unui om. Crezi că o să le fie greu să afle că a plecat la Sinaia? Am citit destulă literatură polițistă bună ca să aflu că prima lor mișcare va fi s-o ancheteze pe soția lui. Oficial, eu sînt soția lui, nu? Știi cum procedează: unde ați fost în ziua de duminică, data cutare și cum v-ați petrecut această zi și noapte care a urmat? Ce pot eu să răspund? Că n-am fost la Sinaia, că n-am fost

cu tine... Atunci unde am fost? Am stat acasă și n-am ieșit nicăieri? Și un simplu anchetator mărunț îmi poate foarte repede dovedi că mint. O să depună părinții mei mărturie că am stat la ei? Ar depune dacă nu și-ar da și ei seama că e zadarnic. Dar să zicem că ar depune, sînt fata lor, ce li se poate reproșa? Dar știu noi dacă portăreasa blocului unde stă *el* n-a aflat că «domnul inginer» pleacă la Sinaia? Sau oricare din anturajul lui? Eu îl cunosc, nu putea trăi singur fără să-i facă pe toți să afle tot ceea ce i se întîmplă. Ai uitat de individul din grupul nostru, invitat de mine? Sînt absolut convinsă că de la el a aflat fostul meu bărbat că plec la Sinaia. Ținea la noi amîndoi, ne-a ajutat și o inspirație nefastă m-a împins să-l invit... Un blestem... Nimic nu s-ar fi întîmplat dacă o stupidă dorință să-i arăt că sînt fericită nu m-ar fi determinat să-i telefonez să vie cu noi... Și cretinul l-a anunțat pe *el*. Sperînd să mă găsească singură, *el* s-a decis să vie după mine, fie și pentru motivul că am fost odinioară de nenumărate ori la cota 2.000 și asta i-a stîrnit amintiri, sentimente, speranțe smintite..."

Petrini a înțeles din aceste zise că iubita lui avea în orice caz capul limpede și că trebuie să se predea. Nu numai el, amîndoi. Și că dacă n-o fac, tot vor fi prinși, și faptul că au ascuns crima ar fi o dovadă că sînt vinovați. "Nu e cine știe ce, îl întrerupsei eu pe Petrini. E cunoscută frica oamenilor de mărturisiri, chiar dacă sînt absolut nevinovați. Toate instanțele din lume cunosc această reacție și nu prea țin seama de ea. Dar continuă!"

"Eu acum trebuie să plec de la tine, i-a spus la un moment dat doamna Culala în tren. Înțelegi de ce! Și după ce totul va trece, fiindcă nu concep să fim condamnați că mi-am apărât viața, atunci mă întorc și după un timp ne căsătorim." "Și cine poate să ne acuze dacă noi declarăm un singur lucru, că nu l-am văzut pe munte pe fostul tău soț? Nu l-am văzut și nu l-am văzut, a zis el îndîrjit. Să se ducă să-l caute cine poate la cota 2.000 sau pe traseul telefericului printre prăpăstiile stîlcoase, pline de nămeți." Atunci ea i-a dat un răspuns neliniștitor: "Și dacă n-a murit? Dacă se întoarce și, chiar grav rănit, declară că l-am aruncat din teleferic ca să scăpăm de el?" "Da, îi spusei lui Petrini, tentativă de ucidere a soțului de către amant, cu complicitatea soției. Grav! Și mai ales foarte clar, dacă nu i-o luați înainte."

XVI

Ași fi vrut să reflectez cel puțin pînă a doua zi ce sfat să dau acestei perechi lovită de nenorocire. Începui să mă plimb prin birou, în timp ce Petrini stătea tăcut în fotoliu cu capul în muni. Într-adevăr. Învinuirea de tentativă de ucidere pentru a elimina un rival ar fi fost imposibil de răsturnat dacă nu mărturiseau de îndată ce se întîmplase. Acest risc nu trebuia înfruntat. Și apoi, dacă individul era mort, cum se putea dovedi legitima apărare? Fiindcă Petrini era naiv, mult mai realistă era prietena lui: avea dreptate, aveau să fie prinși!

Mă reazezai la birou și deschisei un nou dosar: Petrini. Și îl chinui pe prietenul meu cîteva ore ca la o anchetă, ca și cînd m-ași fi aflat în instanță, în roba neagră, dar nu ca avocat, ci ca judecător și în același timp ca procuror.

Totul vroiam să știu! (Și astfel aflai, cu detalii, despre moartea Căprioarei, istorie pe care o știam, dar nu și faptul că individul care o însoțise la medicul asasin era chiar el, prietenul meu de azi! Atenție! pericol! trebuia să fiu pregătit să răspund în cazul în care procurorului îi desgrobat, ca antecedent agravant pentru clientul meu, această istorie a lui de studenție.) Și tot astfel aflai că Matilda se despărțise de bărbatul ei, acel Mircea, dar în termeni buni, că adică îi spusese acel șef: "Oricând, dacă tu sau ai tăi aveți nevoie de un sprijin, nu ezita să recurgi... sîntem oameni, nu?" Perfect! Acest lider va avea ocazia să arate că n-a exprimat o simplă gîndire circumstanțială și generoasă, menită doar să lase în urmă un bun sentiment uman, ci o gîndire conștientă și profundă că pe deasupra legilor, care pot strivi, un om plasat sus poate sfărîma cătușe implacabile printr-un singur cuvînt rostit cu fermitate. Totul mi-era necesar, simpatia vecinilor, a colegilor de birou, a prietenului său acum bucureștean, Ion Micu, a bizarei prietene din copilărie care născuse un monstru, pe care Petrini îl visase astfel înainte ca acest monstru să se nască, a Ninetei Romulus, a grasului Vintilă (nu și a abjectului Bacaloglu), și nu trebuia ignorată nici mărturia chelnerului de la Braserie, om ireproșabil și membru de partid... Eliminai, bineînțeles, ca martori ai apărării pe fatala Tamara, imprevizibilă, pe universitarul Vaintrub, care mai depusese o dată mărturie în favoarea lui Petrini, fiindcă, fără să-l ignor în strategia și tactica mea, episodul condamnării clientului este elucidat, el și-a executat pedeapsa și rog instanța să nu admită revenirea lui cu circumstanțe agravante în speța pe care o judecă, de natură pasională etern umană și nu politică. Ce vroiam să demonstrez cu această armată de martori? Că omul judecat acum *nu putea săvîrși actul de care e acuzat*. Era un om normal, care a acționat ca atare. Căci, onorată instanță, cine n-ar sări să-și apere femeia iubită amenințată cu moartea? Și cine s-ar lăsa el însuși omorît de teamă că un paragraf din codul penal l-ar acuza de omor cu premeditare? Spun asta nu pentru a apăra pe adevărații criminali care se ascund în spatele legii invocînd aceeași justificare a legitimei apărări, ci pentru a se evita o eroare judiciară, în cazul unui om în a cărui viață nu se poate descoperi nimic care să ateste îndoiala, dubiul, incertitudinea...

Terminîndu-mi însemnările, rosteam toate acestea cu glas tare, să audă și Petrini și să capete certitudinea că nu va fi condamnat, dar în același timp să-și dea seama că nu putea evita un proces. Abia după ce terminai observai că se făcuse foarte palid. Cunoșteam și această reacție: mai mult cîștigă teren în conștiința unui om care se știe nevinovat certitudinea că va fi condamnat decît în aceea a unui om culpabil, care consideră lumea coruptibilă în eternitate, cu justiția, procurorii și judecătorii ei (aceștia se apără mai bine). Petrini credea în reaua soartă, atotputernică chiar și peste un avocat lucid și bine înarmat și o instanța clementă, dar nepăsătoare ca și destinul. O clipă de neatenție, ca o fulgurație misterioasă a forțelor malefice, și un detaliu neînsemnat apasă inexorabil balanța...

"Ascultă, Ciceo, murmură cu un glas foarte turbure. Nu mă predau! Nu-l cunosc pe acest individ, nu l-am văzut niciodată în viața mea, și nu înțeleg ceea ce mi se spune." "Ascultă, Petrini, ridicai eu glasul, poți trăi cu gîndui că l-ai aruncat pe acela în prăpastie?" "Pot trăi pînă la adînci bătrînețe. Am mai aruncat

o dată unul și în afară de pure idei de vinovăție, născute dintr-un exces de culpabilitate a conștiinței că am omorât un om, niciodată n-am simțit remușcări adevărate. Mi-a rămas în conștiință, mai puternic decât vinovăția, sentimentul că individul vroia el să mă omoare pe mine și nu aveam nici o îndoială în acest sens..."

O noutate! Îi cerui să mi-o povestească "Da, îi spusei apoi, în ocnă, da, ar fi fost tragic să te autodenunți, afară ar fi tragic să n-o faci " "De ce?!" "Pentru că acolo deținuții n-au colaborat cu cei care vă păzeau. Sînt convinși (și ar fi neverosimil să nu cred acest lucru) că a avut loc fi acolo o anchetă și că mulți au știut ce-ai făcut, dar nu le-a fost greu să dea din umeri. Ce li se putea face mai mult decât ceea ce li se făcea? Afară, într-o lume normală, reacțiile nu vor fi aceleași." "Nimeni nu știe nimic!", mi-a repezit el încăpățînat. "Știe prietena ta, care trebuie întrebată brutal dacă poate trăi cu tine fără să fiți absolviți de vinovăție." "S-o întrebăm!" "Bine, dă-i un telefon și invit-o aici. Semenii cu un italian dintr-un film, un cioban care se ascunde cu oile în cotloanele munților de teamă să nu fie prins și acuzat de un omor pe care nu el îl săvîrșise. Era cu un băiat, un frate mai mic, care nu înțelegea de ce fugeau din moment ce nu erau vinovați. Și ciobanul îi dă, dus pe gînduri, următorul răspuns.: «dacă te prinde, îți face proces!»" "Da, strigă Petrini, așa este, semăn cu acest cioban. Proces înseamnă condamnare..."

O gîndire disperată! Bineînțeles că nu-i spusei acest lucru și nici că nu pierdusem pînă atunci nici un proces și că, dimpotrivă, pentru mine proces înseamnă judecare și eliberare de sub acuzație, și numai dacă... Aici pînă și gîndul meu se frînse, fiindcă foarte adesea oamenii spun despre cineva: a pierdut procesul! Se referă nu la cei vinovați! Despre aceștia se spune altfel: a fost înfundat! Sau: nu i-a mers, a mierlit-o "

XVII

Cînd doamna Culala intră, nu avui timp s-o văd bine cum arată, asistai la o scenă bizară. "Unde e?", spuse ea din ușă? O luai înainte și o condusei. Cînd se întîlniră, iar eu mă așezai la birou, el se ridică în picioare și un abur misterios îi învălui de îndată... Sau poate vederea mea se subțiasse de tensiunea orelor de interogatoriu? Sau culpabilitatea le înscrisa pe chipuri această aură de iubire tragică și din altă lume? Doamna Culala nu era frumoasă decât pe clipe de revelație, intermitente și inexplicabile (fiindcă atunci cînd eu o priveam stătea nemișcată), într-o secundă vedeam un chip puțin masculinizat, pentru ca imediat să se suprapună pe el un altul, cu tîmple dulci de fetiță de o noblețe izbitoare și o gură de o puritate de madonă, apoi această viziune să dispară și ea, și să contemplan un obraz șters cu tenul pătat, arătînd o vîrstă incertă și o frunte prea bombată. Acest joc de expresie era atît de atractiv, încît te făcea de îndată să dorești să-i fii prieten, să-i fii util, fără nici un gînd de reciprocitate. Cînd o privii pentru ultima oară, abia atunci îi văzui ochii, privirea mare care nu se mai putea desprinde de a lui, fascinantă și fascinată, cerînd protecție și în același timp

dominînd... Iar Petrini, în fața ei, posomorît dar parcă renăscînd, oferindu-i fără șovăială acea protecție și în același timp plecîndu-se în fața ei umil, nu umilit de ea, ci parcă de conștiința că, așa cum îmi spusese mie mai înainte, puterile acestei lumi îl pot pedepsi dacă, asemeni îndepărtatei Niobe, regina Frigiei, ar jubila că nimeni printre pămînteni n-a mai fost atît de iubit ca el.

"Ah, Petrini, gîndii în clipa aceea, este sigur că ai jubilat totuși și ai sfîdat, poate nu în dragoste, ci în trufia gîndirii, și anume că poți smulge fericirea chiar dacă nu ți-e dată. Fiindcă, iată, nu pierderea libertății ar fi chinul tău, ci pierderea acestei ființe de care nu te poți rupe fără să sîngerezi apoi neconținut... Ființă cu care n-am nevoie să stau de vorbă ca să aflu că hotărîrea ei e luată, nu poate trăi cu tine dacă vrei să te ascunzi: trebuie să te predai!"

Îi lăsa singuri o vreme și mă întorsei cu o sticlă de vin, gustări și cafele. Nu știu dacă lor le era foame, dar mie îmi tremurau mîinile. Îi invitai insistent să bea, să-i readuc pe pămînt, să fac să dispară aburul misterios care îi învăluia încă în privirile mele. Nu puteam sta de vorbă cu doi inși paralizați parcă de dragostea lor nețîrmurită unul pentru altul. "Doamnă Culala, îi spusei foarte ferm și cu solemnitate, un mort trebuie dus la groapă creștinește, înconjurat de ființele care i-au fost apropiate și dragi și ca să-l plîngă și să-i păstreze în amintire regrete eterne și mai ales să nu urască și să nu învinuiască pe nimeni de moartea lui. Pentru asta e nevoie ca medicul legist să elibereze certificatul că a murit de moarte naturală, în cazul de față un accident de excursie. Acest certificat, în cazul dumneavoastră, este premers de un verdict pe care îl dă o instanță de judecată. Vă întreb: ați putea fi fericită (știți, fericirea aceea zilnică și calmă) cu soțul dumneavoastră, și prietenul meu de azi, cu care știu că o să vă căsătoriți? Bineînțeles asta în ipoteza că nu se întîmplă nimic, că, adică, miliția judiciară nu găsește pe cel dispărut și ajunge la concluzia că a pierit pe munte în timpul furtunii, rătăcindu-se. Și închide dosarul pentru totdeauna." "Nu, n-ași putea!", zise doamna Culala. "Și de ce nu?, reluai. Sînteți nevinovați!" "Nu știu de ce, sînt slabă! Și mă simt vinovată." "Asta să n-o mai spuneți niciodată, nici mie și chiar nici să n-o mai gîndiți. E pericol, doamnă. Dacă vreți cumva să ispășiți o vină secretă, mergeți la o mînăstire și faceți acolo penitență, dar să nu mai declarați niciodată vreunui anchetator că vă simțiți nu știu cum, fiindcă el n-o să vadă în asta expresia unei nevoi de destăinuire și a unei remușcări, ci o probă care vă poate vîrî într-un paragraf al codului penal. Și acum să vă mai pun o întrebare: în ipoteza că Petrini refuză să se predea, ce faceți, îl veți denunța și vă veți autodenunța? Sau veți tăcea?" "Voi tăcea, răspunse ea de îndată, semn că își pusese și singură această întrebare, dar atunci va trebui să ne despărțim și nu vom putea să ne mai revedem vreodată!" "Nu înțeleg, zisei, puteți face asta? Petrini își poate trăi nevinovăția fără cea mai mică remușcare." "El poate, e mai tare, v-am spus, nu știu de ce n-ași mai fi fericită cu el, dar simt că n-ași mai fi! Sînt slabă." "Și întrucît un proces care v-ar achita pe amîndoi v-ar elibera? Îmi continuai cu interogatoriul. Doar știți și fără asta că sînteți nevinovați." "Pot să vă răspund, procesul nu ar fi al meu și al lui Victor, ci al lui, al fostului meu bărbat, care zace acum în nămeți, pe o stîncă, mort sau în agonie, stîncă pe care ar fi vrut să ne arunce el pe noi doi. Mort sau viu, are dreptul la un proces. Să nu creadă că l-am condamnat noi, să scăpăm de el, ci s-a condamnat singur, iar pe

noi oamenii nu ne vor învinui... Ar fi trist ca vinovat să fie mortul, adăugă ea cu un neașteptat humor tragic, dar asta e! Asta i-a fost soarta. N-o să intru eu la mînăstire că așa a vrut el. În acest sens vreau să spun că m-ași simți eu vinovată și n-ași mai putea fi fericită cu Victor." "E și convingerea mea, doamnă, îi răspunsei. Petrini însă e croit din alt aluat." "Nu atît că e croit din alt aluat, zise ea, dar el are socoteli de încheiat cu oamenii, care l-au mai condamnat o dată fără să fie vinovat. Îl înțeleg, a trăit în fundul pămîntului și a învățat acolo lucruri care nu se pot învăța în altă parte. El e puțin înstrăinat de codul nostru moral, sau în orice caz pe-al lui, care a semănat inițial cu al nostru, au apărut grave modificări." "Sînteți extraordinar de elocventă, doamnă, dar vă contraziceți, nu sînteți slabă, sînteți doar profund morală, în sensul cel mai înalt al acestui cuvînt", îi spusei. "Nu chiar, domnule avocat, ci doar foarte scrupuloasă, îmi cunosc limitele. Nu pot să mă adaptez cu ceea ce e nefiresc, deși am încercat, nu mi-am părăsit soțul decît după ce am ajuns la capătul răbdării. Extraordinar de moral ar fi fost să nu-l părăsesc niciodată, orice s-ar fi întîmplat. Doar îl iubeam și eram iubită de el, nu? Am preferat să fug, ca să-l arunc pe urmă într-o prăpastie. O fericire cu acest preț ar fi otrăvită, dacă nu chiar infernală, în timp ce un proces m-ar despovăra. Vedeți cît sînt de scrupuloasă!"

"Nu e de mirare, gîndii, că voința acestei femei l-a putut subjuga atît de tare pe Petrini, care numai de lipsă de voință nu poate fi învinuit. Extraordinară coliziune de sentimente, el va ceda, dacă n-a și cedat". Mă prefăcu că el s-a și exprimat în acest sens și îl ignorai, continuînd cu întrebările, părăsind scest teritoriu al determinărilor psihologice și trecînd la practică: "Doamnă puteți, aduce martori ai vieții dumneavoastră conjugale cu fostul soț?" "În ce sens?" "Era dipsoman!" "Da, era!" "Puteți aduce martori în acest sens?" "Da!" "Și acum, doamnă: puteți aduce martori că ați fugit fiindcă v-ați simțit viața în pericol? Era doar un dipsoman violent, nu?" "Da, era!" "Fiți atentă, procesul se judecă acum, în acest birou, la această oră tîrzie din noapte. Eu am fost judecător și voi juca și rolul procurorului. Puteți deci aduce martori?" "Ce fel de martori?" "Că de nenumărate ori viața dumneavoastră a fost în pericol!" "Nu, nu am asemenea martori, zise, dar tresări cu putere simțind primejdia și repetă: ce fel de martori?" "Că niște vecini, dacă nu interveneau, alarmați de țipetele dumneavoastră, v-ar fi tăiat cu cuțitul, sau v-ar fi sugrumat..."

Chipul i se decoloră. Începu să se uite într-o parte fără să-și dea seama că așteptam un răspuns. "Treziiți-vă, doamnă, îi strigai. Să vă mai aduc o cafea?" "Da, vă rog frumos", spuse ea umilă și asta mă impresionă, simții în clipa aceea că va trebui să recurg la orice mijloace, chiar repudiabile, numai să salvez acest cuplu. N-avea martori că fostul ei soț a vrut s-o strîngă de gît sau să-i crape capul cu satirul. Or, mie tocmai astfel de martori îmi trebuiau, să depună mărturii grosolane și să forțez astfel achitarea. Dar ea nu putea să înjosească în sinea ei memoria fostului ei bărbat cu martori mincinoși. Ar fi însemnat să nege că fusese cu el și fericită și că acum, ca să scape și să fie fericită cu un altul (după ce, cu chibzuială și scrupulozitate, îl părăsise și fără să vrea îl omorîse), trecea cu cinism peste cadavrul lui, fiindcă eu, ca s-o salvez, și care cunoșteam bine justiția, i-o ceream implacabil. "Da, doamnă, îi confirmai, revenind cu cafelele, aceste gînduri pe care i le presupuneam, să nu vă închipuiți că judecata

Inchiziției se mulțumea cu probe mai subtile. Vinovata, cînd nu era făcută vrăjitoare și arsă pe rug, era închisă într-o celulă fără lumină, ușa era smulsă și apăreau zidarii cu cărămizi și mortar și ștergeau de pe zid orice urme că acolo a fost închisă vreodată o ființă vie..." "Nu, repetă sec, n-am astfel de martori" "Și nici nu vreți să știți, parafrazai eu aiurea pe fabulist, să diminuez iarăși tensiunea clipei. Nu considerați, reluai, că ăsta e adevărul, cu martori sau fără, că l-ați părăsit fiindcă viața vă era amenințată? Tu ce zici, Petrini? Martor mincinos e doar cel care e pus să debiteze neadevăruri. Nu? Faptul că unul spune adevărul, chiar dacă n-a fost de față, e suficient să-i anuleze, în conștiința noastră scrupuloasă, că e un martor mincinos. Pentru instanță depoziția lui e decisivă. Trebuie să mă ajutați, doamnă, să colaborați cu mine, dacă vreți să nu riscați amîndoi o condamnare!" "Bine, parcă se rugă, strivită de aceste durități fatale care nu îngăduie o apărare pură, colaborez, ce trebuie să fac?" "Să găsiți doi martori care să depună că v-au scăpat de la moarte din mîinile lui." "Doi?" "Da, doi, nu trei, ajung doi!" "Bine, profesorul..." și rosti numele unui vestit diagnostician din orașul nostru... "Și al doilea?" Al doilea era al unui bătrîn avocat al familiei Culala, acum pensionar uitat de noile cadre ale justiției. Foarte bine! Tipul ăsta o să știe să vorbească în fața instanței, cu obiectivitatea perfect detașată a unui martor imparțial. "Și circumstanțele, doamnă? reluai. Aveți puțină imaginație să le inventați?" "Cum să nu? zise ea deodată și se răsuci spre Petrini. Victoraș, îi zise, nu e cazul să auzi ce-o să spun!" "Bine!", zise el și se ridică și ieși în hol. "Doctorul, continuă ea, a fost chemat de mine acasă să-mi dea îngrijiri după ce fusesem schilodită... În fața lui fostul meu soț a încercat să mă omoare, urlînd că l-am chemat pe fostul meu amant să mă apere și să-l internez pe el la spitalul de nebuni..." "Ah, exclamai, extrem de verosimil, chiar halucinant de verosimil!"

În clipa aceea, foarte calm, Petrini reveni, dar ca și cînd ar fi ascultat la ușă și ar fi auzit totul, și începu să se plimbe simulînd nepăsarea și întîrziînd mult la fereastra întunecată a biroului meu. "Victoraș, dacă crezi că am ceva de ascuns, stai, zise ea. Dar n-am vrut să auzi ceea ce a fost foarte urît în viața mea înainte să te cunosc." Și îi relată ceea ce îmi spusese mie mai înainte. Sumbro și cu o mișcare de o lentoare care concura aparatele cinematografice de încetinire se reazează în fotoliu și își reluă capul în mîini. "Și cu avocatul, doamnă, ce putem *inventa?*" zisei accentuînd ultimul cuvînt, ca să-i sugerez prietenului meu că și ceea ce se spusese înainte fusese tot invenție. "Avocatul, zise doamna Culala, a fost chemat de mine acasă să-mi facă actul de divorț, în timp ce stăteam în pat cu ochiul umflat și cu obrazul sfîșiat de o rană adîncă. Poate să depună mărturie că a fost el însuși bătut măr și aruncat pe fereastră, la propriu, nu la figurat, iar portăreasa poate să declare ceea ce a văzut, geamurile sparte și sosirea sectoristului și scandalul care a avut loc... Sectoristul a fost chemat do vecini, dar i-a dat dreptate lui, care urla că și ăsta ar fi fost amantul meu... pe vremuri... adică avocatul... Judecați singur dacă această stupiditate va fi considerată ca atare, adică pură stupiditate a unui dipsoman care nu mai știa ce face..." "Extrem de verosimil, stimată doamnă, îi răspunsei, totul concură să justifice fuga dumneavoastră de acasă, totul arată că scena din teleferic v-a pus pe amîndoi în legitimă apărare. De urgență veți lua mîine dis-de-dimineată contact

cu acești doi martori ai dumneavoastră. De urgență, apoi așteptați liniștită, și când or să vă cheme la miliție veți da următoarea declarație... Stimată doamnă, strigai, veți fi interogată, nu vă abateți de la ceea ce mi-ați declarat acum, fiindcă atunci totul se încurcă! Nu ascultați întrebările, nu dați răspunsurile care vi se insinuează, chiar cele mai simple. Nu intrați în detalii. Reveniți neîncetat la ceea ce este înscris în declarația pe care o să vi-o dictez. Nu vă desvăluiți sufletul. V-am atras atenția, asta nu se poate face decât la o minăstire, și în zilele noastre nici acolo, vă avertizez..." "Ciceo, zise atunci Petrini, nu crezi că ești și tu obosit și nu mai vezi clar lucrurile? și se ridică și începu iarăși să se plimbe cu pași foarte rari și foarte lenți prin birou. Răspunde-mi încă o dată la întrebarea mea: ce se întâmplă dacă noi nu mărturisim nimic? Nu ne-a văzut nimeni, iar cel dispărut nu poate fi găsit. N-o să mă convingi că o să se deplaseze la cota 2.000 o divizie de milițieni ca să caute un om care a pierit în cine știe ce văgăună inaccesibilă." "Acuma nu, îi răspunsei, dar când se va topi zăpada da, și fără să fie nevoie de o divizie de milițieni, ci de un simplu cioban, sau tăietor de lemne, sau unul din acei excursioniști cărora tocmai asta le place, să cotrobăiască prin toate cotloanele munților. Și pe urmă, te întreb și eu: accepti să..." "Da, știu ce vrei să întrebi. Doamna Culala are remușcări și, zice ca, n-ar mai putea fi fericită cu mine. Probabil că tot îl mai iubea pe fostul ei bărbat și are nevoie de un proces ca să-i dovedească post-mortem că e nevinovată, chiar și cu riscul de a mă trimite pe mine la închisoare pe viață. Nu se întreabă că în caz de achitare acest proces mi-ar otrăvi de astă dată mie fericirea și că despărțirea ar avea loc tot atât de neînlăturat cum o să aibă loc dacă eu refuz să mărturisesc. Deci, oricum ar fi, despărțirea se va produce. Nu văd atunci de ce m-ași duce să mă predau!" "Pentru că, îi răspunsei, în cazul în care cel dispărut va fi găsit (și îți repet, rar se întâmplă ca o ființă umană care a pierit să nu dea peste ea altă ființă umană, chiar și după ce trec ani)... doamna va fi învinuită de complicitate, în timp ce altfel nu va fi. Și mai e ceva, trebuie să ți-o spun cu toată brutalitatea. Nu tu vei fi primul anchetat, ci ea, și deși doamna declară că nu va mărturisi dacă tu nu vrei, am mari îndoieli că va rezista presiunilor psihologice și metodelor, care nu dau greș, ale anchetatorilor. Există trucuri incredibil de simple cu care se smulg mărturisirile, fiindcă mai e nevoie să-ți spun? bănuitul e singur, iar în fața lui se află o întreagă știință acumulată de secole la îndemîna unui profesionist în materie de descoperirea delictelor, mari sau mici. Nu risca să fii prins! șansele că dispărutul nu va fi găsit sînt atât de mici încît... Doar dacă fugiți din țară! Dar cum să fugi? Merită să-ți spun o întâmplare a unui paznic de cimitir." (Dar renunțai s-o mai spun, ar fi fost convingătoare, dar îmi dădui seama că era lugubră și numai de astfel de întâmplări nu aveau ei nevoie... acest paznic suferea, cum să-i spun acestei manii? îi plăceau craniile! avea la el în casă pe polițe, de toate soiurile, mai mari, mai mici, le aduna cînd, după ani, se desgropau vechi morminte, să facă loc altora... și într-o zi individul se bărbiera în oglindă și prin oglindă văzu deodată cum un craniu începe să se miște pe polița din perete, așa, de la dreapta la stînga... paznicul crezu în prima clipă că avusese o halucinație, dar craniul iar se mișcă, așa ca și cînd și-ar fi bătut joc de el, cum rînjea în spatele lui... atunci individul s-a întors brusc!... s-a apropiat și l-a luat în mină. De sub el țîșni un șoricel... Omul reveni să-și vadă de ras, dar se

întrebă: pe unde a intrat șoricelul? Se întoarce să vadă dacă scîndura n-avea vreun nod scos. Nu, n-avea. Atunci craniul avea vreo găurică? da, o găsi, era chiar în moalele a ceea ce fusese odată un cap, dar nu mare, însă se știe că șoriceii au trupul moale și pătrund cu ușurință prin orificii foarte mici; paznicul se întoarce să-și reia bărbieritul, dar se întrebă iar: de ce are craniul ăsta o găurică? el știa: nu era naturală, în pămînt nu există vietate care să atace astfel un craniu; și-a terminat bărbieritul, s-a îmbrăcat și s-a dus cu el la poliție; cum el știa cine și în ce an fusese îngropat acolo, nici trei zile nu i-au trebuit judiciarului să descopere o crimă sătească: un, țăran văduv, foarte bogat și destul de bătrîn, se recăsătorise cu o muiere, care, să pună mîna pe averea lui, îl omorîse într-o noapte în somn cu o andrea pe care i-o înfipse într-un loc bine studiat, unde osul e mai moale, nu curge sînge și semnul se acoperă de la sine; și trecuseră de la isprava ei zece ani)... Asta ași fi vrut să-i spun lui Petrini, că trecerea anilor nu acoperă o crimă, ba chiar se zice că sufletul celui mort nu-și găsește pace pe lumea ailaltă pînă nu e răzbunat, și apare în visurile celor care l-au cunoscut și le spune cine i-a luat lui viața. Oamenii se trezesc, nu-și mai aduc aminte ce-au visat, dar secretul s-a înscris în conștiința lor și acționează după el, se duc, adică, acolo unde s-a comis fapta și descoperă lucruri ciudate care stîrnesc bănuiala... Or, bănuiala se transmite și făptuitorul află de ea. Numai viață nu se mai poate numi ceea ce are el pe urmă de îndurat. De ce să ajungă să trăiască astfel de zile prietenul meu, chiar dacă el se credea un dur, afirmînd că nu i-ar păsa?

Dar se pare că nu aceste argumente pe care le reluai cu glas tare, vorbindu-i de bănuiala oamenilor, care nu i-ar fi dat pace, îl convinseră să cedeze, ci faptul că își dădea și el seama că prietena lui nu va putea să reziste la anchetă. "Da, zise, ai dreptate, Ciceo. E greu să rezisti, sau numai atunci poți să rezisti cînd nu ai nimic de ascuns. Însă eu ți-o spun dinainte, Ciceo, și ți-o spun și ție, i se adresă el doamnei. Culala, că ne vor condamna. Avocații sînt foarte naivi, sau mai bine zis le place să creadă, îi incintă să creadă în puterea științei lor de a convinge o instanță. Eu văd foarte clar: noi n-avem dovezi că am fost în legitimă apărare, instanța are dovada că un om a dispărut și noi declarăm că ne asumăm faptul. Armata ta de martori nu poate decît să facă instanța să șovăie în pronunțarea verdictului: pe viață sau pe zece, cincisprezece ani? Asta în ceea ce mă privește. Pe ea ar trebui s-o cheme la proces doar ea martoră, dar crezi că așa vor face?" "Trebuie, Petrini, mai spusei eu cu toată convingerea, și nu cum spusesese el, cu o convingere naivă care îmi plăcea mie, să mă încînte, ci una simplă și gravă. Sînteți nevinovați, trebuie să vă scoată de sub orice culpă..."

XVIII

A avut însă dreptate el, armata mea de martori n-a făcut într-adevăr decît să sugereze instanței că legitima apărare nu trebuia exclusă. Dar n-a reușit să înlăture acuzarea, care susținea că aruncarea în prăpastie nu era singura alternativă a inculpatului. Din moment ce a reușit s-o facă, înseamnă că era mai

puternic decît așa-zisul agresor. Putea să-l țină la respect într-o încăierare care n-ar fi durat mult, deoarece telefericul nu face decît cinci, șase minute pînă ajunge jos. Fără succes a fost obiecția mea bazată pe depoziția martorilor, că acuzatul nu era mai puternic decît victima, care era un zdrahon în stare să doboare șapte inși, cum a făcut-o odată... Da, dar atunci, mi s-a răspuns, dacă era așa de puternic, cum a reușit acuzatul să-l învingă, și nu într-un simplu schimb de lovituri, ci într-o înclăștare pe viață și pe moarte? Ce puteam să mai adaug? Că Petrini nu a folosit numai forța, care era mai mică decît a zdrahonului, ci și viclenia, în disperare, simțind că nu era de glumit, viața sa și a prietenei lui erau în primejdie? Cum să dovedești asta?

Un proces în care m-am zbatut, cheltuind o energie considerabilă, să obțin amînări lungi, să aduc noi martori (fiindcă nu i-am adus pe toți deodată), sugerînd instanței că graba în justiție duce la erori judiciare. În același timp scontam pe presiunea de imponderabile. Timpul poate înmuia și șterge convingerea pe care procurorul o inculcase instanței, că cei doi s-au înțeles între ei să scape de un ins care îi împiedica să trăiască împreună. Și s-o accepte, încetul cu încetul, pe a mea. Reușisem, instanța era binevoitoare cu Petrini, lungile amînări îmi erau acordate chiar și cînd motivele invocate de mine nu erau prea convingătoare (de pildă starea sănătății acuzatului, cînd reușii să-l țin pe Petrini trei luni în spital). Dar nu știam că reușisem doar parțial, în sensul că verdictul fusese considerat de judecător drept moderat, după cum îmi declară ulterior, clientul meu riscînd, zise el, să ia douăzeci de ani. "Și nu uitați, îmi mai spuse, că antecedentele acestui Petrini sînt departe de a înclina balanța justiției în favoarea lui, fără ele ar fi putut fi achitat sau să scape cu doi, trei ani..." "N-au fost invocate", i-am răspuns: "N-au fost, dar i se cunoșteau! Cum vă explicați înverșunarea procurorului? Iar noi a trebuit să ținem seama de asta."

Așa deci! Reaua soartă îl urmărea pe prietenul meu, de aceea fusese el atît de sigur că n-o să scape. Cu un total eșec s-a soldat ideea mea că Matilda, fosta soție a lui Petrini, va reuși să-l convingă pe Mircea, acel mare șef care la despărțire o încurajase să nu ezite să-i ceară, la nevoie, sprijinul. "Doamnă, îi spusei cînd o vizitai, e vorba de tatăl fiicei dumneavoastră." "Nu e nevoie să mi-o spuneți, zise ea. Sper să-l salvez, deși am mari îndoieli, Mircea l-a mai salvat o dată."

Îmi ascunsei uimirea contemplînd această femeie pe care o iubise foarte tare Petrini. Știam că e mai în vîrstă decît el, dar nu într-atît: părea să aibă cincizeci de ani... Se îngrășase (prietenul meu nu-mi spusese niciodată că ea avea această predispoziție) și îi îmbătrîniseră mai ales ochii, care aveau imense cearcane împrejur. Era însă plină de viață, ceea ce, trebuie s-o spun, nu-i stătea bine deloc... Probabil această poftă de viață îi rămăsese intactă ca odinioară, cînd o cunoscuse Petrini, dar corpul i-o luase înainte și se ruinase. De aceea, poate, îl părăsise pe Petrini pentru un bărbat mai în vîrstă, presimțind că o bătrînețe pretimpurie o va face demnă de milă lîngă un soț în plină putere și care în mod sigur o va trăda? Înțelesei apoi, văzînd-o pe Silvia, de ce Petrini suferise atît de mult cînd această femeie îl părăsise: într-adevăr fetița îmi apărea ca o mică divinitate, față de care nu puteai avea decît un cult, cu totul altfel decît cel pe care îl are orice om pentru copiii lui. Semăna cu Petrini, dar puțin și cu maică-sa,

cu deosebirea că ea avea în plus, peste chipul ei expresiv, inocența, însă, așa zice, *o inocență care știa*, lucru rar, căci îți sugera că micile suferinți mărunte care rod de obicei marile elanuri și idealuri pe ea n-o vor atinge, orice i s-ar întâmpla în viață. N-ai putea să aduc acest elogiu și copiilor mei, deși sînt și ei foarte reușiți.

"Mi-a promis, îmi spuse Matilda după ce se întoarse de la București. «Îl voi feri și de astă dată, a zis, să nu cadă victima unei justiții excesive. Petrini e un tip tare și orgolios. Foarte adesea cei tari sînt mai puțini fericiți în viață decît cei slabi și mai umili», a mai zis el."

L-a ferit? mă întreb eu acum. Eu zic că nu! Sau poate că totuși l-a ferit?!... Șase ani cît i se dădu lui Petrini, iar doamnei Culala un an, nu erau o condamnare excesivă...

XIX

Dacă m-a ferit Mircea de o justiție excesivă?... Da, m-a ferit, dar nu direct, ci prin legea de atunci care reglementa nu în ani, ci în norme de muncă, durata unei condamnări, lege la care poate că o fi contribuit și el... Dacă făceai două norme pe zi, asta însemna o reducere la jumătate a pedepsei. Eu am făcut trei, fiindcă aceste norme nu erau mai mari decît ale unui muncitor liber, iar eu aveam experiența de la Baia Sprie și experiența din uzină și nu spun că mi-a fost ușor, dar nici imposibil să fac un efort suprem și să-mi recîștig libertatea. Mi s-a dat un strung într-un atelier mecanic la care lucram de dimineată pînă seara tîrziu. Chestiune de adaptare, un om poate face multe dacă reușește să nu uite nici o clipă pentru ce o face, dacă merită. Dar eu am pornit-o de la început cu un gînd foarte clar că merita, două ființe pe care le iubeam mă așteptau afară: fetița mea și Suzy... Încît după doi ani condamnarea mea lua sfîrșit...

...A gîndi puțin nu înseamnă totdeauna o deficiență. Alte forțe ale sufletului, ținute pînă atunci sub obroc de trufia gîndirii, ies la iveală și îți orientează ființa spre descoperirea adevărului, chiar dacă nu-l dorești. În cazul meu nu vroiam să știu de ce Suzy îmi ascunsese că era căsătorită și fugită de la bărbat. Mi se fixase în minte ca în bronz răspunsul pe care ea mi-l dăduse la Sinaia cînd o întrebam... *"Mi-a fost frică! Ai fi vrut amănunte, să mă ajuți, și el ar fi aflat că sîntem împreună și scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci, cînd eu mă îndrăgostisem de tine și nu vroiam să te pierd."*

...Dar și bronzul poate fi atacat de acizi puternici. Nu gîndirea a început deci să topească treptat litera care părea neclintită pe această placă. Dimpotrivă, gîndirea rezista. Da, îmi spuneam, Suzy a greșit, ei și? Nu asta e important, ci ceea ce îmi spusese tot ea, în acele grele clipe: *"Sîntem legați pe viață, orice s-ar întâmpla"*. Da, gîndeam, iubire vinovată, dar iubire! Nu ura ne-a despărțit pe mine și Matilda, ci faptul că iubirea ei de la început dispăruse total. Da, îmi șoptea gîndul, iubirea poate să fie oricum, numai să fie! Poți să arăți ca un chimval răsunător, dar dacă dragoste nu e... spune evanghelistul. E vorba, desigur, de dragostea divină, dar a noastră, cea profană, are oare vreo limită care s-o împiedice să atingă granița divinului? Lăcașul ei nu e tot inima umană? Și îmi

apăreau în minte altfel cuvintele Matildei, despre iubirea pricăjitului Artimon pentru fata Tamara, cuvinte care îmi păruseră atunci ridicole și rîsesse de ele toată lumea, că o iubește pentru că n-o iubește. Pentru ce, pentru nece, fapt e că o iubea, restul nu mai avea nici o importanță. Și nici Acojocăriței și muiera lui nu-mi mai păreau abjecți. Ar fi fost dacă n-ar fi ținut unul la altul, dar eu știam că țineau, aveau clipele lor de pace simplă, așa cum îmi aminteam că îi surprinsesem cînd mă trimisese tata să-i cer vecinului nostru o tezlă. Era adevărat că spectacolele pe care le dădeau ei în curte, fără să le pese de lume, erau abjecte, dar apoi ei se întâlneau pe un teren mai curat: Tot ei erau, și totuși...

...Aceste gînduri mă ținură în putere timp de un an de zile, care valora, cum am spus, cît trei. Ele nu explorau adîncimea ființei mele, cînd însă, întrînd în al doilea an, adică ultimul, descoperii că într-un fel subteran viața mea lăuntrică nu stătuse pe loc la punctul pe care eu i-l fixasem. Se deplasase spre o direcție a necunoscutului și mă apucă neliniștea cînd observai că nu mai ținea seama (dacă ținuse vreodată) de aforismele mele confortabile. În loc să mă bucur că în curînd aveam să fiu liber, perspectiva aceasta fu primită în ființa mea intimă cu o depresiune inexplicabilă și persistentă, care nu avea în gîndirea mea nici un sprijin. La început îmi spusei că trebuie să fie din pricina încordării; oboseala fizică dincolo de o anumită limită atinge sufletul, care se apără astfel, printr-o depresiune, de primejdia unei istoviri. Cîteva săptămîni mă odihnii realizînd doar norma obligatorie, dar această stare de spirit pe care o numim depresiune, adică un amestec de regret dureros, de milă față de noi înșine și de reproș nedefinit, adresat întregii lumi, nu numai că nu mă părăsi, ci se accentuă, atingînd vag fibrele tristeții active și fără remedii!. Și atunci gîndirea mea protectoare slăbi, și placa de bronz începu să fie atacată de acizii îndoiei. "Cine îți spune ție, mă pomenii gîndind, că la ieșire o să te aștepte Suzy cu flori? Ea acum trebuie să fie liberă, de ce nu ți-a făcut o vizită? În general ești oare sigur că tot ceea ce ai gîndit și simțit tu pînă acum, a gîndit și simțit și ea la fel? Scrisorile ei nu răspund la această întrebare; are o scuză, o scrisoare de-acolo de unde e ea nu poate să exprime sentimente înalte, care ar fi citite, înainte să ajungă la mine, și de alții... Și totuși, cei ce se iubesc seamănă cu acei șamani care pot vorbi fără să fie înțeleși, fără ca secretul ființei lor să poată fi surprins și de cei neinițiați. Eu îi scrisesem la început astfel de scrisori, dar îmi răspunsese la ele ca și cînd nu le-ar fi descifrat codul. Nici o aluzie măcar! Îmi spusesem pe atunci că nu le-o fi primit, dar acum le recitii și descoperii că îmi scria limpede: am primit scrisoarea ta. Atît. Și vorbea apoi despre altceva... Și apoi pentru întîia oară și cu o mare virulență țîșni spre gîndirea mea întrebarea: de ce o fi fost nesinceră femeia asta cu mine? *I-a fost frică?* suna prima inscripție de pe bronz. Da, dar asta cînd s-a îndrăgostit, adică foarte tîrziu! De ce nu mi-a spus de la început că era căsătorită, sau ceva mai tîrziu, dar cu mult înainte să înceapă să se teamă că, dacă și-ar destăinui secretul, s-ar putea să mă piardă...? Era clar, nu-mi spusese fiindcă nu-i păsase de mine, nu credea că legătura noastră va dura prea mult - și atunci ce rost mai aveau complicațiile? Și cu toate acestea nu mă descurajase cînd văzuse că încep s-o iubesc. Dimpotrivă, îmi reproșa că sînt prea independent! Nu înțelegeam și mîhnirea mă purta ca pe-un automat în fața

surghiunului asupra căruia mă aplecam acum nu cu lumina în suflet, ci cu o adîncă neliniște că mă grăbeam prea mult să ies afară într-o lume cu perspective turburi

pentru mine și în care locul meu începea să fie din ce în ce mai, puțin precizat. Ce voi face? mă întrebam cu o spaimă pe care n-o simțisem niciodată în cursul vieții mele. Voi redeveni iarăși contabil? Întrebarea asta îmi alungă somnul, fiindcă nu perspectiva de a redeveni contabil mă înspăimînta, ci singurătatea mea în lume... Îmi dădeam seama că n-o să mai pot să comunic cu nimeni, nici prin scris, fiindcă aveam sentimentul că, dacă nu mă puteam adresa contemporanilor mei, cu speranța să fiu citit de ei cîndva (și această speranță mă trezeam că n-o mai aveam), gîndul la o posteritate abstractă la care de fapt nu mă gîndisem niciodată nu-mi dădea puterea să alung din mine izolarea în care mă aflam în mijlocul lumii mele, lume în care mă născusem, descoperisem miracolul existenței, suferisem și fusesem fericit... Numai prin această lume prezentă mă puteam adresa posterității... Și nici nu mai vedeam cum o să pot ajunge, după această a doua condamnare, spre inima fetei mele. Această a doua condamnare avea să turbure în mod fatal în conștiința ei sensurile clare de nevinovăție ale cele dintii; iar despre Suzy descopeream cu un gol imens în întreaga mea ființă că mi-e de fapt străină. Într-adevăr, mă întrebam, cine era de fapt? Și îmi dădeam seama că nu știu nimic despre ea. Era o invenție de-a mea, o inventasem tot timpul din chiar clipa cînd o cunoscusem, iar ea nu numai că nu se desvăluise, dar se lăsase inventată, o invenție paradisiacă... Eterna poveste! Iar cînd împrejurarea o silise să se arate așa cum era, apăruse deodată alături de mine o femeie total neinspirată. Neinspirată măritîndu-se cu un dipsoman la care încă mai ținea (scena din biroul lui Ciceo era în acest sens revelatoare), neinspirată ascunzîndu-mi acest măritiș, neinspirată cînd mă dusesse la Sinaia pe pîrtia unde fusese și cu dipsomanul ei (ca să nu mai vorbim de cît fusese ca de inspirată invitînd și un prieten al soțului, care de îndată bătuse toba!). Apărea acum mai clar că dipsomanul vrusese s-o omoare tocmai pentru că se dusesse la Sinaia cu un altul, și anume tocmai prin locurile unde fusese și cu el. O întîlnire în locuri neutre e mai mult ca sigur că nu l-ar fi incitat decît cel mult la o încăierare cu mine, pe stradă sau la un restaurant oarecare. Dovadă era faptul că de cînd fugise de-acasă el n-o căutase, oricum nu se interesase de existența ei și nici n-o urmărise; dacă ar fi făcut-o i-ar fi fost ușor să afle că un alt bărbat intrase în viața ei. Era suficient s-o pîndească la *Oraca* și să vadă cu cine iese. Mai mult: niciodată nu-i surprinsesem, cînd ne plimbam pe străzi, vreo tresărire, vreo temere că ar putea fi urmărită. Deci aserțiunea ei că *îi fusese frică* era și asta o minciună. Da, și atunci ea îl incitase. Atîta liniște din partea lui, după ce o chinuise atîta vreme? Cum, chiar așa? S-a resemnat atît de ușor? Atît de puțin a iubit-o?!... Și a lansat mesajul: Plec la Sinaia! Astfel se confirma vechea mea teorie despre Căprioara că numai sufletele terne sînt atrase de o viață violentă, desigur o atracție instinctivă, viscerală, nu s-o provoace direct, ca Matilda, ci s-o îndure de la altul, cu groază reală, sinceră, cu oroare. Da, dar groaza aceea reală și sinceră, oroarea aceea, colorează violent și fascinant o lumea prea cenușie și monotona. Suzy semăna cu Căprioara, cu deosebirea că ea avea darul să te incite s-o inventezi pe gustul tău; în acest sens

nu era ternă, dimpotrivă, era înzestrată eu o imaginație inepuizabilă în a descoperi noi mijloace de seducție.

...Și nici măcar nu ceruse divorțul! Ar fi putut s-o facă îndată ce descoperise că mă iubea! De ce n-o făcuse? Dar mă iubea oare? Nu cumva vroia de fapt să se împace cu bărbatul ei, să se întoarcă la el? Ipoteza asta căzu asupra mea ca un trăznet de lumină. Adică nu resimții nici o durere, ci doar o intensă lumină care mă invadă și șterse, aruncînd în neant total acest episod fulgurant al existenței mele. Și atunci mă bucurai că am fost condamnat. Liber, cu ea, n-ași fi avut, poate, niciodată această revelație și n-ași fi putut ieși niciodată din paradisul meu, din care însă ași fi fost gonit neîncetat prin mici revelații, iar cu m-ași fi opus neîntrerupt și pînă la sfîrșitul zilelor mele, în lipsa unei revelații unice și totale. Da, îmi spuneam și simțeam cum treptat sentimentul meu de singurătate și de necomunicare cu lumea își diminuează prezența și sensul vieții mele își recapătă încetul cu încetul echilibrul anterior întîlnirii cu Suzy. Într-adevăr, gîndeam, să presupunem că dipsomanul n-ar fi venit acolo, pe creasta muntelui. Ce s-ar fi întîmplat cu noi doi? Pînă la urmă tot ar fi trebuit să-mi spună că e măritată și atunci ași fi descoperit de ce refuzase ea să poarte sarcina, adică ași fi înțeles exact cuvintele ei care vroiau să-mi sugereze că nu poate concepe să trăiască împreună cu un om "toată viața" (cînd o cerusem în căsătorie). Pe atunci gîndisem că există și ființe umane care se sperie la gîndul că își leagă viața pentru totdeauna de un singur om. Ulterior ași fi aflat că ea era legată chiar pe toată viața și că ar fi vrut să se întoarcă acolo de unde încercase să evadeze. Lovitura pe care aș fi primit-o ar fi fost mai greu de suportat decît doi ani de pușcărie...

...Dar să presupunem, îmi spuneam iarăși și iarăși, că ipoteza aceasta a damnării ei (neputința de a-l părăsi pe dipsoman), cu tot corolarul ispititor al oricărei ipoteze de a închide o existență într-o idee, este falsă în întregime. Și că doar a greșit, iubirea există, restul, dezamăgirea mea că n-a fost sinceră, chiar dezvăluirea ulterioară și directă că încă îl mai iubește, îndoiala ei dacă mă iubește pe mine mai mult sau nu, așteptările chinuitoare ale unui divorț, stările ei rele de catalepsie psihică (așa cum avusese una în camera de hotel de la Sinaia, premoniție a nenorocirii care avea să ne lovească a doua zi, sau poate și mai verosimil expresie a unei vinovății paroxistice, tocmai pentru că se gîndea la el și descoperea că îl iubește) toate acestea n-aveau să aibă, să zicem, o importanță decisivă, le-ași fi îndurat și ași fi ieșit învingător. Bun, dar dacă ea n-ar fi fost decît atît? Adică numai toate acestea la un loc și dincolo de ele un vid? Adică odată cu dispariția lor să dispară și dragostea ei pentru mine, care era născută și legată de totalitatea acestor fenomene tensionate? M-ași fi trezit (mă și trezeam în clipele cînd gîndeam toate acestea) în fața unei femei necunoscute despre care abia urma să aflu cine e, oricum alta decît cea pe care o inventasem, și ași mai fi putut cu oare s-o iubesc pe această alta? Nu trăisem această experiență cu Matilda? Trebuia s-o repet?!

...E foarte plăcut acum în biroul meu, fostul dormitor al părinților... Tata, cu care m-am împăcat, s-a aranjat în așa-zisul salon. Când am ieșit și s-a trezit cu mine acasă, a făcut ochii sferici. "Te-au amnistiat? m-a întrebat. Parcă luaseși șase ani!" I-am povestit cum am reușit să-i reduc la doi, nu s-a mirat, dar continua să fie totuși mirat. "Și ai muncit tu în halul ăsta?" Avea aerul că îl mințeam. "Da, ce te miri?" "Nu se vede, zice, parcă ai mai întinerit, în loc să..." Acest compliment a fost, ca să zic așa, baza împăcării noastre. Am izbucnit în râs și l-am bătut pe spinare protector. "Și tu arăți bine, i-am întors complimentul, te-ai recăsătorit cumva? Nu mi-a răspuns, era o întrebare (genul meu de întrebări) nelalocul ei...

Nu se recăsătorise, dar trăia mai departe (și nu la noi în casă) cu muierea aceea a lui pe care nimeni n-o știa cum arată. Menajul, cum se zice, i-l făceau pe rînd niște nepoate. Dar adevărata împăcare se stabili între noi abia după cîteva luni cînd îi spusei că am fost numit profesor de franceză într-o comună apropiată, nu prea departe, zece sau cincisprezece kilometri, o navetă suportabilă. Chipul i se spălă de obscurele lui temeri. Uite, parcă îmi spunea, că totul se aranjează pînă la urmă. Dar nu-mi sugerase această idee, că, adică, totul o să se aranjeze într-o zi, cînd fusesem angajat în uzina unde lucra el. Atunci totul părea pierdut pentru mediocra și comuna lui mîndrie.

Valurile existenței mele s-au potolit și zeitatea care domnește acum în viața mea este Silvia, care mă vizitează aproape în fiecare zi. Spaima care mă chinuise în marea mea criză de singurătate din închisoare, cînd gîndisem că în conștiința fetei sensul de nevinovăție al condamnărilor mele avea să se turbure, se dovedi neîntemeiată: nici măcar o clipă nu-i descoperii pe chip sau în cuvinte că afecțiunea ei pentru mine se alterase cu ceva. Desigur, inspirată, Matilda o ferise, sau mai bine zis avusese grijă să nu i se strecoare în micul ei suflet îndoiala că tata n-ar fi nevinovat. Acum încerc să descifrez mai departe și fără grabă înțelesul revelațiilor mele despre Suzy, pe care n-am încetat să le am chiar și după ce crezusem că șirul lor se sfîrșise...

Parcă ar fi ghicit, acolo unde se afla, că sufletul meu se înstrăina de ea (totdeauna cît trăisem împreună ghicea asta cu o precizie extraordinară și lua imediat măsuri energice), că mă și pomenii cu ea la vorbitor, chiar în acea perioadă de criză cînd gîndeam că n-o cunosc și că nu mai pot repeta experiența cu Malilda; că iubesc adică o femeie care nu mai există. Cum să nu mai existe? Văzînd-o, șocul pe care îl resimții coborî foarte adînc în ființa mea și aproape că mă paraliză, ca odinioară cînd Matilda îmi făcuse prima ei vizită. Era veselă, fericită și avea aerul să spună că nu pățiserăm amîndoi nimic. Parcă înflorise între timp, chipul îi iradia intens de bucuria de a trăi și mai ales de a iubi și de a se ști iubită. Mă îmbrățișă ca în prima noastră noapte de dragoste cu brațele ei puternice de zidărită și nu-mi dădu drumul atît de mult timp pînă nu-i ghicii și primii mesajul: "Ai văzut? îmi șoptea. Nu a fost mai bine că am făcut cum am spus eu? Eu sînt acum liberă, și sînt aceeași, și te iubesc atît de tare încît pot să te aștept nu cîteva luni cîte mai ai de făcut, ci, ahă, ani întregi... Nu ți-am spus, iubitul meu?! Sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla! Vezi? Vezi?!"

Dar ea nu putea să-mi vadă fața mohorîtă! N-avea de unde să știe că

gîndeam: vremea acestor sugestii turburătoare. Suzy, a trecut; trăind numai prin ele am ajuns să omorîm un om și apoi să ispășim. Trebuie să-ți desvălui sufletul și să vedem dacă într-adevăr sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla! Ei, asta e, nu mai pot accepta pe acest "orice s-ar întîmpla". Cine știe ce dracu ni se mai poate întîmpla dacă în loc de comunicare vom trăi pe sugestie, și în loc să trăim bucuria sincerității să trăim pe infinite temeri, cu minciuna drept numitor comun...

"Ce e cu tine? zise ea apoi. Înțeleg, ți-e greu, dar mi-a spus avocatul că în curînd o să fii liber. Mai rabdă și tu, că nu mai e mult..." Ne așezarăm pe banca de lemn. Totuși, Mircea o fi făcut el ceva pentru mine, fiindcă directorul penitenciarului mă ferise de aproape tot ceea ce e dur într-o detenție, și tocmai el fusese acela care mă susținuse în acele comisii care decid dacă trebuie să se reducă pedeapsa unui condamnat. Nu e suficientă norma de muncă, contează tot atît de mult buna comportare, garanția că, odată liber, fostul deținut va deveni un cetățean complet reeducat. Acuma, de pildă, dăduse ordin să-mi primesc musafira într-o odăiță goală și să stau cu ea oricît. "Ce uitucă mai sînt și eu, zise Suzy, ți-am adus o mulțime de bunătăți!" Și îmi întinse o plasă în care se vedea ghemuit un pachet uriaș. "Nu mi-e foame acum, zisei, doar dacă ai adus o sticlă de vin!" "Bineînțeles, cum puteam să uit o sticlă de vin?" "Ei, atunci scoate-o și hai s-o bem. " "M-am gîndit la asta, răspunse, am adus și-un pahar, dar..." Și se uită cu teamă la ușa.

Îi explicai că puteam sta liniștiți multe ore, n-o să ne deranjeze nimeni. "De cît timp ești tu liberă?" o întrebai apoi cu o bănuială disimulată, în timp ce desfăcusem totuși pachetul și începusem să înghit cu un apetit de lup din puiul rumen. "De vreo cinci-șase luni." Timpul de cînd ai ieșit dintr-un penitenciar nu e aproximativ, gîndii visător. De ce o fi mințind? E clar, a ieșit mult mai devreme și vrea să diminueze, printr-o minciună sau prin sugestia unei date aproximative a ieșirii, gravitatea faptului că a lăsat să treacă atîta timp să se decidă să mă vadă. Să vină să mă vadă atît de tîrziu, asta constituie un non-sens: de ce dracu a mai venit? "Ai fost iar zidărită trei luni?" o întrebai cu o plată bucurie că experiența ei de șantier îi prinsese bine. "Da, zise, și toată lumea mă simpatiza acolo, vreau să spun cei liberi. Datorită mie au cîștigat și ei de trei ori mai mult!" "Și tu te-ai întors acasă!" "Nu-ți pare bine!?" încercă ea, ca altădată, să mă culpabilizeze. "Cum să nu!" "Vai de mine, exclamă, am uitat totuși să aduc un tirbușon." "Lasă, zisei, că o desfac eu!" "Cu ce? Și atunci îi spusei cu ce, pronunțînd absent și leneș numele popular al organului nostru procreativ. "Sper, zise, atunci, foarte decisă să nu se abată de la prerogativele pe care armele ei de seducție le cuceriseră pentru ea, că nu ți-ai însușit și nu te complaci într-o psihologie și un vocabular de pușcăriaș ordinar." "Speră, zisei. Știi care e salvarea celor învinși?" (Parcă Vintilă, sau Bacaloglu, sau grasul Calistrat lansaseră aforismul pe care îl aveam în cap!) "Nu știu, zise Suzy, dar bănuiesc că îmi pregătești o nouă grosolănie. Nu sînt o învinsă, să-ți fie clar..."

Apuca sticla, o înfășurai în fularul meu și o izbii de cîteva ori de perete. Dopul țîșni. "Chiar, zisei, turnînd în pahar, nu ești curioasă să afli care e salvarea celor învinși?" "Ți-am spus, nu sînt curioasă fiindcă nu sînt învinsă." "O să mori, zisei eu atunci, fără să afli vreodată cate e salvarea celor învinși." "Bine,

zise, nu vreau să mor pînă nu aflu care ar fi rodul reflexiilor tare adînci din închisoare."

Se posomorîse. Se uita într-o parte, prinsă parcă brusc de acea catalepsie psihică a ei din care nu ştiam niciodată cum s-o scot altfel, decît prin mijloace violente şi sincere. "Salvarea celor învinşi, zisei: nici o speranţă! Şi continuai violent, în timp ce umpleam iarăşi paharul. Şi acolo pe şantier ai găsit un nou dipsoman care s-a îndrăgostit de tine? Daaa! Şi imitai glasul ei cînd încerca să vorbească în numele plopilor şi al circiumioarei care populasera la început lumea edenică a iubirii noastre, daaa, frumoasa zidăriţă, biata de ea, nu e liberă, au condamnat-o pe nedrept, dar iat-o cum munceşte cît trei ca să scape... Şi atunci ne vom căsători şi o s-o fac fericită, eu nu sînt dipsoman, sînt capsoman, dar asta n-o ştie nimeni. De-aia, după ce ai redevenit liberă, continuai cu modulaţiile naturale ale vocii mele, au trebuit să treacă cinci-şase luni (de fapt nouă!) ca să-ţi aminteşti de mine"" "Dacă nu încetezi, ieşi ea brusc din catalepsie, plec imediat!"

E neschimbată, gîndii şi în mod sigur intuiţia mea e exactă: a găsit pe altcineva, sau, şi mai bine spus, se gîndeşte la altcineva, chiar dacă acest altcineva nu există. Nu există *încă!* Dacă continui, va pleca, şi desigur definitiv. Continuai, fiindcă, îmi spuneam, dacă nici după ce prin nesinceritatea ei şi-a trimis iubitul la puşcărie, nu înţelege că numai sinceritatea mai poate salva ceea ce a fost frumos între noi şi să putem astfel să ne construim un viitor, înseamnă că ea va continua să-şi ascundă sufletul în care nu vrea să intru şi să dorească să-i inventez eu altul mai departe, iar dinspre al ei să-mi vină mereu noi surprize, desigur nu atît de catastrofice ca pierderea civică a libertăţii, dar pierderea afectivă a libertăţii mele ca bărbat, născut nu doar pentru a o inventa pe ea la nesfîrşit. Continuai deci, şi exprimai şi cu glas tare aceste gînduri, într-o formă însă, cum am spus, violentă, adică strigînd. "Bineînţeles că ai să-mi explici de ce ai venit să mă vezi atît de tîrziu şi o să-mi spui ceva tot atît de verosimil cît a fost de verosimilă explicaţia pe care mi-ai dat-o a doua zi la *Oraca* după ce descoperisem cu o seară înainte în albumul acela chipul tău înconjurat de şapte hăndrălai. Te-am crezut fiindcă te iubeam foarte tare. Te iubesc şi acum la fel de tare, ba chiar mai mult, fiindcă mi-ai dăruit zile de fericire, dar nu te mai cred. Şi nu înţelegi cît de grav e acest lucru şi că după cele întîmplate trebuie să ne apropiem atît de tare unul de altul încît să devenim transparenţi şi tu să vezi prin mine şi eu să văd prin tine. Or, în loc de asta, cînd cu încerc să mă apropii de tine, în chiar clipa aceea tu te retragi. Aşa ai făcut tot timpul de cînd te-am cunoscut şi aşa vrei să faci şi de-aici înainte." Atunci ea rosti ca o sentinţă: "Aşa sînt."

Dar nu se ridică să plece, cum spusese.

XXI

Rămăsei mut în faţa acestei declaraţii oarbe în care erau concentrate ca într-un nucleu indestructibil acceptarea fără cenzură a ceea ce sîntem, trufia

liniștită a unei vechi descoperiri că nu putem să fim cum nu sîntem și că nici o aventură n-a putut și nu va putea ispiti acest eu, bun sau rău, care constituie singura realitate a celui căruia îi e dat să parcurgă o viață, să accepte să lupte cu sine. La ce bun? Nu de-aia ne-am născut, ca să luptăm cu noi înșine, ci să trăim conform propriei noastre firi, bună sau rea. Nu pot să scot din mine ceva și să pun altceva. Transplantul se respinge de către imunitatea eului, chiar dacă acea parte din el care e bolnavă ar trebui înlăturată. Toți sîntem, prin ceva din noi înșine, bolnavi, și acest ceva nu e un organ care poate fi extirpat fără riscuri, ca un apendice.

Așa era! "Da, zic, așa ești! Nu vrei să bei un pahar ca să nu te rătăcești și alături de mine în speranțe care nu se pot împlini. Atunci de ce dracului ai mai venit? exprimai rînjind această gîndire anterioară. Omul e o speranță care nu se poate împlini! așa gîndești. Crezi că te pot urma în această gîndire de care nici măcar nu ești conștientă, dar te călăuzește?" "Faci ce vrei, zise foarte umilă, nu te înțeleg și cred că n-ai dreptate în nimic din ceea ce îmi spui. Ești surescitat și înțeleg că îmi porți pică de ceva (nu ,gîndii, simți, că te-am judecat în lipsă și te retragi fără curiozitate și dorință să afli de ce te-am judecat și să te aperi...), în timp ce eu m-am pregătit zăpăcită pentru clipa asta cînd aveam să te revăd..." "O, da, exclamai, ce lungi sînt pregătirile tale!" "Sînt, îmi răspunse. Ce îți puteam oferi dacă veneam mai devreme?" "Nimic, zisei, chipul tău, ființa ta, privirea ta, surîsul, glasul tău minunat de altădată, toate acestea n-au însemnat niciodată nimic!"

Se posomori iarăși, se uită într-o parte. "Da, îmi spuse, n-au însemnat nimic! Au însemnat pentru tine! Dar eu, cu ce m-am ales din partea ta?! Ai contemplat vreodată această întrebare?" "E adevărat, nu! strigai. Aiurea, am fost obsedat să descifrez enigma ta. Nu mi-ai dat răgaz să-ți ofer comori ale ființei mele fabuloase. Comori fabuloase aveai numai tu, ce să zic, o căsătorie ascunsă, o dragoste indecisă, pe cine să iubești mai mult, pe un dipsoman foarte apropiat de sufletul tău, dar foarte desagreabil prin violențele lui, sau pe un individ scos din circulație, fost universitar și eșuat la o oarecare *Oraca*, în funcția de contabil... N-am dreptate în nimic din ceea ce îți spun? continuai să strig. Ce bine ar fi! De ce n-ai cerut divorțul după ce ți-ai dat seama, cum mi-ai spus atunci, că te-ai procopsit?"

Nu-mi răspunse. Se uita iarăși într-o parte, de astă dată senină, însă cu o expresie care sugera că nu mai era acolo, adică chiar plecase, așa cum spusese, și numai pentru că era uitucă nu plecase și fizic. Avui și eu net senzația că vorbisem singur, iar întrebarea mea finală mi se păru de o naivitate lamentabilă. Doar stabilisem în mine însumi care era adevărul. Ași fi vrut să nu fie așa? Desigur, așteptam de la ea o desvăluire, uitînd că ea desvăluiri nu făcea decît ca să spună o minciună (una singură fusese adevărată, cea din studenția ei, în prima noastră noapte de dragoste, dar asta pentru că îi eram străin; generație bizară de fete care s-au golit de viață interioară, n-au secrete față de necunoscuți), cînd i-am devenit apropiat a apucat-o regretul că s-a "procopsit", că, adică s-a pomenit că iubește. Dar nu atît de tare încît să se desvăluie și să-mi spună în sfîrșit că nu e liberă și să ceară chiar a doua zi divorțul. Dimpotrivă, i-a trimis dipsomanului un mesaj, să vină adică s-o ia, de ce altceva?

Deodată întoarse capul și mă fixă îndelung și avui net senzația că îmi ghicise gândurile. "O să-ți pară rău de tot ce mi-ai spus și gîndești", îmi șopti cu vechea ei umilință și în aceeași clipă un potop de lacrimi îi inundă obraji, pe care și-i șterse imediat cu o stranie disperare, ai fi zis furioasă că prin aceste lacrimi eu ași fi putut ghici o desvăluire. Chiar și ghicii: nu mă mai iubea, dar nu se așteptase ca nici eu să n-o mai iubesc. Îi apăruse poate în suflet vechea și secreta ei panică de fată că nu va fi iubită, la care se adăugaseră eșecul în căsătorie și apoi o noua iubire care eșuase în pușcărie? Acum era liberă și venise să-și vadă iubitul și iată cum o primise el!

"Bineînțeles, zisei, de astă dată aproape în șoaptă și avui o bruscă tandrețe care mă copleși, o să-mi pară rău. Bineînțeles, repetai, te iubesc și sînt și eu disperat că..." Nu-i spusei de ce sînt disperat, dar gîndul mi se formulă totuși în minte... că am devenit străini. Într-o iubire, gîndii eu mai departe, sufletul se predă. Cine n-are curaj, poate înșela o vreme, ba chiar multă vreme, simulînd abandonul, dar într-o zi se *întîmplă* cera, nu chiar ceva catastrofic, cum ni s-a întîmplat nouă, ci ceva cu totul obișnuit, cum ar fi de pildă ca simulantul să se îndrăgostească deodată sincer și total de cineva, și atunci devine de o necruțare bestială, nu mai concepe nici măcar să i se ceară să renunțe, să zicem, la maniera în care o face, își distruge cu brutalitate familia, își părăsește copiii... "Te iubesc, Suzy, dar mă tem că mă vei părăsi fără șovăire cînd din întîmplare te vei îndrăgosti simplu, fără efort, spontan și tumultuos de un ins față de care nu mai trebuie să joci nici o comedie. Asta e consecința nesincerității: neîncrederea! Și din neîncredere se naște temerea că nu fericirea te așteaptă în viitor, ci lovitura: o vei primi în mod sigur. Or, eu m-am săturat să primesc lovituri." "Îți repet, zise ea, faci cum vrei. Dar eu nu cred că e bine să iei hotărîri de unul singur." "Ai dreptate, murmurai surprins, și valul de tandrețe pentru ea reveni. Da, repetai, ai dreptate. Nu voi lua hotărîri de unul singur."

Se ridică și se pregăti de plecare. Îi ținui mantoul și ea se răsuci apoi și mă îmbrățișă și clipe lungi ne chinuirăm chipurile, lipite strîns, ca și cînd am fi vrut amîndoi să devenim o singură entitate și sufletele să ni se contopească, cum se întîmplase cu adevărat în acea seară da revelion. Dar nu ne sărutarăm. Nu de sărutări duseserăm lipsă cît timp trăiserăm împreună.

XXII

Da, avusese dreptate, fusesem necruțător: nu trebuia să iau hotărîri de unul singur. Încît, după ce redevenii liber, continuarăm să trăim împreună, ca înainte, dar asta nu dură mult și curînd ne despărțirăm definitiv. Am spus *ca înainte*, dar nu se mai putu ca înainte, fiindcă nu mai eram aceiași. Vraja, cum se zice, se spulberase, deși noi încercarăm la început s-o reînviiem. Ea însă, dorind să fie sinceră, cum înțelesese din învinuirile mele că nu fusese, zădărnici acea reînviere și mă făcu să descopăr că eu iubisem pe nesincera aceea, care mă fermeca, și nu pe sincera asta fără vocație: nu mai știa să fie fascinantă. Sursa misterului unui suflet e insondabilă. Sinceritatea poate ameți mult mai tare decît

falsul mister al minciunii, dar exercițiul seducției ei nu se făcuse pe sinceritate și era prea târziu, adică era prea bătrână acum ca să se schimbe. Iar să continui eu ca mai înainte nu se mai putea, nu mai aveam în fața mea o ingenuă ca atunci când o cunoscusem, ea nu mai putea simula perplexitatea, uimirea... Pe scurt, nu mai avea putere asupra mea... Întîlnirile noastre erau tot mai scurte, tot mai terne, tot mai rare.

Într-o zi îmi spuse cu un aer preocupat că a reușit să obțină un pașaport, să plece în Italia, unde au chemat-o niște rude. Rudele, adică, au reușit să obțină acel pașaport. "Te mai întorci?", o întrebai. "Bineînțeles că mă întorc", protestă ea. Bineînțeles că mințea. Nu se mai întoarce...

Mi-am recitit acest lung manuscris și, dincolo de ceea ce el conține, m-a uimit barbaria concretului, pe larg etalat, și cu plăcere vizibilă, și pe care nu l-am putut ocoli fiind încredințat că astfel m-ași fi chinuit îndelung, fără să obțin, spiritualmente, eliberarea totală a conștiinței mele de ceea ce am trăit. Am fost ispitit, o clipă, să-l arunc pe foc. Și totuși, mi-am spus, trebuie să-i dau drumul să meargă. Mulți dintre semenii mei au gândit poate la fel, au jubilat ca și mine, au suferit și au fost fericiți în același fel. Mitul acesta al fericirii prin iubire, ai acestei iubiri descrise aici și nu al iubirii aproapelui, n-a încetat și nu va înceta să existe pe pământul nostru, să moară adică și să renască perpetuu. Și atîta timp cît aceste trepte urcate și coborîte de mine vor mai fi urcate și coborîte de nenumărați alții, această carte va mărturisi oricînd: ...dacă dragoste nu e, nimic nu e!...

FINE